

T.C.
BOLU ABANT İZZET BAYSAL ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
TURİZM İŞLETMECİLİĞİ ANA BİLİM DALI

BOLU'DAKİ DOĞA TEMELLİ GÖLLERİN
SÜRDÜRÜLEBİLİR TURİZM KAPSAMINDA
DEĞERLENDİRİLMESİ

TURİZM İŞLETMECİLİĞİ YÜKSEK LİSANS TEZİ

HAKAN UZUNÇAKMAK

TEZ DANIŞMANI
Prof. Dr. Aliye ÇİLAN AKIN

BOLU, MAYIS 2025

KABUL VE ONAY SAYFASI

Hakan UZUNÇAKMAK tarafından hazırlanan “**BOLU’DAKİ DOĞA TEMELLİ GÖLLERİN SÜRDÜRÜLEBİLİR TURİZM KAPSAMINDA DEĞERLENDİRİLMESİ**” adlı tez çalışması jürimiz tarafından Turizm İşletmeciliği Ana Bilim Dalı Turizm İşletmeciliği Yüksek Lisans Programında Yüksek Lisans Tezi olarak oy birliğiyle kabul edilmiştir. 29/05/2025

Jüri Üyeleri

İmza

Danışman
Prof. Dr. Aliye ÇILAN AKIN
Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi

.....

Üye
Doç. Dr. Hakan TUNA
Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi

.....

Üye
Prof. Dr. Hüseyin ÇEKEN
Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi

.....

Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Onayı

Prof. Dr. İbrahim KÜRTÜL
Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Müdürü

ETİK BEYAN

Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Tez Yazım Kılavuzu ve Şablonuna uygun olarak hazırladığım bu tez çalışmada;

- Tez içinde sunduğum verileri, bilgileri ve dokümanları akademik ve etik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi,
- Tüm bilgi, belge, değerlendirme ve sonuçları bilimsel etik ve ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu,
- Tez çalışmada yararlandığım eserlerin tümüne uygun atıfta bulunarak kaynak gösterdiğimi,
- Kullanılan verilerde herhangi bir değişiklik yapmadığımı,
- Bu tezde sunduğum çalışmanın özgün olduğunu bildirir aksi bir durumda aleyhime doğabilecek tüm hak kayıplarını kabullendiğimi beyan ederim.

Teze ilişkin Turnitin adlı programında enstitü müdürlüğünce belirlenen filtrelemeler uygulanarak alınmış olan benzerlik raporuna göre, tezin benzerlik oranı %30'u geçmemektedir.

Bu çalışma için Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi Sosyal Bilimlerde İnsan Araştırmaları Etik Kurulundan (Protokol NO. 2024/149) sayısı ile etik izin alınmıştır.

.....
HAKAN UZUNÇAKMAK

ÖZET

**BOLU'DAKİ DOĞA TEMELLİ GÖLLERİN SÜRDÜRÜLEBİLİR
TURİZM KAPSAMINDA DEĞERLENDİRİLMESİ
YÜKSEK LİSANS TEZİ
HAKAN UZUNÇAKMAK
BOLU ABANT İZZET BAYSAL ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
TURİZM İŞLETMECİLİĞİ ANA BİLİM DALI
TURİZM İŞLETMECİLİĞİ YÜKSEK LİSANS PROGRAMI
(TEZ DANIŞMANI: PROF. DR. ALİYE ÇILAN AKIN)**

BOLU, MAYIS 2025

XIII + 176 sayfa

Bolu ili sahip olduğu birçok doğa temelli göl ve göleti ile Türkiye'nin önemli bir doğa temelli turizm destinasyonudur. Bolu ilindeki doğa temelli göllerin sürdürülebilir turizm kapsamında değerlendirilmesi için yapılan bu çalışmada; göllerin sahip olduğu doğal, kültürel ve sosyo-ekonomik değerlerin belirlenmesi, bu değerlerin turizm potansiyelinin ortaya konması, göllerin korunmasına yönelik uygulamalar ve girişimlerin incelenerek sürdürülebilir turizmin sağlanması için gerekli önerilerin geliştirilmesi amaçlanmıştır. Nitel araştırma yöntemi kullanılan çalışmanın literatür taraması sürecinde doğa temelli turizm, sürdürülebilir turizm ve Bolu ilindeki doğa temelli göllerle ilgili araştırma yapılarak kavramsal çerçeve oluşturulmuştur. Çalışmanın amacı doğrultusunda oluşturulan yarı yapılandırılmış soru formu aracılığıyla Bolu ilinde faaliyet gösteren, doğa, turizm ve çevre konularında söz sahibi olan kamu kurumlarının ve belediyelerin yönetici ve çalışanları ile sivil toplum kuruluşlarının yöneticileri ile yüz yüze görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Toplamda 32 katılımcı ile yapılan görüşmelerden elde edilen veriler içerik analizine tabi tutulmuştur. Buna göre, Bolu'daki göllerin hem doğal ekosistem hem de turizm potansiyeli açısından önemli alanlar olduğu, ancak insan etkisi, altyapı yetersizlikleri ve paydaşlar arası koordinasyon eksikliği nedeniyle bu potansiyelin sürdürülebilir şekilde yönetilemediği belirlenmiştir. Bolu'daki göllerin doğa temelli turizm açısından sürdürülebilir bir şekilde yönetilmesinin, çevresel koruma, ekonomik fırsatların adil dağılımı, paydaşlar arası koordinasyon ve çevre bilinci artırıcı faaliyetlerin bütüncül bir şekilde ele alınması ile mümkün olacağı saptanmıştır. Bu çalışma Bolu'daki göller ve çevresinde doğa temelli turizmin sürdürülebilirliğini artırmak amacıyla yapılacak proje ve uygulamalara yönelik somut adımlar sunduğundan, önem arz etmektedir. Bu yönüyle çalışma göllerin korunmasına ilişkin mevcut uygulamaların değerlendirilmesi ve sürdürülebilir turizmin sağlanmasına yönelik politika önerilerinin geliştirilmesi, yönetsel ve stratejik yaklaşımların çeşitlendirilmesine katkı sunmaktadır.

ANAHTAR KELİMELER: Bolu, Doğa temelli göller, Doğa temelli turizm, Sürdürülebilir turizm

ABSTRACT

EVALUATION OF NATURE BASED LAKES IN BOLU WITHIN THE SCOPE OF SUSTAINABLE TOURISM

MASTER THESIS

HAKAN UZUNÇAKMAK

**BOLU ABANT İZZET BAYSAL UNIVERSITY
INSTITUTE OF GRADUATE STUDIES
DEPARTMENT OF TOURISM MANAGEMENT
(SUPERVISOR: PROF. DR. ALİYE ÇİLAN AKIN)**

BOLU, MAY 2025

XIII + 176 pages

Bolu province is an important nature based tourism destination in Turkey with its many nature based lakes and ponds. In this study, which was conducted to evaluate nature based lakes in Bolu province within the scope of sustainable tourism, it was aimed to determine the natural, cultural and socio-economic values of the lakes, to reveal the tourism potential of these values, to examine the practices and initiatives for the protection of the lakes and to develop the necessary suggestions for ensuring sustainable tourism. In the literature review process of the study using qualitative research method, a conceptual framework was created by conducting research on nature based tourism, sustainable tourism and nature based lakes in Bolu province. Face-to-face interviews were conducted with managers and employees of public institutions and municipalities operating in Bolu province and having a say in nature, tourism and environment issues, and managers of non-governmental organizations through a semi-structured questionnaire created in line with the purpose of the study. Data obtained from interviews with a total of 32 participants were subjected to content analysis. Accordingly, it has been determined that the lakes in Bolu are important areas in terms of both natural ecosystem and tourism potential, but this potential cannot be managed sustainably due to human impact, inadequate infrastructure and lack of coordination between stakeholders. It has been determined that sustainable management of the lakes in Bolu in terms of nature based tourism will be possible by considering environmental protection, fair distribution of economic opportunities, coordination among stakeholders and environmental awareness-raising activities in a holistic manner. This study is important because it provides concrete steps for projects and applications to be carried out to increase the sustainability of nature based tourism in and around the lakes in Bolu. In this respect, the study contributes to the evaluation of current practices regarding the protection of lakes and the development of policy recommendations for ensuring sustainable tourism, and the diversification of administrative and strategic approaches.

KEYWORDS: Bolu, Nature based lakes, Nature based tourism, Sustainable tourism

İÇİNDEKİLER

Sayfa

ÖZET.....	iv
ABSTRACT	v
İÇİNDEKİLER	vi
ŞEKİL LİSTESİ.....	ix
TABLO LİSTESİ	x
FOTOĞRAF LİSTESİ	xi
KISALTMA VE SEMBOLLER LİSTESİ	xii
TEŞEKKÜR	xiii
1. GİRİŞ.....	1
2. BİRİNCİ BÖLÜM.....	4
2.1 Doğa Temelli Turizm	4
2.2 Doğa Temelli Turizmin Tanımı.....	5
2.3 Doğa Temelli Turizmin Özellikleri	7
2.4 Doğa Temelli Turizmin Olumlu Etkileri	9
2.5 Doğa Temelli Turizmin Olumsuz Etkileri.....	10
2.6 Bolu'daki Doğa Temelli Göller	12
2.6.1 Abant Gölü Milli Parkı	13
2.6.2 Yedigöller Milli Parkı.....	18
2.6.3 Bolu Gölçük Tabiat Parkı	27
2.6.4 Sünnet Gölü Tabiat Parkı	32
2.6.5 Sülüklügöl Tabiat Parkı	36
2.6.6 Göksu Tabiat Parkı-Aladağ Göleti	40
2.6.7 Karagöl Tabiat Parkı.....	44
2.6.8 Karaca Tabiat Parkı	47
2.6.9 Deregöl Tabiat Parkı.....	48
2.6.10 Yeniçağa Gölü.....	50
2.6.11 Çubuk Gölü	55
2.6.12 Seben Gölü	57
2.6.13 Gölköy Baraj Gölü	61
2.6.14 Karamurat Gölü.....	63
2.6.15 Şirinyazı Göleti	65
3. İKİNCİ BÖLÜM	68
3.1 Sürdürülebilir Turizm	68

3.2 Sürdürülebilir Turizmin Tanımı	69
3.3 Sürdürülebilir Turizmin Amacı	70
3.4 Sürdürülebilir Turizmin Temel İlkeleri	72
3.5 Sürdürülebilir Turizm ve Kalkınma İlişkisi.....	74
3.6 Doğa Temelli Göllerin Sürdürülebilir Turizm Açısından Önemi.....	77
4. ÜÇÜNCÜ BÖLÜM.....	83
4.1 Araştırmanın Amacı ve Önemi	83
4.2 Araştırmanın Yöntemi	83
4.3 Araştırmanın Evreni ve Örneklemi.....	84
4.4 Veri Toplama Araçları.....	85
4.5 Araştırmanın Kapsam ve Sınırlılıkları.....	86
4.6 Verilerin Analizi	87
5. DÖRDÜNCÜ BÖLÜM.....	89
5.1 Katılımcıların Demografik Özelliklerine İlişkin Bulgular	89
5.2 Katılımcı Cevaplarının Analizi Sonucu Elde Edilen Temalara İlişkin Bulgular	91
5.3 Doğal Güzellikler ve Ekosistem Değerleri	94
5.3.1 Ekosistemin Rolü.....	96
5.3.2 Doğal Çekicilik Unsurları.....	97
5.3.3 Çevresel Sorunlar	99
5.4 Turizm ve Rekreatif Kullanım	101
5.4.1 Göllerin Turistik Çekiciliği	104
5.4.2 Tanıtım ve Pazarlama Eksiklikleri	106
5.4.3 Sorunlar ve Engeller	108
5.5 Yerel Ekonomiye ve Halk Katılımına Etkiler	109
5.5.1 Yerel Halkın Ekonomik Kazanımları	113
5.5.2 Halkın Turizme Katılımı	114
5.5.3 Turizm ve Kültürel Değerler	115
5.5.4 Yerel Halk ve Yönetim Arasındaki İlişkiler	116
5.5.5 Yerel Halkın Karşılaştığı Sorunlar	117
5.6 Sürdürülebilirlik ve Yönetim Stratejileri	118
5.6.1 Sürdürülebilirlik İhtiyacı	121
5.6.2 Yönetim Planları ve Stratejiler	123
5.6.3 Bilgilendirme ve Farkındalık Çalışmaları	124
5.6.4 Çevresel Koruma Önlemleri.....	126
5.6.5 Sürdürülebilir Turizm Önerileri	127
5.7 Yasal ve Kurumsal Düzenlemeler	129
5.7.1 Yasal Düzenlemelerin Etkililiği	131
5.7.2 Kurumsal Sorumluluklar	132
5.8 Katılımcıların Cevapları Arasındaki Farklara İlişkin Bulgular	133
6. BEŞİNCİ BÖLÜM	138
6.1 Tartışma	138
6.2 Doğa ve Ekosistem Değerlerinin Sürdürülebilirliği	138

6.2.1 Ekosistemin Korunmasındaki Zorluklar ve İnsan Etkisi.....	138
6.2.2 Doğal Çekicilik ve Rekreatiyonel Değerler	139
6.2.3 Çevresel Sorunlar ve Tehditler	140
6.3 Turizm ve Yerel Ekonomi İlişkisi	141
6.3.1 Yerel Halkın Ekonomik Kazanımları	141
6.3.2 Halkın Turizme Katılımı ve Katılım Düzeyindeki Eksiklikler	142
6.3.3 Kültürel Değerlerin Korunması ve Turizmin Etkisi	144
6.4 Yönetim ve Sürdürülebilirlik Stratejileri	145
6.4.1 Yönetim ve Paydaşlar Arasındaki Koordinasyon Sorunları.....	145
6.4.2 Altyapı Yetersizliği ve Ziyaretçi Yönetimi	146
6.4.3 Eğitim ve Farkındalık Çalışmalarının Yetersizliği	148
7. SONUÇ ve ÖNERİLER.....	150
7.1 Göllerde Sürdürülebilir Turizmin Sağlanması İçin Yapılacak Proje ve Uygulamalara Yönelik Öneriler	154
7.2 Gelecekte Yapılacak Akademik Çalışmalara Yönelik Öneriler	156
KAYNAKLAR	159
EKLER.....	174

ŞEKİL LİSTESİ

Sayfa

Şekil 2.1. Abant Gölü konumu, çevresi ve yerleşimi (Yandex Maps, 2024a)..	15
Şekil 2.2. Yedigöller Milli Parkı yerleşim planı (Cokokuyancokgezen.com, 2024).	19
Şekil 2.3. Yedigöller yerleşimi-Mengen girişi (Yandex Maps, 2024b).....	19
Şekil 2.4. Yedigöller yerleşimi-Bolu girişi (Yandex Maps, 2024b).	20
Şekil 2.5. Yedigöller konumu (Yandex Maps, 2024b).	22
Şekil 2.6. Gölcük konumu, çevresi ve yerleşimi (Yandex Maps, 2024c).....	30
Şekil 2.7. Sünnet Gölü konumu (Yandex Maps, 2024d).	34
Şekil 2.8. Sülüklügöl konumu (Yandex Maps, 2024e).	38
Şekil 2.9. Göksu Tabiat Parkı-Aladağ Göleti konumu (Yandex Maps, 2024f).42	
Şekil 2.10. Karagöl Tabiat Parkı konumu (Yandex Maps, 2024g).....	45
Şekil 2.11. Karaca Tabiat Parkı konumu (Yandex Maps, 2024h).	47
Şekil 2.12. Deregöl Tabiat Parkı konumu (Yandex Maps, 2024i).....	49
Şekil 2.13. Yeniçağa Gölü konumu (Yandex Maps, 2024j).	52
Şekil 2.14. Çubuk Gölü konumu (Yandex Maps, 2024k).	55
Şekil 2.15. Seben Gölü konumu (Yandex Maps, 2024l).	59
Şekil 2.16. Gölköy Baraj Gölü konumu (Yandex Maps, 2024m).	62
Şekil 2.17. Karamurat Gölü konumu (Yandex Maps, 2024n).	64
Şekil 2.18. Şirinyazı Göleti konumu (Yandex Maps, 2024o).	66
Şekil 3.1. Sürdürülebilir turizmin amacı (Kara vd., 2020).	71
Şekil 5.1. Doğal güzellikler ve ekosistem değerleri temasının frekans dağılımı	95
Şekil 5.2. Turizm ve rekreasyonel kullanım temasının frekans dağılımı	103
Şekil 5.3. Yerel ekonomiye ve halk katılımına etkiler temasının frekans dağılımı	111
Şekil 5.4. Sürdürülebilirlik ve yönetim stratejileri temasının frekans dağılımı	120
Şekil 5.5. Yasal ve kurumsal düzenlemeler temasının frekans dağılımı	130
Şekil 5.6. Belediye çalışanlarının kelime bulutu	134
Şekil 5.7. Kamu çalışanlarının kelime bulutu.....	135
Şekil 5.8. STK çalışanlarının kelime bulutu	136

TABLO LİSTESİ

Sayfa

Tablo 3.1. Sürdürülebilir turizmin ana ve alt amaçları.....	72
Tablo 5.1. Katılımcıların demografik bilgileri	89
Tablo 5.2. Katılımcı cevaplarından oluşturulan tema, kategori ve kodlar	92
Tablo 5.3. Araştırmanın “doğal güzellikler ve ekosistem değerleri” temasının kod matrisi.....	94
Tablo 5.4. Araştırmanın “turizm ve rekreasyonel kullanım” temasının kod matrisi	102
Tablo 5.5. Araştırmanın “yerel ekonomiye ve halk katılımına etkiler” temasının kod matrisi.....	110
Tablo 5.6. Araştırmanın “sürdürülebilirlik ve yönetim stratejileri” temasının kod matrisi.....	118
Tablo 5.7. Araştırmanın “yasal ve kurumsal düzenlemeler” temasının kod matrisi	129

FOTOĞRAF LİSTESİ

Sayfa

Fotoğraf 2.1. Abant Gölü (Bolu İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü, 2024a).	13
Fotoğraf 2.2. Abant Gölü- kış görünümü (Bolu İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü, 2024a).....	14
Fotoğraf 2.3. Yedigöller-1 (Türkiye Kültür Portalı, 2024b).	26
Fotoğraf 2.4. Yedigöller-2 (Tarım ve Orman Bakanlığı, 9. Bölge Müdürlüğü, 2024b).....	26
Fotoğraf 2.5. Yedigöller-3 (Tarım ve Orman Bakanlığı, 9. Bölge Müdürlüğü, 2024b).....	27
Fotoğraf 2.6. Yedigöller-4 (Bolu İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü, 2024b).....	27
Fotoğraf 2.7. Bolu Gölcük Gölü (Tarım ve Orman Bakanlığı, 9. Bölge Müdürlüğü, 2024c).....	28
Fotoğraf 2.8. Bolu Gölcük Gölü- kış görünümü (Tarım ve Orman Bakanlığı, 9. Bölge Müdürlüğü, 2024c).	29
Fotoğraf 2.9. Sünnet Gölü (Bolu.goturkiye.com, 2024).	33
Fotoğraf 2.10. Sünnet Gölü- kış görünümü (Tarım ve Orman Bakanlığı, 9. Bölge Müdürlüğü, 2024d).....	33
Fotoğraf 2.11. Sülüklügöl (Tarım ve Orman Bakanlığı, 9. Bölge Müdürlüğü, 2024e).....	37
Fotoğraf 2.12. Sülüklügöl- sular altında kalmış ağaç gövdeleri (Tarım ve Orman Bakanlığı, 9. Bölge Müdürlüğü, 2024e).....	37
Fotoğraf 2.13. Göksu Tabiat Parkı (Tarım ve Orman Bakanlığı, 9. Bölge Müdürlüğü, 2024g).....	41
Fotoğraf 2.14. Aladağ Göleti (Tarım ve Orman Bakanlığı, 9. Bölge Müdürlüğü, 2024f).	41
Fotoğraf 2.15. Karagöl Tabiat Parkı (Trthaber.com, 2024).	44
Fotoğraf 2.16. Karaca Tabiat Parkı'ndaki göl (Tarım ve Orman Bakanlığı, 9. Bölge Müdürlüğü, 2024i).....	48
Fotoğraf 2.17. Deregöl Tabiat Parkı'ndaki göl (Tarım ve Orman Bakanlığı, 9. Bölge Müdürlüğü, 2024j).....	50
Fotoğraf 2.18. Yeniçağa Gölü (Tarım ve Orman Bakanlığı, 9. Bölge Müdürlüğü, 2024k).....	51
Fotoğraf 2.19. Yeniçağa Gölü- kuş gözlemevi (Fotopanorama360.com, 2024).51	
Fotoğraf 2.20. Çubuk Gölü (Sakarya İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü, 2017).56	
Fotoğraf 2.21. Çubuk Gölü- yel değirmenleri (Göynük Belediyesi, 2024).	57
Fotoğraf 2.22. Seben Gölü (Anadolu Ajansı, 2024b).	58
Fotoğraf 2.23. Seben Gölü Cami- kültür varlığı (Yeni Şafak, 2021).....	58
Fotoğraf 2.24. Gököy Baraj Gölü (Bolu İl Tarım ve Orman Müdürlüğü, 2024).63	
Fotoğraf 2.25. Karamurat Gölü (Türkiye Kültür Portalı, 2024g).	65
Fotoğraf 2.26. Şirinyazı Göleti (Gezikent.com, 2024).	67

KISALTMA VE SEMBOLLER LİSTESİ

%	: Yüzde
BAİBÜ	: Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi
DKMP	: Doğa Koruma ve Milli Parklar
DKMPGM	: Doğa Koruma ve Milli Parklar Genel Müdürlüğü
HİS	: Hayvan İçme Sulama
LC	: Least Concern
MPG.OİDY	: Milli Parklar Genel Müdürlüğü Orman İçi Dinlenme Yeri
NT	: Near Threatened
ÖBA	: Önemli Bitki Alanları
BMDTÖ	: Birleşmiş Milletler Dünya Turizm Örgütü
sp.	: Species
STK	: Sivil Toplum Kuruluşu
T.C.	: Türkiye Cumhuriyeti
UNWTO	: United Nations World Tourism Organization
vd.	: Ve diğerleri

TEŞEKKÜR

Yüksek lisans eğitimimin başlangıcından bugüne kadar bilgisi ve tecrübesi ile desteğini esirgemeyen, tez çalışmam sürecinde ufkumu açan, yolumu aydınlatan çok kıymetli danışman hocam Prof Dr. Aliye ÇİLAN AKIN'a, değerli bilgileri ile akademik donanımıma katkı sunan yüksek lisans hocalarıma teşekkür ederim.

Veri toplama sürecinde samimi cevapları ile çalışmaya katkı sunan; Bolu Belediyesi, Bolu İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü, Bolu Orman Bölge Müdürlüğü, Bolu Doğa Koruma ve Milli Parklar Müdürlüğü, Göynük Belediyesi-Kaymakamlığı, Mudurnu Belediyesi-Kaymakamlığı, Seben Belediyesi-Kaymakamlığı, Kıbrıscık Belediyesi-Kaymakamlığı, Yeniçağa Belediyesi-Kaymakamlığı, Mengen Belediyesi-Kaymakamlığı yönetici ve çalışanları ile Bolu Doğa ve Turizm Derneği, Seben Gölü ve Dedeler Yaylası Güzelleştirme ve Koruma Derneği, Kıbrıscık Köroğlu Turizm ve Tanıtım Derneği, Abant ve Çevresi Turizm Tanıtma ve Geliştirme Derneği, Bolu Turizm Tanıtma ve Kalkınma Vakfı'na teşekkür ederim.

Bu günlere gelmemde emekleri olan kıymetli aileme, her zaman olduğu gibi yüksek lisans eğitimim süresince de sabrı ve anlayışı ile manevi desteğini sürekli üzerimde hissettiğim can yoldaşım Neşe'm ile çocuklarım Ensar ve Yiğit'e çok teşekkür ederim.

1. GİRİŞ

Değişen tüketici eğilimleriyle birlikte kitle turizmine olan ilgi azalırken, alternatif turizm türleri önem kazanmaya başlamıştır. Bu durum, dünya turizm pazarında yeni bir dönem başlatmış ve ülkeleri alternatif turizm potansiyellerini değerlendirmeye yöneltmiştir. Alternatif turizm türlerinden biri olan doğa temelli turizm, turizmde sürdürülebilirlik hedefleriyle uyumlu olması nedeniyle bu dönüşümün merkezinde yer almaktadır. Turizm sektörünün geleceği için oldukça önemli olan sürdürülebilir turizm anlayışı, doğal ve kültürel kaynakları koruyarak, yerel topluluklara fayda sağlayarak ve gelecek nesiller için turizmi sürdürerek, turizm sektörünün uzun vadeli başarısını hedefleyen bir yaklaşımdır.

Doğa temelli turizm de, doğal kaynakların, çevrenin korunması ve sürdürülebilir kalkınmanın sağlanması amacıyla yapılan turizm türüdür. Bu turizm türü, doğal ortamlara yapılan seyahatleri ve bu ortamlarda yapılan etkinlikleri kapsamaktadır. Doğa temelli turizm, doğal güzellikleri keşfederek, doğayla bütünleşerek ve doğanın sunduğu keyifleri yaşayarak hem ziyaretçilere hem de çevreye fayda sağlayan bir turizm anlayışıdır. Bu sayede doğal kaynaklar korunurken, insanlar da doğanın iyileştirici gücünden yararlanmaktadır. Doğa temelli göller ise doğal güzellikleri ve rekreasyonel değerleri ile önemli bir doğa temelli turizm arzı oluşturmaktadır.

Göller, biyolojik çeşitlilik açısından zengin ekosistemler olarak, doğa temelli turizmin önemli bir çekim merkezi konumundadır. Bu alanlar, rekreasyonel faaliyetlerin yanı sıra su kaynaklarının korunması, iklim düzenlemesi gibi ekosistem hizmetleri de sunmaktadır. Artan çevre bilinci ve doğa turizmine olan talep, göllerin ekonomik ve sosyal önemini daha da artırmıştır. Göller, sadece biyoçeşitliliğin merkezi değil, aynı zamanda insanlık tarihinin ve kültürünün izlerini taşıyan değerli doğal ve kültürel miraslardır. Bu eşsiz ekosistemlerin korunması, gelecek nesillere aktarılması ve sürdürülebilir turizm potansiyellerinin değerlendirilmesi, hem ekolojik sürdürülebilirlik hem de sosyo-ekonomik kalkınma açısından büyük önem taşımaktadır. Göllerin korunması ve sürdürülebilir turizme kazandırılması, bölgesel kalkınmayı desteklerken aynı zamanda küresel biyoçeşitlilik hedeflerine de katkı sağlayacaktır.

Türkiye, eşsiz doğal güzellikleriyle öne çıkan yüzlerce gölüyle, dünya genelinde önemli bir doğa turizmi potansiyeline sahiptir. Kamu ve özel sektörün ortak çabalarıyla bu göllerin çevresel ve sosyal sürdürülebilirlik ilkeleri doğrultusunda iyileştirilmesi, geliştirilmesi ve turizme kazandırılması mümkündür. Bu durum kalkınmaya katkı sağlayacağı gibi ülkede turizm çeşitliliğinin artmasına destek olabilecektir. Bu sayede, ülkenin doğal ve kültürel mirası korunurken, aynı zamanda sürdürülebilir bir turizm modeli oluşturulmuş olacaktır.

Yaklaşık 200 göl ve gölete ev sahipliği yapan Bolu ili ise, Türkiye'nin en önemli doğa turizmi destinasyonlarından biri olma potansiyeline sahiptir. Batı Karadeniz Bölgesinde yer alan Bolu ilinin kuzeyinde Zonguldak, kuzeydoğusunda Karabük, doğusunda Çankırı, güneyinde Ankara, güneybatısında Bilecik ve Eskişehir, batısında da Düzce ve Sakarya illeri bulunmaktadır. İstanbul ve Ankara gibi büyük şehirlere yakınlığı sayesinde ulaşım açısından avantajlı bir konumda bulunan Bolu, önemli bir geçiş noktasıdır. Karayolları üzerinde gelişmiş olan il, bu özelliğiyle kuzey ve güney aksı olarak ikiye ayrılabilir (Kök ve Akyurt Kurnaz, 2020: 68). Kolay ulaşımı, yemyeşil doğası, doğal ve yapay gölleri ile yaz ve kış turizmine uygun tesisleri, Bolu'yu hem yurt içinden hem de yurt dışından pek çok ziyaretçi için cazip kılmaktadır. Bolu'nun doğal güzellikleri incelendiğinde göllerin önemli bir yer tuttuğu görülmektedir (Berik, 2018: 106-107).

Bolu ilinin sahip olduğu su kaynakları, hem yerel halkın yaşam kalitesini artıracak hem de turistler için eşsiz deneyimler sunabilecek değerli varlıklardır. Bu kapsamda çalışmanın amacı Bolu ilindeki doğa temelli göllerin sahip olduğu doğal, kültürel ve sosyo-ekonomik değerlerin belirlenmesi, bu değerlerin turizm potansiyelinin değerlendirilmesi ve göllerin korunmasına yönelik uygulamalar ve girişimlerin incelenerek sürdürülebilir turizmin sağlanması için gerekli önerilerin geliştirilmesidir. Bu amaç doğrultusunda tez yedi bölümden oluşmaktadır. Giriş bölümünde konuyla ilgili kısa bilgiler verildikten sonra çalışmanın amacına değinilmiştir. İkinci bölümde doğa temelli turizm hakkında genel bilgiler verildikten sonra Bolu'daki doğa temelli göller ayrıntılı olarak ele alınarak açıklanmıştır. Üçüncü bölümde sürdürülebilir turizm hakkında genel bilgiler verilmiştir. Dördüncü bölümde araştırmada kullanılan materyal ve yöntemler hakkında bilgiler verilmiştir. Beşinci bölümde çalışma

neticesinde elde edilen bulgulara yer verilmiştir. Altıncı bölümde elde edilen bulgular literatürdeki ilgili çalışmalarla karşılaştırılarak tartışılmıştır. Son bölümde bulgular ışığında ulaşılan sonuçlar açıklanarak Bolu'daki göller ve çevresinde doğa temelli turizmin sürdürülebilirliğini sağlamak amacıyla yapılacak çalışmalar kapsamında atılacak somut adımlara yönelik önerilere yer verilmiştir. Son olarak ise; sürdürülebilir turizm politikalarının daha etkin bir şekilde geliştirilmesine katkı sağlayacağı düşünülen, gelecekte yapılacak araştırmalara yönelik öneriler sunulmuştur.

2. BİRİNCİ BÖLÜM

2.1 Doğa Temelli Turizm

Doğa, turizm sektörü için hem bir kaynak hem de çekicilik unsuru olarak paha biçilemez bir öneme sahiptir. İnsanlar, günlük yaşamın koşuşturmacasından ve stresinden kaçmak, yenilenmek ve doğayla iç içe olmak için doğaya yönelir. Bu nedenle, doğal güzellikleri barındıran destinasyonlar, turistler için oldukça cazip hale gelmektedir. Doğadaki eşsiz manzaralar, vahşi yaşam, ormanlar, sulak alanlar ve göller, dağlar, yaylalar, flora ve fauna gibi doğal unsurlar, ziyaretçilere farklı bir deneyim sunarak onları cezbetmektedir. Doğanın sürdürülebilir kullanımı, turizm sektörünün geleceği için hayati önem taşımaktadır. Sonuç olarak doğa, turizm açısından oldukça önemli bir yere sahiptir. Doğa temelli turizm, ekonomik kalkınma, istihdam yaratma, bireysel refah ve sosyo-kültürel etkileşim gibi birçok alanda fayda sağlayarak turizm sektörünün gelişmesine katkı sağlamaktadır. Bu nedenle doğa temelli turizme olan ilgi her geçen gün artmaktadır.

Doğa temelli turizm ile ilgili dünyada birçok akademik çalışmanın yapıldığı görülmektedir (Balmford vd., 2009; Buckley vd., 2003; Chung vd., 2018; Elmahdy vd., 2017; Fosgard ve Fredman, 2019; Fredman ve Margaryan, 2021; Frost vd., 2014; Huybers ve Bennett, 2003; Karanth ve DeFries, 2011; Kuenzi, ve McNeely, 2008; Lund, 2013; Lundmark ve Müller, 2010; Luzar vd., 1995; Mangan ve Lohano, 2015; Orams, 1996; Perez vd., 2013; Priskin, 2001; Rinne ve Saastamoinen, 2005; Sandbrook, 2010; Spenceley, 2005; Tyrväinen, 2014; Valentine, 1992; Winter vd., 2019; Wolf, Croft ve Green, 2019). Günümüzde doğa temelli turizm, Avustralya, Kenya, Nepal, Yeni Zelanda, Tanzanya, Kosta Rika ve Botswana gibi birçok ülkede turizm endüstrisinin önemli ihracat kalemlerinden biridir (Alaeddinoglu ve Can, 2011: 198). Doğa temelli turizm sıklıkla dünyanın en büyük endüstrisinin en hızlı büyüyen sektörlerinden biri olarak vurgulanmaktadır (Balmford vd., 2009: 2). Tüketicilerde artan çevre bilinci, turizm yöneticilerini ve planlamacılarını yeni turizm kaynakları arayarak bu tür turistlerin ihtiyaçlarını karşılamaya yöneltmiştir. Turizmin önemli bir ihracat endüstrisi olduğu birçok ülkede, doğa temelli turizm ana gelir kaynağı haline gelmiştir (Alaeddinoglu ve Can, 2011: 199). Doğa, turizm endüstrisi için önemli bir çekim unsuru olup doğa temelli turizmin Kuzey Avrupa'da turizm

içerisinde en hızlı büyüyen sektörlerden biri olduğu görülmektedir (Elmahdy vd., 2017: 15). Küresel ölçekte Blumstein vd. (2017)'e göre doğa temelli turizmin çok büyük olduğu ve Balmford vd. (2015)'e göre bazı tahminler ışığında yılda en az 8 milyar kişi tarafından korunan alanların ziyaret edildiği belirtilmektedir.

Türkiye'de doğa temelli turizm, kitle turizmine alternatif olarak gelişen ve turizm çeşitlendirilmesi kapsamında önem verilen alternatif turizm türlerinden biridir (Zengin, 2019: 253). Son yıllarda doğa temelli turizm konusunda Türkiye'de de farkındalığın arttığı ve bir çok akademik çalışma ile de desteklendiği görülmektedir (Acuner ve Tayfun, 2016; Alaeddinoğlu ve Can, 2011; Arslan, 2019; Ceren, 2021; Çavuşoğlu ve Kolbakır, 2023; Çiçek ve Korkmaz, 2021; Erdoğan, 2010; Garda ve Temizel, 2016; Hatipoğlu, 2021; Karaşah, 2018; Karaşah, 2022; Konakoğlu Kurt ve Kurdoğlu, 2020; Kurdoğlu ve Parlak, 2022; Oktay vd., 2016; Şeremet ve Cihangir, 2022; Yıldırım, Ak ve Ölmez, 2008; Zengin, 2019). Dünyadaki hızlı ekonomik, politik ve teknolojik gelişmelere paralel olarak son yıllarda turizm faaliyetlerinde de farklılıklar görülmekte, alışlagelmiş turizm merkezlerinden uzaklaşma eğilimi gözlenmekte ve alternatif turizm faaliyetlerine yönelim artmaktadır (Yıldırım, Ak ve Ölmez, 2008: 873). Çevresel sorumluluğu yerel ekonomik fayda üretimiyle birleştirmeyi iddia eden turizm eğilimi (Wunder, 2000), Türkiye'deki turizm faaliyetleri arasında giderek önem kazanmıştır. Savage (1993)'ye göre doğaya dayalı turizm, gelişmekte olan ülkelerin biyolojik miraslarını koruma ve aynı zamanda yerel insan yerleşimlerinin ekonomilerini iyileştirme konusunda karşılaştıkları ikilemlere bir çözüm olarak önerilmiştir. Türkiye'de bu çözüm son yıllarda hükümet ve yerel otoriteler tarafından yoğun olarak değerlendirilmektedir ve Türkiye'nin korunan alanları, doğal-kültürel kaynakları ve rekreasyon olanaklarıyla bu tür turizm için büyük bir potansiyele sahip olduğu görülmektedir (Yıldırım, Ak ve Ölmez, 2008).

2.2 Doğa Temelli Turizmin Tanımı

Alternatif turizm türlerinden biri olan doğa temelli turizm ile ilgili literatürde net bir tanım olmamakla birlikte, eko turizm, doğa turizmi, kırsal turizm, yeşil turizm, doğaya dayalı turizm, doğa odaklı turizm gibi kavramların kullanıldığı görülmektedir. Doğa temelli turizm bünyesinde kültürel oluşumları da barındıran, kısmen bozulmamış ve kirlenmemiş doğal alanlara, bünyesindeki

bitki ve hayvan varlığı üzerinde çalışmak, manzaradan haz duymak ve oraya hayran olmak gibi bazı gerekçelerle gerçekleştirilen seyahatler şeklinde tanımlanmaktadır (Luzar vd., 1995: 544). Diğer taraftan McKercher ve Chan (2005) doğa temelli turizmi; koruma altındaki alanlar, yaban hayatını içeren yerler, milli parklar ve hayvanat bahçelerine yönelik gerçekleştirilen faaliyetler olarak tanımlamışlardır.

Doğa temelli turizm, yerleşim yerlerinden uzak, nispeten doğal alanlarla ilişkili olarak (Priskin, 2001), ziyaretçilerin bozulmamış bazı doğa olgularından doğrudan yararlanması olarak tanımlanmaktadır (Valentine, 1992). Kuenzi ve McNeely (2008) doğa temelli turizmi, turizm pazarında insanların doğal bir destinasyonu ziyaret etme amacıyla turizm faaliyetine katılması olarak tanımlamaktadır.

Doğa temelli turizm, *“ekolojik temelli turizm başlığı altında değerlendirilen, doğal kaynakları kullanmak kapsamında basit serbest zaman gezisi ve ekolojik olarak yararlı olan bütün etkinlikler”* şeklinde tanımlanmaktadır (Batman ve Demirel, 2015: 14). Wolf vd. (2019) de rekreasyonel faaliyet yapılabilecek olan doğal bir destinasyona yapılan seyahat veya destinasyonda bitki ve hayvanlarla etkileşime geçmek ve destinasyonun doğal tarihini anlamak için yapılan geziler olarak tanımlamaktadır.

Goodwin (1996)’e göre doğa temelli turizm; habitatlar ve türler, manzara, peyzaj, tuzlu ve tatlı su özellikleri de dahil olmak üzere vahşi veya gelişmemiş biçimde bulunan doğal kaynakları kullanan tüm turizm türleri olarak tanımlanmaktadır. Doğa temelli turizm terimi genellikle manzara, topografya, su yolları, bitki örtüsü, yaban hayatı ve kültürel miras dahil olmak üzere nispeten gelişmemiş durumda kalan doğal kaynakların kullanımına bağlı turizm türü olarak ifade edilmektedir (Spenceley, 2003). Doğa temelli turizm, doğal olanakların ve özelliklerin en önemli çekicilik olduğu yerleri ziyaret etmek veya turistik faaliyetlerin doğal bir ortamda konumlandığı ve gerçekleştirildiği bir turizm türüdür (Rinne ve Saastamoinen, 2005).

Karaşah (2018), doğa temelli turizmi *“bireylerin günlük yaşadıkları çevreleri dışındaki doğal alanları ziyaretlerinde gerçekleştirdikleri rekreasyonel ve doğa temelli aktiviteler”* olarak tanımlamıştır. Kiper ve Aslan (2007) ise doğa temelli turizmin, kırsal alanlarda gerçekleştirilen rekreasyonel etkinliklerin yanı sıra macera türü spor etkinliğini de içerdiğini belirtmişlerdir. Uyar Oğuz (2021)

doğa temelli turizmi; doğa, doğada yapılabilecek aktiviteler ve bu aktiviteleri yapacak bireylerden meydana gelen, doğanın içerisinde ve doğal çevreyle ilişkili deneyim kazanmayı sağlayan ve dış mekân aktivitelerini kapsayan bir turizm türü olarak tanımlamıştır.

Doğa temelli turizm ile ilgili literatürde yapılan tanımlara bakıldığında net bir tanım olmadığı görülmekte ancak ortak noktanın doğa temelli kaynaklardan yararlanmak olduğu ve bu kaynakların korunması ve sürdürülebilir şekilde kullanılması gerektiği görülmektedir. Birleşmiş Milletler Dünya Turizm Örgütü (United Nations World Tourism Organization - UNWTO) tarafından uygulanması önerilen ve sürdürülebilir turizmin geliştirilmesinde önemli bir yere sahip olan (Lewis ve Fok, 2014), doğada eğlenmenin yanında doğanın yapısına zarar vermeyen (Valentine, 1992) doğa temelli turizm Erdoğan (2010)'a göre kitle turizmine alternatif olarak ortaya çıkan, doğayı anlama ve tanıma, doğadan keyif alma ve doğayı koruma amacıyla çevreci bir yaklaşımla gerçekleştirilen turizm faaliyeti olarak tanımlanabilir.

2.3 Doğa Temelli Turizmin Özellikleri

Doğa temelli turizm, doğal ortamlara yapılan seyahatler ve bu ortamlarda yapılan etkinlikleri kapsayan bir turizm türüdür. Doğanın güzelliklerini keşfetmek, doğayla iç içe olmak ve doğadan keyif almak, doğa temelli turizmin temel motivasyonlarıdır. Doğa temelli turizm, doğal kaynakların zarar verilmeden uygun bir şekilde kullanılması yoluyla ziyaretçilere eğlenme, dinlenme ve kendilerini yenilemelerine olanak sağlamaktadır (Erdoğan, 2010: 47). Doğa temelli turizm ile ilgili yapılan çalışmalardan yola çıkılarak 4 temel özellik söz konusudur.

Doğa temelli turizmin başlıca özellikleri şunlardır:

- *Doğaya Odaklanma*: Doğa temelli turizmin temel amacı, doğayla etkileşim kurmaktır. Bu nedenle, doğa temelli turizm faaliyetleri genellikle doğal ortamlarda gerçekleştirilir. Bu faaliyetler; yürüyüş, kamp, balık tutma, yaban hayatı izleme, dağcılık, rafting, kano, kuş gözlemciliği, mağaracılık, bisiklet gibi çeşitli aktiviteleri içerebilir (Yıldırım, Ak ve Ölmez, 2008: 873). Örneğin kuş gözlemciliği yapabilmek için doğal ortama ihtiyaç vardır. Vahşi yaşamı gözleme etkinliği doğada yapılabilmektedir. Kampçılar ise doğada kamp yapmayı şehir parkında kamp yapmaya tercih etmektedir (Garda ve Temizel, 2016: 91). Doğa

temelli turizm doğrudan ve bizzat doğayı tecrübe etme üzerine odaklanmaktadır (Erdoğan, 2010: 48). Alternatif bir turizm türü olan, çevre ve doğa merkezli olarak bilinen doğa temelli turizm ziyaretçilerine farklı deneyimler yaşatmakta ve doğayla iç içe olarak stresten korunma fırsatı sunmaktadır (Arslan, 2019: 332).

• *Sürdürülebilirlik*: Doğa temelli turizmin en belirgin özelliği, kitle turizmine alternatif olarak kullanılan ve çevreci bir yaklaşımla sürdürülebilirliğin temel alınarak doğa temelli kaynakların kullanıldığı bir turizm türü olmasıdır. Doğa temelli turizm, doğal kaynakların korunmasına ve sürdürülebilirliğine önem vermektedir. Bu nedenle, doğa temelli turizm faaliyetleri çevreye zarar vermeyecek şekilde planlanmalıdır. Doğa temelli turizm faaliyetleri, insanların dinlenme, keşfetme, öğrenme, doğaya kaçma ve günlük hayatın rutininden uzaklaşma gibi farklı amaçlarla turlara katılma isteklerine de cevap vermektedir. Bu faaliyetler aynı zamanda sürdürülebilir turizmin de ana eksenini oluşturmaktadır (Alaeddinoglu ve Can, 2011: 198). Doğal kaynakların sürdürülebilir kullanımı bir şehirde doğayı korumanın ana stratejisidir (Sandwith, 1999: 28). Doğal kaynaklar doğrudan ekonomik fayda sağladığından doğayı korumak, bir şehirdeki tüm toplulukların yaşam kalitesine katkıda bulunan temel unsurdur. Doğa temelli turizm bu genel yaklaşımın önemli bir bileşenidir (Alaeddinoglu ve Can, 2011: 199). Doğa temelli turizmin Freedman ve Margaryan (2021)'in iklim değişikliği ve doğa koruma başlıkları altında çevresel odaklı perspektifte incelendiği çalışmasında da sürdürülebilirlik özelliği vurgulanmıştır.

• *Saygı*: Doğa temelli turizm, yerel kültüre ve halka saygılıdır. Bu nedenle, doğa temelli turizm faaliyetleri yerel halkın yaşam tarzına ve geleneklerine zarar vermemelidir. Yerel kültüre saygı, yerel halkın yaşam tarzına ve geleneklerine saygı duymayı içerir. Bu, ziyaretçilerin yerel gelenekleri öğrenmeye çalışması, yerel halkın yaşam tarzına zarar verebilecek davranışlardan kaçınması demektir. Yerel halka saygı, ziyaretçilerin yerel halkın haklarına ve ihtiyaçlarına saygı duymayı içerir. Bu da ziyaretçilerin yerel halkın topraklarına ve kaynaklarına saygılı olması, yerel halkın yaşam kalitesini olumsuz etkileyebilecek davranışlardan kaçınması ve yerel halkla işbirliği içinde çalışması anlamına gelmektedir. Doğa temelli turizm özellikle yöre halkına karşı saygıyı gerektiren, farklı kültürleri içine alan ve onlara karşı hassas olmayı gerektiren bir turizm türüdür (Erdoğan, 2010: 48). Bu turizm, kitle turizmine tamamen zıt özellikte,

çevresel değerlerin azalmasına neden olan olumsuz etkiler yerine doğal, kültürel ve yerel değerlere saygılı olan ve onları değiştirmeyen düşünce yaklaşımıyla ortaya çıkmıştır (Batman ve Demirel, 2015: 14).

- *Yerel Halkın Faydalanması:* Doğa temelli turizm, hem ziyaretçiler hem de yerel halk için faydalı bir turizm türüdür. Ziyaretçiler için doğayla iç içe olma, doğanın güzelliklerini keşfetme ve stresten uzaklaşma fırsatı sunmaktadır. Yerel halk için ise ekonomik fırsatlar yaratarak istihdama ve kalkınmaya katkı sağlamaktadır. Doğa temelli turizm, yerel toplulukların ekonomik ve sosyal gelişimine katkıda bulunmalıdır. Bu, yerel işletmelerin desteklenmesini ve yerel halkın turizme katılımını teşvik etmeyi içerir. Doğaya dayalı turizmin hem koruma hem de yerel ekonomik kalkınma için önemli kaynaklar üretebilen önemli bir ekosistem hizmeti olduğu belirtilmektedir (Balmford vd., 2009: 1). Konakoğlu Kurt ve Kurdoğlu (2020) doğa temelli turizmde yerel halkın kültürel değerlerini korumanın ve yerel halkın ekonomik kalkınmasını sağlamanın önemine vurgu yapmıştır. Acuner ve Tayfun (2016) doğa temelli turizmdeki dört temel kriterden birinin ‘yerel halkın kalkınması’ olduğunu belirtmişlerdir.

2.4 Doğa Temelli Turizmin Olumlu Etkileri

Doğa temelli turizm sürdürülebilir bir turizm modeli olarak kabul edilmekte ve birçok ülkede teşvik edilmektedir. Söz konusu turizmin olumlu etkileri, dünya çapında giderek daha fazla takdir edilmektedir. Doğa temelli turizm, koruma için çok önemli bir gerekçe olarak gösterilmektedir (Balmford vd., 2009: 1). Doğa temelli turizm, hem çevre hem de toplum için birçok olumlu etkiye sahiptir. Bu etkiler şu şekilde sıralanabilir;

- *Çevresel Etkiler:* Doğa temelli turizm, doğal kaynakların korunmasına ve sürdürülebilir kullanımına katkı sağlamaktadır. Bu tür turizm, doğal ortamların korunması için gerekli olan farkındalığı artırmaya ve yerel halkı bu konuda bilinçlendirmeye yardımcı olmaktadır. Doğa, turistler için cazibe merkezi ve dolayısıyla turizm endüstrisinin çoğu için geçim kaynağı sağladığından, endüstri, doğal çevreyi turizmin neden olduğu olumsuzluklardan korumanın önemini kabul etmektedir. Bu da turizm işletmecilerine ve yerel halka doğanın gönüllü olarak korunmasına yönelik bir ivme sağlamaktadır (Huybers ve Bennett, 2003: 214). Ayrıca, doğa temelli turizm faaliyetleri, doğal kaynakların korunması ve iyileştirilmesi için gerekli olan finansmanı sağlamaya da katkıda bulunabilir

(Kurdoğlu ve Parlak, 2022: 43). Doğa temelli turizm, iyi yönetildiğinde biyolojik çeşitliliğin korunmasına da yardımcı olacaktır (Kuenzi ve McNeely, 2008: 174).

• *Sosyal Etkiler:* Doğa temeli turizm, yerel halkın ekonomik kalkınmasına ve istihdama katkı sağlamaktadır (Kurdoğlu ve Parlak, 2022: 43). Bu tür turizm, yerel işletmelerin ve toplulukların gelişmesine yardımcı olmaktadır. Bu da yerel halkın korunan alanlardan, yaşam alanlarından ve yaban hayatından ekonomik fayda elde etmesinin ve bu kaynakların korunmasına yönelik teşviklerin yaratılmasının yollarından biridir (Kuenzi ve McNeely, 2008: 174). Ayrıca, doğa temeli turizm, kültürel çeşitliliği korumaya ve yerel toplulukların yaşam kalitesini iyileştirmeye yardımcı olmaktadır. Eğitim yoluyla veya bölgeye ilişkin deneyim yoluyla doğal ve kültürel mirasın önemi konusunda farkındalık yaratılmasına ve böylece sorumlu tüketiciler yaratılmasına olanak sağlamaktadır (Kurdoğlu ve Parlak, 2022: 43).

• *Psikolojik Etkiler:* Doğa temeli turizm, insanların fiziksel ve ruhsal sağlığını iyileştirmeye yardımcı olmaktadır. Doğal ortamları ziyaret etmek ve açık havada olmak, insan sağlığını ve refahını iyileştirmek, sosyal bağlantıları geliştirmek için önemli olarak kabul edilmektedir (Winter vd., 2019: 1). Bu tür turizm, stresi azaltmaya, depresyonu önlemeye ve genel refahı artırmaya yardımcı olmaktadır. Ayrıca, doğa temeli turizm, insanların doğa ile bağlantı kurmasına ve çevresel farkındalığını artırmasına da yardımcı olmaktadır. Son çalışmalar, doğayla bağlantının zihinsel ve fiziksel sağlığa sayısız katkısını vurgulamıştır (Frumkin vd., 2017; Wolsko, Lindberg ve Reese, 2019; Bratman, Hamilton ve Daily, 2012; Soga ve Gaston, 2016). Daha genel anlamda, açık hava rekreasyonu ve doğa temelli turizmin, olumlu sağlık sonuçlarına sahip olduğu bilinen deneyimler sağladığı ve önemli ölçüde stresi azaltmayla ilişkilendirildiği belirtilmektedir (Winter vd., 2019: 3).

2.5 Doğa Temelli Turizmin Olumsuz Etkileri

Doğa temelli turizm, doğal kaynakların ve çevrenin korunmasına önem veren, sürdürülebilir bir turizm türüdür. Ancak, söz konusu turizm faaliyetleri iyi yönetilmediği takdirde birtakım olumsuz etkiler ortaya çıkabilecektir. Doğa temelli ziyaretlerdeki hızlı büyümenin bazı olumsuzlukları da beraberinde getirmesi muhtemeldir. Bu hızlı büyümenin yerel topluluklarda zorlayıcı değişikliklere, yerel altyapı ve tesisler üzerinde etkiye yol açabileceği, kıt

kaynaklar için rekabet yaratabileceği, yerli ürün ve geleneklerin hoş karşılanmayan şekilde pazarlanmasına ve yerel olmayan işçilerin akınına yol açabileceği düşünülmektedir (Jones, McGinlay ve Dimitrakopoulos, 2017: 6).

Doğa temelli turizm, biyolojik çeşitlilik ve koruma çabalarına verilen desteğin kapsamını genişletmeye hizmet ederken, rekreasyon ve turizm ziyaretlerinin arttırılması, doğal ve sosyal çevreye kalıcı değişiklikler getirebilir (Buckley, 2003: 7). Erdoğan (2010) ise; doğa temelli turizmden kaynaklı, habitatın bozulması ve yok edilmesi, ormanların bozulması, bitki örtüsünün kaybı, toprak ve köklerin üstlerinin açılarak dış etkenlere maruz kalması, atık oluşumu, hava kirliliği, gürültü kirliliği, turist trafiği, toprak erozyonu ve sıkışması, patikaların artması, genişlemesi ve çamurlanması, yollarda tekerlek izlerinin oluşması, ağaçlarda tahribat meydana gelmesi, bilinçsiz altyapı çalışmaları ve inşaat yoluyla doğal çevrenin bozulması, vandalizm, nüfus yapısında değişimler yaşanması, yaban hayatına hastalık geçirilmesi, egzotik türlerin istemsiz de olsa yöreye getirilmesi, yaban hayatında beslenme, üreme ve davranış kalıplarının bozulması gibi olumsuz etkiler yaşanabileceğini belirtmiştir.

Doğa temelli turizmin bazı olumsuz etkileri ekonomik, sosyal ve çevresel olmak üzere aşağıdaki şekilde sıralanabilir (Kurdoğlu ve Parlak, 2022):

Ekonomik Etkiler

- Ziyaretçi sayısının artması hizmet maliyetlerinin de artmasına neden olmaktadır.
- Maliyetlerin artması yerel halkın üzerindeki vergi yükünü de arttırmaktadır.
- Geliri azalan yerel işletmelerin yabancı sermayeler tarafından satın alınmasına neden olmaktadır.
- Turistik harcamaların bölge dışına çıkmasına yol açmakta ve gelirin topluma katkısını azaltmaktadır.

Sosyal Etkiler

- Artan ziyaretçi sayısı sosyal yapının bozulmasına neden olabilir.
- İyi yönetim planlarının oluşturulamaması, topluluk ihtiyaçlarının karşılanmamasına yol açabilir.
- Yerel geleneklerin özgünlüğünün kaybolmasına neden olabilir.
- Yerel halkın isteklerinin göz ardı edilerek sömürülmesine neden olabilir.

Çevresel Etkiler

- Turizm tesislerinin inşası, bitki örtüsünün ve yaban hayatının tahrip edilmesine

yol açabilir.

- Ziyaretçilerin çevreye çöp atması, çevre kirliliğine neden olabilir.
- Sık kullanılan alanlarda toprağın sıkışması veya erozyonu yaşanabilir.
- Yaban hayatının davranışında değişiklikler meydana gelebilir.
- Alana dışarıdan gelen ziyaretçiler veya organizmalar, farklı yollarla mevcut yaşam alanına zarar verebilir.

2.6 Bolu'daki Doğa Temelli Göller

Doğaya dayalı turizm, turizm sektörünün en hızlı büyüyen kısmıdır (Kuenzi ve McNeely, 2008: 156). Göller de dahil olmak üzere sulak alanlar, turistlerin doğal manzaraları sevmeleri, yüzme, kano, dalış ve doğayı öğrenme gibi farklı aktiviteler yapmaktan keyif almaları nedeniyle doğaya dayalı turizmin önemli bir kaynağıdır. Dünyadaki en önemli ekosistemler arasında yer alan sulak alanlar, rekreasyon hizmetleri de dahil olmak üzere çok sayıda ürün ve hizmet sunmaktadır. Doğa temelli turizme olan talebin artması, sunduğu rekreasyonel hizmetlerden dolayı sulak alanların önemini arttırmaktadır (Mangan ve Lohano, 2015: 1).

Bolu ili, sahip olduğu doğal güzellikleri ile öne çıkan bir turizm destinasyonudur. Bu güzellikler arasında yer alan göller, bölgenin önemli turizm potansiyelini oluşturmaktadır. Bolu ili sahip olduğu göller ile önemli bir doğa temelli turizm destinasyonudur. Türkiye'nin korunan alanları arasında bulunan 49 milli parktan 2'si Bolu'da bulunmaktadır. Bolu'da bulunan milli parklar Abant Gölü Milli Parkı ve Yedigöller Milli Parkı'dır (Tarım ve Orman Bakanlığı, Doğa Koruma ve Milli Parklar Genel Müdürlüğü [DKMPGM], 2024a). Türkiye'nin korunan alanları arasında bulunan 265 tabiat parkından 11'i de Bolu'dadır. Bu 11 tabiat parkından 7 tanesi göl temelli olup önemli rekreasyonel değere sahiptir. Bu tabiat parkları; Gölcük Tabiat Parkı, Sünnet Gölü Tabiat Parkı, Sülüklügöl Tabiat Parkı, Göksu Tabiat Parkı- Aladağ Göleti, Karagöl Tabiat Parkı, Karaca Tabiat Parkı ve Deregöl Tabiat Parkı'dır (Tarım ve Orman Bakanlığı, DKMPGM, 2024b). Ayrıca korunan alanlardan 'Sulak Alanlar' statüsünde bulunan 'Ulusal Önemli Haiz Sulak Alan' olarak korunan Yeniçağa Gölü de Bolu'da bulunan doğa temelli göllerden biridir (Tarım ve Orman Bakanlığı, DKMPGM, 2024c). Korunan alanlar dışında Bolu ilinde rekreasyonel faaliyetlerin yapılabileceği göller ise, Çubuk Gölü, Seben Gölü, Gölköy Baraj Gölü ve Şirinyazı Göleti' dir.

2.6.1 Abant Gölü Milli Parkı

21 Ekim 1988 tarihinde ‘Tabiat Parkı’ olarak ilan edilen (Yılmaz ve Okan, 2021:198), Abant Gölü Milli Parkı, 2783 sayılı Milli Parklar Kanunu’nun 3. Maddesi gereğince 9 Haziran 2022 tarih ve 5724 sayılı Cumhurbaşkanlığı Kararı’na göre ‘Milli Park’ olarak ilan edilerek Türkiye’nin 48. milli parkı olmuştur (Tarım ve Orman Bakanlığı, 9. Bölge Müdürlüğü, 2022). Türkiye’nin en kalabalık iki büyükşehri olan İstanbul ve Ankara’nın arasında yer alan ve korunan alan statüsündeki Abant Gölü, ulaşım kolaylığı ve doğal güzellikleriyle Bolu ili içerisinde ve il dışında yoğun olarak ziyaretçi çekmektedir (Yılmaz ve Okan, 2021:198). Abant Gölü Milli Parkı’na, Ankara-İstanbul D-100 Devlet Karayolu’nun 203. kilometresinden, Ömerler Köyü sapağından ayrılan 22 kilometrelik asfalt yol ile ulaşılmaktadır (Ekotaban, Doğa Turizmi Web Uygulaması, 2024a).

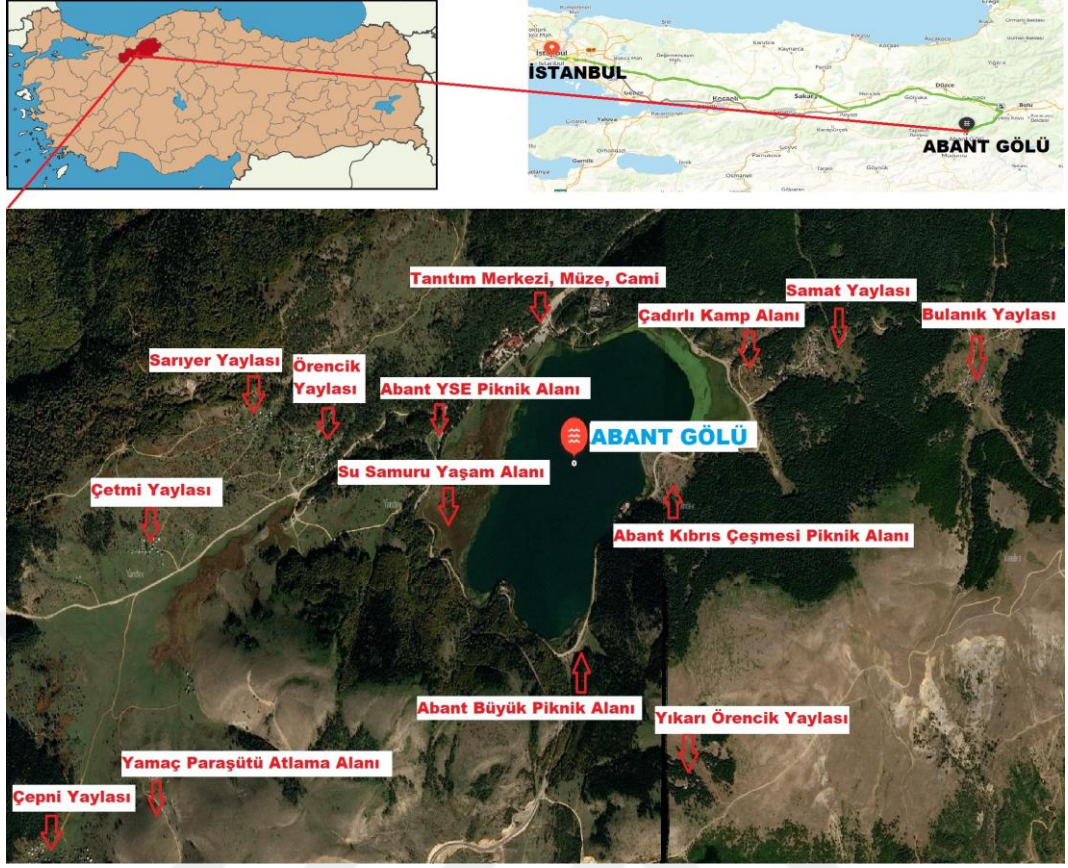
Fotoğraf 2.1. Abant Gölü (Bolu İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü, 2024a).

Fotoğraf 2.2. Abant Gölü- kış görünümü (Bolu İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü, 2024a).

Coğrafi Konum

Türkiye'nin Batı Karadeniz Bölümü'nde, Bolu ili Mudurnu ilçe sınırları içerisinde yer alan Abant Gölü Milli Parkı, Mudurnu'ya 18 kilometre, Bolu'ya 33 kilometre, Düzce'ye 60 kilometre, Ankara'ya 225 kilometre, İstanbul'a ise 258 kilometre uzaklıktadır (Bolu İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü, 2024a). Abant Gölü, Abant Dağları üzerinde oluşmuş bir krater ve birikinti gölüdür (Türkiye Kültür Portalı, 2024a). Milli park alanında 1400-1700 metre yükseklikleri arasında birçok tepe bulunmaktadır. Bu tepelerin eğilimi 10-45 arasındadır. Abant Gölü Milli Parkı, Batı Karadeniz sıradağlarının Karadeniz sahiline paralel 2. kolunu oluşturan Abant ve Keremali Sıradağlarının kolları arasında yer almaktadır (Ekotaban, Doğa Turizmi Web Uygulaması, 2024a). Abant Gölü Milli Parkı 1262 hektar alana sahiptir (Tarım ve Orman Bakanlığı, 9. Bölge Müdürlüğü, 2022). Yeraltı suları ile beslenen Abant Gölü; yüzey alanı 127 hektar olup, denizden yüksekliği 1328 metre, derinliği 18 metredir (Türkiye Kültür Portalı, 2024a).

Şekil 2.1. Abant Gölü konumu, çevresi ve yerleşimi (Yandex Maps, 2024a).

Flora

Türkiye'nin orman varlığı bakımından en zengin illerinden, Bolu'nun sahip olduğu değerlerden biri olan Abant Gölü, yılın her ayında büyüleyici bir güzelliğe sahiptir. Abant Gölü Milli Parkı göl çevresi çam, köknar, kayın, meşe, kestane, gürgen, kavak, yabanıl meyve ağaçlarından oluşan zengin bir bitki örtüsüne sahiptir (Ekotaban, Doğa Turizmi Web Uygulaması, 2024a). Abant Gölü Milli Parkı florasına dahil 84 familyaya ait 332 cins, 660 tür, 147 alt tür ve 69 varyete, toplam 672 taksonun (bu taksonlardan 51'i endemiktir) kaydı tespit edilmiştir (Uçar, 1996). Çobanoğlu (1999) tarafından ise 150 liken türü kaydı verilmiştir. Sarıçam, karaçam, kavak, dişbudak, kayın, meşe, gürgen, söğüt, ardıç ağaçları ve ormangülü, alıç, çobanpüskülü, ılgın, fındık, muşmula, papazkühahı, kuşburnu, eğrelti, sarmaşık, ısırgan, böğürtlen, çilek, nane, ahududu, atkuyruğu ve çayır otları başlıca ağaç ve ağaççıkları oluştururken; Abant Gölü'nün kenarları çeşitli su bitkileriyle ve nilüferlerle doludur. Abant Gölü'nün etrafında yükselen yamaçlarda ise Abant Çiğdemi (*Crocus Abantensis*) bulunmaktadır (Türkiye Kültür Portalı, 2024). Abant Gölü'nde doğal olarak yetişen ve endemik bir özellik taşıyan "Abant

Nilüferi" göle özel bir bitki türü olarak dikkat çekmektedir (Bolu İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü, 2024a).

Fauna

Abant Gölü Milli Parkı fauna açısından zengin bir alandır. Abant bölgesinden iki alt tür ve birde tür seviyesinde üç kuyruklu kurbağa (semender) bulunmaktadır. Türkiye için endemik bir alt tür olduğu ve dünyada şimdiye kadar başka bir yerde rapor edilmediği bilinen, küçük taraklı semenderin (*Triturus Vulgaris Kosswigi*) ilk toplanma alanının (tip yeri) Abant'ın yaklaşık 1300 metrelerinde olduğu bilinmektedir (Ekotaban, Doğa Turizmi Web Uygulaması, 2024a). Alandaki fındık faresi alt türü olan Abant Fındık Faresi (*Muscardinus avellanarius abanticus*), gölde bulunan alabalık türü olan Abant Alası (*Salmo Trutta Fario Varyette Abanticus*) endemik türlerdir. Ayrıca alanda bulunan Apollo (*Parnassius Apollo*) ve Kafkas Fisto Kelebeği (*Zerynthia Caucasiaca*), nesilleri küresel ölçekte tehlike altında olan türlerdir. Alanda bulunan türlerden, Pürtüklü Semender (*Triturus Karelini*) asgari endişe statüsünde, Benekli Kaplumbağa (*Emys Orbicularis Linnaeus*) neredeyse tehdit halinde statüsünde bulunmaktadır (Sayın ve Karadağ, 2016: 82).

Abant Gölü çevresindeki ormanlar geyikler için en uygun yaşam ortamına sahiptir. Göl çevresindeki ormanlarda yabani hayvanlardan çakal, kurt, tilki, geyik, karaca, ayı, domuz, tavşan, gelincik, sincap; su kuşlarından balıkçıl, sakarmeke, yaban kazı, yaban ördeği, turna, karabatak, yırtıcılardan; şahin, kaya kartalı, doğan, atmaca, baykuş, kara akbaba, diğer kuş çeşitleri olarak; puhu, toygaz, ağaçkakan, karatavuk, alakabak, gökdoğan, ispinoz, saka ve bülbül görülmektedir (Genç, Şengel ve Işkın, 2017; Bolu Valiliği, 2024a; Türkiye Kültür Portalı, 2024a). Ayrıca göl kenarlarında su samurları da görülmektedir. Sayın ve Karadağ (2016) alanda yapılan çeşitli araştırmalarda 18 memeli türü ve 75 kuş türünün yaşadığını belirtmişlerdir.

Kültürel Değerler

Abant Gölü çevresine özgü gelenek ve göreneklerin başında Bolu ili genelinde yaygın olan, yöresel el sanatları öne çıkmaktadır. Kırsal alanlarda el işleri ile el tezgâhlarında yapılan dokumalar ve kumaşlar dikkat çekmektedir. Bağlama, kaval ve av tüfeği yapımı, bölgeye has geleneklerdendir. Yaylalarda

haziran ayının son haftasında hacet bayramı yapılmaktadır. Bu bayramda at yarışları ve güreşler yapılmakta, mevlit okutulmaktadır. Hem ticari amaçlı hem de kullanım amaçlı, ahşaptan yapılan bölgeye özgü bazı süs eşyaları üretilmektedir. Bunların yanında halk giysileri, halk oyunları ve yöresel mutfak ise nesilden nesile aktarılan folklorik öğeler olarak dikkat çekmektedir (Ekotaban, Doğa Turizmi Web Uygulaması, 2024a).

Rekreasyon Olanakları ve Aktiviteler

Abant Gölü Milli Parkı, korunan alan statüsüyle ziyaretçiler için birçok rekreasyonel aktivitenin bir arada yapılabileceği bir kaynak konumundadır. Alan sahip olduğu flora, fauna ve su kaynakları ile zengin bir biyolojik çeşitlilik sunmakta ve çevresinde piknik, kampçılık, sportif olta balıkçılığı, yürüyüş, tekne ve atla gezinti, kışın doğal buz pateni gibi rekreatif etkinlikler yapılabilmektedir (Yılmaz ve Okan, 2021: 197). Ayrıca bölgedeki Çepni Yaylası'nda yamaç paraşütü yapılabilmektedir (Türkiye Kültür Portalı, 2024a; Şekil 2.1). Abant Gölü Milli Parkı; ziyaretçilerin tatil yapmasına, eğlenmesine, dinlenmesine olanak sağlamasının yanında bilimsel ve eğitsel amaçlı çalışmalar yapma fırsatı veren, orman, dağ ve göl peyzajlarının bütünleştiği doğal kaynak değerlerine de sahiptir. Ayrıca Abant Gölü Milli Parkı alandaki konaklama tesisleri, çadırlı kamp ve günübirlik kullanım alanları ve yaylalarıyla rekreasyonel kullanım isteklerine cevap verebilecek kültürel kaynak imkanlarıyla da dikkat çekmektedir (Ekotaban, Doğa Turizmi Web Uygulaması, 2024a; Bolu İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü, 2024a; Bolu Valiliği, 2024a).

Abant Gölü Milli Parkı'nın girişinde, ziyaretçi tanıtım merkezi, doğa müzesi (ücretsiz), idari bina, cami ve ziyaretçi otoparkı bulunmaktadır. Gölün çevresinde üç adet manzara seyir noktası (Balıca Tepe, Mudurnu yolu, Sarıyer Yayla yolu) ile 5 kilometrelik yürüyüş yolu bulunmaktadır. Göl çevresinde dört adet günübirlik kullanım alanı ve piknik alanı mevcuttur. Bu alanların içerisinde piknik üniteleri, yağmur barınakları, kameriyeler, tuvaletler, çeşmeler çocuk oyun alanları, at binme parkuru, yürüyüş yolları ve iskeleler bulunmaktadır. Gölün doğusunda yer alan Samat Yaylası yakınında 330 çadır/gün kapasiteli hizmet veren bir adet çadırlı kamp alanı mevcuttur. Bu kamp alanında da; yemekhane, bulaşıkhanne, çamaşırhane, banyo ve tuvalet birimlerinden oluşan iki adet sıhhi tesis kompleksi bulunmaktadır. Abant Gölü'nün kuzeyinde bölgede üretilen

yöresel yiyecek ve hediyelik eşyaların satın alınabileceği bir adet geleneksel ürün satış noktası yer almaktadır. Göl çevresinde dört adet konaklama tesisi ile birlikte ayrıca restoranlar, kafeteryalar, dağ evleri, bisiklet, at, gezinti otobüsü (shuttle-bus) bulunmaktadır (Sayın ve Karadağ, 2016: 83; Tarım ve Orman Bakanlığı, 9. Bölge Müdürlüğü, 2024a; Karadağ ve Sayın, 2016: 1055; Şekil 2.1). 2023 yılında 571.162 kişi Abant Gölü Milli Parkı'nı ziyaret etmiştir (Türkiye Turizm Ansiklopedisi, 2024a).

2.6.2 Yedigöller Milli Parkı

29 Nisan 1965 yılında Türkiye'nin 6. milli parkı olarak ilan edilen Yedigöller Milli Parkı ülkenin en bilinen milli parklarından biridir (Tarım ve Orman Bakanlığı, 9. Bölge Müdürlüğü, 2024b). 1623 hektar büyüklüğündeki Yedigöller Milli Parkı Türkiye'nin zengin doğal güzelliklerini bünyesinde bulunduran, su, kuş ve rüzgar seslerinin ormanla iç içe olduğu gürültü kirliliğinden uzak Bolu ilinin önemli korunan alanlarından biridir (Ekotaban, Doğa Turizmi Web Uygulaması, 2024b). Yedigöller Milli Parkı'na Ankara–İstanbul karayolunun 152. kilometresindeki Yeniçağa'dan kuzeye ayrılan yoldan, ya da Ankara–İstanbul karayolunun 190. kilometresindeki Bolu'dan kuzeye ayrılan yoldan gidilmektedir. Kış mevsiminde yoğun kar yağışından dolayı Bolu–Yedigöller güzergâhından ulaşım sağlanamadığında, Yeniçağa–Mengen–Yazıcık güzergahı ya da Devrek- Yazıcık güzergahı üzerinden ulaşım sağlanmaktadır (Bolu İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü, 2024b).

Yedigöller Milli Parkı, ismini içinde bulunan 7 adet heyelan set gölünden almaktadır ve aralarında ortalama 50-60 metre yükselti farkı olan bu göller kayan kütlelerin vadilerin önlerini kapatması sonucu oluşmuştur. Bu göller, kuzeyden güneye doğru 1500 metre mesafede yer almakta, yüzeysel ve yeraltı akışlarıyla da birbirine bağlı durumdadır (Türkiye Kültür Portalı, 2024b; Beşkardeş, 2009: 58). Ormancılarının ince zevkleri ile isimlendirilen bu göller kuzeyden güneye doğru “Seringöl, Büyüköl, Deringöl, Nazlıgöl, Kurugöl, İncegöl ve Sazlıgöl” olarak sıralanmıştır (Tarım ve Orman Bakanlığı, 9. Bölge Müdürlüğü, 2024b; Şekil 2.2; Şekil 2.3; Şekil 2.4).

Şekil 2.4. Yedigöller yerleşimi-Bolu girişi (Yandex Maps, 2024b).

Yaklaşık olarak 780 metre rakımda bulunan ve aralarında yaklaşık 100 metre yükselti farkı bulunan iki adet platoda bulunan bu göllerin özellikleri şu şekildedir (Yıldırım, 2023: 30):

Seringöl: 1758 metrekare yüzey alanına sahip olan bu göl, Büyükgöl'ün kuzeyinde yer alır ve en derin yeri 2,5 metreyi bulmaktadır. Bu gölün çıkışında tahliye edilen suyun enerji imalat yapısının işlemesi sağlayan beton regülatör bulunmaktadır.

Büyükgöl: Platoda bulunan göllerin en büyüğü bu göldür. 24895 metrekare alana sahip olan bu gölün en derin yeri 15 metredir. 1969 yılında ülkemizde kurulan ilk alabalık üretme istasyonu Büyükgöl'de bulunmaktadır. Bu gölden Yedigöller'de damızlık amaçlı canlı alabalık yetiştirilmesi amacıyla faydalanılmaktadır.

Deringöl: 15063 metrekare alana sahip olan bu göl Büyüköl'ün güneydoğusunda yer almaktadır. Akan kısmıyla Büyüköl'e bağlı durumda olan Deringöl 20 metre uzunluğa sahiptir.

Nazlıgöl: Diğer platodan 100 metre yüksekte yer alan bu platonun en geniş gölü 15780 metrekare alan ile Nazlıgöl'dür. Bu göl aynı zamanda Şelale Gölü olarak da bilinmektedir. Bunun sebebi gölün dibinden sızan çok miktardaki suyun gölün kuzeydoğusunda yüzeye çıkarak bir şelale oluşturmasındandır.

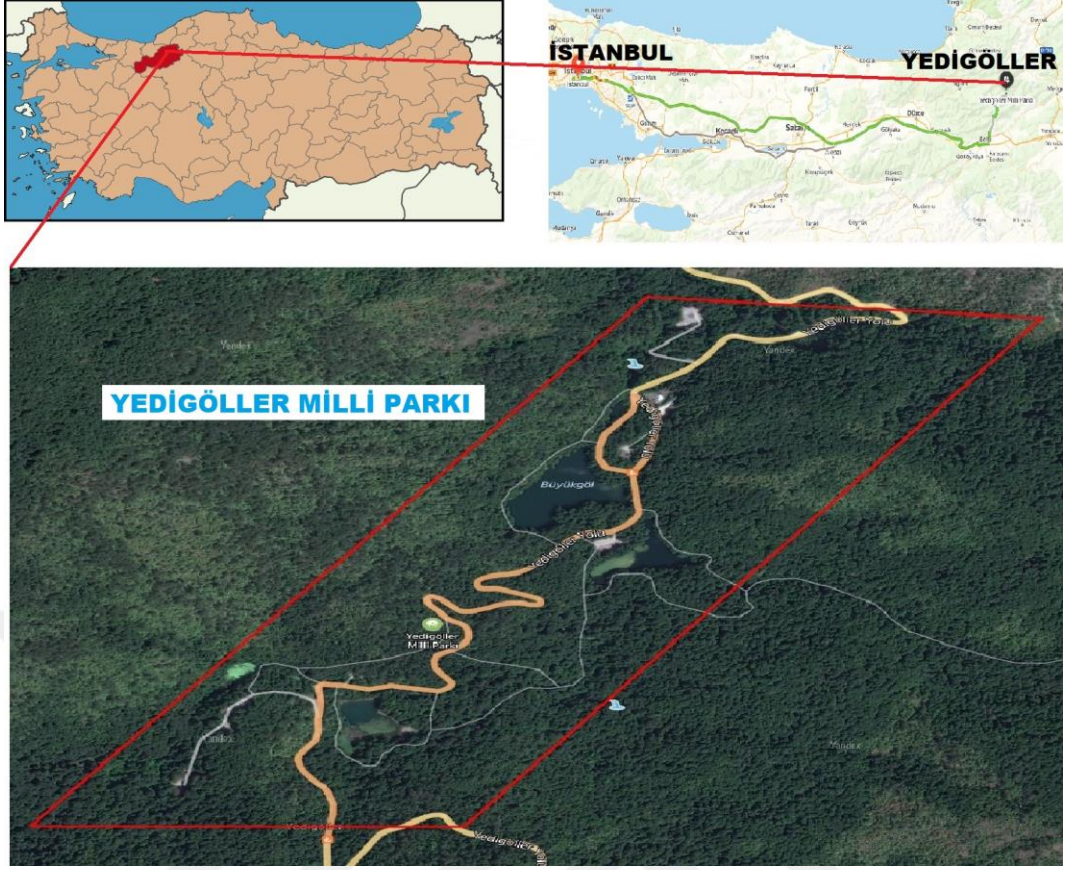
Kurugöl: 2170 metrekare yüzeye sahip olan bu gölde yılın büyük çoğunluğunda su olmamasından kaynaklı Kurugöl adını almıştır.

İncegöl: 1036 metrekare alana sahip olan ve oldukça küçük olan bu göl ince ve uzun bir yapıya sahip olduğundan İncegöl ismini almıştır.

Sazlıgöl: 5950 metrekare yüzeye sahip olan bu göl Nazlıgöl ile aynı platoda bulunur. Gölün üst bölümünde sazlar bulunduğundan dolayı Sazlıgöl adını almıştır. Bu gölün büyük bir bölümü derelerden gelen malzemeler ile dolmaktadır.

Coğrafi Konum

Yedigöller Milli Parkı, Batı Karadeniz Bölgesi'nde yer almaktadır. Zonguldak ilinin güneyinde bulunan Yedigöller Milli Parkı, Bolu il sınırları içinde bulunmaktadır. Bolu'ya 42 kilometre, Zonguldak'a 112 kilometre, Ankara'ya 226 kilometre, İstanbul'a 299 kilometre mesafede bulunan Yedigöller Milli Parkı, 31°35'26.16" doğu meridyeni ile 40°50'41.80" kuzey paraleli koordinatlarında yer almaktadır (Koçer vd., 2023: 42; Bolu Valiliği, 2024b; Şekil 2.5). Yedigöller Milli Parkı'nın da içinde bulunduğu Yedigöller Havzası'nı; Bolu ilinin kuzeyinde Gökçeyar Tepesi, Kapankaya Tepesi, Osmankesi Tepesi, Akderebaşı Tepesi ve Eğrigeriş Tepesi ile tanımlamak mümkündür. Köyyeri Tepesi ve Tombullar Tepesi ise Yedigöller Milli Parkı'nın en önemli tepeleridir (Ekotaban, Doğa Turizmi Web Uygulaması, 2024b).

Şekil 2.5. Yedigöller konumu (Yandex Maps, 2024b).

Flora

Yedigöller Milli Parkı'nın florası eşsiz güzelliğinin yanında bilimsel araştırmalar ve incelemeler yapmak için de çok çeşitli altyapıya sahiptir. 236 adet bitki türünü barındıran milli park, özellikle zambak, orkide, çiğdem ve siklamen gibi birçok bitki türü ve yurdumuzun en güzel karışık doğal ormanları ile önemli bir kaynaktır. Yedigöller Milli Parkı'nın florası için 222 Angiospermae, 10 Pteridophyta, 4 Gymnospermae bitki türü bulunduğu belirtilmektedir. Alanın büyük bir kısmı orman ekosisteminden meydana gelmekte olup yapraklı ve ibreli ağaç türleri bulunmaktadır. Orman ekosisteminin dışında kalan yerler ise göl ekosisteminden oluşmaktadır ve bu göllerin içerisinde genellikle su mercimeği ve kurtayağı gibi bitkiler bulunmaktadır. Ormanın hakim bitki örtüsü kayın ağaçlarından oluşurken, gürgen, meşe, karaçam, sarıçam, kızılğaç, karaağaç, titrek kavak, akçağaç, göknar, ıhlamur, fındık, dişbudak ve porsuk gibi çeşitli türde ağaçlar da mevcuttur. Kuzey Anadolu orman kuşağının iç kısma doğru olan, kısmen kurak ve karasal iklime sahip bölümünü, karaçam ile sarıçam ve yazın yeşil meşe mıntıkası içine almaktadır (Beşkardeş, 2009: 39; Yıldırım, 2023: 31;

Ekotaban, Doğa Turizmi Web Uygulaması, 2024b). Milli parkta endemik olarak tespit edilen bitki türleri Türkiye'nin endemik türleridir. Bu endemik türler “*Batı Karadeniz Bölgesi için endemik türler Barbarea trichopoda Hausskn. Ex. Bornm, Lathyrus undulatus Boiss, Hieracium medianiforme (Litw. Ex Zahn.) Juxip., Karadeniz Bölgesi için endemikler ise Petrorhagia saxifraga (L.) Link., Cardamine bulbifera (L.) Crantz. 'dır.*” olarak belirtilmiştir (Yıldırım, 2023: 39). Alanda bulunan bu endemik türlerin varlığı milli park için önemli bir biyolojik değerdir.

Fauna

Yedigöller Milli Parkı fauna açısından çok zengin bir potansiyele sahiptir. Bölgede yaban hayatı bakımından başta karaca (*Capreolus Capreolus*) ve kızıl geyik (*Cervus Elaphus*) ön plandadır. Ayrıca bölgede birçok memeli, kuş ve sürüngen türü bulunmaktadır (Ekotaban, Doğa Turizmi Web Uygulaması, 2024b). Yedigöller yaban hayatı geliştirme sahası yönetim planına göre Yedigöller Milli Parkı'nda 114 kuş türü, 15 memeli türü, 6 balık türü, 4 sürüngen ve iki yaşamlılar türü tespit edilmiştir.

Yedigöller Milli Parkı'ndaki kuş türlerinden bazıları; (*Anthus sp.*) incir kuşu, (*Ardea cinerea*) gri balıkçıl, (*Egretta garzetta*) küçük akbalıkçıl, (*Athene noctua*) kukumav, (*Buteo buteo*) şahin, (*Aquila chrysaetos*) kaya kartalı, (*Carduelis carduelis*) saka, (*Carduelis chloris*) florya, (*Columba livia*) kaya güvercini, (*Corvus corax*) kuzgun, (*Cuculus canorus*) guguk kuşu, (*Delichon urbica*) ev kırlangıcı, (*Dendrocopos sp.*) ağaçkakan, (*Erithacus rubecula*) kızılgerdan, (*Falco tinnunculus*) kerkenez, (*Fringilla coelebs*) ispinoz, (*Garullus glandarius*) alakarga, (*Hirunda rustica*) kırlangıç, (*Lanius collurio*) kızıl sırtlı örümcekkuşu, (*Motacilla*) kuyruksallayan, (*Oenanthe oenanthe*) kuyrukkakan, (*Parus*) baştankara, (*Saxicola turquata*) taşkuşu, (*Scolopax rusticola*) çulluk, (*Streptopelia decaocto*) kumru, (*Streptopelia turtur*) üveyik, (*Strix aluco*) alaca baykuş, (*Sylvia sp.*) ötleğen, (*Upupa epops*) ibibiktir (Yıldırım, 2023: 40). Milli Park'ın orman kuşları bakımından çok zengin olması alandaki ekosistemin sağlıklı bir şekilde sürdüğünün göstergelerinden biridir.

Yıldırım (2023) Yedigöller Milli Parkı'nda bulunan memeli türlerini (*Cervus elaphus*) kızıl geyik, (*Capreolus capreolus*) karaca, (*Sus scrofa*) yaban domuzu, (*Felis lynx*) vaşak, (*Felis sylvestris*) yabani kedi, (*Ursus arctos*) boz ayı,

(Martes foina) kaya sansarı, (Mustela nivalis) gelincik, (Sciurus anomalus) sincap, (Lepus europaeus) yabani tavşan, (Canis lupus) kurt, (Canis aureus) çakal, (Vulpes vulpes) tilki, (Meles meles) porsuk ve (Erinaceus concolor) kirpi olarak listelenmiştir.

Milli Park'ta gözlemlenen sürüngen türleri; (Testudo Graeca) yaygın tosbağa, (Lacerta sp., Coluber sp., Vipera ammodytes) boynuzlu engerek ve (Natrix natrix) yarısucul yılanıdır. Rana ve Bufo cinslerine ait türler ise alanda gözlemlenen iki yaşamlılılardır (Ekotaban, Doğa Turizmi Web Uygulaması, 2024b).

Ayrıca Yedigöller Milli Parkı'ndaki göllerde (Salmo trutta macrostigma) kırmızı benekli alabalık, (Oncohyinchus mykiss) gökkuşağı alabalığı, (Salmo trutta abanticus) abant alası, (Tinca tinca) kadife, (Barbus plebejus) bıyıklı balık, (Atherina boyeri) gümüş balığı türündeki balıklar bulunmaktadır (Yıldırım, 2023: 41).

Kültürel Değerler

Yedigöller Milli Parkı doğal kaynak değerlerinin yanında kültürel kaynak değerleri bakımından da önemlidir. Bolu ve civarının M.Ö. 74 yılında Roma İmparatorluğu topraklarında bulunması nedeniyle bölgede Bizans yaşamı örnekleri bulunmaktadır (Ekotaban, Doğa Turizmi Web Uygulaması, 2024b). Milli park içerisinde, Bolu Müze Müdürlüğü tarafından tespiti yapılarak Ankara Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulu'nca 02.12.1996 tarih ve 4960 sayılı karar gereği taşınmaz kültür varlığı olarak tescil edilen eski Bizans Yerleşimine ait kalıntılar bulunmaktadır (Yıldırım, 2023: 44). Burada bulunan yerleşim yerine ait kalıntıları büyüyen ve gelişen orman yapısı örtülmeye başlamış ve bu yerleşim yerine giden patika yolun da belirginliği kaybolmaya yüz tutmuştur. Bu patikanın orman içinde kalması ve arazi şartlarından dolayı yürüyüşün zorlaşmasından kaynaklı olarak da ziyaretçiler tarafından bilinirliği çok azdır. Gölleri, şelaleleri, orman yapısı, topoğrafik yapısı, jeolojik oluşumları ve bütün bu özelliklerin birlikte oluşturduğu kompozisyon ve doğal peyzaj değeri sayesinde yerli ve yabancı turistlerin dikkatini çeken ve Türkiye'nin en bilinen milli parkları arasında olan Yedigöller Milli Parkı yıl boyunca bir çok ziyaretçi tarafından talep edilmektedir (Kaya vd., 2017: 22; Bolu İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü, 2024b; Bolu Valiliği, 2024b; Türkiye Kültür Portalı, 2024b).

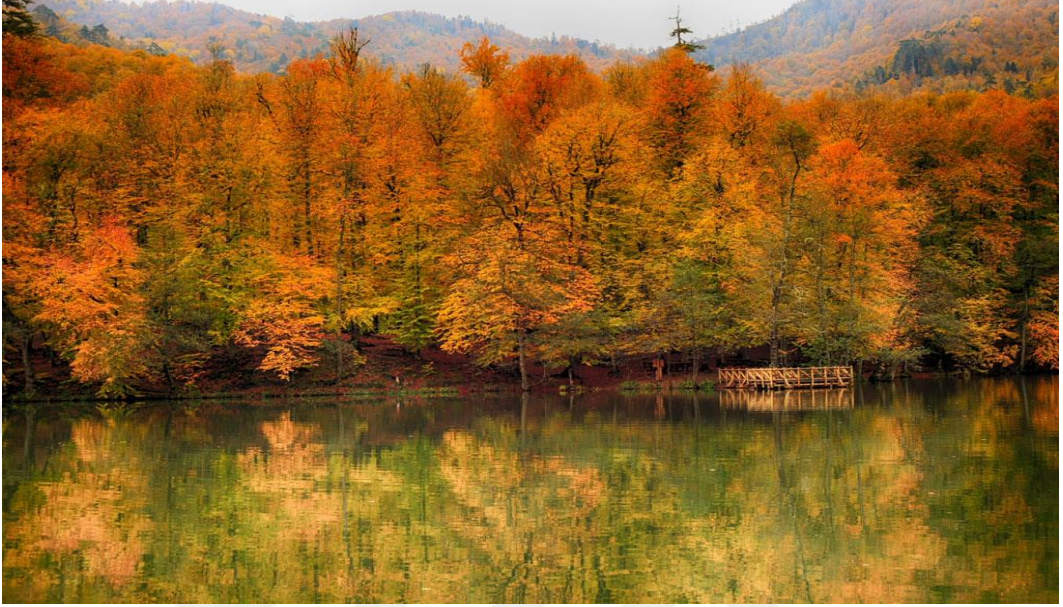
Rekreasyon Olanakları ve Aktiviteler

Yedigöller Milli Parkı, benzersiz doğal güzelliği (Fotoğraf 2.6), kaynak değerleri, manzara bütünlüğü ve rekreasyon imkanları ile yerli ve yabancı birçok turistin ilgisini çekmektedir. Milli park, Türkiye'nin en kalabalık 2 büyük şehri olan Ankara ve İstanbul'a yakınlığı sebebiyle de çok sayıda ziyaretçi tarafından tercih edilmektedir. Yedigöller Milli Parkı yılda ortalama 200.000 kişi tarafından ziyaret edilmektedir. Yedigöller Milli Parkı'ndaki rekreasyonel aktiviteler doğrutusunda haziran-kasım ayları arasında bölgeye gelen ziyaretçi daha fazla olmaktadır. Özellikle ekim ve kasım aylarında sonbaharın gelmesiyle birlikte, alan içerisinde bulunan ağaçlarda renk değişimlerinin yaşanması (Fotoğraf 2.3) eşsiz manzaralar ortaya çıkarmakta (Fotoğraf 2.5) ve bunu görmek isteyen ziyaretçilerin bu aylarda yoğunluk oluşturmalarını sağlamaktadır (Yıldırım, 2023: 44). 2023 yılında Yedigöller Milli Parkı 207.824 kişi tarafından ziyaret edilmiştir (Anadolu Ajansı, 2024a).

Yedigöller Milli Parkı'nda bulunan 7 tane göl milli parka ismini ve özelliğini veren en belirgin kaynak değeridir. Ormanı oluşturan ağaçların dikey çizgisi ile suyun yatay çizgisinin meydana getirdiği kontrast alanın tercih sebeplerinde önemli bir yer tutmaktadır. Göller, hareketsiz su yüzeylerinin insanda yarattığı sakinlik ve rahatlama duygusu yaratması sayesinde ziyaretçiler tarafından oldukça fazla tercih edilen doğal peyzaj unsurlarını oluşturmaktadır (Ekotaban, Doğa Turizmi Web Uygulaması, 2024b). Yedigöller Milli Parkı günübirlik kullanım alanları ve konaklama imkanlarıyla ziyaretçilerin rekreasyonel kullanım isteklerine cevap verebilecek niteliktedir (Koçer vd., 2023: 43) Milli parkta piknik yapma, foto safari, karavan, dinlenme, bisiklete binme, spor yapma, sportif olta balıkçılığı, doğa yürüyüşü ve kampçılık gibi aktiviteler yapılabilmektedir (Uzun vd., 2021: 2; Koçer vd., 2023: 43).

Yedigöller Milli Parkı'nın içerisinde sosyal aktivite merkezi, market, idari bina, ziyaretçi tanıtım merkezi, kır gazinosu, hidroelektrik santral, 18 üniteden oluşan toplam 72 yataklı bungalov, restoran, kafe, misafırhane, bekçi kulübesi, mescit, tuvalet, çadırlı kamp alanı, karavan kamp alanı, günübirlik piknik alanı, büfe ve jandarma binası bulunmaktadır (Şekil 2.2; Beşkardeş, 2009: 59). Milli Park'ta Gökgoğuz mevkisinde bir adet Seyir Terası ve milli parkının güneyinde 1380 metre yükseltide Kapankaya Tepesi Manzara Seyir Terası bulunmaktadır. Bu seyir tepelerinden göller ve vadideki doğal güzellikler görülmektedir. Milli

Park'ta ayrıca Anıt Ağaç ve Pisagor Ağacı, Gülen Kayalar, Dilek Çeşmesi, şelaleler ve geyik üretme istasyonu da ziyaret edilen alanlar arasındadır (Bolu Valiliği, 2024b; Beşkardeş, 2009; Bolu İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü, 2024b).

Fotoğraf 2.3. Yedigöller-1 (Türkiye Kültür Portalı, 2024b).

Fotoğraf 2.4. Yedigöller-2 (Tarım ve Orman Bakanlığı, 9. Bölge Müdürlüğü, 2024b).

Fotoğraf 2.5. Yedigöller-3 (Tarım ve Orman Bakanlığı, 9. Bölge Müdürlüğü, 2024b).

Fotoğraf 2.6. Yedigöller-4 (Bolu İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü, 2024b).

2.6.3 Bolu Gölcük Tabiat Parkı

Bolu Gölcük Gölü ve çevresi ‘Orman İçi Dinlenme Yeri’ olarak 1958 yılında 20 hektar olarak tescillenmiştir. 21 Haziran 1989 yılında alanın büyüklüğü Milli Parklar Dairesi Gelişim Planı’na göre 24 hektara çıkarılmıştır. 20.05.2002 tarihli ve MPG.OİDY-O-02/38 sayılı olur ile de alanın büyüklüğü yaklaşık 38

hektar olarak ‘A Tipinde Orman İçi Dinlenme Yeri’ olarak belirlenmiştir (Uzun ve Müderrisoğlu, 2010: 69; Bayramoğlu Karşı, 2017: 27-28). 11 Temmuz 2021’de ise 903 sayılı olur ile Milli Parklar Kanunu’na göre korunan alan statüsüne alınarak ‘Bolu Gölcük Tabiat Parkı’ olarak ilan edilmiştir (Tarım ve Orman Bakanlığı, DKMPGM, 2024b).

Türkiye’nin 265 Bolu’nun 11 tabiat parkından biri olan Gölcük Tabiat Parkı Ankara ve İstanbul’un etki alanında, yoğun olarak rekreasyon amaçlı kullanılmaktadır. Bolu ilinin 13 kilometre güneyinde yer alan Gölcük yapay bir set gldr (Aksoy vd., 2023: 172). 1217 metre yükseltide bulunan gölün yüzey alanı 4,5 hektar çevresi ise 1300 metredir (Bolu Valiliği, 2024c). Bolu’yu Seben ve Kırbrıscık ilçelerine bağlayan Bolu-Seben karayolu kenarında yer alan Gölcük Tabiat Parkı’na Bolu il merkezinden Karacasu Beldesi üzerinden asfalt yol ile ulaşılmaktadır. Alan içerisinde araç trafiği otopark alanına kadar serbest olup otopark alanından sonra araç trafiği kapalıdır. Bolu-Seben karayolu tabiat parkının ortasından geçerek Seben ilçesine doğru devam etmektedir. Bu yolun dışında alan içerisinde kuzeydoğu ve güney bölümlerinde orman tali yolları da bulunmaktadır (Ekotaban, Doğa Turizmi Web Uygulaması, 2024c).

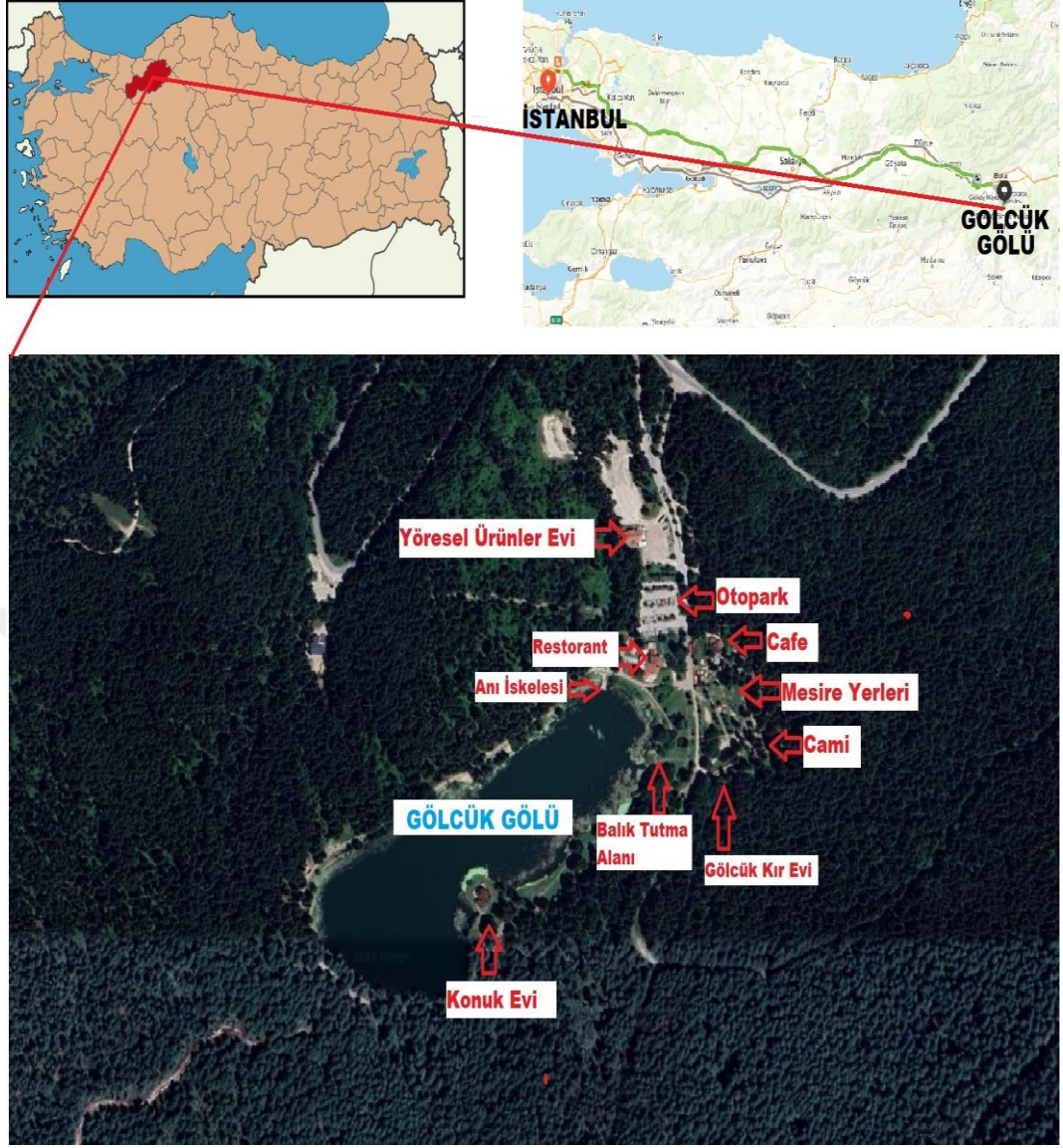
Fotoğraf 2.7. Bolu Gölcük Gölü (Tarım ve Orman Bakanlığı, 9. Bölge Müdürlüğü, 2024c).

Fotoğraf 2.8. Bolu Gölçük Gölü- kış görünümü (Tarım ve Orman Bakanlığı, 9. Bölge Müdürlüğü, 2024c).

Coğrafi Konum

Batı Karadeniz Bölgesinde Bolu ilinin Merkez ilçe sınırlarında yer alan Gölçük Tabiat Parkı, yaklaşık olarak $40^{\circ} 37' 03''$ / $40^{\circ} 42' 25''$ kuzey paralelleri ile $31^{\circ} 29' 31''$ / $31^{\circ} 38' 18''$ doğu meridyenleri koordinatlarında yer almaktadır. Avrupa-Sibiryâ fitocoğrafik bölgesinde yer Tabiat Parkı Aladağ'ın kuzey yamaçlarında bulunmaktadır (Nigiz, 2017: 5; İkinci ve Güner, 2007: 87). Gölçük Tabiat Parkı Bolu'ya 13 kilometre, Ankara'ya 200, kilometre İstanbul'a 270 kilometre uzaklıktadır (Uzun ve Müderrisoğlu, 2010: 69; Şekil 2.6). Tabiat Parkı'na ulaşım şahsi araçların dışında şehir merkezinden hareket eden Bolu Belediyesi halk otobüsleri ile yapılabildiği gibi, Seben ve Kıbrıscık ilçelerine giden yolcu minibüsleri ile de yapılabilmektedir (Bolu Valiliği, 2024c; Türkiye Kültür Portalı, 2024c).

Şekil 2.6. Gölcük konumu, çevresi ve yerleşimi (Yandex Maps, 2024c).

Flora

Gölcük Gölü'nün etrafı saf göknar, çam, göknar-gürgen-kayın karışık türde meşçere türleri ile çevrilidir. Gölcük Tabiat Parkı orman, dağ ve göl peyzaj değerinin yanında iklimatik özellikleri, manzara seyir terasları, yürüyüş parkurları, piknik alanları ve eşsiz manzarası ile her mevsim ziyaret edilen bir destinasyondur (Ekotaban, Doğa Turizmi Web Uygulaması, 2024c). İkinci ve Güner (2007)'in Gölcük florası üzerine yaptığı çalışmada alanda 80 familyaya ait 277 cins, 461 tür ve toplam 475 takson belirlenmiştir. Toplam 461 türün 142'si Avrupa-Sibirya elementi, 24'ü Akdeniz elementi, 7'si İran-Turan elementidir. Diğer 269 tür ise kozmopolittir ya da fitocoğrafik bölgesi belli değildir. Alanda 16 endemik takson

bulunmakta ve en büyük 3 familya; papatyagiller (Asteraceae), buğdaygiller (Poaceae), baklagiller (Fabaceae)'dir. Alanda bulunan üç büyük cins ise fiğ (Vicia L.), yonca (Trifolium L.) ve yavşanotu (Veronica L.)'dur (İkinci ve Güner, 2007: 87). Ayrıca gölde, Gölcük Gölü oluşturulduktan sonra göle dikilerek yetiştirilen ve görsel olarak da göle manzara güzelliği katan Nilüfer çiçekleri bulunmaktadır (Türkiye Turizm Ansiklopedisi, 2024b).

Fauna

Yapay olarak oluşturulan ve tabiat parkına adını veren küçük ve şirin Gölcük Gölü'nde sazan, kadife (yeşilsazan), ot sazanı, ve kefal balıkları bulunmaktadır. Ayrıca göldeki balık çeşitliliğini artırmak için Doğa Koruma ve Milli Parklar Genel Müdürlüğü tarafından 20 bin Abant Alası yavrusu (Abant Gölü'ne özgü bir alabalık türü) göle bırakılmıştır (Türkiye Turizm Ansiklopedisi, 2024b). Diğer yandan gece sessizliğinde göl kenarına ayıların indiği ve alanda kurt, tilki, çakal, porsuk, kızıl geyik, karaca, yabani kedi, sansar ve gelincik gibi hayvanların varlığının bulunduğu değerlendirilmektedir. Bölgenin endemik canlı ve hayvan türlerinin yaşam alanı olması ve alandaki yaban hayatı için yaşam çeşitliliğinin varlığı Gölcük Tabiat Parkı'nı değerli kılmaktadır (Superhaber.com, 2024).

Rekreasyon Olanakları ve Aktiviteler

Bolu Gölcük Tabiat Parkı hem Bolu şehir merkezine olan yakın mesafesi hem ziyaretçilerin güzel vakit geçirmelerine imkan veren orman dağ ve göl doğal peyzaj değerleri hem de rekreasyonel faaliyet alanlarının varlığı ile yerli ve yabancı vatandaşlar tarafından sıkça tercih edilen Bolu'nun önemli bir turistik destinasyonudur (Tarım ve Orman Bakanlığı, 9. Bölge Müdürlüğü, 2024c). Tabiat parkında Tarım ve Orman Bakanlığı'na ait devlet konukevi, kır gazinosu, restoran, bungalov tipi bir konaklama tesisi, bir büfe, bir cami, tuvaletler, çeşmeler, piknik alanları, etkinlik alanı, çocuk oyun alanı, üç iskele, dört yağmur barınağı, göl çevresinde yürüyüş ve bisiklet yolu, balık üretme havuzu ve kuluçkahanesi, ambar ve depo, alan girişinde giriş kontrol noktası otopark jandarma kulübesi ve trafo bulunmaktadır (Uzun ve Müderrisoğlu, 2010: 69; Tarım ve Orman Bakanlığı, 9. Bölge Müdürlüğü, 2024c; Şekil 2.6).

Gölcük Tabiat Parkı doğa yürüyüşü, piknik, bisiklete binme, sportif olta balıkçılığı, spor gibi rekreasyonel faaliyetler için olanaklara sahiptir. Gölcük, yıl boyunca gezip görmek, fotoğraf çekmek, dinlenmek ve doğa ile iç içe olmak için ziyaretçi yoğunluğu yaşayan önemli bir destinasyondur. Göl çevresindeki yol araç trafiğine kapalı olup, yürüyüş ve bisiklet yolu olarak ayrılmıştır. Gölcük Gölü olta balıkçılığı açısından yoğun talep görmektedir. Gölün kıyısında ve çevresinde bulunan ahşap iskelelerde balık tutulabilmektedir. Ayrıca iskeleler parkın muhteşem manzarasını izlemek için de uygun alanlardır. Parkta bulunan çok sayıda piknik masaları ve pergolalar parka gelen ziyaretçilerin kullanımı için ayrılmıştır. Ayrıca parkta bulunan 3 adet günübirlik tesis ziyaretçilere yeme içme hizmeti sağlamaktadır. Gölcük Tabiat Parkı'na gelen ziyaretçiler park içerisinde bulunan bungalovda konaklayabilecekleri gibi parka oldukça yakın mesafede olan Karacasu Beldesi'ndeki konaklama tesislerinde de kalabilmektedirler. Gölcük Tabiat Parkı ziyaretçilere her gün 06:00-22:00 saatleri arasında hizmet vermektedir. Yılın dört mevsiminde de eşsiz bir güzelliğe sahip olan Tabiat Parkı özellikle hafta sonları yoğun olmak üzere her gün çok sayıda ziyaretçi çekmektedir. 2023 yılında 488.610 kişi Gölcük Tabiat Parkı'nı ziyaret etmiştir (Ekotaban, Doğa Turizmi Web Uygulaması, 2024c; Türkiye Turizm Ansiklopedisi, 2024b).

2.6.4 Sünnet Gölü Tabiat Parkı

Bolu'nun güneybatısında Göynük ile Mudurnu ilçeleri arasında yer alan Sünnet Gölü, Göynük ilçesin yaklaşık 22 kilometre doğusunda yer alan Erenler ve Korudağ Tepeleri arasındaki vadinin heyelan sonucu tıkanması ile oluşan tipik bir heyelan set gölüdür (Türkiye Kültür Portalı, 2024d). Yaklaşık 0,1 kilometrekarelik küçük bir yüzey alanı ve 11 kilometrekarelik küçük bir drenaj havzası ve yüksek sedimantasyon hızları ile karakteristik bir göldür (Tunoğlu vd., 2012: 276). Yaklaşık 18 hektar alana sahip olan Sünnet Gölü çevredeki kaynaklardan ve derelerden beslenmektedir ve en derin yeri 22 metre civarındadır (Ekinci ve Yıldız Hoşgören, 2004: 1). Sünnet Gölü 1973 yılında 80 hektar olarak A Tipi Mesire Yeri olarak tescillenmiştir. 11 Temmuz 2011 tarihinde 401.03-903 sayılı Bakanlık kararı ile 88,14 hektar alan ile 'Sünnet Gölü Tabiat Parkı' olarak ilan edilerek koruma altına alınmıştır. (Ekotaban, Doğa Turizmi Web Uygulaması, 2024d).

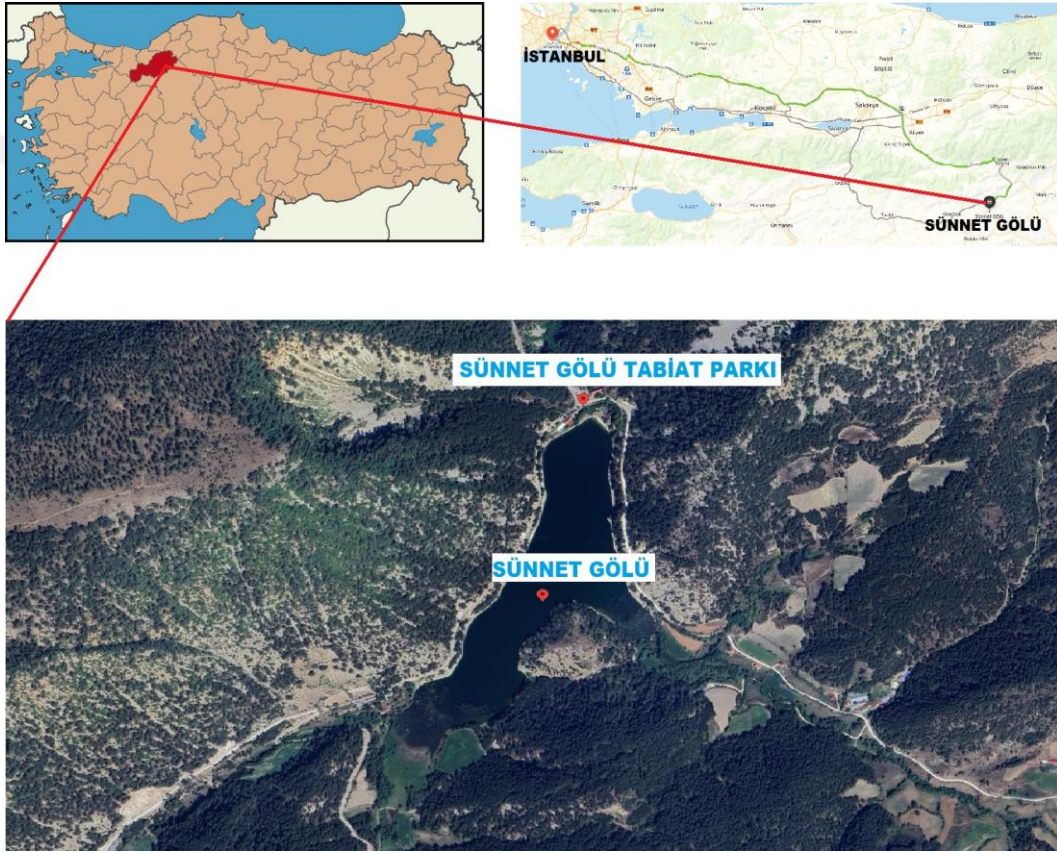
Fotoğraf 2.9. Sünnet Gölü (Bolu.goturkiye.com, 2024).

Fotoğraf 2.10. Sünnet Gölü- kış görünümü (Tarım ve Orman Bakanlığı, 9. Bölge Müdürlüğü, 2024d).

Coğrafi Konum

Batı Karadeniz Bölgesi'nde Bolu ilinde bulunan Sünnet Gölü yaklaşık olarak 40° 26.3522' kuzey paralelleri ile 30° 57.440' doğu meridyenleri koordinatlarında yer almaktadır (İkinci, 2011: 107). Sünnet Gölü Tabiat Parkı yaklaşık olarak bağlı olduğu Göynük ilçesine 25 kilometre, Mudurnu'ya 35 kilometre, Bolu'ya 85 kilometre, Sakarya'ya 86 kilometre, Ankara'ya 220 kilometre ve İstanbul'a 240 kilometre mesafededir (Ekotaban, Doğa Turizmi Web Uygulaması, 2024d; Şekil 2.7).

Şekil 2.7. Sünnet Gölü konumu (Yandex Maps, 2024d).

Flora

Sünnet Gölü Tabiat Parkı'nın florası incelendiğinde 88 familya 225 cins ve bu cinslere 268 takson bulunduğu görülmektedir. Alanda 35 endemik türde bitki varlığı tespit edilmiş olup en zengin familyaların ballıbabagiller (Lamiaceae), papatyagiller (Asteraceae), baklagiller (Fabaceae), hodangiller (Boraginaceae) ve gülgiller (Rosaceae) olduğu görülmektedir. En büyük türler ise geven (Astragalus), fiğ (Vicia), adaçayı (Salvia), peygamberçiçeği (Centaurea) ve

menekşe (Viola) olarak tespit edilmiştir. Türlerin Avrupa-Sibirya, Akdeniz ve İran-Turan elementi şeklinde fitocoğrafik alan dağılımlı olduğu görülmektedir. Bölgedeki bitki türlerinin genellikle Tabiat Parkı'nın güneyi, batısı ve kuzeyinde bulunan ormanlık alanlarda yoğunlaştığı ve çoğunlukla açıklıklarda ve karaçam ormanlarının altında bulunduğu tespit edilmiştir (İkinci, 2011: 107; Ekotaban, Doğa Turizmi Web Uygulaması, 2024d; Tarım ve Orman Bakanlığı, 9. Bölge Müdürlüğü, 2024d).

Fauna

Gölcük Tabiat Parkı faunası ile de dikkat çekmektedir. Alanda ve çevresinde 1 semender türü ve 6 kurbağa türü tespit edilmiştir. Tespit edilen kurbağalar su kurbaçası ve kara kurbaçası olarak iki gruba ayrılmaktadır. Yine alanında 12 sürüngen türü tespit edilmiştir. Bu sürüngenlerden Squamata (Pullular) takımına ait kertenkelelerin bulunduğu Lacertilia alt takımında 6 tür, yılanların bulunduğu Serpentes (Ophidia) alt takımında 4 tür gözlemlenmiştir. Tabiat Parkı'nda yapılan gözlemler, çalışmalar ve bölge halkı ile yapılan görüşmeler sonucunda; toynaklılar, yırtıcılar, kemiriciler, tavşanlar, yarasalar, böcekçiller ve memeli hayvan türleri olmak üzere 23 hayvan türünün varlığı tespit edilmiştir (Tarım ve Orman Bakanlığı, 9. Bölge Müdürlüğü, 2024d).

Kültürel Değerler

Sünnet Gölü Tabiat Parkı'nın bağlı bulunduğu Göynük ilçesi tarihi Osmanlı kasabalarından biri olarak, tarihi dokusu bozulmadan günümüze kadar gelmiştir. Göynük'te yaklaşık olarak 700 yıldır varlığını sürdüren birçok tarihi eser niteliğinde yapılar bulunmaktadır. Tarihi eser özelliği taşıyan birçok iş yeri, ev, türbe, hamam, hazire, tarihi çınar ağaçları işlevsel olarak kullanılmakta ve bu değerler korunarak yaşatılmaktadır. Yaşayan tarih niteliğinde olan bu ilçede, eski gelenekler, kültürel değerler, yöresel mutfak kültürü, giyim tarzları, yöresel folklorik öğeler ve sosyal ilişkiler günümüzde de yaşatılmaya devam etmektedir. Bölgede korunan binaların yanında bütün yerleşim alanı kentsel sit alanı olarak korunmaktadır. Göynük'te 1991 yılında İller Bankası, Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulu ve Göynük Belediyesi tarafından yapılan ortak çalışmalar ile "Koruma Amaçlı İmar Planı" yapılarak yürürlüğe sokulmuş ve

halen uygulanmaktadır (Tarım ve Orman Bakanlığı, 9. Bölge Müdürlüğü, 2024d; Ekotaban, Doğa Turizmi Web Uygulaması, 2024d).

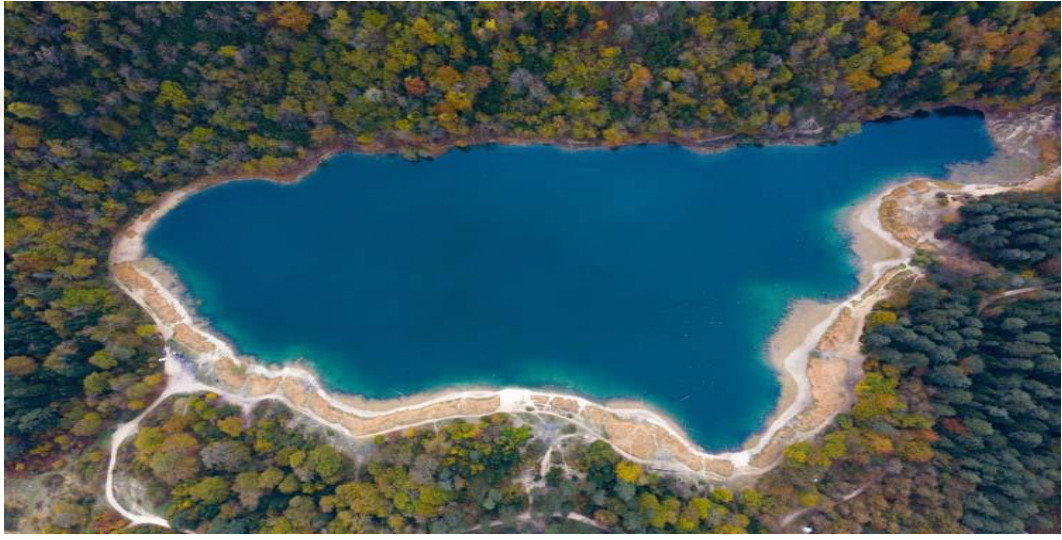
Rekreasyon Olanakları ve Aktiviteler

Sünnet Gölü Tabiat Parkı, Bolu, Sakarya ve Ankara gibi il merkezlerine yakınlığı ve kolay ulaşımı ile doğa severler için ideal bir destinasyondur. Göl ve orman peyzajının sunduğu eşsiz manzaralar ve rekreasyonel imkanlar sayesinde, her yıl özellikle hafta sonları birçok ziyaretçiyi cezbetmektedir. Parkın içerisinde bulunan orman içi patika yollar, doğa yürüyüşleri ve bisiklet turları için mükemmel bir ortam sunmaktadır. Sünnet Gölü olta balıkçılığı için oldukça popüler bir destinasyondur. Gölde kefal, sazan, kadife ve Abant alası gibi balık türleri bulunmaktadır. Göl kıyısı ve ahşap iskele, balık tutmak için ideal noktalar. Parkta piknik alanları ve mangal yerleri mevcut olup göl manzarasında keyifli bir piknik yapma imkanı mevcuttur. Ayrıca gölde kano ile gezilebilmektedir. Göl kıyısı ve köprü, gölün eşsiz manzarasının keyfini çıkarmak için ideal yerlerdir (Ekotaban, Doğa Turizmi Web Uygulaması, 2024d). Parkın içerisinde 45 oda 15 yatak kapasiteli otel kompleksi bulunmaktadır (Bolu Valiliği, 2024d). Parktaki konaklama imkanı sayesinde bölgede daha uzun süre kalıp parkın ve doğanın tadı doyasıya çıkarılabilir. Tabiat parkı içerisinde aktif durumda olan birçok altyapı ve üstyapı mevcuttur. Bunlar; işçi kulübesi, konaklama ünitesi, tuvalet, mescit, çeşmeler, kır kahvesi, kır lokantası, kameriye, trafo, su deposu, çocuk oyun alanı, yöresel ürün satış noktası-market, iskele, ahşap köprü, piknik alanları ve yürüyüş yolları şeklindedir (Tarım ve Orman Bakanlığı, 9. Bölge Müdürlüğü, 2024d).

2.6.5 Sülüklügöl Tabiat Parkı

Bolu'da bulunan Sülüklügöl Tabiat Parkı, Batı Karadeniz Bölgesi'nde bir doğa harikasıdır. Heyelan sonucu oluşmuş bu göl, Bolu ve Sakarya illeri sınırları içerisinde yer almaktadır. Göynük, Akyazı ve Mudurnu ilçelerinin kesiştiği noktada bulunan bu park, eşsiz manzaraları ve doğal güzellikleri ile ziyaretçilerini büyülemektedir (Kanoğlu, Aksoy ve Kaya, 2016: 20). Uzmanların tahminlerine göre Sülüklügöl, 1703 yılında bir heyelan sonucu oluşmuştur. Gölün en derin noktası 35 metredir ve 300 yıldır çürümeden dik duran 183 köknar, çam ve meşe ağacı gövdesine ev sahipliği yapmaktadır. Bu ağaçlar tektonik hareketlerin yol açtığı çöküntü sonucunda sular altında kalmış ve ağaçlarının gövdeleri,

çürümeden su yüzeyinde durabilmiştir. Sülüklügöl, 1070 metrelik bir rakıma sahiptir. Gölün kapladığı alan ortalama 1100 metre yüksekliktedir ve toplam 803 hektar büyüklüğündedir. Yüzey alanı yaklaşık 0,6 kilometrekare (60 hektar) ve göl çevresi su sınırından ölçüldüğünde yaklaşık 1350 metredir (Şen, 2020). 25 Mart 1988 tarihinde Tabiat Koruma Alanı olarak ilan edilen Sülüklügöl'ün statüsü 22 Kasım 2011 tarihinde değiştirilerek Tabiat Parkı olmuştur (Tarım ve Orman Bakanlığı, 9. Bölge Müdürlüğü, 2024e). Sülüklügöl'e adını veren sülükler, 1970'lerde Ankara Milli Parklar ekiplerince gölü sülüklerden arındırmak amacıyla yapılan balıklandırma sonucu artık gölde bulunmamaktadır (Şen, 2020: 8).

Fotoğraf 2.11. Sülüklügöl (Tarım ve Orman Bakanlığı, 9. Bölge Müdürlüğü, 2024e).

Fotoğraf 2.12. Sülüklügöl- sular altında kalmış ağaç gövdeleri (Tarım ve Orman Bakanlığı, 9. Bölge Müdürlüğü, 2024e).

Coğrafi Konum

Mudurnu ilçesinin Tavşansuyu köyü sınırlarında bulunan Sülüklügöl Tabiat Parkı yaklaşık olarak 40°31'19" kuzey ile 30°52'28" doğu koordinatlarında konumlanmıştır. Sülüklügöl, Tavşansuyu köy merkezine 9 kilometre, Mudurnu'ya 50 kilometre ve Bolu il merkezine 85 kilometre uzaklıktadır. Sülüklügöl'e Tem Otoyolu Elmalık mevkiinden ayrılan yol ile Abant Tabiat Parkı, Taşkesti Beldesi ve Tavşansuyu Köyü güzergahı üzerinden ulaşılmaktadır. Ayrıca Ankara-İstanbul (D-100) Karayolu üzerinden Yolçatı mevkiinden ayrılan yol ile Abant Tabiat Parkı, Taşkesti Beldesi ve Tavşansuyu Köyü güzergahından Sülüklügöl'e ulaşılabilir. Sülüklügöl yaklaşık olarak Sakarya'ya 75 kilometre, İstanbul'a 210 kilometre, Ankara'ya 250 kilometre mesafe uzaklıktadır (Ekotaban, Doğa Turizmi Web Uygulaması, 2024e; Şekil 2.8).

Şekil 2.8. Sülüklügöl konumu (Yandex Maps, 2024e).

Flora

Sülüklügöl Tabiat Parkı, iğne yapraklı ve yaprak döken ağaç türlerinin bir araya gelmesiyle oluşan eşsiz bir orman ekosistemine ev sahipliği yapmaktadır. Bölgede Uludağ göknarı (*Abies Nordmanniana*) ve sarıçam (*Pinus Sylvestris*)

ağaçları hakim türler olarak öne çıkarken, karaçam (*Pinus Nigra*), kayın (*Fagus Orientalis*), gürgen (*Carpinus Betulus*), meşe (*Quercus Spp.*), kızılçık (*Cornus Sanquinea*) ve fındık (*Coryllus Colurna*) gibi türler de ekosisteme katkıda bulunmaktadır (Ekotaban, Doğa Turizmi Web Uygulaması, 2024e). Alan, Avrupa-Sibirya ve Akdeniz fitocoğrafik bölgelerinin etkileşimi altında bir bitki örtüsü çeşitliliği sunmaktadır. Güney kısımlarda ise Batı Karadeniz'den İç Anadolu'ya uzanan step geçişinde İran-Turan florasının da etkisi görülmektedir. Bu etkileşimler, bölgede eğreltiotu, tohumlu eğreltiotu ve çiçekli bitki olmak üzere 79 familya, 227 cins altında toplam 406 takson barındıran zengin bir bitki örtüsü oluşturmaktadır (Kanoğlu, 2011; Şen, 2020).

Fauna

Sülüklügöl, sadece göl ve orman ekosistemlerinden oluşan bir tabiat parkı değil, aynı zamanda bu ekosistemlerde yaşayan çeşitli hayvan türleri ile de eşsiz bir doğa harikasıdır (Bolu İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü. 2024d). Gerçekleştirilen arazi çalışmaları ve literatür taramaları doğrultusunda, tabiat parkında 3 adet iki yaşamlı türü tespit edilmiştir. Tespit edilen iki yaşamlı türleri arasında Türkiye için endemik bir tür bulunmamaktadır. Alandaki sürüngen varlığını tespit etmek için yapılan araştırma ve çalışmalarda 4 tür saptanmıştır. Saptanan tüm türler, Uluslararası Doğayı Koruma Birliği tarafından "asgari endişe (Least concern [LC])" kategorisinde değerlendirilmektedir. Tespit edilen sürüngen türleri; iri yeşil kertenkele (*Lacertida Lacerta (Darevskia) Trilineata*), tarla kertenkelesi (*Lacertidae Ophisops Elegans*), uysal yılan (*Colubridae Eirenis Modestus*), yarı sucul yılan (*Colubridae Natrix Natrix*)'dır (Ekotaban, Doğa Turizmi Web Uygulaması, 2024e). Sülüklügöl ve beslediği Tavşansuyu Deresi, zengin bir balık çeşitliliğine ev sahipliği yapmaktadır. Bu su kaynaklarında kırmızı benekli alabalık öne çıkarken, Abant alası, kızılkanat, sazan ve gökkuşağı alabalığı da bulunmaktadır. Göl ve derenin çevresindeki alanlarda ise karaca, tavşan, tilki, ceylan, boz ayı, yaban domuzu, kurt, ağaç kurbağası, atmaca ve yaban kedisi gibi birçok canlı türü yaşamaktadır (Şen, 2020: 10).

Kültürel Değerler

Sülüklügöl Tabiat Parkı'na ev sahipliği yapan Mudurnu, doğal güzelliklerinin yanında, zengin kültürel mirası ile de dikkat çeken bir ilçedir.

Ahilik geleneği, 600 yıllık köklü geğmişi ile halen yaşatılmakta ve her cuma günü esnaf duası ile taçlanmaktadır. El sanatları, Mudurnu'nun kültürel kimliğinin önemli bir parçasını oluşturmaktadır. Her ne kadar zamanla azalma eğilimi gösterse de; demirci ve bakırcı esnafı varlığını sürdürmekte ve geleneksel el sanatlarını gelecek nesillere aktarmaktadır. Mudurnu kadınları ise iğne oyaları ile ün kazanmış ve bu zarif sanatın en güzel örneklerini yaşatmaya devam etmektedir (Tarım ve Orman Bakanlığı, 9. Bölge Müdürlüğü, 2024e).

Rekreasyon Olanakları ve Aktiviteler

Sülüklügöl Tabiat Parkı, ana ulaşım yollarına yakınlığıyla doğa severleri cezbeden bir doğa harikasıdır. Rekreasyonel faaliyetler için ideal bir ortam sunan parkta doğa yürüyüşü, flora ve fauna gözlemi, manzara seyri, bisiklet turları, olta balıkçılığı, piknik, kamp ve spor gibi birçok aktivite yapılabilmektedir. Sakarya Akyazı'dan kalkan günöbirlik turların son durağı olan Sülüklügöl Tabiat Parkı, İstanbul'dan gelen turların da nadir de olsa rotası üzerinde yer almaktadır. Piknik yapmak ve doğayla iç içe vakit geçirmek isteyenler için de ideal bir destinasyondur. Parkta toprak yollar, patika yollar, tuvalet, konteyner, su deposu, çeşme, piknik masaları, çöp kutuları ve güneş enerjisi panelleri gibi altyapı tesisleri mevcuttur. Yaklaşık 1,3 kilometre uzunluğundaki patika yolu doğa yürüyüşleri için idealdir (Tarım ve Orman Bakanlığı, 9. Bölge Müdürlüğü, 2024e; Ekotaban, Doğa Turizmi Web Uygulaması, 2024e).

2.6.6 Göksu Tabiat Parkı-Aladağ Göleti

Göksu Tabiat Parkı, Bolu Merkez'in güneyinde, Aladağlar bölgesinde yer almaktadır. 1991 yılında 'Orman İçi Dinlenme Yeri' olarak tescil edilen park, 11 Temmuz 2011 tarihinde 25 hektarlık alanıyla 'Tabiat Parkı' ilan edilerek koruma altına alınmıştır (Bolu İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü. 2024e). 1400 metre rakıma sahip Göksu Tabiat Parkı, eşsiz doğal güzelliği ve kültürel zenginliğiyle, bilimsel araştırmalara, eğlenceye, dinlenmeye ve kısa süreli tatillere imkan sunan bir doğa harikasıdır (Ekotaban, Doğa Turizmi Web Uygulaması, 2024f).

Tabiat parkının içinde Aladağ Göleti adında bir göl bulunmaktadır. Aladağ Göleti, 1989 yılında Gençlik ve Spor İl Müdürlüğü, Devlet Su İşleri ve Köy Hizmetleri Müdürlüğü'nün ortak çalışmalarıyla çevre yaylalara su sağlama ve bölgede bulunan kamp alanı için kürek-kano gibi çeşitli sportif faaliyet alanı

oluşturmak amacıyla oluşturulmuş yapay bir göldür. Yaklaşık 8 hektar alana sahip olan gölün en derin yeri 15 metredir. Aladağ Yaylaları ve İzcilik Kampı yanında bulunan Aladağ Göleti Doğa Koruma ve Milli Parklar Genel Müdürlüğü tarafından 19 Eylül 2023 tarihinde Mahalli Öneme Haiz Sulak Alan olarak tescil edilerek koruma altına alınmıştır (Tarım ve Orman Bakanlığı, 9. Bölge Müdürlüğü, 2024f).

Fotoğraf 2.13. Göksu Tabiat Parkı (Tarım ve Orman Bakanlığı, 9. Bölge Müdürlüğü, 2024g).

Fotoğraf 2.14. Aladağ Göleti (Tarım ve Orman Bakanlığı, 9. Bölge Müdürlüğü, 2024f).

Coğrafi Konum

Bolu'nun güneyinde, merkez ilçeye 35 kilometre uzaklıkta yer alan Göksu Tabiat Parkı ve Aladağ Göleti'ne ulaşmak için merkez ilçenin güneyine doğru Akıncı Sokak ve Kaplıca Caddesi'ni takip ederek Bolu-Kıbrısık yoluna ulaşılmaktadır. Yol üzerindeki yönlendirme levhaları takip edilerek Sarıalan Deresi köprüsünden parka ulaşılmaktadır. (Ekotaban, Doğa Turizmi Web Uygulaması, 2024f). 40° 36' 21" Kuzey ile 31° 40' 3" Doğu koordinatlarında yer alan Aladağ Göleti yaklaşık olarak Ankara'ya 188 kilometre, İstanbul'a 295 kilometre uzaklıktadır (Şekil 2.9).

Şekil 2.9. Göksu Tabiat Parkı-Aladağ Göleti konumu (Yandex Maps, 2024f).

Flora

Göksu Tabiat Parkı ve Aladağ Göleti florası üzerine bölgede yapılan arazi çalışmaları ve kapsamlı literatür taraması sonucunda, 86 familya, 206 cins ve bu cinslere ait 245 taksonun varlığı tespit edilmiştir. Bu taksonlar arasında Uludağ göknarı (*Abies Nordmanniana* Spach Subsp. *Bornmuelleriana*), ketenotu (*Linum Flavum* L. Subsp. *Scabrinerve* DAVIS) endemik bitki türleridir. Yüksükotu (*Digitalis Lamarckii* Ivanina), Ankara çiğdemi (*Crocus Ancyrensis* (Herb.) B.Maw), arap sümbülü (*Muscari Aucheri* (Boiss.) Baker) ve akyıldız (*Gagea*

Bithynica Pasch) endemik türlerdir (Ekotaban, Doğa Turizmi Web Uygulaması, 2024f).

Fauna

25 hektarlık bir alana yayılan Göksu Tabiat Parkı, orman ve göl gibi farklı habitatlara ev sahipliği yaparak faunistik açıdan zengin bir çeşitlilik sunmaktadır. Bu parkta, biri urodela (kuyruklu) ve altısı anura (kuyruksuz) olmak üzere toplamda yedi farklı kurbağa türü gözlemlenmektedir. Tabiat Parkı'nda yapılan çalışmalarda 12 sürüngen ve 33 memeli türü tespit edilmiştir. Sürüngenler arasında 1 kara kaplumbağası (*Testudo graeca*) ve 1 su kaplumbağası (*Mauremys caspica*) türü bulunurken, pullular takımında 6 kertenkele (*Lacerta agilis*, *Podarcis muralis*, *Ophisops elegans*, *Ablepharus kitaibelii*, *Hemidactylus turcicus*, *Acanthodactylus schreiberi*) ve 4 yılan (*Hierophis viridiflavus*, *Coluber rubriceps*, *Telescopus fallax*, *Vipera ammodytes*) türü belirlenmiştir. Ayrıca alanda böcekçiller, yarasalar, tavşanlar, kemiriciler, yırtıcılar ve toynaklılar gibi çeşitli taksonomik gruplar da yer almaktadır (Ekotaban, Doğa Turizmi Web Uygulaması, 2024f). Alanda yapılan çalışmalarda, 14 takımdan 33 familyaya ait 88 kuş türü tespit edilmiştir. Bu türlerin 56'sı ötücü kuş türüdür. Uluslararası Kırmızı Tür Listesi'ne göre, alanında sadece kaya sığırcığı (*Sitta krueperi*) 'tehlide yakın (Near Threatened [NT])' kategorisindedir. Diğer tüm türler 'düşük riskli (LC)' kategorisinde olup, yaygın bulunan türler sınıfındadır (Arslangündoğdu, 2011: 108).

Rekreasyon Olanakları ve Aktiviteler

Bolu Göksu Tabiat Parkı, doğal güzellikleri ve sunduğu çeşitli imkanlarla doğaseverler için ideal yerlerden biridir. Orman ve göl peyzajlarının muhteşem uyumuyla ziyaretçilerine unutulmaz bir deneyim yaşatan park, bilimsel araştırmalara da olanak sağlamaktadır. Göksu Tabiat Parkı, doğa yürüyüşü, bisiklete binme, su sporları, piknik gibi birçok aktiviteye imkan sunmaktadır. Tabiat parkı, balıkçılar tarafından yoğun olarak kullanılmaktadır. Göl kenarında çadır kurarak 3 gün ile 1 hafta arasında değişen sürelerde konaklama imkanı sunmaktadır. Ancak parkın sunduğu imkanlar sadece balıkçılarla sınırlı değildir. Kuzey sınırında çadır kampı alanı, doğu sınırında ahşap kulübeler ve ahşap bir bina, kuzeydoğusunda ise karavan kampı alanı bulunan park, her türden doğasever

için ideal bir ortam sunmaktadır. Park doğa güzelliği ve temiz havasıyla özellikle yaz mevsiminde insanların Bolu’da sıkça tercih ettiği yerlerden biridir (Ekotaban, Doğa Turizmi Web Uygulaması, 2024f; Türkiye Kültür Portalı, 2024e).

2.6.7 Karagöl Tabiat Parkı

1976 yılında 15 hektarlık alanıyla A Tipi Mesire Yeri olarak tescillenen Karagöl, 11 Temmuz 2011 tarihinde tabiat parkı ilan edilerek koruma altına alınmış ve alanı 35 hektara çıkararak daha geniş bir alanda doğaseverlere hizmet vermeye başlamıştır. 1500 metre yükseltide bulunan Karagöl Tabiat Parkı’nın tamamı devlet mülkiyetinde olan ormanlarla kaplıdır. Orman kadastro çalışmaları tamamlanmış olan bu alan, Kırıscık ilçesi kadastro sınırları içerisinde yer almaktadır. Tabiat parkında bulunan Karagöl, meydana gelen bir heyelan neticesinde oluşmuş olup yaklaşık 1 hektar genişliğinde ve oldukça derin bir g ld r. Karagöl Tabiat Parkı sahip olduğu orman ve g l manzaralarıyla ziyaretçilere doğal bir güzellik ve rekreasyonel imkanlar sunmaktadır (Tarım ve Orman Bakanlığı, 9. Bölge Müdürlüğü, 2024h; Kırıscık Kaymakamlığı, 2024).

Fotoğraf 2.15. Karagöl Tabiat Parkı (Trthaber.com, 2024).

Coğrafi Konum

Bolu ilinin Kırbrıscık ilçesi sınırlarında bulunan Karagöl Tabiat Parkı, Kırbrıscık'a 19 kilometre, Ankara ilinin Beypazarı ilçesine 22 kilometre mesafededir. Tabiat Parkı'na Bolu il merkezinden tamamı asfalt kaplı yaklaşık 80 km'lik yolla ulaşılmaktadır. 40° 21' 20" kuzey 31° 55' 38" doğu koordinatlarında bulunan Tabiat Parkı yaklaşık olarak Ankara'ya 132 kilometre, İstanbul'a 343 kilometre mesafe uzaklıktadır (Ekotaban, Doğa Turizmi Web Uygulaması, 2024h; Türkiye Kültür Portalı, 2024f; Şekil 2.10).

Şekil 2.10. Karagöl Tabiat Parkı konumu (Yandex Maps, 2024g).

Flora

Karagöl Tabiat Parkı'nın hakim bitki örtüsü karaçamdır (*Pinus Nigra*). Parkın %75'i bu heybetli ağaçlardan oluşan ormanlarla kaplıdır. Koroğlu Dağları silsilesinin bir parçası olan park, yaklaşık 1500 metrelik rakımıyla bu ormanların en güzel örneklerine ev sahipliği yapmaktadır. Karaçam ormanlarının yanı sıra parkta farklı ağaç türleri de gözlemlenmektedir. Bunlardan bazıları şunlardır: tüylü meşe (*Quercus Pubescens*), titrek kavak (*Populus Tremula*), ardıç (*Juniperus Communis*), ahlat (*Pirus Elaagrifolia*), aluç (*Crateagus Orientalis*). Çalı türleri arasında ise, geven (*Astragalus Sp.*), böğürtlen (*Rubus Fruticosus*) ve çoban

püskülü (*İlex Aquifolium*) yer almaktadır. Orman sarmaşığı (*Hedera Helix*), mürver (*Sambucus Sp.*) ve sığır kuyruğı (*Verbascum Sp.*) gibi sarmaşık ve otsu bitkiler de parkın florasını zenginleştirir. Karagöl Tabiat Parkı'nda ayrıca çiğdem (*Crocus Abanticus*) ve Ankara çiğdemi (*Crocus Ancyrensis*) gibi çeşitli çiğdem türleri de bulunmaktadır (Ekotaban, Doğa Turizmi Web Uygulaması, 2024h).

Fauna

Karagöl Tabiat Parkı, farklı habitatlara ev sahipliğı yaparak zengin bir faunistik çeşitliliğı sahip olmayı başarmıştır. Ormanlık alanlar, akarsular ve göl ekosistemi, birçok farklı canlı türüne yaşam ortamı sunmaktadır. Gölde kefal, sazan, kadife ve Abant alası gibi balık türleri bulunurken, tatlı su kaynakları da kurbağaların gelişmesi için ideal bir ortam oluşturmaktadır. Kurbağaların popülasyonunun yüksek olması, onları avlayan sürüngen ve kuşlar için de önemli bir besin kaynağı anlamına gelir. Karagöl Tabiat Parkı'nın faunistik açıdan iyi durumda olduğunu söylemek mümkündür. Bu durum, parkın biyolojik çeşitlilik açısından önemli bir değeri taşıdığına göstergesidir (Ekotaban, Doğa Turizmi Web Uygulaması, 2024h; Tarım ve Orman Bakanlığı, 9. Bölge Müdürlüğü, 2024h).

Rekreasyon Olanakları ve Aktiviteler

Karagöl Tabiat Parkı, göz alıcı orman ve göl peyzajlarıyla ziyaretçilerine nefes kesici bir doğa deneyimi sunmaktadır. Eşsiz manzara güzellikleri ve çeşitli rekreasyonel olanaklar ile her yaştan doğa severi cezbeden bu park, piknik yapmak, doğa yürüyüşlerine çıkmak, bisiklete binmek ve olta balıkçılığı gibi birçok aktivite için ideal bir ortam sunmaktadır. Ulaşım kolaylığı ve il merkezlerine yakınlığı ile de öne çıkan Karagöl Tabiat Parkı, özellikle hafta sonları doğayla buluşmak isteyenlerin gözdesi olabilecek potansiyelindedir. Karagöl, olta balıkçılığı tutkunları için de ideal bir yerdir. Gölde kefal, sazan, kadife ve Abant alası gibi balık türlerini avlamak mümkündür. Karagöl Tabiat Parkı şuan atıl durumda olmasına rağmen içerisindeki çok sayıda piknik alanı ve günübirlik kullanım alanlarının yeniden düzenlenmesi ve geliştirilmesiyle rekreasyonel turizm potansiyelini daha da etkin bir şekilde kullanabilecek ve doğa severlere unutulmaz bir deneyim sunmaya aday bir destinasyon olacaktır (Ekotaban, Doğa Turizmi

Web Uygulaması, 2024h; Tarım ve Orman Bakanlığı, 9. Bölge Müdürlüğü, 2024h).

2.6.8 Karaca Tabiat Parkı

Karaca Tabiat Parkı, 3 Nisan 2023 tarihinde Bakanlık Makamının 9420945 sayılı Oluru ile 2873 Sayılı Milli Parklar Kanunu'nun 2. maddesi gereğince Tabiat Parkı olarak ilan edilmiştir. Park, Bolu'nun doğal güzellikleri ve rekreasyon potansiyeli ile öne çıkan önemli bir turizm merkezi olarak planlanmıştır. Bolu Merkez'e 10 kilometre uzaklıkta bulunan parka asfalt yoldan kolayca ulaşılabilir. Kuş uçuşu Taşoluk Köyüne 500 metre uzaklıktaki park 230,38 hektarlık bir alana sahip olup parkın tamamı orman mülkiyetindedir. Parkın içerisinde 3,84 hektarlık bir göl bulunmaktadır. Karışık meşçere yapısına sahip parkta meşe, yalancı akasya, gürgen ve karaçam ağaç türleri görülmektedir (Tarım ve Orman Bakanlığı, 9. Bölge Müdürlüğü, 2024i). Karaca Tabiat Parkı yaklaşık olarak Ankara'ya 200 kilometre, İstanbul'a 260 kilometre mesafe uzaklıktadır (Şekil 2.11).

Şekil 2.11. Karaca Tabiat Parkı konumu (Yandex Maps, 2024h).

Karaca Tabiat Parkı; yaban hayvanlarından oluşan doğal bir yaşam alanı oluşturmak, yapraklı meşe ormanının ve açıklıkların doğal yaşam parkındaki

hayvanların beslenme imkânlarını artırmak, düşük tepe kapalılığı ve uzun boylu ağaçlar sayesinde yaban hayvanlarını yakından görme imkânı sunmak ve bu alanları ziyaretçilere tanıtmak amacıyla ilan edilmiştir. Bu amaçlar için parkın güneyinde Seben-Kıbrısık Karayolu üzerinde bulunan alanda gününbirlik kullanım alanı planlanmıştır. Bu alandan elektrikli safari araçları ile doğal yaşam parkına gezi düzenlenebilecektir. Göl alanının kuzey kısmında yaban hayvanlarının tedavi ve rehabilitasyonu için bir ünite, iki noktada gününbirlik kullanım alanı, giriş noktası, otopark, ürün satış noktaları, ziyaretçi merkezi, restoran, kafe, idari bina, personel binası ve sıhhi tesislerin yapılması planlanmaktadır (Koroğlugazetesi.com, 2024).

Fotoğraf 2.16. Karaca Tabiat Parkı'ndaki göl (Tarım ve Orman Bakanlığı, 9. Bölge Müdürlüğü, 2024i).

2.6.9 Deregöl Tabiat Parkı

Deregöl Tabiat Parkı, Bakanlık Makamının 7 Nisan 2023 tarihli ve 9462566 sayılı Oluru ile 2873 Sayılı Milli Parklar Kanunu'nun 2. maddesi gereğince 154,46 hektarlık alanıyla Tabiat Parkı olarak ilan edilmiş olup, doğal güzelliği ve rekreasyon potansiyeli ile önemli bir turizm lokasyonu olacağı düşünülmektedir. Yeniçağa İlçesi'ne bağlı Dereköy Köyü sınırları dışında bulunan

Deregöl Tabiat Parkı yaklaşık olarak, ilçe merkezine 12 kilometre, Bolu merkezine 50 kilometre, Ankara'ya 160 kilometre, İstanbul'a 300 kilometre uzaklıktadır (Şekil 1.12). Deregöl Tabiat Parkı'nın en önemli özelliği, 2012 yılında sulama amaçlı yapılan gölün zamanla doğal bir yapıya dönüşerek rekreasyonel değerinin artmasıdır. Parka ulaşımın kolay olması, burayı günübirlik geziler ve kamp tatilleri için ideal bir destinasyon haline getirmektedir (Tarım ve Orman Bakanlığı, 9. Bölge Müdürlüğü, 2024j).

Şekil 2.12. Deregöl Tabiat Parkı konumu (Yandex Maps, 2024i).

Parkın doğal güzelliği, ormanlarla çevrili bir göl ve zengin bir flora ve faunadan oluşmaktadır. Sarıçam, göknar ve karaçam ağaçlarının hakim olduğu parkta, ardıç, mazı, alıç, kuşburnu ve yabani armut gibi bitkiler de bulunmaktadır. Tilki, kurt, ayı, yaban domuzu, tavşan, kaya sansarı, sincap gibi memelilere ve kartal, şahin, atmaca, baykuş, kaya güvercini, tarla kuşu, kuyrukkakan, serçe, sıgırcık, saksağan, leş kargası, küçük karga, bıldırcın ve kınalı keklik gibi kuş türlerine ev sahipliği yapmaktadır. Göl kıyısının düz olması, etrafında açık çayırılık alanlar ve orman bulunması, burayı piknik, kamp ve doğa yürüyüşü gibi

aktiviteler için ideal bir yer haline getirmektedir. Parkta günübirlik kullanım alanları, giriş kontrol noktası, otopark, ürün satış noktaları, ziyaretçi merkezi, restoran, kafe, idari bina,  adırlı ve karavan park alanları gibi tesislerin oluşturulması planlanmaktadır (Ekotaban, Doğa Turizmi Web Uygulaması, 2024i).

Fotoğraf 2.17. Deregöl Tabiat Parkı'ndaki g l (Tarım ve Orman Bakanlığı, 9. Bölge Müdürlüğü, 2024j).

2.6.10 Yeniçağa Gölü

Bolu ilinin Yeniçağa ilçesi merkezinde bulunan Yeniçağa Gölü bir çanak g ld r. Kuzey Anadolu Fay Hattı'nın yarattığı bir çukurluk, alüvyonların birikmesiyle Yeniçağa Ovası'na dönüşmüştür. Bu   gen biçimli ovada, Yeniçağa Gölü ve gölün yarattığı turbalıklar önemli bir yer tutmaktadır. Bölge halkı için hem mesire yeri hem de balıķcılık kaynağı olan g l, doğal güzelliğiyle de öne çıkmaktadır (Zengin vd., 2021: 490). Batı Karadeniz Havzası'nda bir doğa harikası olan Yeniçağa Gölü, 25 Aralık 2014 tarihinde Ulusal  neme Haiz Sulak Alan olarak kabul edilmiş ve 8 Nisan 2015'te sulak alan sınırları tescil edilerek 2017-2021 yılları için 5 yıllık bir Yönetim ve Gelişme Planı oluşturulmuştur. Geniş bir alan kaplayan Yeniçağa Gölü'nün havza alanı 145 kilometrekare, tescillenmiş sulak alan sınırı 8224 hektar ve g l alanı 263,65 hektardır. Ortalama

derinliği 5 metre olan göl, Bolu'nun doğal güzelliklerinden biridir (Ekotaban, Doğa Turizmi Web Uygulaması, 2024j). Ayrıca Yeniçağa Gölü uluslararası öneme sahip sulak alanların korunması ve sürdürülebilir kullanımının sağlanması hedefleyen ‘Ramsar Sulak Alanları Sözleşmesi’ne de aday konumundadır (Saygı ve Yiğit, 2011).

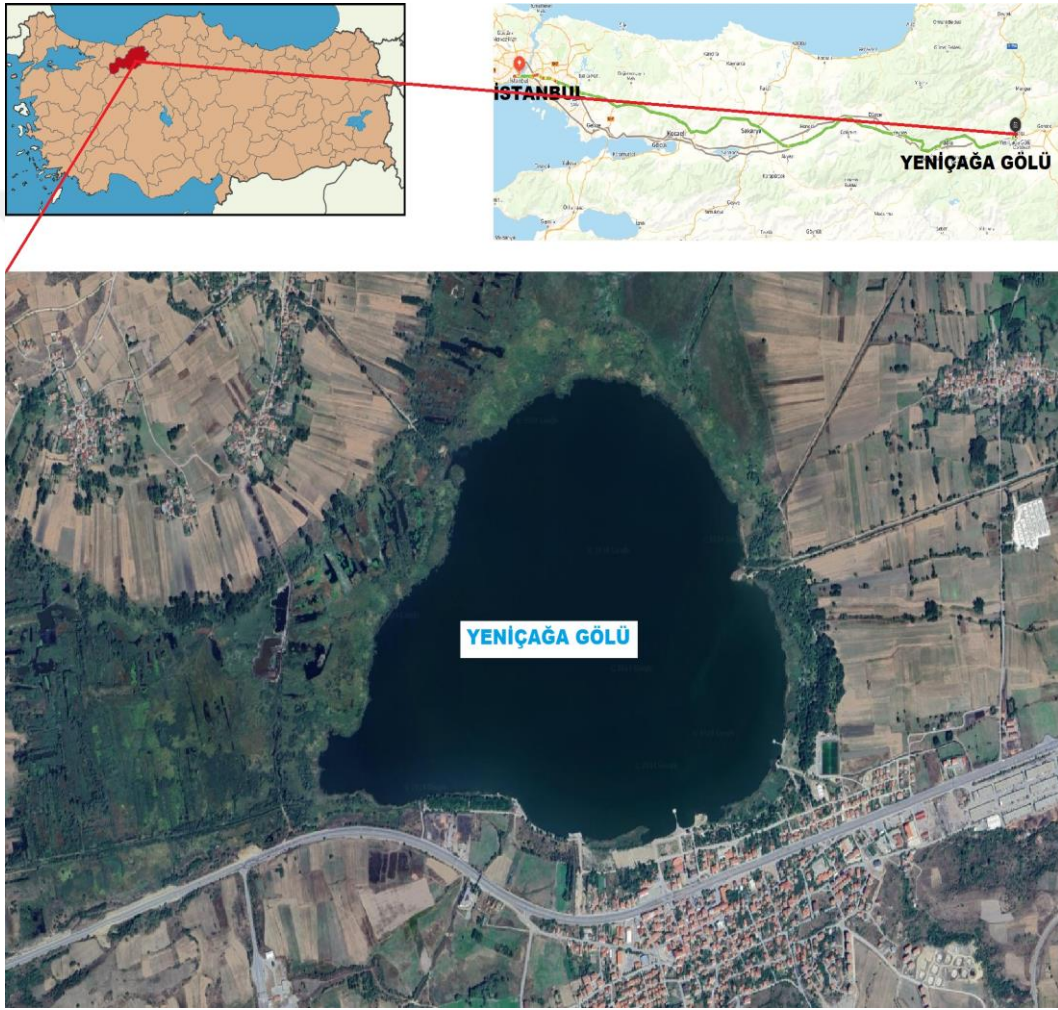
Fotoğraf 2.18. Yeniçağa Gölü (Tarım ve Orman Bakanlığı, 9. Bölge Müdürlüğü, 2024k).

Fotoğraf 2.19. Yeniçağa Gölü- kuş gözlemevi (Fotopanorama360.com, 2024).

Coğrafi Konum

Batı Karadeniz Bölgesi'nde Bolu il merkezine 37 kilometre mesafede bulunan Ankara-İstanbul karayolunun yakınında yer alan Yeniçağa Gölü 40° 47' kuzey enlemi ve 32° 02' doğu boylamında konumlanmıştır (Zengin vd., 2021: 490; Tunca, Atasagun ve Saygı, 2012: 70). Yeniçağa Gölü yaklaşık olarak Ankara'ya 155 kilometre İstanbul'a 297 kilometre mesafede yer almaktadır (Şekil 2.13).

Şekil 2.13. Yeniçağa Gölü konumu (Yandex Maps, 2024j).

Flora

Yeniçağa Gölü, sulak alan ekosistemi, iklim özellikleri, flora ve faunası bakımından tam bir geçiş noktası olarak öne çıkmaktadır. Bu eşsiz göl, göçmen kuşlar için önemli bir barınma ve beslenme alanı sunarken, aynı zamanda Türkiye'nin en büyük turbalığına da ev sahipliği yapmaktadır. Gölün güney

kıyıları hariç, hemen tüm kıyı şeridi geniş sazlık alanlarla çevrilidir. Bu sazlık alanlar, 200 metreyi aşan genişlikleri ile göçmen kuşlar için kritik öneme sahip bir habitat oluşturmaktadır. Özellikle aksaz (*Typha minima*) ve puf sazı (*Typha shuttleworthii*) türleri, Bern Sözleşmesi kapsamında koruma altına alınmış ve göçmen kuşlar için hayati önem taşımaktadır (Zengin vd., 2021: 490).

Türkiye'nin 122 önemli bitki alanından biri olan Yeniçağa Gölü, ÖBA (Önemli Bitki Alanları) kriterlerine göre zengin tür çeşitliliği içeren genel habitatlar ve tehlike altındaki doğal habitatlar sınıfına girmektedir. Aynı zamanda Bern Sözleşmesi'nde de '*Tehlike Altındaki Habitatlar: Zengin Kalkerli Turbalıklar*' statüsüne sahiptir. Yeniçağa Gölü sulak alanındaki bitkiler arasında 12 endemik bitki türü tespit edilmiştir. Bu türler, Uluslararası Doğa Koruma Birliği kategorilerine göre sınıflandırılmıştır. Endemik türlerden biri olan gülgödesi (*Tripleurospermum rosellum*), gölün biyolojik çeşitliliği için büyük önem taşımaktadır. Ayrıca kazayağı (*Chenopodium album*) türü, habitat bozulmasına bağlı olarak "Zarar Görebilir" kategorisinde yer alırken, diğer 11 endemik tür ise "Az Tehdit Altında" kategorisindedir (Zengin vd., 2021: 490-491).

Yeniçağa Gölü etrafındaki damarlı bitkilerin florasını inceleyen bir çalışmada, alandaki bitki örneklerinin değerlendirilmesi ve teşhisi sonucunda 64 familyaya, 214 cinse ve 345 taksona ait 342 tür tespit edilmiştir. Bu türlerin 2'si eğrelti otları (Pteridophyta) bölümüne, 340'ı ise tohumlu bitkiler (Spermatophyta) bölümüne ve kapalı tohumlular (Angiospermae) altbölümüne aittir. 79 tür tek çenekli (monokotiledon), 261 tür ise çift çenekli (dikotiledon) bitkidir (Sümer, 2002).

Fauna

Yeniçağa Gölü, farklı ekolojik karakterlere sahip, biyolojik çeşitlilik açısından son derece zengin bir sulak alan ekosistemidir. Açık su yüzeyleri, sazlıklar, bataklıklar, ıslak çayırlar ve step alanları gibi habitatlar, göl ve çevresini yaban hayatı için eşsiz bir yaşam alanı haline getirmektedir (Türkiye Kültür Portalı, 2024g). Türkiye'nin 184 önemli kuş alanından biri olan Yeniçağa Gölü, adeta bir kuş cennetidir. 217 kuş türüne ev sahipliği yapan göl, 27 su kuşu, 14 yırtıcı kuş ve 56 ötücü kuş türünün kuluçka alanı olarak da öne çıkmaktadır. Göçmen kuşlar için de önemli bir durak noktası olan Yeniçağa Gölü'nde, özellikle

arı şahini, balık kartalı ve angıt gibi türler yoğun ilgi görmektedir. Turna, şah kartal, akkuyruklu kartal, balaban, saz delicesi, uzunbacak, üveyik ve bıldırcın da gölün ve çevresinin müdavimleri arasındadır. (Zengin vd., 2021: 491). Dikkat çekici bir diğer özellik ise Yeniçağa Hamzabey köyünde bulunan kavak ağaçları üzerinde en az 70 yuvadan oluşan bulunan gri balıkçıl kolonisidir. Bu koloni, Türkiye'de bir köy içinde insanlarla iç içe tespit edilen tek balıkçıl kolonisi olma özelliğini taşımaktadır (Türkiye Kültür Portalı, 2024g).

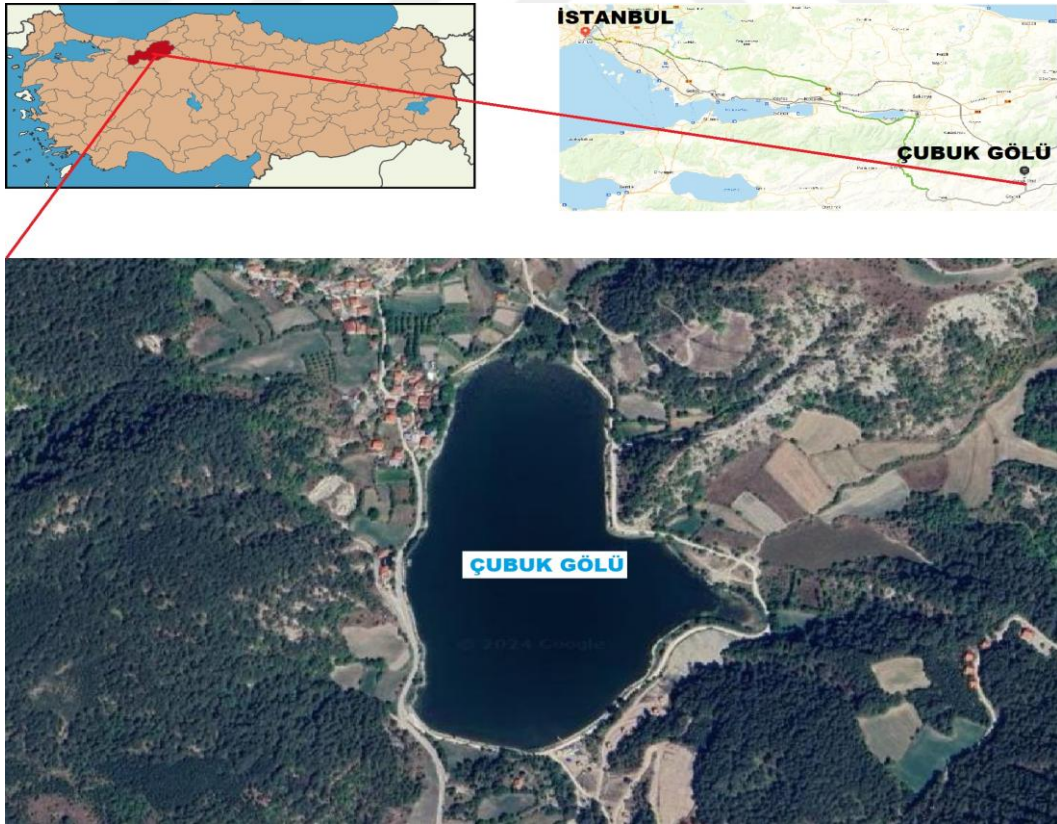
Gölde ekonomik değere sahip balık türleri arasında sazan (*Cyprinus carpio*), kadife balığı (*Tinca tinca*), gümüşü havuz balığı (*Carassius carassius*), tatlı su kefali (*Squalius cephalus*) ve kerevit (*Astacus leptodactylus*) yer alır. Kadife balığı, gölde en fazla avlanan türlerden biridir (Kılıç, 2003). Gölde bulunan 6 balık türünden siraz balığı ve tatlı su kefali ülkemizdeki endemik türlerdendir biridir (Ekotaban, Doğa Turizmi Web Uygulaması, 2024j).

Rekreasyon Olanakları ve Aktiviteler

Türkiye'nin en popüler amatör balıkçılık alanlarından biri olan Yeniçağa Gölü, Bolu'da doğanın sunduğu eşsiz bir güzelliklerden biridir. Hafta sonları 100-300 arasında amatör balıkçıyı ağırlayan göl, sulak alan ekosisteminin sunduğu zengin yaban hayatı, huzurlu atmosferi ve büyüleyici manzarası ile ziyaretçilerine unutulmaz bir deneyim yaşatmaktadır. Alanda bulunan iki ayrı seyir noktası ile gölün ve çevresinin panoramik manzarası izlenebilmekte, yaban hayvanları gözlemlenebilmekte ve bölgeye özgü kuş türleri keşfedilebilmektedir (Fotoğraf 2.19). Büyük şehirlerin gürültüsünden ve karmaşasından uzaklaşmak, doğayla iç içe huzur bulmak isteyen ziyaretçiler için, Yeniçağa Gölü ideal bir ortam sunmaktadır. Kuş gözlemciliği, bitki ve kelebek gözlemi, fotoğraf safarisi, doğa yürüyüşü, bisiklet turları, sportif olta balıkçılığı ve su sporları gibi çeşitli aktivitelere ev sahipliği yapan göl, her yaştan ziyaretçiye hitap etmektedir. Ayrıca sulak alan ekosisteminin sunduğu doğal ortam, tabiat eğitimleri ve bilimsel araştırmalar için de açık hava laboratuvarı imkanı sağlamaktadır (Tarım ve Orman Bakanlığı, 9. Bölge Müdürlüğü, 2024k). Alanda 1 kafe, 1 büfe, 1 mescit, 2 WC, yeterli sayıda piknik alanı ve çeşme bulunmaktadır. Ayrıca alanda yapımı tamamlanan kır lokantasının da hizmete açılması beklenmektedir. Daha iyi bir tanıtım ve gerekli düzenlemelerin yapılması halinde Yeniçağa Gölü, yöre ekonomisine de önemli katkılar sağlayabilecek bir potansiyele sahiptir.

2.6.11 Çubuk Gölü

40° 28' kuzey ile 30° 49' doğu koordinatlarında bulunan Çubuk Gölü (Mis vd., 2017: 312) Bolu ilinin Göynük ilçesinin yaklaşık 10 kilometre kuzeydoğusunda, 1032 metre yükseklikte yer alan bir heyelan gölüdür. Göl yaklaşık 16 hektarlık bir alanı kaplarken, göl hacmi yaklaşık 651.300 metreküp olarak ölçülmüştür. Maksimum derinliği yaklaşık 8 metre olup, ortalama göl suyu derinliği yaklaşık 5,5 metredir. Gölün maksimum uzunluğu yaklaşık 685 metre ve maksimum genişliği yaklaşık 430 metredir. Yaklaşık 2000 metre kıyı şeridine sahip bir göldür (Sarı, 2013: 33). Çubuk Gölü'nün oluşumu gölün doğusundaki Dikmen Tepesi boyunca 200 metrelik mesafede gelişen kütle hareketinin Şimşir deresini kapatması suretiyle gerçekleşmiştir (Kır, 2010: 65). Gölün güneyinde Çubuk köyü, batı yakasında Gölbaşı köyü, doğu yakasında ise yel değirmenleri bulunmaktadır. Göle ulaşmak için Göynük'ü geçip, Göynük'ten Mudurnu'ya giden yoldaki tabeladan saparak 6 kilometre yol gitmek gerekmektedir (Goller.gen.tr., 2024a). Çubuk Gölü yaklaşık olarak Bolu il merkezine 100 kilometre, Ankara'ya 243 kilometre, İstanbul'a 250 kilometre mesafede bulunmaktadır (Şekil 2.14).

Şekil 2.14. Çubuk Gölü konumu (Yandex Maps, 2024k).

Çubuk Gölü, doğal güzelliği, etrafında bulunan çam ormanları ve çevresindeki tarihi köyle birlikte ziyaretçilere huzurlu bir ortam sunmaktadır. Göl, küçük bir vadide yer aldığından etrafı yürüyerek gezilebilmektedir. Çubuk Gölü ve çevresi doğa yürüyüşü yapmak ve piknik yapmak isteyenler için çok güzel bir alandır (Nomatto.com, 2024). Tamamen doğal bir göl olan Çubuk Gölü'nde 1 adet cafe restaurant ve çevresinde yürüyüş parkuru bulunmaktadır. Gölden Çubuk Yaylası'na doğru treking yapmak için parkurlar mevcuttur (Göynük Belediyesi, 2024). Göl etrafında önceki yıllarda bir dizi çekimi için inşa edilen yel değirmenleri (Fotoğraf 2.20-21) göle ayrı bir görsellik katmakta ve fotoğrafçılar açısından harika manzara resimleri çekme fırsatı sunmaktadır (Türkiye Kültür Portalı, 2024f). Göl ayrıca kamp yapmak isteyenler için de güzel bir seçenektir. Gölün çevresinde yaban domuzu, tilki, tavşan gibi hayvan çeşitleri de bulunmaktadır. Gölün içinde alabalık, sazan ve gümüşbalığı bulunmakla birlikte, sazan ve alabalık avlamak serbesttir (Goller.gen.tr., 2024a).

Fotoğraf 2.20. Çubuk Gölü (Sakarya İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü, 2017).

Fotoğraf 2.21. Çubuk Gölü- yel değirmenleri (Göynük Belediyesi, 2024).

2.6.12 Seben Gölü

Seben Gölü, Bolu'nun Seben ilçesinde bulunan yapay bir göldür (Fotoğraf 2.22). 1440 rakımlı bir alanda konumlanan göl, 833 hektarlık genişliğiyle Batı Karadeniz Bölgesi'nin en büyük göllerinden biri olma özelliği taşımaktadır (Berik, 2018: 159). 2011 yılında Bolu İl Özel İdaresi tarafından yapımı tamamlanan göl Seben Ovası'nda bulunan 32 bin 800 dönüm tarım arazisini sulamak ve 12 köyün içme suyu ihtiyacını karşılamak amacıyla inşa edilmiştir (Bolu Valiliği, 2024e). Abant Gölü'nden 7 kat daha büyük olup çevresi 22 kilometre uzunluğunda olan, derinliği 14 metreye ulaşan ve 50 milyon metreküp su tutma kapasitesine sahip Seben Gölü, son yıllarda yapılan düzenlemelerle turizme kazandırılmıştır (Berik, 2018: 160).

Fotoğraf 2.22. Seben Gölü (Anadolu Ajansı, 2024b).

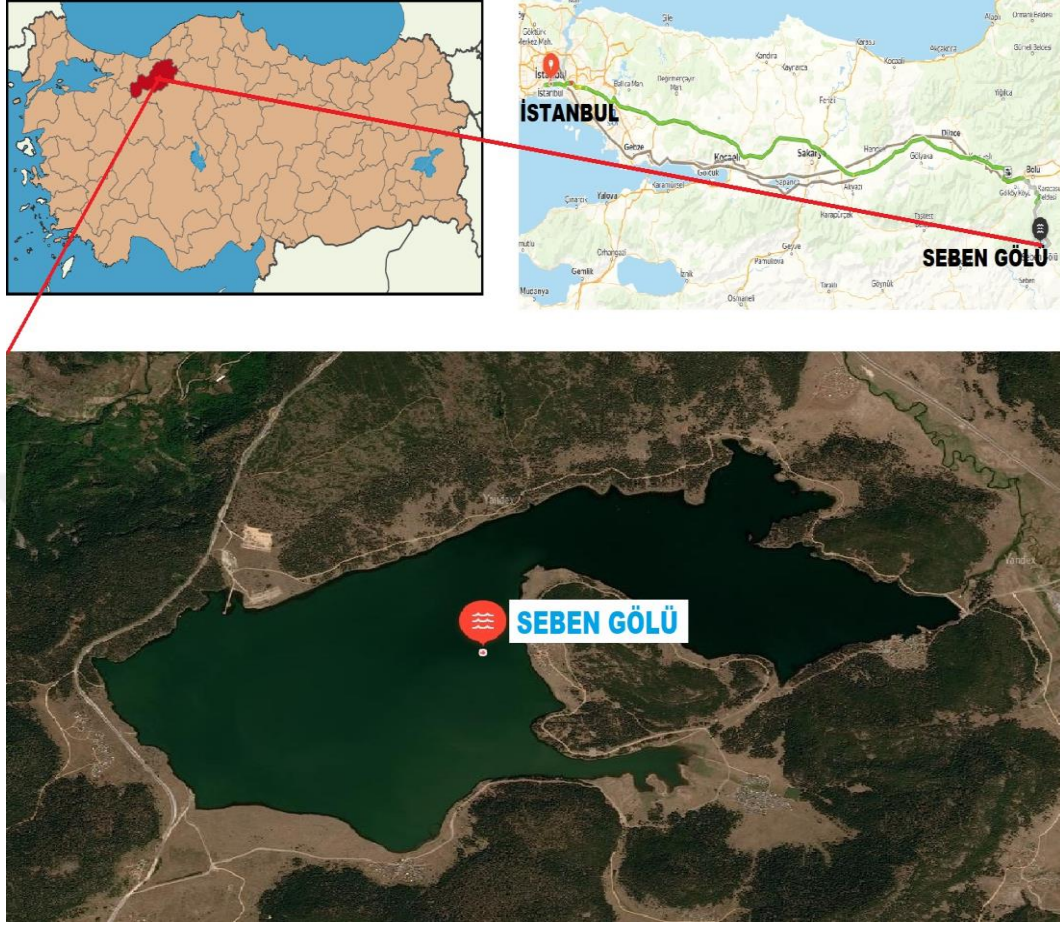

Fotoğraf 2.23. Seben Gölü Cami- kültür varlığı (Yeni Şafak, 2021).

Coğrafi Konum

Bolu ilinin güneyinde, Seben ilçesinin Taşlıyayla mevkiinde $40^{\circ} 30' 57''$ kuzey, $31^{\circ} 38' 32''$ doğu koordinatlarında bulunan Seben Gölü ilçe merkezine 20 kilometre, Bolu il merkezine ise 32 kilometre uzaklıkta yer almaktadır (Tanyeri,

2016: 8). Seben Gölü yaklaşık olarak Ankara'ya 220 kilometre, İstanbul'a 300 kilometre mesafede bulunmaktadır.

Şekil 2.15. Seben Gölü konumu (Yandex Maps, 2024l).

Flora

Seben Gölü, sulak alan genişliği, çevresindeki çam ormanları ve yaylalarıyla çevrili, Bolu'nun doğal güzelliklerinden biridir. Tunçkol (2012)'un Seben Gölü ve çevresini de kapsayan "Taşlıyayla ve Kızık (Bolu-Seben) Çevresinin Florası" adlı çalışmasında bölgedeki bitki çeşitliliği detaylı bir şekilde incelenmiştir. Bölgede 85 familya ve 295 cinse ait 573 takson tespit edilmiştir. Bu taksonlardan 79'u Türkiye'ye özgü endemik bitkilerdir. Bölgede en fazla takson içeren familyalar şunlardır: Baklagiller (Leguminosae), papatyagiller (Compositae), dudaklıgiller (Labiatae), buğdaygiller (Gramineae), lahanagiller (Cruciferae), zambakgiller (Liliaceae), gülgiller (Rosaceae), karanfillergiller (Caryophyllaceae), sıraca otugiller (Scrophulariaceae), düğünçiçeği (Ranunculaceae). Fitocoğrafik dağılıma göre ise 129 takson Avrupa-Sibirya, 57

takson İran-Turan, 52 takson Akdeniz elementine aittir. 58 takson ilk defa Bolu ili için kaydedilmiştir (Tunçkol, 2012: 37).

Fauna

Seben, yaban hayatı bakımından oldukça zengin bir bölgedir. Seben Gölü'nün bulunduğu Taşlıyayla bölgesinde tilki, karaca, yaban domuzu ve ayı gibi memelilere rastlanmıştır. Seben ormanları ve dağlarında ise kirpi, tilki, ayı, orman faresi, Kafkas sincabı, domuz, karaca, kızılgeyik ve tavşan olmak üzere dokuz memeli türü bulunmaktadır. Seben Orman İşletmesi sınırları içerisinde kalan alanlarda yedi tür balık tespit edilmiştir. Sazan ve tatlısu kefali gibi balıkların yer aldığı bu türler arasında koruma statüsüne alınmış bir tür bulunmamaktadır. Yaban hayatı araştırmaları detaylı bir şekilde yapılmamış olmasına rağmen, Seben'de kaplumbağa ve yeşil kertenkele gibi sürüngen türlerine rastlanılmıştır. Yörede 46 çeşit kuş türünün yaşadığı tespit edilmiştir. Bunların arasında korunması gereken türlerden olan Küçük Akbaba da bulunmaktadır. Doğal yapısı ve zengin varlıkları sayesinde Seben Ormanları birçok farklı kuş türünü barındırmaktadır (Berik, 2018: 164-166).

Rekreasyon Olanakları ve Aktiviteler

Turizm bölgesi olarak ilan edilmiş olan göl çevresinde Seben Belediyesinde geleneksel buluşmalar düzenlenmekte ve çeşitli etkinlikler yapılmaktadır (Osmancık Haber, 2023). Ayrıca gölde kano, yelken vb. su sporları, ve amatör balıkçılık yapılabilmektedir. Gölde çok yoğun bir balık popülasyonu olduğu belirtilmektedir (Anadolu Ajansı, 2024b). Göl çevresinde 10 dönümlük arazide konumlanan iki katlı otel-restoran hizmeti verecek bir sosyal tesis ve bir iskele hizmete girmiştir. Aynı zamanda 700 kişilik açık hava organizasyon yeri ve karavan turizmi için alanlar oluşturulmuştur. Bu alanda aynı anda 70 civarında karavan geceli konaklama imkânına sahip olacaktır (Bolu Havadis, 2022, TV Bolu, 2021). Turizm Bölgesi ilan edilen ve etrafı yayla evleri ile çevrili olan Seben Gölü'nün tanıtımı ile daha çok ziyaretçi çekerek, Seben'in turizm açısından kısa sürede gözde mekanı hale geleceği düşünülmektedir. Göl ve çevresi piknik yapmak için idealdir. Yaylara yakın alanlar, Kızık Yaylası kenarı ve eski Seben Yolu'nun geçtiği Zincirlikuyu mevkiisi piknik alanları olarak kullanılmaktadır (Seben Belediyesi, 2024a). Ayrıca göl çevresinde görsel açıdan oldukça etkileyici

ve yaban hayvanları ile karşılaşma imkanı olan ‘Seben Gölü-Avudan Yaylası-Seben: 20 kilometre yürüyüş parkuru, 4 mevsim yürüyüş yapılabilen ‘Seben Gölü-Keskinli Yaylası-Seben: 10 kilometre yürüyüş parkuru’ (Seben Belediyesi, 2024b) ve göl çevresini bisikletle ve yürüyerek dolaşma imkanı veren ‘Seben Taşlıyayla Gölü Parkuru’ gibi çeşitli parkurlar bulunmaktadır (Kök ve Akyurt Kurnaz, 2020: 72).

Seben, çok eski bir yerleşim yeri olmasından dolayı tarihten izler taşımaktadır. Hititlerden Osmanlı dönemine kadar birçok uygarlık bu topraklarda yaşamıştır. Göle yakın mesafede bulunan tarihi mağaralar ve kaya evleri de bu tarihi geçmişin izlerini taşımaktadır (Goller.gen.tr., 2024b). Seben Gölü’nün ortasında gölün sembolü niteliğinde bir cami bulunmaktadır (Fotoğraf 2.23). Gölün yapımından sonra gölün ortasında kalan 50 yıllık cami için bir yol yapılmış ve caminin tadilatı yapılarak kullanıma açılmıştır. Seben Gölü Cami, Ankara Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu tarafından kültür varlığı olarak da tescil edilmiştir (Yeni Şafak, 2021).

2.6.13 Gölköy Baraj Gölü

Bolu'nun yaklaşık 10 kilometre doğusunda yer alan Gölköy Baraj Gölü 1970'lerin başında sulak alan üzerine baraj yapılmasıyla oluşmuştur. 31° 31' doğu, 40° 42' kuzey koordinatlarında bulunan, 730 metre yükseltide yer alan göl, kuzeydoğudaki Abant Deresi’nden ve gölün güneybatısındaki Mudurnu Deresi’nden olmak üzere 2 önemli akıntıdan beslenmektedir. Göl alanı 150 ile 180 hektar arasında değişmektedir ve maksimum 20 metre derinliğe sahiptir. Yaz ve sonbahar aylarında gölün derinliği yaklaşık 8-9 metreye kadar düşmektedir (Çelekli, Albay ve Dügel, 2007: 49-50). Bolu ovasını sulamak ve balıkçılık faaliyetleri yapmak amacıyla inşa edilen göl, 2011 yılından bu yana Bolu ilinin içme suyu olarak da kullanılmaktadır (Bayındır, 2013: 6). Gölköy Baraj Gölü yaklaşık olarak Ankara’ya 210 kilometre, İstanbul’a 255 kilometre mesafe uzaklıktadır (Şekil 2.16).

Şekil 2.16. Gölköy Baraj Gölü konumu (Yandex Maps, 2024m).

Çeşitli balık türleri bulunan gölün etrafı ormanlarla kaplıdır. Gölün  ehir merkezine çok yakın mesafede olması ve kolay ulaşım sağlanması sebebiyle piknik yapmak ve balık tutmak isteyenlerin özellikle yaz mevsiminde sıklıkla tercih ettiği yerlerden biridir (Bolu Valiliği, 2024f). 2021 yılında Gölköy Barajı'nın çevresinde Bolu Valiliği koordinesinde Tarım ve Orman Bakanlığı'nca 88 dekarlık alanı kapsayan Gölköy Barajı Rekreasyon Sahası ve Mesire Alanı yapımı için çalışmalar başlatılmıştır (Bolu Valiliği, 2024g). Ancak, Bolu'da Abant, Yedigöller ve Gölcük gibi mesire alanlarına alternatif olarak ailelerin dinlenme alanı ihtiyacının karşılanması ve barajın daha iyi korunması amacıyla yapılması planlanan bu proje (2 adet mescit, 2 adet tuvalet, 75 adet çatılı piknik masası, 80 adet ocak, 5 adet dezavantajlı vatandaşlar için piknik masası, 20 adet gezebo, 138 Ara lık otopark, 2 adet bisiklet parkı, 2 adet ahşap oyun gurubu, 2 adet evcil hayvan parkı, 2 adet açık hava kondisyon parkı ve  evre aydınlatmasından oluşmaktadır) henüz yapılmamıştır (Bolu Havadis, 2022).

Fotoğraf 2.24. G  lk  y Baraj G  l   (Bolu İl Tarım ve Orman M  d  rl  ğ  , 2024).

2.6.14 Karamurat G  l  

Mudurnu ilçesine bağlı Karamurat K  y   yakınında bulunan Karamurat G  l  , Mudurnu'nun 30 kilometre kuzeybatısında Eski Akyazı yolu   zerinde bulunmaktadır (Bolu Valiliği, 2024h). 40° 33' kuzey - 30° 57' doğu koordinatlarında bulunan g  l  n     tarafı dağlarla   vrilidir. 700 metre y  kseltide bulunan, yaklaşık 5 hektar b  y  kl  ğ  ndeki tektonik olu  umlu bu g  l, dipten kaynaklı ve vadilerden gelen sular ile beslenmektedir (  zbek, 2008: 312). Karamurat G  l   yaklaşık olarak Bolu'ya 80 kilometre, Ankara'ya 260 kilometre, İstanbul'a 210 kilometre mesafe uzaklıktadır (  ekil 2.17). Daha   nce doğal sit alanı ilan edilerek koruma altına alınan g  l  n stat  s   yeniden değerlendirilerek 20 Ağustos 2021 tarih ve 109 sayılı Cumhurbaşkanı kararı ile Kesin Korunacak Hassas Alan olarak revize edilerek tescillenmi  tir (  evre   hircilik ve İklim Deği  ikliği Bakanlığı, 2024).

Şekil 2.17. Karamurat Gölü konumu (Yandex Maps, 2024n).

İsmi sınırları içinde bulunduğu Karamurat Köyü'nden alan etrafı çam ve köknar ağaçlarıyla çevrili Karamurat Gölü doğa yürüyüşü ve trekking gibi rekreasyonel etkinlikler için uygun bir destinasyondur (Öztürk ve Öztürk, 2018: 83). Göl ve çevresinde kampçılık, piknik yapma ve kuş gözlemi gibi aktiviteler yapılabilmektedir (Yaz-Tatili.com, 2024). Ayrıca gölde alabalık, sazan, mercan ve gümüş balıkları sportif olta balıkçılığı ile avlanabilmektedir (Bolu Valiliği, 2024j). Karamurat Gölü el değmemiş doğası, sakin ortamı ve temiz havası ile doğa ile buluşmak isteyen ziyaretçilerine huzur dolu anlar yaşatabilecek bir göldür.

Fotoğraf 2.25. Karamurat Gölü (Türkiye Kültür Portalı, 2024g).

2.6.15 Şirinyazı Göleti

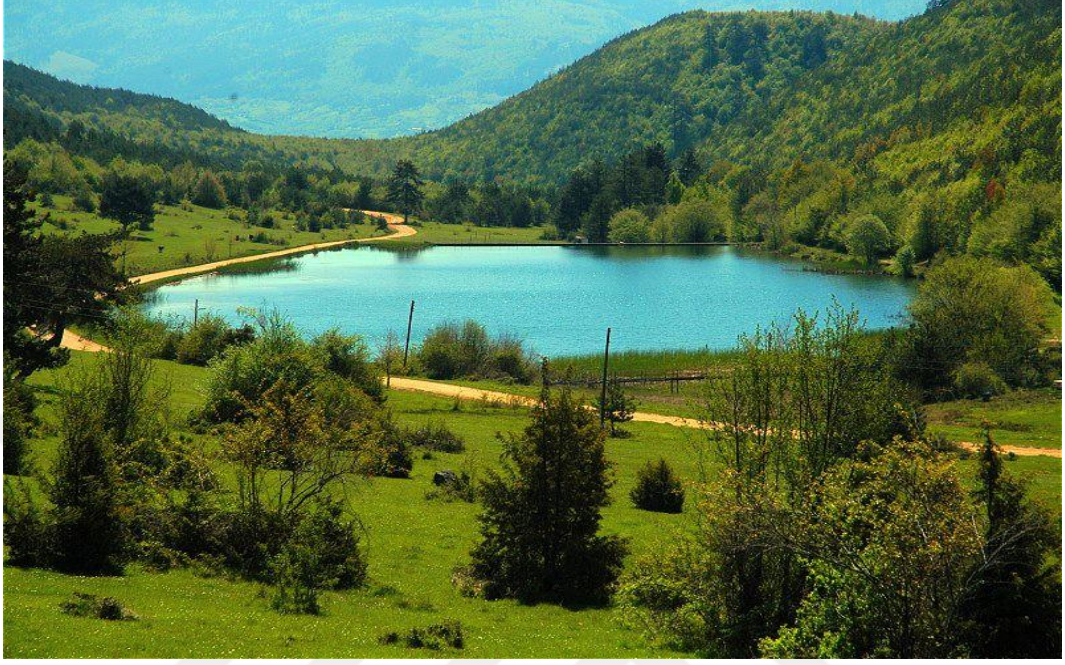
Şirinyazı Göleti, Bolu'nun Mengen ilçesine bağlı Bürnük Köyü'nde bulunan, doğayla iç içe bir göldür (Mengen Kaymakamlığı, 2024). Mengen'e 16 kilometre, Bolu'ya 80 kilometre Ankara'ya 200 kilometre ve İstanbul'a 370 kilometre uzaklıkta yer alan bu gölet (Kammp, 2024; Şekil 2.18), 1990'lı yıllarda Bolu Orman Bölge Müdürlüğü tarafından inşa edilmiştir. 980 metre rakımlı bu gölet ve çevresi, etkileyici bir peyzaj sunmaktadır. Orman İşletmesi tarafından orman yangınlarında su kaynağı olarak kullanılmak amacıyla inşa edilen Şirinyazı Göleti, zamanla yöre halkının da mesire ve piknik yeri olarak tercih ettiği bir alan haline gelmiştir. Gölde aynalı sazan ve gökkuşağı alabalık türleri bulunmakta ve amatör olta balıkçılığı yapılmaktadır. 30 dekarlık bir alana sahip olan göletin ortalama derinliği 5 metredir. Gölet çevresinde piknik ve kamp alanları mevcuttur (Mengen Kaymakamlığı, 2024; Türker, 2013: 1107).

Şekil 2.18. Şirinyazı Gölü konumu (Yandex Maps, 2024o).

Geçmişte çeşitli gençlik kamplarına da ev sahipliği yapan Şirinyazı Gölü, doğaseverler için ideal bir destinasyondur. Dünyanın en sıcak 100 noktasından biri olan Yenice ormanlarının güneyinde yer alan Şirinyazı Gölü ve çevresi, zengin bir bitki ve kuş çeşitliliğine ev sahipliği yapmaktadır. Bu da göleti, bitki ve kuş gözlemciliği için ideal bir yer haline getirmektedir. Doğa yürüyüşü ve kampçılık gibi turistik aktiviteler için de son derece uygun olan Şirinyazı Gölü, huzurlu ve sakin bir ortamda doğayla iç içe vakit geçirmek isteyenler için mükemmel bir seçenektir. Şirinyazı Gölü, son yıllarda piknik alanlarının aktif hale getirilmesi ve kamp, turizm, şenlik ve festivallere ev sahipliği yapmasıyla bölgenin kalkınmasında önemli bir rol oynamaya başlamıştır. Alanda bulunan konaklama işletmesi de göletin sunduğu imkanları tamamlayarak geceleme ihtiyacını karşılamaktadır. Tesisin içerisinde bulunan restorandan yeme içme ihtiyaçları karşılanabilirken, göletin civarında bulunan çeşme ve tuvaletlerle de

temel ihtiyalarınıızı giderilebilmektedir. Bu sayede bölgeye gelen turistler daha uzun süre kalarak göletin ve çevresinin sunduğu tüm güzelliklerden faydalanabilmektedir (Türker, 2013: 1107; Küsmüş, 2023: 7-8).

Fotoğraf 2.26. Şirinyazı Gölü (Gezikent.com, 2024).

3. İKİNCİ BÖLÜM

3.1 Sürdürülebilir Turizm

Tarihte ilk defa 1972 yılında Stockholm Konferansı'nda, dünyadaki kaynakların hızla azaldığı ve önlem alınmadığı takdirde bu durumun çevresel ve sosyo-ekonomik açıdan büyük tehlikeler doğuracağı rakamlarla ifade edilmiştir. Söz konusu tehlikenin ciddiyetinin farkına varan ülkeler, gelecekteki adımları konusunda birtakım tereddütler yaşamışlardır (Kara, Kurt, Özler, Eroğlu ve Şaşmaz, 2020: 16).

1983 yılında Birleşmiş Milletler Dünya Çevre ve Kalkınma Komisyonu kurulmuş ve bu komisyonunun yaptığı çalışmalar neticesinde 1987 yılında “Brundtland Raporu” olarak da bilinen “Ortak Geleceğimiz” raporu yayınlanmıştır. Bu raporda sürdürülebilir kalkınma tanımı ilk defa net bir şekilde ortaya konmuş, sürdürülebilir kalkınmayı sağlayabilecek politikalar önerilmiş ve “sürdürülebilirlik” terimi uluslararası alanda kabul görerek yaygın olarak kullanılmaya başlamıştır (Kara vd., 2020: 16; Güneş ve Güneş, 2013: 299).

Sürdürülebilirlik kavramı, günümüzde sadece çevre korumayla sınırlı kalmayıp, ekolojik, toplumsal, politik ve ekonomik alanlarda da gittikçe daha geniş bir etki alanı kazanmaktadır. Sanayi devrimi sonrasında gelişen ağır sanayiler, sağladıkları faydanın yanında, çevre üzerinde tahribata yol açmaktadır. Sürdürülebilirlik, günümüzün ihtiyaçlarını gelecek nesillerin refahını ve yaşam standartlarını tehlikeye atmadan karşılamak olarak tanımlanmaktadır (Karaman, 1996). Başka bir tanıma göre ise, ekosistem ya da toplum gibi bir sistemin, uzun vadede işlevlerini yerine getirmeyi ve ilerletmeyi sürdürürken ana kaynaklarını tüketmeden veya tahrip etmeden koruyabilme yeteneğidir (Garda ve Temizel, 2016: 84). Sürekli gelişen ve değişen dünyada yeni teknolojiler, bilgiler ve yaklaşımlar ortaya çıktıkça, sürdürülebilirlik anlayışı da gelişmeye devam etmektedir. Sürdürülebilirlik, sürekli bir değişim ve gelişim sürecidir.

Hızlı nüfus artışı, turizmin günlük yaşamın bir parçası haline gelmesi sonucunda aşırı doğal kaynak tüketimiyle birlikte doğada tahribat daha da artmakta ve çevresel bozulma kaçınılmaz hale gelmektedir. Bu durum, toplumlarda aşırı ve bilinçsiz doğal kaynak tüketimine karşı bir tepki oluşturmakta ve turizm sektöründe de sürdürülebilirlik bilincini arttırmaktadır. Turizm, dünyanın en büyük ve en hızlı büyüyen sektörlerinden biridir. Bu

büyüme, doğal ve kültürel kaynaklarımız üzerinde önemli bir baskı oluşturmaktadır. Sürdürülebilir turizm, bu baskıyı en aza indirmeyi ve gelecek nesiller için sağlıklı bir dünya bırakmayı amaçlayan bir yaklaşımdır. Turizm yönetiminde doğal ve kültürel çevreye karşı bilinç ve farkındalık oluşturmak, turizmde sürdürülebilirlik için hayati önem taşımaktadır. Sürdürülebilir turizm, çevreye duyarlı bir anlayışla geliştirilmiş yeni bir turizm modelidir. Bu model, gelecek nesiller için doğal ve kültürel mirasın korunmasını göz önünde bulundurarak, bugünkü turistlerin ve ev sahibi bölgelerin ihtiyaçlarını dengeli bir şekilde karşılamayı amaçlamaktadır (Uğurlar, 2017: 118).

3.2 Sürdürülebilir Turizmin Tanımı

Birleşmiş Milletler Dünya Çevre ve Kalkınma Komisyonu'nun yayınladığı 'Brundtland Raporu'ndaki sürdürülebilirlik tanımının turizme uygulanmasından hareketle şöyle bir sürdürülebilir turizm tanımı yapılabilir. Günümüzde turistlerin, turizm endüstrisinin ve ev sahibi toplulukların, gelecek nesillerin ihtiyaçlarını karşılayabilme yeteneğine zarar vermeden, kendi ihtiyaçlarını karşılama biçimidir. Sürdürülebilir turizmin herhangi bir tanımının, turizm sisteminin çevresel, sosyal ve ekonomik unsurlarını vurgulaması genellikle hayati önem taşımakta ve bu da sürdürülebilir turizmin şu şekilde tanımlanmasına yol açmaktadır. Turizmin geleceğinin bağlı olacağı kaynakları, özellikle de ev sahibi topluluğun fiziksel çevresini ve sosyal dokusunu yok etmeden kullanarak ekonomik olarak sürdürülebilirliği sağlayan turizm modelidir (Swarbrooke, 1999: 13).

Sürdürülebilir turizm; hem şimdi hem de gelecekte, doğal kaynakların yenilenmesi ve gelecekteki üretkenliği için doğal kapasiteler dahilinde işleyen, insanların ve toplulukların, geleneklerin ve yaşam tarzlarının turizm deneyimine yaptığı katkının farkında olan, ev sahibi bölgelerdeki yerel halk ve toplulukların ekonomik faydalardan adil bir şekilde pay almaları gerektiğini savunan bir turizm ve ilgili altyapılar bütünüdür (Butler, 1999: 11).

Sürdürülebilir turizm, mevcut konaklama kapasitesi, yerel nüfus ve çevre dikkate alındığında çok hızlı gelişme göstermektedir. Turizmin gelişmesi ve turizm sektörüne yeni yatırım yapılması turizmi olumsuz etkilememelidir. Yeni turizm tesislerinin çevreyle entegre olması sağlanarak turizmin gelişimi sağlanmalıdır (Bramwell vd., 1996). Bu kapsamda sürdürülebilir turizm, ekonomik, sosyo-kültürel ve çevresel boyutları dengeleyen ve kaynakları uzun

dönemde korunabilecek şekilde kullanan bir turizm modeli olarak tanımlanmaktadır. Bu modelde, kültürel miras ve doğal kaynaklar özenle korunurken, yerel halkın refahı ve katılımı ön planda tutulmaktadır (Ceylan, 2001: 169).

Sürdürülebilir turizm, doğal kaynakların korunması ve kalkınma hedeflerinin uyumlu bir şekilde ilerlemesini sağlayarak, bugünün ve gelecek nesillerin ihtiyaçlarını karşılayacak şekilde turizm faaliyetlerinin yürütülmesi olarak tanımlanmaktadır (Şahin, 2022: 23). Sürdürülebilir turizm yaklaşımıyla, doğal kaynakların yenilenme kapasiteleri aşılmadan, hem bölge halkına fayda sağlanabilmekte hem de destinasyonların korunması mümkün olabilmektedir.

Sürdürülebilir turizmi farklı şekillerde tanımlamak mümkündür. Turizm sektörünün geleceği için kritik önem taşıyan sürdürülebilir turizm, çevreye saygılı bir kalkınma modeli sunarak doğal, kültürel ve sosyal kaynakların korunmasını ve uzun vadede kalkınmayı teşvik eden bir yaklaşımdır. Birleşmiş Milletler Dünya Turizm Örgütü (BMDTÖ) tarafından sürdürülebilir turizm, bölgede yaşam standartlarını yükselten, turistlere nitelikli deneyimler yaşatan ve hem ziyaretçiler hem de bölgede yaşayanlar için çevre sağlığını gözetten bir yaklaşım olarak tanımlanmaktadır. Diğer bir ifadeyle sürdürülebilir turizm, turizm etkinliklerinin sürdürülebilir kalkınma ilkeleri çerçevesinde günümüzde ve gelecek zamanlardaki bütün toplumsal, ekonomik ve çevresel olumlu etkilerinin sağlanarak gerçekleştirilmesidir (Kara vd., 2020: 16).

Sürdürülebilir turizm, turizmin mevcut ve gelecekteki ekonomik, sosyal ve çevresel etkilerini tam olarak hesaba katan, ziyaretçilerin, endüstrinin, çevrenin ve ev sahibi toplulukların ihtiyaçlarını karşılayan bir turizm şeklidir. (Postma, Cavagnaro ve Spruyt, 2017: 14).

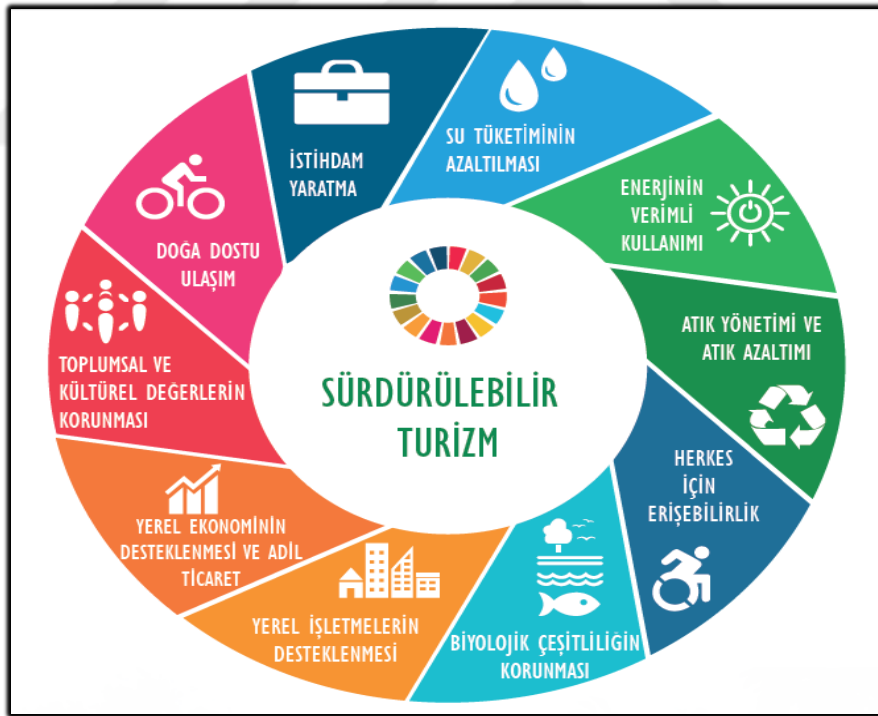
3.3 Sürdürülebilir Turizmin Amacı

1990'lı yılların başından itibaren turizm sektöründe, çevreye duyarlı bir yaklaşımın benimsenmesine yönelik bir dönüşüm yaşanmaktadır (Bâc, 2014: 131). Bu bağlamda, turizm işletmelerinin doğal kaynaklar üzerindeki etkilerini en aza indirmenin ve turizmi sürdürülebilir bir şekilde planlamanın önemi üzerinde durulmaya başlanmıştır (Niedziółka, 2014: 157). Günümüzde de, sürdürülebilir turizm sadece çevrenin korunmasından ibaret değildir. Bu geniş kapsamlı kavram,

Çevresel, sosyokültürel ve ekonomik unsurlar arasında denge kurarak turizmin tüm paydaşlarına fayda sağlamayı amaçlamaktadır (Güzel, 2022: 91-92).

Sürdürülebilir turizmin amaçları şekil 3.1'e göre aşağıdaki gibi sıralanabilir (Kara vd., 2020: 30):

- İstihdam yaratmak,
- Su tüketiminin azaltılmasını sağlamak,
- Enerjinin verimli kullanımını sağlamak,
- Etkili bir atık yönetimi ile atık azaltımını sağlamak,
- Herkesin turizme erişebilirliğini sağlamak,
- Biyolojik çeşitliliğin korunmasını sağlamak,
- Yerel işletmeleri desteklemek,
- Yerel ekonomi desteklenerek adil ticareti sağlamak,
- Toplumsal ve kültürel değerlerin korunmasını sağlamak,
- Turizmde doğa dostu ulaşım kullanımını sağlamaktır.

şekil 3.1. Sürdürülebilir turizmin amacı (Kara vd., 2020).

Kılıç (2020)'ın sürdürülebilir turizm göstergeleri ile ilgili çalışmasından yola çıkılarak, sürdürülebilir turizmin amaçları kapsamlı olarak Tablo 3.1'de 3 ana ve 3 alt konu başlığında toplanmıştır.

Tablo 3.1. Sürdürülebilir turizmin ana ve alt amaçları

Ana amaçlar	Alt amaçlar
Çevresel sürdürülebilirlik	*Ekolojik denge *Doğal ve kültürel mirasın korunması *Optimum kaynak kullanımı
Sosyo-kültürel sürdürülebilirlik	*Yerel kültürü desteklemek ve geliştirmek *Kültürlerarası anlayış *Yerel katılım
Ekonomik sürdürülebilirlik	*Yerel ekonomiyi desteklemek *Uzun vadeli kalkınma *Yoksulluğu azaltma

Kaynak: Kılıç, 2020: 30-31’den yararlanılarak oluşturulmuştur.

Sürdürülebilir turizm, Tablo 3.1’de belirtilen bu üç temel amaca odaklanarak, hem kalkınma hem de koruma arasındaki dengeyi sağlayarak, hem turistler hem de ev sahibi toplumlar için daha iyi bir gelecek inşa etmeyi amaçlamaktadır (Kılıç, 2020: 30).

3.4 Sürdürülebilir Turizmin Temel İlkeleri

Turizmin uzun vadeli başarısı, bölgesel ve çevresel farklılıkların ve kaynakların taşıma kapasitesinin titizlikle değerlendirilmesine bağlı olmaktadır. Bu kapsamda, her bölgenin kendine özgü ekolojik ve kültürel değerleri göz önünde bulundurularak planlama ve düzenlemeler yapılması gerekmektedir. Ekonomik, insani, doğal ve kültürel kaynaklarını sürdürülebilir şekilde yöneten ülkeler, turizm sektöründe önemli avantajlar elde etmektedir (Akıncı ve Kasalak, 2016: 165).

Turizm, küresel ekonomiye önemli katkılar sağlasa da, doğal ve kültürel miras üzerinde önemli bir baskı oluşturmaktadır. Turizmin bu baskısını kırabilmek için sürdürülebilir turizm devreye girmekte ve dengeyi sağlamaktadır. Sürdürülebilir turizm, turistlerin, turizm girişimcilerinin ve yerel halkın beklentilerini bütünleştiren ve çevrenin korunmasını temel alan bir yaklaşımdır (Torrent, 2008).

Sürdürülebilir turizmin başarılı olması için dikkat edilmesi gereken bazı temel ilkeler şu şekilde sıralanabilir (Kara vd., 2020: 20):

• *Planlama İlkesi:* Bir bölgede turizmin kontrollü büyümesini sağlamak ve sürdürülebilirliğini garanti altına almak için etkili planlama ve yönetim yapılmasıdır.

• *Topluma Fayda Sağlama İlkesi:* Yerel halkın turizmden sağlayacağı faydaları ve kazanımları açıklayarak turizme olan bakış açılarını çevreye duyarlı bir şekilde dönüştürmek ve topluma katkıda bulunmaktır.

• *Turizm Yatırımı İlkesi:* Turizm yatırımlarında esneklik, gelişmeye açıklık ve uzun vadeli esastır. Turizm yatırımlarının, değişime ayak uydurabilen, yeniliklere açık ve sürdürülebilir bir bakış açısıyla yapılmasıdır.

• *Yerel Ekosistem İlkesi:* Yerel ekosistem ilkesi, çevrenin estetik ve ekolojik değerlerini korumayı ve yerel kültürün yaşatılmasını amaçlamaktadır. Bu ilke doğrultusunda, planlama ve uygulama yaparken çevrenin tüm yönlerinin göz önünde bulundurulması gerekmektedir.

• *Katılım İlkesi:* Yerel halk ve diğer tüm paydaşların, karar alma sürecinin her aşamasında aktif ve anlamlı bir şekilde yer alabilmesidir.

• *Turizm Sezonunun Süresini Uzatma İlkesi:* Turizmin mevsimsel sınırlamalarını aşp, farklı mekân ve zaman dilimlerine yayılmasını sağlayarak, turizm destinasyonlarının sunduğu çeşitliliği ve zenginliği tüm yıl boyunca turistlere sunarak seyahat akışını çeşitlendirmek ve olumsuz etkileri minimize etmektir.

• *Doğallık İlkesi:* Doğallık ilkesi, turizm faaliyetlerinin doğal çevrenin dokusuna zarar vermeden, doğaya uyum sağlayarak, onu koruyarak ve besleyerek gelişmesini savunmaktadır.

• *Ekonomik Kalkınma İlkesi:* Bu ilke, yerel ekonominin kalkınmasına öncelik verip yerel toplulukların refahını artırırken çevrenin korunmasına da katkıda bulunması gerektiğini vurgulamaktadır.

• *Devamlılığı Sağlama İlkesi:* Bu ilke, doğal, kültürel ve diğer kaynakların, korunup devamlılığının sağlanarak gelecek nesillerin kullanımı içinde yaşatılmasını savunmaktadır.

• *Memnuniyetlik İlkesi:* Bu ilke ile, her turist için unutulmaz bir deneyim ve her yerel halkın yaşam standardının artırılması sağlanarak turistlerin ve yerel halkın mutluluğunun ve refahının en üst düzeye çıkarılması amaçlanmaktadır.

Sürdürülebilir turizm, kalkınma ve çevrenin korunması arasındaki dengeyi sağlayarak gelecek nesiller için daha yaşanabilir bir dünya yaratma potansiyeline sahiptir. Tüm paydaşların iş birliği ve sorumlu davranışlarıyla bu vizyonu gerçekleştirmek mümkündür. Ancak, sürdürülebilirlik ilkelerine uyulmadığında, turizm gelişimi, ekonomik, sosyal, kültürel ve fiziksel çevrede olumsuz değişimlere neden olabilmektedir (Çolak, 2023: 32).

3.5 Sürdürülebilir Turizm ve Kalkınma İlişkisi

Küresel sürdürülebilir kalkınma bilincine paralel olarak, turizm sektörü de önemli bir dönüşüm yaşamaktadır. Günümüzde turizm, sadece ekonomik kalkınma aracı olarak görülmemekte, aynı zamanda çevresel ve sosyo-kültürel sürdürülebilirlik ilkelerini de gözetten bir yaklaşım olarak benimsenmektedir. Bu bağlamda sürdürülebilir turizm, turizm kaynaklarının gelecek nesiller için de korunmasını ve bölge halklarının refahını gözeterek kalkınmasını amaçlayan bir kavram olarak öne çıkmaktadır (Hatırnaz, 2016: 34). Sürdürülebilir turizm kalkınması, belirli bir bölgede yürütülen turizm faaliyetlerinin, hem bölge halkının refahını hem de doğal ve kültürel mirasın korunmasını göz önünde bulundurarak, uzun vadede varlığını sürdürebilecek şekilde planlanması ve uygulanmasıdır. Bu doğrultuda turizmden elde edilen gelir, bölgedeki kalkınma girişimlerini ve diğer faaliyetleri desteklemekte ve güçlendirmekte, gelecek nesiller için de sürdürülebilir bir kalkınma modeli oluşturmaktadır (Butler, 1993: 28-30).

Gelişmiş ve gelişmekte olan tüm ülkelerde, bölgeler arasındaki kalkınma farklarını ortadan kaldırmak veya en aza indirmek için çeşitli plan ve projeler yürütülmektedir. Bölgesel kalkınma, bölgelerin ekonomik ve sosyal potansiyellerini harekete geçirerek refah seviyesini yükseltmeyi amaçlamaktadır. Bu amaçla genellikle sanayi sektörüne öncelik verilirken, sanayileşmenin yeterince gelişmediği bölgelerde alternatif kalkınma yolları aranmaktadır. Bu nedenle bölgesel kalkınmayı sürdürülebilir kılmak için turizm sektörü en önemli alternatiflerden biri olarak öne çıkmaktadır. Ekonomik kalkınmada turizmin karmaşık teknolojiler gerektirmemesi de bu sektörün cazibesini artırmaktadır. Sanayi ve tarımın gelişmediği bölgelerde kalkınmayı teşvik etmek için turistik potansiyele sahip bölgelerde planlı ve etkin şekilde uygulanan bölgesel kalkınma politikaları önemli bir rol oynamaktadır (Tahtasakal, 2019: 40).

Dünyada ve Türkiye’de sürdürülebilir turizm uygulamaları, incelemelere göre genellikle olumlu sonuçlar doğurmaktadır. Bu uygulamaların yapıldığı bölgelerde turist sayısında ve istihdamda artış, bölgesel ekonomilerde gelişme, altyapı sorunlarının giderilmesi gibi somut gelişmeler gözlemlenmektedir. Bu uygulamaların doğal, beşeri ve sosyal çevreye katkısı da oldukça önemlidir. Turizmin gelişmesi, turizme bağlı sektörlerin de gelişmesini teşvik etmektedir. Ayrıca, sürdürülebilir turizm uygulamaları bölge halkının bu konudaki bilinçlerini de artırmaktadır. Sonuç olarak, sürdürülebilir turizm uygulamalarının bölgesel kalkınma üzerinde önemli bir etkiye sahip olduğu ve bu uygulamaların bölgenin kalkınma planlarında önemli bir rol oynadığı görülmektedir (Tahtasakal, 2019: 41).

Sürdürülebilir turizm, ülkelerin ulusal ekonomilerinde önemli bir rol oynamaktadır. Doğrudan ve dolaylı olarak yarattığı gelir ile ödemeler dengesine katkıda bulunmakta ve kalkınmayı teşvik etmektedir (Bahar, 2007: 5-6). Ekonomik Kalkınma ve İşbirliği Örgütü ve Avrupa Birliği, sürdürülebilir turizm ve bölgesel kalkınma arasındaki bağlantıyı savunmaktadır. Her iki kuruluş da turizmi kalkınma stratejisi olarak görmekte ve bu sayede bölgesel kalkınmayı teşvik edebileceğine inanmaktadır (Baykul ve Maden, 2017: 66).

Sürdürülebilir turizm kalkınması, kalkınma ve sürdürülebilir kalkınma kavramlarının uyarlanmış bir örneğidir. Bu kavramlar doğrultusunda, sürdürülebilir kalkınmanın turizm aracılığıyla sağlanması gerektiği ortaya çıkmaktadır. Kalkınma, sürdürülebilir kalkınma ve sürdürülebilir turizm kalkınması kavramları birbiriyle bağlantılı ve birbirini tamamlayan kavramlardır. Bu kavramlar ışığında, sürdürülebilir turizm kalkınmasının temel ilkeleri şu şekilde sıralanabilir (Tosun, 2001: 290):

- *Yerel İhtiyaçlara Cevap Verme:* Sürdürülebilir turizm kalkınması, bölgenin temel ve hissedilen ihtiyaçlarının karşılanmasına katkıda bulunmalıdır. Bu, altyapı yatırımları, eğitim ve sağlık hizmetlerine erişim gibi alanlarda destek sağlayarak gerçekleştirilebilir.

- *Eşitsizlik ve Yoksullukla Mücadele:* Sürdürülebilir turizm kalkınması, yerel halkın turizm gelirlerinden adil bir şekilde pay almalarını sağlayarak ve yerel işletmeleri destekleyerek bölgedeki eşitsizliği ve yoksulluğu azaltmaya yardımcı olmalıdır.

• *Kapsayıcı Ekonomik Büyüme:* Sürdürülebilir turizm kalkınması sadece ulusal değil, aynı zamanda bölgesel ve yerel ekonomik büyümeye de katkıda bulunmalıdır. Bu, yerel ürünlerin ve hizmetlerin turizm sektöründe kullanılmasını teşvik ederek ve turizm altyapısının geliştirilmesine yatırım yaparak gerçekleştirilebilir.

• *Adil ve Sürdürülebilir Büyüme:* Sürdürülebilir turizm kalkınması, ekonomik büyümenin etkilerinin adil ve sürdürülebilir olmasını sağlamalıdır. Bu, çevresel kaynakların aşırı kullanılmasını önleyerek ve turizm sektörünün uzun vadeli başarısına katkıda bulunacak politikalar geliştirerek sağlanabilir.

• *Zamanında ve Gelecek Nesilleri Koruma:* Sürdürülebilir turizm kalkınması, belirtilen amaçlara ve ilkelere belirli bir zaman diliminde ve gelecek nesillerin haklarını gasp etmeden ulaşmalıdır. Bu, uzun vadeli planlama ve stratejiler geliştirmeyi ve turizm sektörünün çevresel ve sosyal etkilerini sürekli olarak izlemeyi gerektirmektedir.

Ülkelerin ekonomik ve sosyal bütünlüğünü sağlamak ve bölgelerarası eşitsizlikleri gidermek amacıyla uygulanan bölgesel kalkınma politikaları ile turizm sektörü arasında sıkı bir ilişki mevcuttur. Bu durum, Avrupa Birliği tarafından onaylanan yapısal fonlarda turizme ayrılan payın artmasından da açıkça görülmektedir. Aynı zamanda, Ekonomik Kalkınma ve İş Birliği Örgütü Bölgesel Kalkınma Servisi tarafından yürütülen ekonomik çalışmalar da, turizmin kalkınma için önemli bir strateji olduğunu ortaya koymaktadır (Doğan ve Yıldız, 2008: 155).

Gelir seviyesi düşük olan ülkeler ve bölgeler, doğal, kültürel ve tarihi zenginliklerini turizme açarak önemli gelir kaynağı elde etmektedir. Söz konusu ülkeler diğer kalkınma araçlarına kıyasla, turizm yoluyla yaşam standartlarını ve kalkınmalarını daha hızlı arttırabilmektedir. Bu nedenle birçok ülke, bölgesel kalkınmayı teşvik etmek ve yeni ekonomik faaliyetleri canlandırmak için turizmi temel araç olarak görmektedir (Creaco ve Querini, 2003: 1). Turizm sadece bir gelir ve istihdam kaynağı olarak değil, aynı zamanda bölge halkı için refah ve kalkınmanın anahtarı olarak da görülmektedir. Bölgeye gelen turistlere sunulan hizmetler sayesinde, bölge halkı yüksek standartlarda toplu taşıma, elektrik, su gibi temel altyapı hizmetleri, alışveriş ve eğlence imkanlarına da ulaşmaktadır (Doğan ve Yıldız, 2008: 156).

Turizm sektörü, ödemeler dengesine ve istihdama sağladığı önemli katkılarla da öne çıkmaktadır. Bununla birlikte, gelişmeyi endüstriyel merkezlerden kırsal bölgelere taşıyarak bölgesel kalkınmaya da ivme kazandırma potansiyeline sahiptir. Özellikle gelişmekte olan ülkelerin turizmden tam olarak faydalanabilmeleri ve rekabet avantajı elde edebilmeleri için sundukları turistik ürünlerini çeşitlendirmeleri önem arz etmektedir (Atalay ve Ünüvar, 2019: 470).

3.6 Doğa Temelli Göllerin Sürdürülebilir Turizm Açısından Önemi

Kitle turizminin yerini, değişen tüketici eğilimleri doğrultusunda alternatif turizm türleri almaya başlamıştır. Dünya turizm pazarındaki bu dönüşüm, ülkeleri alternatif turizm potansiyellerini geliştirmeye teşvik etmektedir. Turizmde sürdürülebilirliği sağlamaya yönelik kitle turizmine alternatif olması düşünülen doğa temelli turizm, bu noktada önem kazanmaktadır. Değişen tüketici talepleri ve Türkiye'nin ulusal ve bölgesel kalkınma hedefleri, alternatif turizm modellerinin önemini ortaya koymaktadır. Kitle turizminin aksine, daha az bilinen destinasyonları ve özgün deneyimleri kapsayan doğa temelli turizm bu noktada dikkatleri üzerine çekmektedir (Doğan ve Yıldız, 2008: 156).

Doğa temelli turizm, turizm çeşitleri arasında en hızlı gelişme gösteren bir turizm çeşididir. Göller ve sulak alanlar, doğaya dayalı turizmin önemli bir kaynağını oluşturmaktadır. Göller ve sulak alanlar dünyadaki en önemli ekosistemler arasındadır ve rekreasyon hizmetleri de dahil olmak üzere çok sayıda ürün ve hizmet sağlamaktadır. Doğa temelli turizme olan talebin artması, sunduğu rekreasyonel hizmetlerden dolayı göllerin ve sulak alanların önemini artırmıştır (Mangan ve Lohano, 2015: 2). Doğa temelli turizmin kaynaklarından olan göller ve sulak alanlar ülkelerde sürdürülebilir turizm için ana kaynaklardan biridir (Doğan ve Yıldız, 2008: 157).

İnsanlığın su kaynaklarına olan ilgisi, turizm alanında da kendini göstermeye başlayarak denizlerin ötesine uzanmıştır. Denizlerin dışında göller de, sadece doğal güzellikleriyle değil, sundukları dinlenme ve eğlence imkanlarıyla da turistleri cezbetmektedir. Özellikle kalabalık şehirlerin gürültüsünden ve karmaşasından kaçmak isteyenler için göller, önemli çekim merkezi olmaya başlamıştır. Göl kenarlarında yapılabilecek aktiviteler denizlerde yapılabilenlerden çok da farklı değildir. Yüzme, güneşlenme, tekne turları, balık

tutma ve su sporları gibi aktiviteler göllerde de gerçekleştirilebilmektedir. Hatta bazı göller, yelkencilik ve su kayağı gibi ekstrem sporlar için de ideal koşullar sunmaktadır (Soykan, 2000: 31).

Göller, deniz turizmi ile benzer yönler taşısa da, kitlesel hareketin aksine daha çok bireysel veya grupla birlikte keyif alınabilen destinasyonlardır (Doğaner, 2001). Özellikle Covid-19 pandemisinin etkisiyle, deniz turizmi gibi kalabalık ortamlara olan ilgi azalırken, göller doğa ile iç içe, sakin ve huzurlu bir tatil imkanı sunarak öne çıkmaktadır. Doğa temelli göller, hem bir su kaynağı olması sebebiyle hem de etrafındaki fauna ve flora ile diğer turizm çeşitleri ile bütünleşmiş bir şekilde gerçekleştirilebilecek, geniş aktivite olanakları sunan doğa temelli kaynaklardır. Doğa severler için eşsiz bir cazibe merkezi haline gelen doğa temelli göller, kuş gözlemciliği, manzara seyri, balık tutma, kamp, karavan, piknik, tekne turu gibi birçok farklı aktiviteye ev sahipliği yaparak, her yaştan insana hitap etmektedir (Karaman ve Çiçekdağı, 2023: 5).

Göller, sadece doğal güzellikleriyle değil, aynı zamanda tarihi ve kültürel açıdan da barındırdıkları değerlerle doğa turizmi için önemli bir kaynak oluşturmaktadır (Doğanay ve Zaman, 2009: 331). Göller, sadece doğa harikaları değil, aynı zamanda tarihi ve kültürel bir mirastır. Fakat bu değerli miras, sınırsız bir kaynak değildir. Bu nedenle gölleri korumak, sadece doğal güzellikleri korumak değil, aynı zamanda bir toplumun tarihini ve kültürünü de korumak anlamına gelmektedir. Bu mirası korumak ve sürdürülebilir bir şekilde turizme kazandırmak, hem bölge halkı hem de dünya için büyük önem taşımaktadır. Doğa temelli göllerin korunarak sürdürülebilir turizm kapsamında değerlendirilmesiyle bölgenin ekonomik kalkınmasına katkı sağlanacak ve ekolojik dengenin bozulması engellenecektir (Karaman ve Çiçekdağı, 2023: 6).

Turizm kaynaklarının aşırı kullanımı ve göl çevresindeki bilinçsiz insan faaliyetleri, doğal mirası ve göllerin kendine has görünümlerini tehdit etmektedir. Bu zararları en aza indirmek için göllerin ve sulak alanların korunmasına yönelik çalışmalar yapılmaktadır. 1960'lı yıllara kadar Türkiye'de sulak alanların önemi yeterince anlaşılamamış ve birçok alan kurutulmuştur. 1960'ların ortalarında bu alanların ekosistem için taşıdığı kritik rol fark edilmeye başlanmıştır. 1980'lerden sonra göllerin ve sulak alanların kurutulmaması gerektiği fikri yaygınlaşmış ve 1990'larda bu alanların kültürel önemi de kabul edilerek kurutulmaları yasaklanmıştır. Günümüzde göllerin ve sulak alanların korunması için birçok

Çalışma yapılmaktadır. Bu alışmalar kapsamında, göllerde ve sulak alanlarda koruma çalışmaları ve sürdürülebilir turizm uygulamaları başta olmak üzere yasal düzenlemeler ve çeşitli bilinçlendirme çalışmaları yapılmaktadır (Arı, 2006: 281-283).

Göller ve sulak alanlar, tropikal ormanlar kadar yüksek organik madde üreten ve ekonomik açıdan son derece değerli ekosistemlerdir. Bu alanlar geçmişten günümüze, besin kaynağı, hammadde temini, dini ve estetik amaçlar için kullanılmıştır (Mitsch and Gosselink, 2000: 25-26). Sadece bölgesel ve ulusal ekonomiye sağladıkları katkılar bile göller ve sulak alanların önemini ortaya koymaktadır. Bu alanlar, yerel halka balıkçılık, ulaşım, yaban hayatı, su taşıma, avılık, sazlık hasadı gibi geçim kaynakları sunmaktadır. Ayrıca kuş gözlemciliği, su kayağı, tekne turları, avılık, fotoğrafçılık ve kampçılık gibi rekreasyonel faaliyetler için de önemli turistik destinasyonlardır. Göller ve sulak alanlar sundukları bu tarz rekreatif ve turistik olanaklarıyla sürdürülebilir turizm için de çok önemli bir kaynak değeri taşımaktadır. Ayrıca bu alanlar doğal dengenin korunmasında da çok önemli bir görev üstlenmektedir (Korkmaz ve Gürbüz, 2008: 13). Göller, sadece su kütleleri olmanın ötesinde, doğal yaşam döngüsünün ve insanlığın refahının temel taşlarıdır. Bu eşsiz ekosistemler, çeşitli canlı türlerine ev sahipliği yaparak biyolojik çeşitliliğin korunmasına katkı sağlamaktadır. Gl ve çevresinin kendine özgü faunası ve florası, bölgeye benzersiz bir kimlik kazandırmaktadır. Bu alanlar gerekli şekilde korunmazsa içindeki ve çevresindeki canlı türleri yok olacaktır. Bu da bölgelerin sahip olduğu önemli bir turizm kaynağını kaybetme riskini ortaya çıkarabilecektir (Karaman ve Çiçekdağı, 2023: 7).

Turistik çekiciliklere sahip olmak, sosyoekonomik kalkınmadaki dengesizlikleri azaltmak için önemli bir araçtır. Turizm endüstrisi, diğer sektörlere kıyasla daha hızlı büyüme potansiyeline sahiptir. Bu sayede bölgesel gelirlerde artış, istihdam imkanlarının genişlemesi, altyapı yatırımlarının çoğalması ve refah seviyesinin yükselmesi gibi birçok olumlu geşişme sağlanabilmektedir. Ancak bu faydalardan yararlanabilmek için planlı ve sürdürülebilir bir turizm geliştirme stratejisi oluşturmak esastır. Bu stratejinin temelini ise turizm kaynaklarının ve sektörün diğer bileşenlerinin dinamik, akılcı ve verimli bir şekilde yönetilmesi oluşturmalıdır. Bu bağlamda, göller gibi sulak alanların da planlı bir şekilde yönetilmesi büyük önem taşımaktadır. Bunun için öncelikle bu alanların kültürel

ekolojilerinin derinlemesine anlaşılması gerekmektedir. Sulak alanların işlevleri ve önemi kavrandığında, onları korumaya yönelik yönetim planlarının uygulanması da kolaylaşacaktır. Böylece turizm için kaynak olan doğa temelli göller turizm kapsamında sürdürülebilir şekilde kullanılabilir (Korkmaz ve Gürbüz, 2008: 23).

Göller, bir çok ülkede turizm amaçlı pazarlanmaktadır. Başta Finlandiya olmak üzere İrlanda, İzlanda, Hollanda gibi Kuzey Avrupa ülkeleri ile Amerika Birleşik Devletleri'nde göl turizminin oldukça yaygınlaştığını söylemek mümkündür. Finlandiya, "Bin Göller Ülkesi" olarak da bilinmekte ve yaklaşık 188.000 göle ev sahipliği yapmaktadır. Bu göller, ülkenin turizm sektörü için oldukça önemli olup her yıl milyonlarca turisti ülkeye çekmektedir (Ceylan ve Bulut, 2019: 80). Finlandiya, gerileyen kırsal bölgeleri canlandırmak için ikinci ev turizmini geliştirmeye büyük önem vermektedir. Bu amaçla, göllerin kıyılarında birçok ikinci ev inşa edilmiştir. İkinci evler, doğayla iç içe olmak ve göl manzaralarının keyfini çıkarmak isteyen turistler için ideal bir konaklama seçeneği sunmaktadır. Finlandiya, göl turizminde oldukça başarılı bir ülkedir. Bu başarının arkasında, göllerini çeşitli etkinliklerle desteklemeleri ve ikinci ev turizmini geliştirmeleri yatmaktadır. Finlandiya'nın göl turizmi deneyimi, diğer ülkeler için de ilham kaynağı olabilir (Hiltunen, 2007: 243).

1970'lerden itibaren Fransa'da, göl ve baraj kıyılarında kısa süreli tatiller için yeni bir turizm trendi ortaya çıkmıştır. Bölge halkı, dinlenme ve eğlenme tesisleri ile aile pansiyonlarının inşasıyla göl turizmine yoğun ilgi göstermeye başlamışlardır (Soykan, 2000: 24). İngiltere'de göller bölgesi, en popüler yeşil turizm destinasyonlarından biridir. Göller bölgesinde, hafta sonu ya da kısa süreli tatiller için gelen ziyaretçiler için çeşitli doğa aktiviteleri düzenlenmektedir (McManus, Sweeney ve Green, 1995). Göl havzaları, doğayla iç içe bir tatil için ideal bir ortam sunmaktadır. Göl kenarları, temiz hava, muhteşem manzaralar ve sakin atmosferi ile, lüks ve konforlu bir şekilde kamp yapma imkânı sunan glamping turizmi (Liberato, Coelho ve Liberato, 2020: 629) için de ideal ortamlar sunmaktadır. Göl havzası içerisinde gerçekleştirilecek glamping, alternatif göl turizmi faaliyeti olarak da değerlendirilebilmektedir (Meriç, Subaşı ve Şahin, 2021: 414). Göller, sadece doğal güzellikleriyle değil, sundukları farklı turizm imkanlarıyla da önemli turistik destinasyonlardan biridir. Göller turizmde tek başına pazarlanabileceği gibi, ikinci ev turizmi, aile pansiyonları, yeşil turizm, son

şans turizmi ve glamping gibi çeşitli turizm türleriyle entegre edilerek de pazarlanabilmektedir (Karaman ve Çiçekdağı, 2023: 15).

Doğanın mucizeleri arasında yer alan göller, geçmişten günümüze sundukları eşsiz güzellikler ve çeşitli aktivite imkanlarıyla turizm sektörünün en önemli kaynaklarından biri olmuştur. Yüzme, su sporları, balıkçılık, kano, tekne ve kayıkla gezinti, mesire yerleri, kamp, karavanla konaklama, manzara izleme, fotoğraf çekimi, plaj ve kumsal imkanları, rafting, yamaç paraşütçülüğü, endemik bitki ve kuş gözlemciliği, avcılık, bisiklet, trekking gibi sayısız aktiviteye olanak sağlayan göller, her mevsim farklı bir deneyim sunmaktadır. Göllerin su ortamında barındırdığı eşsiz flora ve faunası, göl turizminin en büyük hazinesidir. Bu zenginlik, fotoğraf safarileri, doğa yürüyüşleri, manzara seyri, piknik ve kamp gibi aktiviteleri göl çevresinde yoğunlaştırmıştır. Göller, sadece su sporları ve doğa severler için değil, eko turizm ve kırsal turizme ilgi duyanlar için de ideal bir ortam sunmaktadır. Yerel kültürü deneyimleme, geleneksel ürünler satın alma ve yöresel lezzetleri tatma gibi imkanlar da göl turizminin cazibesini arttırmaktadır (Doğaner, 2001).

Göller ve sulak alanlar, sadece doğal güzellikleriyle değil, sunduğu çeşitli aktivitelerle de öne çıkan bir turizm destinasyonlarıdır. Bu aktivitelerin başında ise kuş gözlemciliği gelmektedir. Kuş gözlemciliği, kuşların doğal ortamlarında gözlemlenmesi ve bu sayede doğayla iç içe bir deneyim yaşanmasıdır. Göl alanları, farklı kuş türlerine ev sahipliği yapmaları bakımından oldukça önemlidir ve bu da onları kuş gözlemciliği için ideal mekanlar haline getirmektedir. Göllerin sunduğu tüm bu imkanlar ile gelecekte önemli bir turizm potansiyeline sahip olacağı düşünülmektedir. Göller ve sulak alanların, dünya geneline bakıldığında, turizme çok çeşitli şekillerde konu olduğu görülmektedir. Bu alanlar hem iç hem de dış turizm için önemli bir potansiyele sahip olup sürdürülebilir turizm uygulamaları için de önemli bir kaynak olarak görülmektedir (Karaman ve Çiçekdağı, 2023: 17).

Türkiye, yüzlerce gölüyle göl turizmi açısından büyük bir potansiyele sahiptir. Kamu ve özel sektör iş birliğiyle göller ve çevrelerinin iyileştirilmesi durumunda bu potansiyelin önemli bir sürdürülebilir turizm kaynağına dönüştürüleceği düşünülmektedir. Ayrıca göl turizminin desteklenmesi, ülkenin ekonomisine birçok yönden katkı sağlayabilecektir. Göl turizminin desteklenmesi, istihdamın artmasına, döviz girdisinin artmasına, cari açığın kapanmasına,

bölgesel kalkınmanın sağlanmasına, sürdürülebilir turizm uygulamalarının yaygınlaşmasına ve sosyal ve kültürel gelişmeye katkı sağlayacaktır (Karaman ve Çiçekdağı, 2023: 18).

Bolu ili ise sahip olduğu yaklaşık 200 göl ve göleti (Bolu İl Tarım ve Orman Müdürlüğü, 2018) ile önemli bir göl turizmi potansiyeline sahiptir. Sanayisi gelişmemiş olan Bolu'da, tavukçuluktan sonra en önemli gelir kaynağını orman içi dinlenme alanları, doğa temelli göller, göletler ve yaylalar oluşturmaktadır. Bolu'daki göller, göletler ve tabiat parkları, hem yerel halk hem de turizmciler için büyük önem taşımaktadır. Bu nedenle, yerel yönetimler tarafından tabiat parklarının ve göllerin sürdürülebilir kullanımı için acil eylem planları hazırlanmıştır (Bayramoğlu Karşı, 2017: 29). Bu bağlamda Bolu'daki doğa temelli göllerin sürdürülebilir turizm kapsamında değerlendirilmesi büyük önem arz etmektedir.

4. ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

4.1 Araştırmanın Amacı ve Önemi

Türkiye'nin önemli bir doğa temelli turizm destinasyonu olan Bolu ili birçok doğal arza sahiptir. Bolu ili merkez ve ilçeleri olmak üzere birçok göl ve gölete ev sahipliği yapmaktadır (Kök ve Akyurt Kurnaz, 2020: 68). Bolu ilindeki doğa temelli göllerin sürdürülebilir turizm kapsamında değerlendirilmesi amacıyla, bu göllerin sahip olduğu doğal, kültürel ve sosyo-ekonomik değerlerin belirlenmesi, bu değerlerin turizm potansiyelinin değerlendirilmesi ve göllerin korunmasına yönelik uygulamalar ve girişimlerin incelenerek sürdürülebilir turizmin sağlanması için gerekli önerilerin geliştirilmesi çalışmanın amaçlarını oluşturmaktadır.

Bu çalışma, Bolu'daki göller ve çevresinde doğa temelli turizmin sürdürülebilirliğini artırmak amacıyla yapılacak proje ve uygulamalara yönelik somut adımlar sunduğundan önemlidir. Bu yönüyle çalışma göllerin korunmasına ilişkin mevcut uygulamaların değerlendirilmesi ve sürdürülebilir turizmin sağlanmasına yönelik politika önerilerinin geliştirilmesi, yönetsel ve stratejik yaklaşımların çeşitlendirilmesine katkı sunmaktadır. Ayrıca, doğa temelli göl turizmine yönelik literatürdeki boşluğu dolduracağı ve benzer destinasyonlar için karşılaştırmalı analizlere zemin hazırlayacağı için de önem arz etmektedir.

4.2 Araştırmanın Yöntemi

Çalışmada nitel araştırma yöntemi kullanılmıştır. Nitel araştırma, sosyal dünyanın karmaşık yapısını anlamak için bireylerin deneyimlerini, düşüncelerini ve perspektiflerini derinlemesine inceleyen bir yöntemdir. Bu yöntem, yazılı metinler, görsel materyaller ve gözlemler gibi çeşitli veri kaynaklarından yararlanarak, sosyal olguların anlamını ve bağlamını ortaya çıkarmayı hedefler (Özdemir, 2010: 325-326; Kozak, 2014: 30-32). Tez çalışması kapsamında, doğa temelli turizm, sürdürülebilir turizm ve Bolu ilindeki doğa temelli göllerle ilgili literatür taraması yapılarak kavramsal çerçeve oluşturulmuştur. Bolu'daki göllerin fiziksel özellikleri, çevresel değerleri, doğal, kültürel ve sosyo-ekonomik değerleri ve turizm potansiyeli değerlendirilmiştir. Literatür taraması sonucunda, doğa temelli göllerin turizm açısından önemi ve sürdürülebilir turizmin temel ilkeleri ortaya konmuştur. Bolu ilinde faaliyet gösteren, doğa, turizm ve çevre

konularında söz sahibi olan kamu kurumlarının ve belediyelerin yönetici ve çalışanları ve Sivil Toplum Kuruluşu (STK) yöneticileri ile görüşmeler yapılmıştır. Görüşmeler 15 Mayıs – 15 Ekim 2024 tarihleri arasında belirtilen kurumlara gidilerek yüz yüze gerçekleştirilmiştir. Yüz yüze görüşme yapılamadığı durumlarda telefon ve e-posta yolu ile cevaplar alınmıştır. Görüşme yapılan kurumların Bolu'daki doğa temelli göllerin korunması ve sürdürülebilir turizm kapsamında daha etkili kullanılması için yaptıkları ya da yapabilecekleri çalışmaları ortaya koymak için yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılmıştır.

4.3 Araştırmanın Evreni ve Örneklemi

Araştırmanın evreni Bolu ili ve ilçelerindeki kamu kurum ve kuruluşları, yerel yönetimler ve sivil toplum kuruluşlarından oluşmaktadır. Araştırmanın örnekleminde ise çalışmanın amacından hareketle ‘amaçlı örneklem’ yöntemi tercih edilmiştir. Nitel araştırmalarda yaygın olarak kullanılan amaçlı örnekleme, araştırmacıların katılımcıları belirli kriterlere göre seçtiği bir yöntemdir. Bu yöntemde, katılımcılar genellikle araştırma konusuyla ilgili deneyim, bilgi veya uzmanlık gibi özel niteliklere sahip olmaları nedeniyle belirlenir. Örneğin, bir araştırmacı, belirli bir konuda derinlemesine bilgiye sahip uzmanları veya o konuyu yaşamış deneyimli kişileri amaçlı olarak seçebilir (Başkale, 2016: 26). Buna göre araştırmanın örneklemini, çalışma konusuyla (turizm, çevre, doğa) ilgili alanda görev yapan Bolu Belediyesi, Bolu İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü, Bolu Orman Bölge Müdürlüğü, Bolu Doğa Koruma ve Milli Parklar Müdürlüğü ve Bolu iline bağlı ilçelerden içerisinde turizm kapsamında değerlendirilebilecek göller bulunan; Göynük Belediyesi, Göynük Kaymakamlığı, Mudurnu Belediyesi, Mudurnu Kaymakamlığı, Seben Belediyesi, Seben Kaymakamlığı, Kıbrıscık Belediyesi, Kıbrıscık Kaymakamlığı, Yeniçağa Belediyesi, Yeniçağa Kaymakamlığı, Mengen Belediyesi, Mengen Kaymakamlığı ile Bolu ilinde faaliyet gösteren STK’lar (Bolu Doğa ve Turizm Derneği, Seben Gölü ve Dedeler Yaylası Güzelleştirme ve Koruma Derneği, Kıbrıscık Köroğlu Turizm ve Tanıtım Derneği, Abant ve Çevresi Turizm Tanıtma ve Geliştirme Derneği, Bolu Turizm Tanıtma ve Kalkınma Vakfı) oluşturmaktadır.

Nitel araştırmalarda örneklem büyüklüğünün belirlenmesi konusunda çeşitli yaklaşımlar bulunmaktadır. Örneğin, Bertaux (1981) en az 15 katılımcının uygun olabileceğini belirtirken, Charmaz (2006) bu sayının en az 25 olması

gerektiğini savunmaktadır. Mason (2010), doktora tezlerini incelediği araştırmalarında, görüşmeler için yaygın bir örneklem büyüklüğünün 20 ila 30 kişi arasında olduğunu belirtmektedir. Benzer şekilde, Green ve Thorogood (2018) ise minimum 20 katılımcının gerekliliğine dikkat çekmektedir. Bu çerçevede araştırmada 32 katılımcı ile görüşme yapılmış olup bu sayının örneklem büyüklüğü açısından yeterli olduğu düşünülmektedir. Ayrıca nitel araştırmalarda, araştırmacının benzer veya örtüşen yorumları sıklıkla duymaya başlaması, veri doygunluğuna işaret eder. Doygunluk ilkesi, nitel araştırmalarda veri toplama ve analiz süreçlerinin ne zaman sonlandırılacağına dair önemli bir ölçüt olarak kabul edilmektedir (Yağar, 2023:138). Buna göre görüşmelerde verilen cevaplar birbirini tekrar etmeye başladığından doygunluğa ulaşıldığına karar verilerek 32 katılımcı sonunda görüşmeler sonlandırılmıştır.

4.4 Veri Toplama Araçları

Nitel araştırma yöntemi kullanılan çalışmada literatür taraması sürecinde, konuyla ilgili kapsamlı bir bilgi birikimi elde etmek amacıyla çok yönlü bir veri toplama çalışması yürütülmüştür. Bu kapsamda, hakemli ulusal ve uluslararası bilimsel dergilerde yayımlanmış makaleler, yüksek lisans ve doktora tezleri, alanında uzmanların katılımıyla düzenlenen sempozyum ve kongrelerde sunulan bildiriler, çeşitli yerel ve ulusal gazetelerde yer alan haber ve analizler, kamu kurumlarının internet sitelerinde erişime sunulan bilgi ve raporlar gibi çeşitli ikincil kaynaklardan faydalanılmıştır.

Araştırmada, derinlemesine bilgi toplamak amacıyla görüşme yöntemi tercih edilmiştir. Görüşme, nitel araştırmanın temel veri toplama araçlarından biri olup, sosyal olguların karmaşık yapısını derinlemesine anlamak için bireylerle yüz yüze etkileşim kurmayı sağlamaktadır. Katılımcıların deneyimlerini, düşüncelerini ve algılarını kendi sözleriyle ifade etmelerine olanak tanıyarak, araştırma konusuna ilişkin zengin ve ayrıntılı veriler elde edilmesini mümkün kılmaktadır (Dömbekci ve Erişen, 2022: 143). Alan yazından elde edilen kuramsal çerçeve, yarı yapılandırılmış görüşme sorularının oluşturulmasında temel alınmıştır. Bu süreçte, görüşme soruları araştırmanın amaçlarına hizmet edecek şekilde tasarlanmış ve katılımcıların görüş ve düşüncelerini detaylı şekilde ifade etmelerine olanak tanıyacak şekilde yapılandırılmıştır. Bu kapsamda oluşturulan görüşme formu ‘demografik sorular’ ve ‘alan ile ilgili sorular’ olmak üzere iki

bölümden oluşmaktadır. Görüşme formunda kullanılan alan ile ilgili sorular aşağıda şu şekilde sıralanmıştır:

1. Bolu'daki göllerin turizm için bir değer olduğunu düşünüyor musunuz?
2. Bolu'daki göllerin doğal, kültürel ve sosyo-ekonomik etkileri hakkında neler düşünüyorsunuz?
3. Bolu'daki göller en çok hangi amaçla ziyaret edilmektedir?
4. Bolu'daki göllerden turizm kapsamında nasıl ve ne düzeyde faydalanılmaktadır?
5. Göllerin potansiyelinin artırılması için çevresel faktörlerde göz önünde bulundurularak hangi tür rekreatif faaliyetler yapılabilir (kamp, kuş gözlemciliği, foto safari, kano vb.)?
6. Göllerin korunması ve sürdürülebilirliğinin sağlanması amacıyla neler yapılmaktadır?
7. İleriye dönük sürdürülebilirliğin sağlanması amacıyla kurum olarak hedefleriniz ve planlarınız nelerdir?
8. Kurum olarak bu amaç kapsamında ayrılan bir bütçe bulunuyor mu?
9. Doğa temelli turizm için akreditasyon ya da tescil çalışmaları yapılıyor mu? Türkiye Turizm Stratejisi 2023 hedeflerinden biri olan; (Ulusal Turizm Belgeleme (Akreditasyon) Birimi: Bu birim, uluslararası ve ulusal standartların geliştirilmesinin sağlanması ile uzmanlaşmanın gerçekleştirilmesine katkıda bulunacaktır.)
10. Bolu'daki doğa temelli göllerin tanınırlığının artırılması ve daha geniş hedef kitlelerin bölgeye çekilmesi için neler yapılmalıdır?
11. Bölgede göl turizmi açısından sürdürülebilirliği olumsuz etkileyen faktörler sizce nelerdir?

4.5 Araştırmanın Kapsam ve Sınırlılıkları

Bolu'daki doğa temelli göllerin sürdürülebilir turizm kapsamında değerlendirilmesi amacıyla yapılan bu çalışmanın kapsam ve sınırlılıkları şu şekildedir:

Bu çalışma Bolu ilindeki turizm amaçlı kullanılabileceği düşünülen göllerin sürdürülebilir turizm potansiyelini ortaya çıkarma ve ildeki kamu kurum ve kuruluşları, belediyeler ile sivil toplum örgütlerinin göllerin korunması ve

turizm kapsamında değerlendirilmesi için yaptıkları ve yapabilecekleri çalışmaları kapsamaktadır.

Bu çalışmanın sınırlılıkları aşağıdaki gibi belirlenmiştir:

- Bu alışma Bolu il sınırları ile sınırlı tutulmuştur.
- Bu alışma Bolu merkez ve ilçelerinde bulunan 15 adet gül ve gölet ile sınırlı tutulmuştur.
- Bu çalışmada nitel araştırma yöntemi kullanıldığından veri analizi içerik analiziyle sınırlı tutulmuştur.
- Araştırma kapsamında yapılan görüşmeler il merkezindeki bazı kamu kurumları ve ilçelerdeki kaymakamlık ve belediyeler ile ilde faaliyet gösteren bazı STK'lar ile sınırlı tutulmuştur.
- Araştırmanın bulguları, araştırmanın gerçekleştirildiği zamanda elde edilen verilerle sınırlıdır.

4.6 Verilerin Analizi

Araştırmanın temel veri toplama aracı olarak 32 kişi ile yapılan görüşmelerden elde edilen veriler katılımcıların isimleri kullanılmadan MAXQDA Analytics Pro'24 programına aktarılarak düzenlenmiştir. Katılımcıların anonimliğini sağlamak amacıyla her bir katılımcıya Katılımcı 1'den Katılımcı 32'ye kadar kodlar atanmış ve katılımcıların demografik verileri incelenmiştir.

Nitel araştırmalarda veri analizi için en sık kullanılan yöntemlerden biri de içerik analizidir. İçerik analizi, verilerin dikkatli ve sistematik bir şekilde incelenmesi yoluyla, araştırma konusuyla ilgili kalıplar, temalar, önyargılar ve daha derin anlamların ortaya çıkarılmasını hedefleyen bir yöntemdir. Bu yöntem, hem katılımcıların görüşlerini hem de dokümanlardaki bilgileri analiz ederek, araştırma sorularına daha kapsamlı cevaplar bulmayı sağlamaktadır. İçerik analizi, betimsel analizle elde edilen verileri bir adım ileriye taşıyarak, araştırma sorularına daha kapsamlı cevaplar bulmayı sağlamaktadır. Bu süreçte, verilerdeki benzerlikleri ve farklılıkları belirleyerek, okurun verileri daha iyi anlamasına yardımcı olacak bir ereve oluşturulmaktadır (Baltacı, 2019: 377).

Nitel araştırmada içerik analizi, temel olarak araştırma sürecinde elde edilen yazılı metinler, görseller, ses kayıtları veya gözlem notları gibi çeşitli kaynaklardan elde edilen verilerin derinlemesine ve anlamlı bir şekilde

incelenmesini ifade etmektedir. Bu analiz sürecinde, araştırmacılar elde ettikleri verilerin içeriğini dikkatlice tarayarak, tekrar eden temaları, kategorileri ve kalıpları çeşitli analiz programlarından faydalananarak belirlemeye çalışmaktadır (Saldamlı ve Can, 2016: 87). Araştırmanın amaçları doğrultusunda belirlenen araştırma soruları çerçevesinde görüşmelerden elde edilen veriler, nitel araştırma paradigması içerisinde içerik analizi yöntemiyle incelenmiştir. Bu sayede, katılımcıların görüşlerindeki ortak temalar, farklılıklar ve nüanslar detaylı bir şekilde ortaya konmuştur. Tümevarımsal bir yaklaşım olan içerik analizi ile, nitel verilerin sistematik bir şekilde analiz edilerek anlamlı sonuçlara ulaşılması hedeflenmektedir. Araştırmacılar, topladıkları zengin ve detaylı verileri kodlayarak altında yatan temaları ve bu temalar arasındaki ilişkileri ortaya çıkarmaktadır. Bu sayede, araştırılan olgu veya olay hakkında daha derinlemesine bir anlayış kazanılmakta ve yeni teoriler geliştirilebilmekte veya mevcut teoriler desteklenebilmektedir (Baltacı, 2019: 377-378).

Nitel araştırmaların güvenilirliği, araştırmanın bağlamı, katılımcılar ve veri toplama süreci gibi birçok faktöre bağlıdır. Araştırmacının veri toplama aşamasına aktif katılımı ve detaylı not tutması, bulguların güvenilirliğini artırmak için önemli adımlardandır (Saldamlı ve Can, 2016: 86-87). Nitel veri analizinde katılımcıların kendi ifadeleriyle aktarılmış deneyimleri doğrudan ve çarpıtılmadan sunmak, sonuçların geçerliliğini desteklemektedir. Araştırmacının, bu ifadeleri yorumlarken kişisel önyargılarından uzak durması ve verileri destekleyen kanıtları sunması, elde edilen bulguların güvenilirliğini artırmaktadır (Şahin, 2022: 79).

Bu çalışmada katılımcılarla yüz yüze görüşmeler yapıp cevaplar kayıt altına alınmıştır. Araştırmanın güvenilirliği ve geçerliğini sağlamak amacıyla, elde edilen veriler doğrudan alıntılarla aktarılmış ve var olan durum olduğu gibi yansıtılmaya çalışılmıştır. Bu yaklaşım, özellikle nitel araştırmalarda iç geçerliği artırmaya yönelik önemli bir stratejidir. Verilerin toplanması ve analizine dair detaylı bilgilere yer verilerek, dış geçerliliğin de güçlendirilmesi hedeflenmiştir. Nitel araştırmalarda iç geçerlik, bir olgunun katılımcıların kendi ifadeleriyle, mümkün olduğunca çarpıtılmadan ve tarafsız bir şekilde sunulması anlamı taşımaktadır. Doğrudan alıntılar, bu amaç için en etkili yöntemlerden biridir (Büyüköztürk, 2002: 55).

5. DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

5.1 Katılımcıların Demografik Özelliklerine İlişkin Bulgular

Araştırma sürecine toplamda 32 katılımcı dâhil edilmiştir. Katılımcıların cinsiyet dağılımı incelendiğinde, erkek katılımcı sayısının belirgin şekilde fazla olduğu görülmektedir (Tablo 5.1). Toplam 32 katılımcının 26'sı erkek, 6'sı kadındır. Erkek katılımcılar %81'lik bir orana sahipken, kadın katılımcılar %19'luk bir temsil göstermektedir. Cinsiyet dağılımındaki bu dengesizlik, çalışılan alanların genel yapısıyla ilişkili olabilir. Özellikle yönetim pozisyonlarında erkeklerin daha fazla yer aldığı dikkati çekmektedir.

Tablo 5.1. Katılımcıların demografik bilgileri

Katılımcı	Cinsiyet	Yaş	Eğitim Düzeyi	Kurum	Çalışma Süresi
Katılımcı 1	Erkek	65	Lise	Sivil Toplum Kuruluşu	8 Yıl
Katılımcı 2	Erkek	33	Lisans	Sivil Toplum Kuruluşu	10 Yıl
Katılımcı 3	Kadın	50	Yüksek Lisans	Belediye	16 Yıl
Katılımcı 4	Erkek	46	Lise	Belediye	7 Yıl
Katılımcı 5	Erkek	58	Yüksek Okul	Sivil Toplum Kuruluşu	6 Yıl
Katılımcı 6	Erkek	54	Doktora	Kamu	32 Yıl
Katılımcı 7	Erkek	38	Doktora	Kamu	11 Yıl
Katılımcı 8	Erkek	74	Lisans	Sivil Toplum Kuruluşu	6 Yıl
Katılımcı 9	Erkek	42	Yüksek Lisans	Kamu	18 Yıl
Katılımcı 10	Erkek	50	Lisans	Kamu	26 Yıl
Katılımcı 11	Erkek	58	Ön Lisans	Sivil Toplum Kuruluşu	9 Yıl
Katılımcı 12	Erkek	40	Lisans	Kamu	14 Yıl
Katılımcı 13	Erkek	68	Yüksek Okul	Belediye	6 Yıl
Katılımcı 14	Erkek	45	Lisans	Kamu	16 Yıl
Katılımcı 15	Kadın	34	Lisans	Kamu	3 Yıl
Katılımcı 16	Kadın	50	Lisans	Kamu	25 Yıl
Katılımcı 17	Erkek	55	Lisans	Kamu	32 Yıl
Katılımcı 18	Kadın	45	Yüksek Lisans	Kamu	12 Yıl

Tablo 5.1. (devam). Katılımcıların demografik bilgileri

Katılımcı	Cinsiyet	Yaş	Eğitim Düzeyi	Meslek	Çalışma Süresi
Katılımcı 19	Erkek	39	Lisans	Kamu	8 Yıl
Katılımcı 20	Erkek	32	Lisans	Belediye	8 Yıl
Katılımcı 21	Erkek	43	Yüksek Lisans	Belediye	25 Yıl
Katılımcı 22	Kadın	34	Lisans	Kamu	2 Yıl
Katılımcı 23	Erkek	43	Lisans	Kamu	17 Yıl
Katılımcı 24	Erkek	53	Yüksekokul	Kamu	12 Yıl
Katılımcı 25	Erkek	39	Lisans	Kamu	8 Yıl
Katılımcı 26	Erkek	45	Lisans	Kamu	25 Yıl
Katılımcı 27	Erkek	41	Lisans	Belediye	10 Yıl
Katılımcı 28	Erkek	43	Lisans	Kamu	7 Yıl
Katılımcı 29	Erkek	54	Lisans	Kamu	19 Yıl
Katılımcı 30	Erkek	44	Lisans	Kamu	15 Yıl
Katılımcı 31	Erkek	59	Lisans	Belediye	25 Yıl
Katılımcı 32	Kadın	34	Lisans	Belediye	9 Yıl

Eğitim düzeyi açısından değerlendirildiğinde, katılımcıların büyük bir kısmı lisans mezunudur. Toplamda 20 kişi lisans eğitimi almıştır ve bu grup % 62,5’lik bir oran oluşturmaktadır. Yüksek lisans mezunu olan katılımcı sayısı 4’tür ve katılımcıların % 12,5’ini kapsamaktadır. Yüksekokul mezunu olan katılımcı sayısı 3 olup katılımcıların % 9,38’ini oluşturmaktadır. Doktora derecesine sahip olanlar 2 kişiyle sınırlı kalmış ve % 6,25’lik bir paya sahiptir. Lise mezunu katılımcı sayısı da 2 kişi ile % 6,25’lik bir orana sahiptir. Ön lisans mezunu katılımcı sayısı ise 1 kişi ile % 3,12’lik orana sahip olmuştur. Eğitim seviyesinin büyük oranda lisans ve üzeri olduğu dikkate alındığında, araştırmaya katılan bireylerin akademik anlamda belirli bir yetkinliğe sahip olduğu anlaşılmaktadır.

Katılımcıların meslekleri incelendiğinde, çalışma alanları arasında belirgin bir ayrım göze çarpmaktadır. 5 katılımcı sivil toplum kuruluşlarında görev yapmaktadır ve bu grup toplamın % 15,6’sına karşılık gelmektedir. Belediyelerde

Çalışanların sayısı 8'e ulaşmış ve % 25'lik bir orana sahiptir. Kamu kurumlarında çalışan katılımcılar ise en büyük grubu oluşturmaktadır. Bu grupta yer alan 19 kişi, toplamın % 59,4'n temsil etmektedir. Özellikle doğa koruma, turizm ve orman yönetimi gibi alanlarda çalışanlar dikkat çekmektedir. Yönetim pozisyonlarında bulunanların sayısı da oldukça yüksektir.

Çalışma süresi açısından değerlendirildiğinde, katılımcıların büyük bir kısmının uzun yıllardır görev yaptığı anlaşılmaktadır. 20 yıl ve üzeri deneyime sahip olanlar 7 kişi ile % 21,9'luk orana sahipken, 10-20 yıl arası deneyime sahip katılımcılar 12 kişi ile % 37,5'lik orana sahiptir 5-10 yıl arasındaki deneyime sahip katılımcıların sayısı ise 11 kişi ile % 34,35'lik dilimi oluşturmaktadır. 5 yıldan az deneyimi olan katılımcılar ise yalnızca 2 kişi ile % 6,25'lik bir kesimi oluşturmaktadır. Veriler incelendiğinde, araştırmaya katılan bireylerin büyük çoğunluğunun kıdemli çalışanlardan oluştuğu ve uzun yıllara dayanan mesleki tecrübeye sahip olduğu ortaya çıkmaktadır.

5.2 Katılımcı Cevaplarının Analizi Sonucu Elde Edilen Temalara İlişkin Bulgular

Yapılan nitel araştırmada, katılımcılardan elde edilen ifadeler doğrultusunda toplamda 277 kod belirlenmiştir. Bu kodlar, nitel verilerin detaylı bir şekilde incelenmesi ve analiz edilmesiyle ortaya çıkarılmıştır. Kodlar arasında benzerlik ve ilişkiler değerlendirilerek, ortak özellikler gösterenler bir araya getirilmiş ve kategoriler oluşturulmuştur. Daha sonra, bu kategoriler arasındaki tematik bağlar incelenmiş, ilişkili kategoriler birleştirilerek daha st düzey yapılar olan temalar yapılandırılmıştır. Bu süreç sonunda, araştırmanın amacını karşılayan ve elde edilen verileri kapsamlı bir şekilde yansıtan beş ana tema belirlenmiştir. Belirlenen temalar, araştırmanın teorik çerçevesini güçlendirmekte ve araştırma sorularına yanıt sunmaktadır. Kodlardan kategorilere, kategorilerden temalara ilerleyen bu yapılandırma süreci, nitel analiz yöntemlerinin sistematik bir şekilde uygulanmasını temsil etmektedir. Tablo 5.2'de bu temaların yanı sıra her bir temanın altında yer alan kategoriler ve kodlar detaylı bir şekilde sunulmaktadır. Bu tematik yapı, araştırmanın amacını desteklemenin yanı sıra, elde edilen bulguların derinlemesine incelenmesine olanak tanımaktadır.

Tablo 5.2. Katılımcı cevaplarından oluşturulan tema, kategori ve kodlar

Tema	Kategori	Kodlar
Doğal Güzellikler ve Ekosistem Değerleri	Ekosistemin Rolü	- Göllerin bölgenin ekosistem dengesi için kritik önemi - Ekosistemin biyolojik çeşitlilik üzerindeki etkisi - İnsan müdahalelerinin doğaya etkisi
	Doğal Çekicilik Unsurları	- Göllerin manzarası ve görsel estetiği - Ziyaretçilere sunduğu olumlu atmosfer - Göllerin doğa aktivitelerine uygunluğu
	Çevresel Sorunlar	- Kirlilik ve atık problemleri - Bilinçsiz kullanımın ekolojik zararları - Çevresel sorunlara yönelik çözüm önerileri
Turizm ve Rekreasyonel Kullanım	Göllerin Turistik Çekiciliği	- Doğal güzellikler ve manzara turizmi - Bölgenin tarihi ve kültürel zenginlikleri - Piknik, bisiklet, yürüyüş gibi popüler aktiviteler - Foto safari, kuş gözlemciliği gibi tematik etkinlikler - Göllerde su sporları ve macera turizmi olanakları - Sezonluk etkinliklerin düzenlenmesi
	Tanıtım ve Pazarlama Eksiklikleri	- Göllerin ulusal ve uluslararası tanıtım eksiklikleri - Sosyal medya ve modern tanıtım araçlarının yetersiz kullanımı
	Sorunlar ve Engeller	- Aşırı ziyaretçi baskısının çevresel etkileri - Yetersiz altyapı (tuvaletler, yürüyüş yolları vb.) - Fahiş fiyat politikaları - Erişim engelleri
Yerel Ekonomiye ve Halk Katılımına Etkiler	Yerel Halkın Ekonomik Kazanımları	- Turizmin bölge halkına gelir sağlayan etkileri - Göller sayesinde gelişen yerel iş fırsatları - Turizmin yerel tarım ve hayvancılıkla entegrasyonu - Yerel halkın gelir elde etme olanaklarını artırması - Turizmin oteller, restoranlar ve yerel işletmelere etkisi - Turizm faaliyetlerinin ekonomik sürdürülebilirliği
	Halkın Turizme Katılımı	- Yerel halkın turizm etkinliklerine katılım düzeyi - Turizm faaliyetlerinin halk tarafından sahiplenilmesi - Halkın turizm süreçlerindeki rolü ve engeller
	Turizm ve Kültürel Değerler	- Göllerin kültürel ve toplumsal bağlamdaki önemi - Turizmin yerel kültüre olumlu ve olumsuz etkileri - Turizm ile geleneksel faaliyetlerin sürdürülmesi
	Yerel Halk ve Yönetim Arasındaki İlişkiler	- Yönetim ve yerel halk iş birliğinin düzeyi - Yerel halkın turizmle ilgili yönetim kararlarına etkisi - Belediyelerin yerel halkı destekleyici politikaları
	Yerel Halkın Karşılaştığı Sorunlar	- Halkın turizmden yeterince pay alamaması - Yerel halkın turizm faaliyetlerinde yaşadığı zorluklar - Halkın turizm konusunda bilinçlendirilme eksikliği

Tablo 5.2. (devam). Katılımcı cevaplarından oluşturulan tema, kategori ve kodlar

Tema	Kategori	Kodlar
Sürdürülebilirlik ve Yönetim Stratejileri	Sürdürülebilirlik İhtiyacı	- Göllerin aşırı kullanım sonucu karşılaştığı tehditler - Sürdürülebilirlik için gerekli ekolojik denge çalışmaları - İnsan faaliyetlerinin doğaya olan etkilerinin sınırlandırılması
	Yönetim Planları ve Stratejileri	- Uzun devreli gelişim ve yönetim planlarının uygulanması - Koruma ve kullanım dengesi sağlama stratejileri - Alanların kapasite yönetimi ve ziyaretçi sınırlamaları
	Bilgilendirme ve Farkındalık Çalışmaları	- Ziyaretçilere yönelik eğitim ve bilinçlendirme faaliyetleri - Çevre bilinci oluşturma projeleri - Halkın sürdürülebilirlik konusunda bilinçlendirilmesi
	Çevresel Koruma Önlemleri	- Atık yönetimi ve çevre temizliği çalışmaları - Ekosistemi koruma odaklı yasaklar ve uygulamalar - Doğal alanların korunması için yasal düzenlemeler
	Sürdürülebilir Turizm Önerileri	- Doğaya zarar vermeyen turizm modellerinin geliştirilmesi - Ziyaretçi sayılarını optimize edecek randevu sistemleri - Yerel ve ulusal ölçekte iş birliği ve kaynak planlaması
Yasal ve Kurumsal Düzenlemeler	Yasal Düzenlemelerin Etkililiği	- Korunan alan statülerinin göller üzerindeki etkisi - Mevcut yasa ve yönetmeliklerin yetersizlikleri - Hukuki düzenlemelerin uygulanabilirlik sorunları
	Kurumsal Sorumluluklar	- Göllerin yönetiminde belediyelerin rolü - Doğa ve Milli Parklar Şube Müdürlüğü'nin sorumlulukları - Tarım ve Orman Bakanlığı'nın göllerin korunmasındaki sorumlulukları - Kurumlar arası iş birliği ve koordinasyon eksiklikleri

Çalışmada oluşturulan temalar, ilgili kategoriler ve kodlar bağlamında ayrıntılı bir şekilde ele alınmıştır. Her bir tema, yalnızca genel bir çerçeve sunmakla kalmamakta, aynı zamanda alt kategorilerde yer alan kodların içeriğini de kapsamaktadır. Bu yaklaşım, araştırmanın bulgularının bütünsel bir şekilde değerlendirilmesini sağlamakta ve temaların, araştırmanın genel bağlamı ile uyumlu bir şekilde şekillendirilmesine olanak tanımaktadır. Temalar, yalnızca çalışmanın temel amacına hizmet etmekle kalmamış, aynı zamanda nitel araştırma yöntemlerinin derinlemesine uygulanabilirliğini de ortaya koymuştur.

5.3 Doğal Güzellikler ve Ekosistem Değerleri

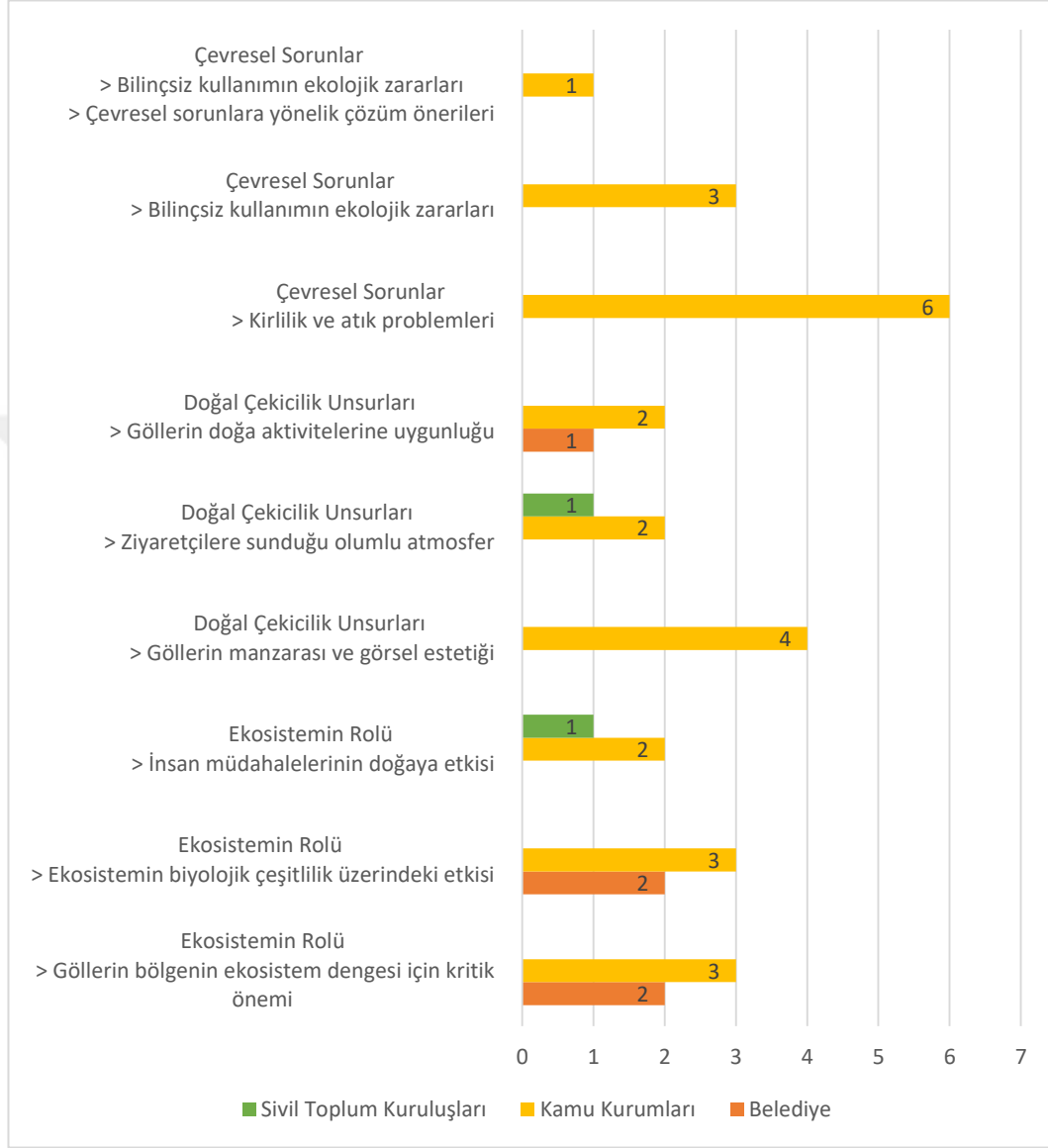
Doğal güzellikler ve ekosistem değerleri teması, göllerin çevresel, ekolojik ve toplumsal açıdan taşıdığı önemi kapsamlı bir şekilde ele almaktadır. Bu tema altında üç kategori bulunmaktadır: *Ekosistemin rolü*, *doğal çekicilik unsurları* ve *çevresel sorunlar*. Her bir kategori, göllerin bölgesel ekosistem dengesine katkılarından, estetik ve turistik çekiciliğine, aynı zamanda çevresel tehditlere kadar geniş bir yelpazeyi kapsamaktadır. Tablo 5.3'te bu temaya ilişkin kod matrisi incelendiğinde, belediyelerin “*ekosistemin rolü*” kategorisine yoğun vurgu yaptığı, kamu kurumlarının ise “*doğal çekicilik unsurları*” ve “*çevresel sorunlar*” üzerinde daha fazla durduğu görülmektedir.

Tablo 5.3. Araştırmanın “doğal güzellikler ve ekosistem değerleri” temasının kod matrisi

Kod Sistemi	Belediye	Kamu Kurumları	Sivil Toplum Kuruluşları
▼ Doğal Güzellikler ve Ekosistem Değerleri			
▼ Ekosistemin Rolü			
● Göllerin bölgenin ekosistem dengesini için kritik önemi	■	■	
● Ekosistemin biyolojik çeşitlilik üzerindeki etkisi	■	■	
● İnsan müdahalelerinin doğaya etkisi		■	■
▼ Doğal Çekicilik Unsurları			
● Göllerin manzarası ve görsel estetiği		■	
● Ziyaretçilere sunduğu olumlu atmosfer		■	■
● Göllerin doğa aktivitelerine uygunluğu	■	■	
▼ Çevresel Sorunlar			
● Kirlilik ve atık problemleri		■	
● Bilinçsiz kullanımın ekolojik zararları		■	
● Çevresel sorunlara yönelik çözüm önerileri		■	

Ekosistemin rolü kategorisinde, göllerin biyolojik çeşitlilik üzerindeki etkisi ve insan müdahalelerinin doğaya olan olumsuz sonuçları ele alınmıştır. *Doğal çekicilik unsurları* kategorisi, göllerin manzaraları, sunduğu huzurlu atmosfer ve doğa aktivitelerine uygunluğu ile turizme olan katkılarını vurgulamaktadır. *Çevresel sorunlar* kategorisi ise; kirlilik, bilinçsiz kullanım ve

altyapı yetersizliğinden kaynaklanan tehditleri tartışmaktadır. Bu kategoriler, göllerin yalnızca doğal birer kaynak değil, aynı zamanda bölgesel kalkınma ve sürdürülebilirlik açısından da kritik bir rol oynadığını göstermektedir.

Şekil 5.1. Doğal güzellikler ve ekosistem değerleri temasının frekans dağılımı

Şekil 5.1 doğal güzellikler ve ekosistem değerleri temasında yer alan kodların frekanslarını göstermektedir. Şekilde görüldüğü üzere, çevresel sorunlar kategorisinde kirlilik ve atık problemleri en fazla vurgulanan konu olup, kamu kurumları tarafından 6 kez dile getirilmiştir. Bu durum, göllerdeki çevresel dengenin korunmasında en büyük tehditlerden birinin insan kaynaklı kirlilik olduğunu göstermektedir. Bilinçsiz kullanımın ekolojik zararlara yol açması başlığı da kamu kurumları tarafından 3 kez belirtilmiş, ekosistem üzerindeki

olumsuz insan etkilerinin sürdürülebilirlik açısından kritik bir sorun olduğu ifade edilmiştir.

Doğal çekicilik unsurları kapsamında ise göllerin manzarası ve görsel estetiği, kamu kurumları tarafından 4 kez vurgulanarak, göllerin turistik cazibesinin korunmasının sadece ekonomik değil, aynı zamanda çevresel bir gereklilik olduğu ortaya konmuştur. Göllerin doğa aktivitelerine uygunluğu konusunda kamu kurumları 2 kez, belediyeler ise 1 kez görüş bildirmiştir. Bu da belediyelerin doğa turizmini destekleme konusunda daha aktif bir rol üstlendiğini göstermektedir.

Ekosistemin rolü kategorisinde, göllerin bölgesel ekosistem dengesi için kritik öneme sahip olduğu yönündeki görüşler kamu kurumları tarafından 3, belediyeler tarafından 2 kez dile getirilmiştir. Bu vurgular, göllerin yalnızca turistik bir değer olarak değil, aynı zamanda biyolojik çeşitliliğin korunması açısından da büyük bir önem taşıdığını göstermektedir. Bu çerçevede, ekosistem koruma politikalarının geliştirilmesi ve bilinçsiz insan müdahalelerinin sınırlandırılması gerektiği ortaya çıkmaktadır.

5.3.1 Ekosistemin Rolü

Göller, bulundukları bölgelerin ekosistem dengesi için kritik bir öneme sahiptir. Turizm açısından taşıdığı değer bir yana, göller aynı zamanda biyolojik çeşitliliği artırıcı ve doğal yapıyı destekleyici bir rol üstlenmektedir. Kamu kurumları ve belediyeler bu değeri vurgularken, göllerin ekonomik, kültürel ve doğal miras niteliğine dikkat çekmektedir. Ayrıca bu doğal varlıkların korunması için insan müdahalelerinin sınırlandırılması gerektiği ifade edilmektedir.

“Göller kesinlikle turizm için bir değerdir.” (Katılımcı 13, belediye)

“Bolu’da bulunan göllerin Bolu ve ülkemiz için büyük bir değer olduğunu düşünüyorum.” (Katılımcı 10, kamu)

Göllerin biyolojik çeşitlilik üzerindeki etkisi, bölgenin doğal zenginliklerini artıran ve koruyan bir faktör olarak öne çıkmaktadır. Birçok yabani hayvan türüne ev sahipliği yapması, göllerin ekolojik denge açısından oynadığı hayati rolü göstermektedir. Belediyeler, bu çeşitliliğin ekonomik ve kültürel açıdan da katkı sağladığını ifade etmektedir. Kamu kurumları ise ekosistemin devamlılığını koruma çabalarını ön planda tutmaktadır.

“Bolu'daki göllerimizin doğal yaşama etkileri yadsınamaz şüphesiz. Birçok yabani hayvan ve nice doğal bitki türlerine ev sahipliği yapan göllerimiz.”
(Katılımcı 28, belediye)

“Orman yalnızca ağaçlardan oluşmaz. Orman ağaçların yanında hava, su, toprak, bitki, mikroorganizma ve hayvanlarıyla kendine has bir ekosistemdir.”
(Katılımcı 6, kamu)

İnsan müdahalelerinin doğaya etkisi konusunda STK'lar ve kamu kurumları, sürdürülebilirlik açısından benzer bir hassasiyet göstermektedir. Özellikle bilinçsiz insan davranışlarının ve yanlış müdahalelerin, göllerin doğal yapısını tehdit ettiği dile getirilmektedir. Bu bağlamda göllerin korunması için disiplinli bir yaklaşım benimsenmesi gerektiği vurgulanmaktadır.

“Sürdürülebilirliği olumsuz etkileyen en temel faktör insanlar ve olumsuz davranışlarıdır.” (Katılımcı 11, STK)

“Bolu'da yapılan çok sayıda HİS göleti ve taşlı yayla göletinin iklim üzerinde olumsuz etkisi olduğunu düşünüyorum.” (Katılımcı 29, kamu)

Belediyeler, göllerin ekolojik rolüne ek olarak, ekonomik ve kültürel bir kaynak olarak kullanılması gerektiğini ifade etmektedir. Göllerin bu yönleriyle değerlendirilmesi, bölgesel kalkınmaya katkı sağlamaktadır. Buna karşın, kamu kurumları ve STK'lar, göllerin doğal yapısını bozmadan, bu ekonomik potansiyelin sürdürülebilir şekilde kullanılması gerektiğini dile getirmektedir.

Göllerin ekosisteme olan katkıları, yalnızca doğal hayatı desteklemekle sınırlı kalmamakta, aynı zamanda ekonomik ve kültürel kalkınmayı da sağlamaktadır. Belediye, kamu kurumları ve STK'ların farklı yaklaşımlar sergilediği bu süreçte, ortak hedef, göllerin sürdürülebilirliğini sağlamak ve gelecek nesillere aktarmaktır. Göllerin korunması için disiplinli bir yönetim ve bilinçlendirme politikaları gerekmektedir. Bu bağlamda tüm tarafların uyumlu bir şekilde çalışması, doğal mirasın korunmasını mümkün kılmaktadır.

5.3.2 Doğal Çekicilik Unsurları

Göllerin manzarası ve görsel estetiği, ziyaretçiler üzerinde dinlendirici ve huzur verici etkiler oluşturarak turizmin temel dayanaklarından biri hâline gelmiştir. Gölleri çevreleyen ormanlık alanlar, zengin flora ve faunası ile birlikte görsel bir şölen sunmaktadır. Kamu kurumları, göllerin bu özelliklerinin doğa turizmi açısından taşıdığı öneme vurgu yapmaktadır. Bu noktada göller, yalnızca

doğal güzellikleriyle değil, aynı zamanda insan psikolojisine olumlu etkileriyle de değerlendirilmektedir.

“Bolu’da bulunan göllerin orman ile iç içe olması nedeniyle insan ruhunu dinlendirici, huzur verici etkilere sahip, benzersiz güzellikleri bulunmaktadır.” (Katılımcı 10, kamu)

“Alanlar ayrıca flora ve faunası ile zengin olup müthiş bir görsellik sağlamaktadırlar.” (Katılımcı 12, kamu)

Ziyaretçilerin göllerdeki deneyimlerini olumlu kılan bir diğer unsur ise sunduğu atmosferdir. Göller, doğaseverlere eşsiz bir çevre sağlarken huzurlu ve keyifli vakit geçirme fırsatı sunmaktadır. STK’lar, bu ortamların insanlara sağladığı faydalara dikkat çekerken, kamu kurumları daha çok bu atmosferin doğaseverler üzerindeki çekici etkisine vurgu yapmaktadır.

“Bolu’daki gölleri çevreleyen ormanlık alanlar ve doğal yaşamın zenginliği doğaseverleri cezbetmektedir.” (Katılımcı 16, kamu)

“Göller insanların doğal ortamlarda kendilerini daha huzurlu hissetmesini sağlar.” (Katılımcı 11, STK)

Göllerin doğal aktiviteler için uygunluğu da önemli bir çekicilik unsuru olarak öne çıkmaktadır. Kampçılık, doğa yürüyüşleri ve diğer açık hava etkinlikleri için alanlar sunması, göllerin rekreasyonel değerini artırmaktadır. Belediye ve kamu kurumları, göllerin bu tür etkinliklere ev sahipliği yapmasının turizm potansiyelini artırdığına dikkat çekmektedir.

“Yedigöller; günübirlik gezinin yanında kamp alanı için haftalık etkinliğe çok uygun bir alan.” (Katılımcı 32, belediye)

“Göllerimizde kampçılık alanları bulunmaktadır.” (Katılımcı 26, kamu)

Doğal aktivitelerin çeşitliliği, göllerin ziyaretçiler için cazip birer merkez olmasını sağlamaktadır. Bisiklet turları, kuş gözlemciliği ve fotoğrafçılık gibi etkinlikler, göllerin çevresel yapısını destekleyen unsurlar olarak öne çıkmaktadır. Kamu kurumları, bu tür etkinliklerin göllerin sürdürülebilirliğine katkı sağlayacak şekilde organize edilmesi gerektiğini belirtmektedir.

“Bolu’da göller doğa turizmi maksadıyla ziyaret edilmektedir.” (Katılımcı 22, kamu)

“Bolu’daki göllerin doğal güzellikleri, manzaraları ve çevredeki doğa aktiviteleri nedeniyle ziyaretçiler tarafından tercih edilmektedir.” (Katılımcı 17, kamu)

Göllerin çevresindeki doğanın görsel ve işitsel estetiği, insanların şehrin karmaşasından uzaklaşmasını ve doğayla bütünleşmesini sağlamaktadır. Bu özellikler, ziyaretçilerin göllere yönelik ilgisini sürekli kılmaktadır. Belediye ve kamu kurumlarının bu alanları koruyarak etkinlikleri artırma çabası, sürdürülebilir bir doğa turizmi hedefiyle örtüşmektedir.

“Bolu’daki gölleri çevreleyen ormanlık alanlar ve doğal yaşamın zenginliği doğaseverleri cezbetmektedir.” (Katılımcı 16, kamu)

“Yedigöller; günübirlik gezinin yanında kamp alanı için haftalık etkinliğe çok uygun bir alan.” (Katılımcı 32, belediye)

Göllerin doğal çekicilik unsurları, turizm açısından olduğu kadar bölge halkının sosyal yaşantısı üzerinde de olumlu etkiler yaratmaktadır. Göllerin görsel estetiği, sunduğu huzurlu atmosfer ve aktiviteler için uygunluğu, hem bireysel hem de toplumsal düzeyde fayda sağlamaktadır. Kamu kurumları, belediyeler ve STK’ların bu alanların korunması ve doğru şekilde kullanılması yönündeki işbirlikleri, göllerin doğal miras olarak gelecek nesillere aktarılmasını mümkün kılmaktadır.

5.3.3 Çevresel Sorunlar

Göllerde kirlilik ve atık problemleri, çevresel dengenin bozulmasına yol açan en ciddi sorunlardan biri olarak öne çıkmaktadır. Turist sayısındaki artış, bilinçsiz davranışlar ve yetersiz altyapı gibi etkenler, göllerin doğal yapısını olumsuz etkilemektedir. Kamu kurumları, özellikle artan ziyaretçi yoğunluğunun neden olduğu çevre kirliliğine dikkat çekerek, göllerin korunması gerektiğini vurgulamaktadır.

“Artan turist sayısı ve buna bağlı olarak çöp, atık su ve diğer kirleticilerin göllere bırakılması, doğal yaşamın bozulmasına neden olabilir.” (Katılımcı 14, kamu)

“Kontrolsüz şekilde çok sayıda insanın gölleri ve çevresini ziyaret etmesi, çevre ve su kirliliği oluşturmaktadır.” (Katılımcı 15, kamu)

Bilinçsiz kullanım, ekosistem üzerinde önemli zararlar yaratmaktadır. İnsanların çöplerini doğaya bırakmaları ve doğal alanların ticari faaliyetlere açılması, ekolojik dengeyi bozmakta ve göllerin doğal yapısını tehdit etmektedir. Kamu kurumları, bu sorunlara dikkat çekerken, insanların tüketim alışkanlıklarının değiştirilmesi gerektiğine işaret etmektedir.

“İnsanların çöplerini doğaya bırakmaları olumsuz etkendir. Göl kenarlarının işletmelere pazarlanması olumsuz etkendir.” (Katılımcı 6, kamu)

“İnsan faktörü ve bilinçsizce davranışlar. 'Şımarmak.' Her şeyi bilinçsizce tüketme anlayışı.” (Katılımcı 7, kamu)

Çevresel sorunlara yönelik çözüm önerileri arasında, altyapı eksikliklerinin giderilmesi ve ziyaretçilerin bilinçlendirilmesi yer almaktadır. Özellikle göllerdeki çevre kirliliğiyle mücadelede, kamu kurumları ve STK’ların iş birliği içinde çalışması önem taşımaktadır. Bu çalışmaların odağı, hem altyapının iyileştirilmesi hem de bilinçli kullanımın teşvik edilmesi olmalıdır.

“Göl turizminin sürdürülebilirliğini olumsuz etkileyen altyapı eksiklikleri, çevre kirliliği ve aşırı ziyaretçi yoğunluğudur.” (Katılımcı 26, kamu)

“İnsanların çöplerini doğaya bırakmaları olumsuz etkendir.” (Katılımcı 9, kamu)

Bilinçlendirme faaliyetleri, çevresel sorunların önüne geçmek için atılacak ilk adımlardan biridir. İnsanların doğa üzerinde bıraktıkları olumsuz etkilerin farkına varmaları, hem çevre kirliliğinin hem de ekolojik zararların azaltılmasına katkı sağlayacaktır. Bu noktada STK’ların rolü, toplumun farkındalığını artırmaya yönelik projeler geliştirmek olmalıdır.

“Bilinçlenmenin erken yaşlarda sağlanması temelinde, gençlere bu alanlarda sorumluluk ve yetki vererek bilinçlendirme çalışmaları yapmak.” (Katılımcı 8, STK)

“Bizim dernek olarak öncelikli hedefimiz Bolu'nun düzgün bir şekilde tanıtılması ve buraları kullanacak insanların öncelikle koruma kullanma bağlamında eğitilmesi ve bilinçlendirilmesidir.” (Katılımcı 11, STK)

Göllerin korunması için sadece bireysel farkındalık değil, aynı zamanda yasal düzenlemeler de gereklidir. Göller etrafındaki ticari faaliyetlerin ve altyapı yatırımlarının doğa dostu bir şekilde gerçekleştirilmesi, çevresel sorunları en aza indirecektir. Kamu kurumlarının bu yöndeki çabaları, göllerin sürdürülebilir şekilde kullanılması için önem arz etmektedir.

“Artan turist sayılarındaki artış, çöplerin gelişi güzel atılması, atık suların göllere karışması, doğal yaşamın bozulmasına neden olmaktadır.” (Katılımcı 16, kamu)

“İnsanların çöplerini doğaya bırakmaları olumsuz etkendir.” (Katılımcı 9, kamu)

Kirlilik ve bilinçsiz kullanım, gölleri tehdit eden en büyük faktörler arasında yer almaktadır. Bu sorunların çözümü için bireysel farkındalığın artırılması, yasal düzenlemelerin sıkılaştırılması ve altyapının güçlendirilmesi gerekmektedir. Kamu kurumları, belediyeler ve STK'lar bu sorunlara karşı ortak projeler geliştirerek, göllerin gelecek nesillere sağlıklı bir şekilde aktarılmasını sağlayabilir.

5.4 Turizm ve Rekreatiyonel Kullanım

Bolu'daki göller, doğal güzellikleri ve rekreatiyonel faaliyetlere elverişliliği ile bölgenin turizm açısından en önemli varlıkları arasında yer almaktadır. Bu göller, manzara turizmi, doğa fotoğrafçılığı ve sosyal buluşmalar gibi farklı etkinliklerin merkezi konumundadır. Aynı zamanda, piknik, yürüyüş ve bisiklet turları gibi aktivitelerle ziyaretçilerine dinlendirici ve keyifli bir deneyim sunmaktadır. Göllerin doğal ve turistik değerlerini vurgulayan kamu kurumları, bu alanların yalnızca yerel değil, ulusal ve uluslararası düzeyde de önem taşıdığını ifade etmiştir. Bununla birlikte, bölgenin turistik cazibesine katkı sağlayan kültürel ve tarihi zenginlikler de göllerin çok yönlü bir turizm potansiyeline sahip olduğunu göstermiştir.

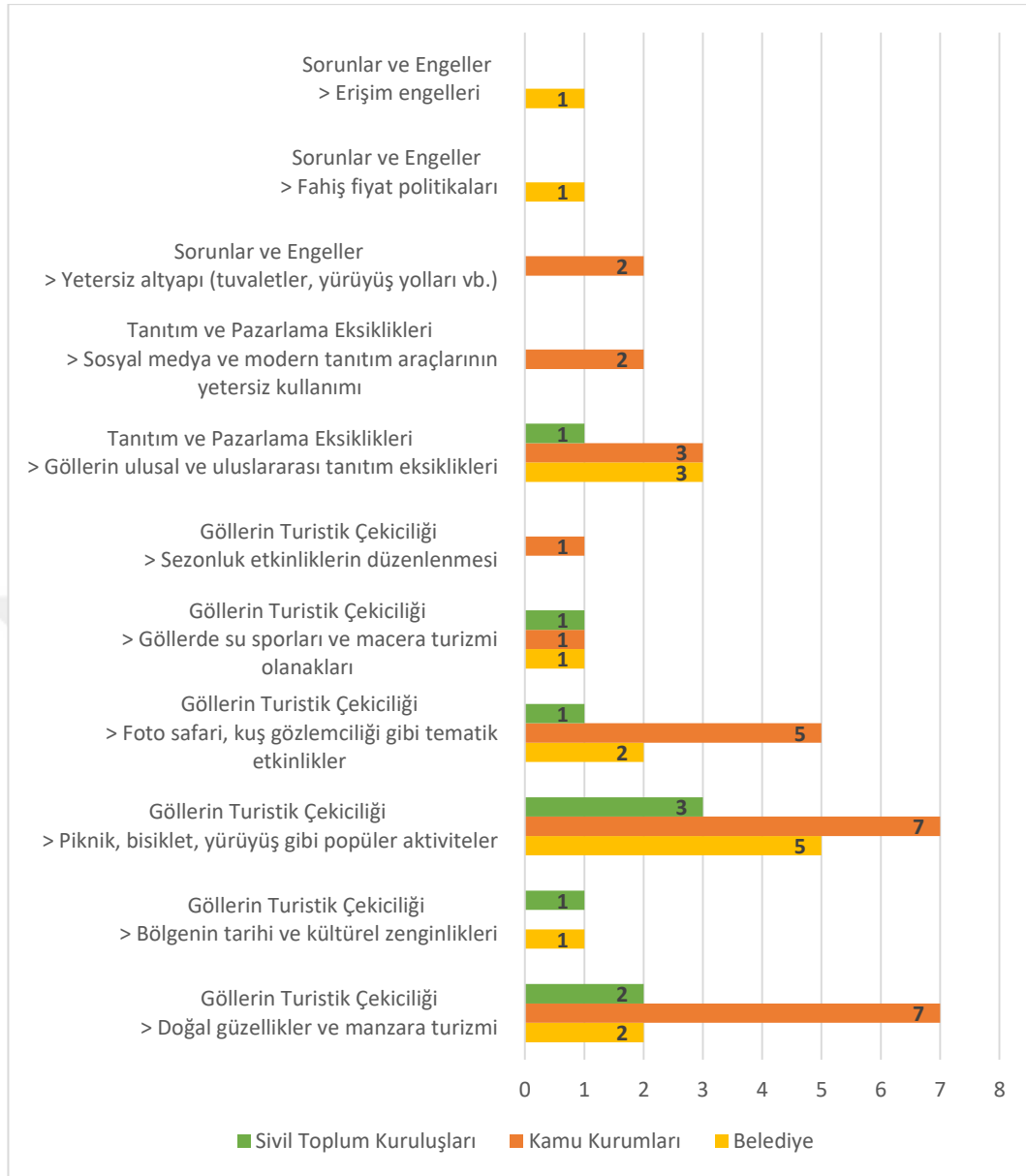
Bununla birlikte, bölgedeki tanıtım ve pazarlama eksikliklerinin göllerin sahip olduğu turizm değerlerinin görünürlüğünü sınırladığı belirlenmiştir. Özellikle sosyal medya ve dijital tanıtım kampanyalarının yetersiz kullanımı, bu doğal alanların daha geniş kitlelere ulaşmasını zorlaştırmıştır. Kamu kurumları ve belediyeler, tanıtım faaliyetlerinin artırılmasının gerekliliğini vurgulamış ve modern pazarlama stratejilerinin bölgenin marka değerini güçlendireceğini ifade etmiştir. Bu tür stratejilerin uygulanmasıyla yalnızca ziyaretçi sayısının artması değil, aynı zamanda yerel ekonomiye sağlanan katkının da sürdürülebilir hâle gelmesi hedeflenmiştir (Tablo 5.4).

Tablo 5.4. Araştırmanın “turizm ve rekreasyonel kullanım” temasının kod matrisi

Kod Sistemi	Belediye	Kamu Kurumları	Sivil Toplum Kuruluşları
▼ Turizm ve Rekreasyonel Kullanım			
▼ Göllerin Turistik Çekiciliği			
Doğal güzellikler ve manzara turizmi			
Bölgenin tarihi ve kültürel zenginlikleri			
Piknik, bisiklet, yürüyüş gibi popüler aktiviteler			
Foto safari, kuş gözlemciliği gibi tematik etkinlikler			
Göllerde su sporları ve macera turizmi olanakları			
Sezonluk etkinliklerin düzenlenmesi			
▼ Tanıtım ve Pazarlama Eksiklikleri			
Göllerin ulusal ve uluslararası tanıtım eksiklikleri			
Sosyal medya ve modern tanıtım araçlarının yetersiz kullanımı			
▼ Sorunlar ve Engeller			
Yetersiz altyapı (tuvaletler, yürüyüş yolları vb.)			
Fahiş fiyat politikaları			
Erişim engelleri			

Göllerin turistik potansiyelini ortaya koymasının önündeki en önemli engellerin altyapı yetersizlikleri, erişim zorlukları ve yüksek fiyat politikaları olduğu görülmüştür. Yetersiz altyapının ziyaretçilerin temel ihtiyaçlarını karşılamada sorunlara yol açtığı, dar ve virajlı yollar gibi fiziksel erişim engellerinin ise özellikle Yedigöller gibi popüler alanlara ulaşımı zorlaştırdığı tespit edilmiştir. Ayrıca, aşırı ziyaretçi yoğunluğunun çevresel dengeyi tehdit ettiği ve mevcut altyapının bu yükü taşıyamadığı ifade edilmiştir. Bu zorlukların çözümüne yönelik kamu kurumları, belediyeler ve STK’lar çeşitli öneriler geliştirmiştir.

Bölgenin turistik cazibesi, yalnızca doğal güzellikleriyle değil, aynı zamanda sunduğu kültürel ve ekonomik fırsatlarla da dikkat çekmiştir. Ancak bu potansiyelin tam anlamıyla değerlendirilmesi için gerekli tanıtım çalışmalarının ve altyapı düzenlemelerinin gerçekleştirilmesi gerektiği ortaya konmuştur. Tüm bu kategoriler, göllerin turizm değerinin artırılması ve sürdürülebilir bir şekilde korunması için farklı aktörlerin ortak çaba göstermesi gerektiğini işaret etmektedir.

Şekil 5.2. Turizm ve rekreasyonel kullanım temasının frekans dağılımı

Şekil 5.2’de turizm ve rekreasyonel kullanım temasına ait kategoriler ve kodlar, ilgili bağlamlarıyla detaylı olarak ele alınmıştır. Şekilde görüldüğü üzere, *göllerin turistik çekiciliği* kategorisinde piknik, bisiklet ve yürüyüş gibi popüler aktiviteler, belediyeler tarafından 5, kamu kurumları tarafından 7 ve STK’lar tarafından 3 kez vurgulanmıştır. Bu dağılım, kamu kurumlarının bu tür aktiviteleri destekleme ve teşvik etme konusunda daha fazla vurgu yaptığını, belediyelerin ise benzer şekilde bu faaliyetleri geliştirmekle ilgilendiğini göstermektedir. Doğal güzellikler ve manzara turizmi de belediyeler tarafından 7 kez, kamu kurumları tarafından 2 kez, STK’lar tarafından 2 kez belirtilmiş olup, özellikle yerel yönetimlerin bu unsurları turizmin merkezine aldığını göstermektedir.

Tanıtım ve pazarlama eksiklikleri kategorisinde göllerin ulusal ve uluslararası düzeyde tanıtım eksikliği, belediyeler ve kamu kurumları tarafından 3'er kez dile getirilirken, STK'lar bu konuyu 1 kez vurgulamıştır. Bu durum, yerel ve ulusal otoritelerin tanıtım konusunda eksiklikler yaşandığının farkında olduklarını göstermektedir. Sosyal medya ve modern tanıtım araçlarının yetersiz kullanımı, kamu kurumları tarafından 2 kez dile getirilmiş olup, dijital tanıtım stratejilerinin geliştirilmesi gerektiğine işaret etmektedir.

Sorunlar ve engeller kategorisinde, yetersiz altyapı (tuvaletler, yürüyüş yolları vb.) kamu kurumları tarafından 2 kez belirtilmiş ve ziyaretçilerin temel hizmetlere erişiminde yaşanan sıkıntılar öne çıkmıştır. Fahiş fiyat politikaları ve erişim engelleri, kamu kurumları tarafından 1'er kez vurgulanarak, göllerdeki maliyetlerin ve ulaşım zorluklarının turizm üzerinde sınırlayıcı bir etki oluşturduğu ifade edilmiştir.

Foto safari, kuş gözlemciliği gibi tematik etkinlikler, kamu kurumları tarafından 5 kez, belediyeler tarafından 2 kez, STK'lar tarafından 2 kez vurgulanmış olup, bu tür doğaya dayalı turizm etkinliklerinin göllerde geliştirilmesi gereken önemli bir alan olduğunu göstermektedir. Göllerde su sporları ve macera turizmi olanakları, belediye, kamu kurumları ve STK'lar tarafından 1'er kez belirtilmiş olup, bu faaliyetlerin turizmde henüz geniş bir yer kaplamadığı ancak potansiyel taşıdığı anlaşılmaktadır.

Bu bulgulara bakıldığında, kamu kurumları turistik çekiciliği artırmaya yönelik etkinliklere ve pazarlama eksikliklerine daha fazla odaklanırken, belediyeler altyapı ve tanıtım konularında aktif roller üstlenmektedir. STK'lar ise sürdürülebilir turizmi destekleyen doğa temelli etkinlikleri öne çıkarmaktadır. Sonuç olarak, Bolu'daki göllerin turizm potansiyelini tam anlamıyla ortaya koyabilmesi için altyapının iyileştirilmesi, fiyat politikalarının gözden geçirilmesi, modern tanıtım stratejilerinin benimsenmesi ve doğa dostu etkinliklerin teşvik edilmesi gerektiği görülmektedir.

5.4.1 Göllerin Turistik Çekiciliği

Bolu'daki göller, doğal güzellikleri ve benzersiz manzaraları ile turizm açısından büyük bir öneme sahiptir. Hem yerli hem de yabancı turistlerin ilgisini çeken bu alanlar, manzara turizmi ve doğa fotoğrafçılığı gibi faaliyetlerin merkezi durumundadır. Kamu kurumları, Bolu'nun doğa turizmi açısından ülkemizde öne

ıkan bir Şehir olduğunu ifade ederek, bu göllerin doğal değerlerini vurgulamaktadır.

“Bolu'nun doğa turizmi açısından ülkemizde önemli bir yere sahip olduğunu düşünüyorum.” (Katılımcı 27, belediye)

“Abant ve Gölcük gölleri gibi doğal gzelliğlere sahip olan göller, manzara ve fotoğraf turizmi için önemli bir potansiyele sahiptir.” (Katılımcı 16, kamu)

Göllerin çevresindeki tarihi ve kültürel zenginlikler, Bolu'nun turistik cazibesini artırmaktadır. Bu bölgeler, hem kültürel etkinliklerin hem de sosyal buluŐmaların gerçekleŐtiĐi alanlar olarak değerlendirilmektedir. Belediye ve STK katılımcıları, Abant ve Yedigöller gibi bölgelerin kongre turizmi ve kültürel etkinlikler için büyük potansiyele sahip olduğunu ifade etmektedir.

“Abant Gölü kongre turizmi açısından önemli bir yere gelmiştir.” (Katılımcı 27, belediye)

“Hafta sonları ve bayram tatillerinde çok yoğun ilgi gören ve Bolu ekonomisine katkı sağlayan Abant ve Yedigöller.” (Katılımcı 1, STK)

Bolu'daki göller, piknik, yürüyüş ve bisiklet turları gibi popüler aktiviteler için de yoğun olarak tercih edilmektedir. Ziyaretçiler, bu alanlarda rekreasyonel faaliyetler gerçekleŐtirerek doğayla iç içe bir deneyim yaşamaktadır. Kamu kurumları ve belediyeler, göllerde bu tür etkinliklerin sıklıkla yapıldığını vurgulamaktadır.

“Piknik amaçlı, balık tutma amaçlı, gezme, yürüyüş ve turizm amaçlı ziyaret edilmektedir.” (Katılımcı 31, belediye)

“Göllerimiz daha çok, 'gezip, görmek' amaçlı ziyaret edilmektedir. Kamp alanı olarak, safari vb. doğaseverleri de kendisine çekmektedir.” (Katılımcı 28, belediye)

Tematik etkinlikler, Bolu'daki göllerde düzenlenen bir diğer önemli faaliyettir. Fotoğrafçılık ve kuş gözlemciliği gibi etkinlikler, göllerin sunduğu doğal yaşam zenginliğinden faydalanmaktadır. Hem kamu kurumları hem de STK'lar, bu etkinliklerin sürdürülebilir bir Şekilde yapılmasının önemine dikkat çekmektedir.

“Kamp turizmi ve kuş gözlemciliği uygun olacaktır diye düşünüyorum.” (Katılımcı 13, belediye)

“Balıkçılık, doğa fotoğrafçılığı, kuş gözlemi ve piknik yapılmaktadır.”
(Katılımcı 12, kamu)

Göllerde su sporları ve macera turizmi de gelişen turizm faaliyetleri arasındadır. Kano ve yüzme gibi etkinliklerin düzenlenmesi, bu alanların turistik değerini daha da artırmaktadır. Kamu kurumları, belediye ve STK’lar, göllerin farklı turizm çeşitlerine uygun olarak değerlendirilebileceğini belirtmektedir.

“Foto safari, kuş gözlemciliği, kano faaliyetleri yapılabilir.” (Katılımcı 1, STK)

“Göl çevresinde yürüyüş parkurları oluşturulabilir, kuş gözlemciliği, balık avlama ve foto safari yapılabilir.” (Katılımcı 15, kamu)

“Örneğin Seben Gölü konumu ve büyüklüğünden dolayı ülkemizde su sporlarının merkezi haline getirilerek, balıkçılık ve karavan turizmi açısından desteklenebilir. Seben Gölü’nde 2017 yılında Türkiye Kano Federasyonu tarafından kano yarışları düzenlenmişti.” (Katılımcı 27, belediye)

Bolu’daki göller, dört mevsim düzenlenen etkinliklerle hem turizm hem de yerel ekonomiye katkı sağlamaktadır. Sezonluk festivaller, göl çevresindeki yerel halkın ekonomisine destek olurken, turistlere de kültürel bir deneyim sunmaktadır. Bu etkinliklerin doğru planlanması, göllerin turistik cazibesini sürdürülebilir kılmak açısından önemlidir.

“Bolu'daki göller en çok piknik yapmak için, kamp yapmak için ve şehir stresinden uzaklaşıp nefes almak için gidilen yerlerdir.” (Katılımcı 11, STK)

“Bolu ilinin turizmin en önemli değerleri Gölcük Tabiat Parkı, Abant Gölü Milli Parkı ve Yedigöller Milli Parkı’dır.” (Katılımcı 22, kamu)

5.4.2 Tanıtım ve Pazarlama Eksiklikleri

Bolu’daki göllerin ulusal ve uluslararası tanıtımı, bölgenin turizm potansiyelini artırmak için kritik bir öneme sahiptir. Doğal güzelliklerin ve rekreasyonel faaliyetlerin tanıtımı, daha fazla turist çekilmesine ve yerel ekonomiye katkı sağlanmasına olanak tanımaktadır. Belediye ve kamu kurumları, tanıtım faaliyetlerinin yetersiz olduğunu ve bu eksikliklerin giderilmesi gerektiğini vurgulamaktadır.

“Gölcük; dört mevsim gezilmesi görülmesi kesinlikle tanıtımının yapılması gereken bir doğa harikası.” (Katılımcı 32, belediye)

Göllerin uluslararası tanıtımı için modern stratejilere ihtiyaç duyulmaktadır. Kamu kurumları, dijital tanıtım kampanyalarının ve yeni turizm rotalarının oluşturulmasının bölgenin turizm kapasitesini artıracığını ifade etmektedir. Ayrıca, tanınırlığı az olan göllerin daha fazla ön plana çıkarılması gerektiği belirtilmektedir.

“Mudurnu’daki göllerin tanınırlığını artırmak için dijital tanıtım kampanyaları yapılmalıdır.” (Katılımcı 26, kamu)

“Tanınırlığı az olan göller ile ilgili tanıtım faaliyetleri yapılarak buralarda rekreatif faaliyet alanları oluşturulabilir.” (Katılımcı 30, kamu)

STK’lar da tanıtım faaliyetlerinin artırılması gerektiğini vurgulamakta ve tanıtım materyallerinin geniş kitlelere ulaştırılmasının önemine dikkat çekmektedir. Tanıtım eksikliklerinin giderilmesi, Bolu’nun doğal güzelliklerinin daha geniş bir kitleye tanıtılmasını sağlayacaktır.

“Reklam kampanyaları ve tanıtım broşürlerinin hazırlanarak yaygın bir şekilde kitlelere ulaştırılması sağlanmalıdır.” (Katılımcı 5, STK)

Sosyal medya ve modern tanıtım araçlarının yetersiz kullanımı, bölgenin turistik potansiyelinin tam anlamıyla değerlendirilememesine yol açmaktadır. Kamu kurumları, sosyal medya platformlarının görsel gücünden faydalanılarak Bolu’nun tanıtılması gerektiğini ifade etmektedir.

“Sosyal medya ve turizm dergileri gibi platformlarda Bolu’nun tanıtılması gerekmektedir.” (Katılımcı 14, kamu)

“Sosyal medyanın görsel gücü kullanılarak Bolu’nun doğal güzellikleri tanıtılabilir.” (Katılımcı 15, kamu)

Bölgenin tanıtımında yaşanan eksiklikler, turizm faaliyetlerinin sürdürülebilirliği açısından risk oluşturmaktadır. Dijital pazarlama stratejilerinin geliştirilmesi ve sosyal medya kampanyalarının artırılması, bölgenin marka değerini güçlendirecektir. Belediyeler ve STK’lar, bu alandaki çalışmaların koordineli bir şekilde yürütülmesi gerektiğini savunmaktadır.

Bolu’daki göllerin ulusal ve uluslararası tanıtımında yaşanan eksiklikler, bölgenin sahip olduğu doğal ve turistik değerlerin yeterince görünür olmasını engellemektedir. Hem kamu kurumları hem de belediyeler, bu eksikliklerin giderilmesi gerektiğini ifade etmektedir. Sosyal medya gibi modern araçların etkin kullanımı ve dijital pazarlama stratejilerinin geliştirilmesi, Bolu’nun doğal güzelliklerini geniş bir kitleye tanıtmak için önemli bir fırsat sunmaktadır.

5.4.3 Sorunlar ve Engeller

Bolu'daki göllerin turistik kullanımında altyapı yetersizlikleri, erişim zorlukları ve fiyat politikaları gibi çeşitli sorunlar mevcuttur. Bu sorunlar, göllerin potansiyelini tam anlamıyla ortaya koymasını engellemektedir. Kamu kurumları, belediyeler ve STK'lar bu problemlere farklı açılardan yaklaşmaktadır.

Altyapı eksiklikleri, özellikle ziyaretçilerin temel ihtiyaçlarını karşılamakta yetersiz kalmaktadır. Kamu kurumları, yürüyüş yolları, tuvaletler ve kamp alanlarının altyapısının geliştirilmesi gerektiğini belirtmektedir. Bu eksiklikler, turizmi sürdürülebilir kılmak için önemli bir engel teşkil etmektedir.

“Ziyaretçi sayısının artırılması için öncelikle altyapı sorunlarının çözülmesi ulaşım yollarının iyileştirilmesi, konaklama ve yeme içme ihtiyaçlarının karşılanabilmesi için yapılar yapılması gerektiğini düşünüyorum..” (Katılımcı 10, kamu)

“Göllerin potansiyelinin arttırılması için çadırlı kamp ve karavan alanlarının altyapısının iyileştirilmesi gerekmektedir.” (Katılımcı 25, kamu)

Fahiş fiyat politikaları, yerel halk ve ziyaretçiler için önemli bir sorun olarak ifade edilmektedir. Yüksek giriş ücretleri ve diğer hizmet bedelleri, göllerin sürdürülebilir şekilde kullanılması ve daha fazla ziyaretçi çekilmesi açısından olumsuz etkiler yaratmaktadır. Belediyeler, bu durumun turizm üzerindeki negatif etkilerini vurgulamaktadır.

“Göllerin korunması ve sürdürülebilir olması için yasakların konulması, fahiş giriş ücretleri turizmi olumsuz etkiler.” (Katılımcı 21, belediye)

Erişim engelleri, özellikle göllerin konumları ve yol altyapıları nedeniyle bölgeye ulaşımı zorlaştırmaktadır. Yedigöller gibi önemli turistik alanlara ulaşım zorlukları, ziyaretçi sayısını sınırlamakta ve bölgenin cazibesini olumsuz etkilemektedir. Bu tür fiziksel engellerin ortadan kaldırılması, turizmin daha geniş kitlelere yayılmasını sağlayacaktır.

“Ulaşım bu konuda ilk nedenler arasında diye düşünmekteyim. Mesela Yedigöller için, yolların dar ve keskin virajlı oluşu, mesafenin uzunluğu vb.” (Katılımcı 28, belediye)

Aşırı ziyaretçi baskısı, hem çevresel zararların artmasına hem de mevcut altyapının yetersiz kalmasına neden olmaktadır. Bu durum, doğal kaynakların korunması ile turistik faaliyetlerin dengelenmesi gerektiğini bir kez daha ortaya koymaktadır. Kamu kurumları, özellikle aşırı ziyaretçi baskısını hafifletmek için

altyapı çalışmalarına ağırlık verilmesi gerektiğini ve alan kapasitesi-ziyaretçi sayısı dengesi kurulması gerektiğini ifade etmektedir.

Bolu'daki göllerin turistik çekiciliğini artırmak için altyapının geliştirilmesi, fiyat politikalarının gözden geçirilmesi ve ulaşım olanaklarının iyileştirilmesi gerekmektedir. Kamu kurumları, belediyeler ve STK'lar, bu sorunları ele alarak göllerin sürdürülebilir şekilde kullanılmasını sağlamak için çeşitli öneriler sunmaktadır.

5.5 Yerel Ekonomiye ve Halk Katılımına Etkiler

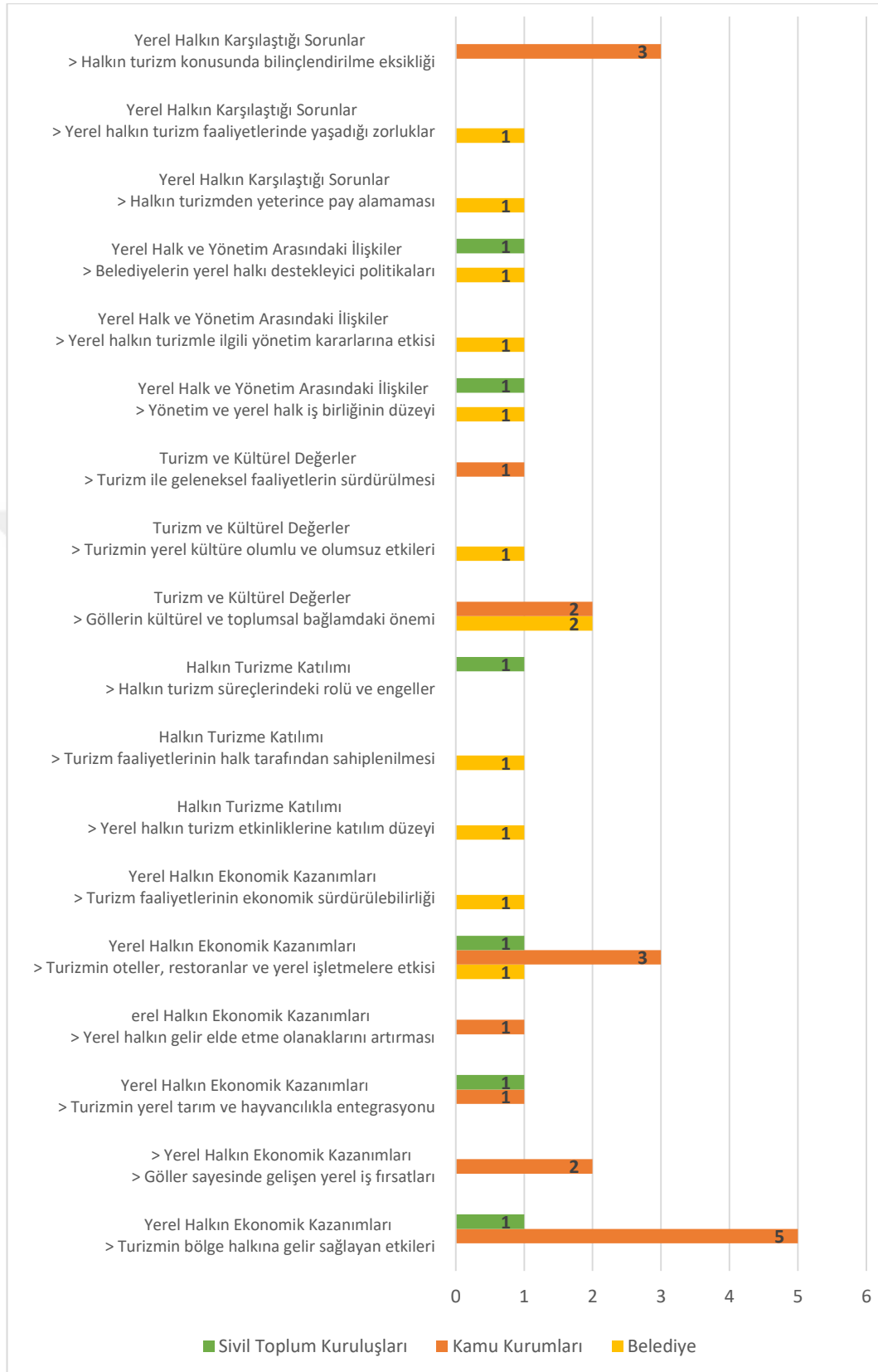
Bolu'daki göllerin bölge halkı için önemli bir ekonomik kaynak sunduğu görülmüştür. Yöresel ürün satışları, konaklama işletmeleri ve restoran gibi faaliyetlerin, yerel ekonomiyi güçlendirdiği belirtilmiştir. Kamu kurumları, göllerin ekonomik sürdürülebilirlik ve yerel kalkınma açısından taşıdığı değeri vurgulamış ve bu alanların ekonomik katkısının daha geniş gelir gruplarına yayılması gerektiğine dikkat çekmiştir. Tablo 5.5 incelendiğinde, *yerel halkın ekonomik kazanımları* kategorisinde kamu kurumlarının yoğun bir şekilde görüş bildirdiği açıkça görülmektedir (Tablo 5.5).

Tablo 5.5. Araştırmanın “yerel ekonomiye ve halk katılımına etkiler” temasının kod matrisi

Kod Sistemi	Belediye	Kamu Kurumları	Sivil Toplum Kuruluşları
Yerel Ekonomiye ve Halk Katılımına Etkiler			
Yerel Halkın Ekonomik Kazanımları			
Turizmin bölge halkına gelir sağlayan etkileri			
Göller sayesinde gelişen yerel iş fırsatları			
Turizmin yerel tarım ve hayvancılıkla entegrasyonu			
Yerel halkın gelir elde etme olanaklarını artırması			
Turizmin oteller, restoranlar ve yerel işletmelere etkisi			
Turizm faaliyetlerinin ekonomik sürdürülebilirliği			
Halkın Turizme Katılımı			
Yerel halkın turizm etkinliklerine katılım düzeyi			
Turizm faaliyetlerinin halk tarafından sahiplenilmesi			
Halkın turizm süreçlerindeki rolü ve engeller			
Turizm ve Kültürel Değerler			
Göllerin kültürel ve toplumsal bağlamdaki önemi			
Turizmin yerel kültüre olumlu ve olumsuz etkileri			
Turizm ile geleneksel faaliyetlerin sürdürülmesi			
Yerel Halk ve Yönetim Arasındaki İlişkiler			
Yönetim ve yerel halk iş birliğinin düzeyi			
Yerel halkın turizmle ilgili yönetim kararlarına etkisi			
Belediyelerin yerel halkı destekleyici politikaları			
Yerel Halkın Karşılaştığı Sorunlar			
Halkın turizmden yeterince pay alamaması			
Yerel halkın turizm faaliyetlerinde yaşadığı zorluklar			
Halkın turizm konusunda bilinçlendirilme eksikliği			

Turizm faaliyetlerine yerel halkın katılımı, bölgenin turistik potansiyelinin daha verimli kullanılmasını sağlayan önemli bir unsur olarak ele alınmıştır. Ancak, bu süreçlerde tanıtım ve eğitim çalışmalarının yetersizliği, halkın aktif katılımını kısıtlayan başlıca faktörlerden biri olarak değerlendirilmiştir. Tablo 5.5’e göre, “*halkın turizme katılımı*” kategorisi başta olmak üzere, “*turizm ve kültürel değerler*” ve “*yerel halk ve yönetim arasındaki ilişkiler*” kategorilerinde belediye çalışanlarının ağırlıklı görüş bildirdiği görülmektedir. Bu bulgu, belediyelerin halkın turizme entegrasyonu ve bu süreçlerin yönetimi üzerindeki etkisine olan katkısını ortaya koymaktadır.

Yerel halkın karşılaştığı sorunlar kategorisinde ise belediye ve sivil toplum kuruluşlarının görüşlerinin öne çıktığı dikkat çekmiştir. Halkın turizm faaliyetlerinden yeterince fayda sağlayamaması, idari ve bürokratik kısıtlamalarla ilişkilendirilmiş ve bu durumun yerel kalkınma hedeflerini zorlaştırdığı belirtilmiştir. Ayrıca, bilinçlendirme eksikliğinin ve yönetim süreçlerine halkın dahil edilmemesinin, halkın turizme olan katkısını sınırlandırdığı ifade edilmiştir.

Şekil 5.3. Yerel ekonomiye ve halk katılımına etkiler temasının frekans dağılımı

Şekil 5.3'te görüldüğü üzere, *yerel halkın ekonomik kazanımları* kategorisi, kamu kurumları tarafından en çok vurgulanan alanlardan biri olmuştur.

Özellikle turizmin bölge halkına sağladığı gelir olanakları, kamu kurumları tarafından 5 kez, belediyeler tarafından 1 kez ve STK'lar tarafından 1 kez dile getirilmiştir. Benzer şekilde, göller sayesinde gelişen yerel iş fırsatları, kamu kurumları tarafından 3 kez, belediyeler tarafından 2 kez belirtilmiş ve turizmin istihdam üzerindeki olumlu etkilerine dikkat çekilmiştir. Yerel halkın otel, restoran ve diğer işletmelerden elde ettiği kazançlar da yine kamu kurumları tarafından 3 kez, STK'lar tarafından 1 kez ifade edilerek, turizmin doğrudan ekonomik getirileri ön plana çıkarılmıştır.

Halkın turizme katılımı kategorisinde ise, turizm faaliyetlerinin halk tarafından sahiplenilmesi konusu kamu kurumları tarafından 1 kez, belediyeler tarafından 1 kez dile getirilerek, halkın bu süreçte daha aktif olması gerektiği vurgulanmıştır. Halkın turizm süreçlerindeki rolü ve karşılaştığı engeller, STK'lar tarafından 1 kez belirtilmiş olup, halkın sürece dahil edilmesinde bilinçlendirme eksikliğinin önemli bir bariyer olduğu ifade edilmiştir.

Turizm ve kültürel değerler kategorisinde, göllerin kültürel ve toplumsal bağlamdaki önemi, kamu kurumları tarafından 2 kez, belediyeler tarafından 2 kez vurgulanmıştır. Bu bulgu, göllerin sadece ekonomik değil, aynı zamanda kültürel kimliğin korunması ve sürdürülebilirliği açısından da önemli olduğuna işaret etmektedir. Turizmin geleneksel faaliyetlerin sürdürülmesine katkısı, kamu kurumları tarafından 1 kez dile getirilmiş olup, yerel kimliği koruyarak turizm faaliyetlerinin teşvik edilmesi gerektiği belirtilmiştir.

Yerel halkın karşılaştığı sorunlar kategorisinde ise, halkın turizm konusunda bilinçlendirilme eksikliği, kamu kurumları tarafından 3 kez ifade edilmiştir. Bu, halkın turizm süreçlerine entegrasyonunu engelleyen temel faktörlerden biri olarak öne çıkmaktadır. Yerel halkın turizm faaliyetlerinde yaşadığı zorluklar ve turizmden yeterince pay alamaması, STK'lar ve belediyeler tarafından 1'er kez vurgulanarak, halkın turizmden elde ettiği faydanın sınırlı olduğu gösterilmiştir.

Yerel halk ve yönetim arasındaki ilişkiler kategorisinde, belediyelerin yerel halkı destekleyici politikaları, kamu kurumları tarafından 1 kez dile getirilmiş, yönetimin yerel halk ile iş birliği düzeyi STK'lar tarafından 1 kez, yerel halkın turizmle ilgili yönetim kararlarına etkisi ise kamu kurumları tarafından 1 kez belirtilmiştir. Bu durum, turizm politikalarının daha katılımcı bir şekilde yürütülmesi gerektiğini ortaya koymaktadır.

Bu veriler ışığında, kamu kurumlarının daha çok ekonomik sürdürülebilirlik ve gelir getirici faaliyetlere odaklandığı, belediyelerin halkın turizm süreçlerine katılımına ilişkin vurgular yaptığı, STK'ların ise halkın karşılaştığı zorlukları ve turizmin sosyo-kültürel etkilerini ön plana çıkardığı görülmektedir. Dolayısıyla, Bolu'daki göllerin turizm potansiyelini artırmak için hem ekonomik getirilerin daha geniş kitlelere yayılması hem de yerel halkın sürece aktif olarak dahil edilmesi gerektiği anlaşılmaktadır.

5.5.1 Yerel Halkın Ekonomik Kazanımları

Bolu'daki göllerin turizm açısından önemi, bölge halkının ekonomik kazanç elde etmesine katkı sağlamaktadır. Göller, yerel halk için gelir sağlayan önemli kaynaklardan biri olarak değerlendirilmekte, ekonomik büyümeye katkı sunmaktadır. Kamu kurumları, bu alanların sadece turizm açısından değil, sosyo-ekonomik katkılar açısından da büyük bir değer taşıdığını ifade etmektedir.

“Bölge turizmine önemli ölçüde katkı sağlamaktadırlar.” (Katılımcı 19, kamu)

“Yerli halkın turizmden ekonomik katkılar elde ettiği görülmektedir.” (Katılımcı 22, kamu)

Göller çevresindeki yerel iş fırsatları, ekonomik kazançların bir diğer önemli boyutunu oluşturmaktadır. Yöresel ürün satışları ve konaklama olanakları, bölge halkının ekonomik çeşitlilik sağlamasına imkan tanımaktadır. Göller çevresindeki işletmelerin yerel halk tarafından işletilmesi, ekonomik kalkınmanın sürdürülebilirliğini artırmaktadır.

“Göllerden genel olarak yakın ve çevre köylerinin yöresel ürün satışı yapılması, büyük, orta ve küçük ölçekli turizm tesislerinde konaklama imkanı sunulması şeklinde yararlanılmaktadır.” (Katılımcı 30, kamu)

Turizmin yerel tarım ve hayvancılık ile entegrasyonu, göllerin turizm potansiyelinin ekonomik olarak değerlendirilmesini mümkün kılmaktadır. Özellikle alt gelir gruplarına hitap eden faaliyetlerin artırılması gerektiği vurgulanmaktadır. Kamu kurumları ve STK'lar, bu entegrasyonun ekonomik sürdürülebilirlik açısından önemli bir fırsat olduğunu belirtmektedir.

“Bolu'daki göllere yerel halk ve il dışından birçok ziyaretçi çekmektedir.” (Katılımcı 15, kamu)

“Özellikle Abant gölü tesisleri sadece üst gelir gruplarına hitap etmektedir. Göllerde alt gelir grupları için de faaliyetler gerçekleştirilmelidir.” (Katılımcı 1, STK)

Yerel halkın gelir elde etme olanaklarının artırılması, turizmin bölgedeki sosyal ve ekonomik etkilerinin genişletilmesi açısından önem taşımaktadır. Göller çevresindeki restoranlar, oteller ve küçük işletmeler, turistlerin ihtiyaçlarını karşılamının ötesinde bölge halkı için istihdam yaratmaktadır. Belediyeler, bu tür olanakların artırılması gerektiğini vurgulamaktadır.

“Göllerimiz çevresinde konaklama, restoran vb. çeşitli hizmet olanaklarının artırılması ekonomik anlamda daha fazla katkı sağlayabilir.” (Katılımcı 27, belediye)

“Sosyo-ekonomik anlamda değerlendirildiği zaman örneğin Abant Gölü çevresinde ve yol üzerinde 70-80'e yakın tesis bulunmaktadır.” (Katılımcı 9, kamu)

Göller çevresindeki ekonomik faaliyetlerin sürdürülebilirliği, turizmin uzun vadede bölgeye katkı sağlaması için kritik bir öneme sahiptir. Kamu kurumları, bölgenin ekonomik potansiyelinin artırılması için altyapı ve tanıtım yatırımlarının devam etmesi gerektiğini ifade etmektedir. Ayrıca, ekonomik kazançların tüm gelir gruplarına hitap edecek şekilde düzenlenmesi gerektiği de belirtilmektedir.

“Turizm işletmelerinin olduğu göl bölgeleri istihdamı artırmakta, ilin bilinirliğini artırmaktadır.” (Katılımcı 2, STK)

Bolu'daki göllerin yerel ekonomiye katkıları, sadece doğrudan gelir sağlayıcı faaliyetlerle sınırlı kalmamakta, aynı zamanda bölgedeki sosyo-ekonomik kalkınmayı da desteklemektedir. Turizm ve ekonomik sürdürülebilirlik arasındaki bu denge, Bolu'nun hem yerel halk hem de ulusal ekonomi açısından değerini artırmaktadır.

5.5.2 Halkın Turizme Katılımı

Yerel halkın turizm etkinliklerine katılımı, bölgedeki turizm faaliyetlerinin başarısı için kritik bir öneme sahiptir. Turizmin ekonomik ve sosyal etkilerinden daha fazla yararlanmak için halkın aktif bir şekilde bu faaliyetlere katılımı gerekmektedir. Kamu kurumları, turizm faaliyetlerinin yerel halkın yaşamını

doğrudan etkilediğini ve bu etkinliklere katılım düzeyinin artırılması gerektiğini vurgulamaktadır.

“Kıbrıscık olarak biz yeterince faydalanamamaktayız.” (Katılımcı 5, STK)

Turizm faaliyetlerinin halk tarafından sahiplenilmesi, bölgesel kalkınmanın sürdürülebilirliği açısından önem arz etmektedir. Yerel halkın turizm süreçlerini benimsemesi, bu faaliyetlerin daha verimli ve etkin bir şekilde yürütülmesini sağlamaktadır. Ancak bu sahiplenmenin gerçekleşmesi için tanıtım ve eğitim çalışmalarının daha fazla yapılması gerektiği belirtilmektedir.

“Faaliyetler açısından reklamların daha iyi yapılabilmesi için fotoğraf yarışmaları, kısa film yarışmaları düzenlenebilir, bunun yanında öncelikle yerel halkın katılımının sağlanacağı faaliyetlerin yapılması çok önemlidir.” (Katılımcı 21, belediye)

Halkın turizm süreçlerindeki rolü, bu süreçlere katılımı kolaylaştıran veya engelleyen faktörlerle şekillenmektedir. Yerel halkın turizmle ilgili yetersiz bilgilendirilmesi, bu süreçlerdeki aktif rolünü kısıtlamaktadır. Bazı belediye çalışanları, halkın turizme katılımını artırmak için daha fazla destek ve planlama yapılması gerektiğini dile getirmektedir.

Yerel halkın turizme daha fazla katılım sağlaması, bölgenin ekonomik kalkınmasını desteklemenin yanı sıra kültürel değerlerin korunmasına da katkı sunmaktadır. Bu katılımın artması için, yerel yönetimler ve sivil toplum kuruluşlarının ortak çalışmaları büyük önem taşımaktadır.

5.5.3 Turizm ve Kültürel Değerler

Göller, kültürel ve toplumsal bağlamda önemli buluşma ve paylaşım alanları sunmaktadır. Bölgenin doğal güzellikleri, aynı zamanda yerel halkın sosyal etkinliklerini destekleyen unsurlar olarak değerlendirilmektedir. Belediyeler, göllerin bu yönlerini öne çıkararak kültürel bağların güçlendirilmesi gerektiğini ifade etmektedir.

“İlçemizde bulunan Karagöl kültürel özellikleri olan bir buluşma yeridir.” (Katılımcı 13, belediye)

“Göllerin doğal ve kültürel anlamda mutlaka etkileri olduğu kanaatindeyim.” (Katılımcı 21, belediye)

Turizmin yerel kültüre olan etkileri, hem olumlu hem de olumsuz sonuçlar doğurabilmektedir. Yerel halkın kültürel değerlerini tanıtmaya ve koruma çabaları

turizmle güçlenirken, aynı zamanda bu değerlerin ticari baskılar nedeniyle zarar görme riski bulunmaktadır. Kamu kurumları, turizmin bu çift yönlü etkisini yönetmek için dengeli politikalar geliştirilmesi gerektiğini vurgulamaktadır.

Turizmin, geleneksel faaliyetlerin sürdürülmesine katkı sağlama potansiyeli bulunmaktadır. Özellikle göller, geleneksel festivaller, buluşmalar ve sosyal etkinlikler için uygun ortamlar sunmaktadır. Kamu kurumları, su kaynaklarının bu tür etkinliklerde bir araya gelmeyi teşvik eden bir unsur olduğunu belirtmektedir.

“Kültürel anlamda değerlendirildiği zaman; alanda su kaynak değerinin olması, buradaki faaliyetler, aktiviteler, oradaki buluşmaları ve birliktelikleri artırıyor.” (Katılımcı 9, kamu)

Göllerin kültürel ve toplumsal önemi, turizmin sağladığı katkılarla birleşerek bölgenin kalkınmasında önemli bir rol oynamaktadır. Bu bağlamda, kamu kurumları, belediyeler ve STK’ların iş birliği içinde hareket etmesi gerekmektedir.

5.5.4 Yerel Halk ve Yönetim Arasındaki İlişkiler

Yönetim ve yerel halk arasındaki iş birliği, turizm faaliyetlerinin sürdürülebilirliği açısından kritik bir öneme sahiptir. Göller gibi doğal alanların potansiyelinin tam anlamıyla değerlendirilmesi için yönetimlerin yerel halkın taleplerine uygun projeler geliştirmesi gerekmektedir. Ancak bu iş birliği eksikliği, potansiyel sorunları da beraberinde getirmektedir.

“Seben Gölü; aslında gölün müthiş potansiyeli var ancak etrafına tesislerin yapılması gerekmektedir.” (Katılımcı 32, belediye)

Yerel halkın turizmle ilgili yönetim kararlarına etkisi oldukça sınırlı kalmaktadır. Belediyelerin sorumluluğunda olmayan alanlarda projelerin hayata geçirilememesi, halkın turizmden yeterince faydalanamamasına yol açmaktadır.

“Kıbrıscık ilçe merkezinde bulunan göllerin şu an hiçbir belediyeye ait olmadığı için çalışma yapılamamakta olup iki adet gölün belediyeye devri düşünülmektedir.” (Katılımcı 13, belediye)

Belediyelerin yerel halkı destekleyici politikalar geliştirmesi, turizmin bölgesel kalkınmaya katkısını artırabilmektedir. Ancak, belediyelerin yetki alanı dışındaki göller üzerinde herhangi bir planlama yapamaması, bu alanların kullanımını sınırlamakta ve yerel kalkınma hedeflerini olumsuz etkilemektedir.

“Göller ilçe belediye sınırlarımız içinde yer almadığı için maalesef plan yapılamamaktadır.” (Katılımcı 32, belediye)

Yerel halk ve yönetim arasındaki ilişkinin güçlendirilmesi, doğal kaynakların daha verimli kullanılmasını ve turizmden sağlanan faydanın artmasını sağlamaktadır. Yönetim süreçlerinde yerel halkın aktif katılımının teşvik edilmesi, sadece ekonomik kalkınmayı değil, aynı zamanda toplumsal uyumu da desteklemektedir. Bu bağlamda, belediyelerin sınır ötesi iş birliği projeleri ile daha geniş bir perspektifte hareket etmesi önemli görülmektedir.

5.5.5 Yerel Halkın Karşılaştığı Sorunlar

Yerel halk, turizm faaliyetlerinden yeterince fayda sağlayamamakta ve bu durum ekonomik kalkınmanın adil bir şekilde gerçekleşmesini engellemektedir. Özellikle turizm potansiyeline sahip bölgelerde yerel halkın bu fırsatlardan mahrum kalması, bölgelerin kalkınma hedeflerine ulaşmasını zorlaştırmaktadır.

“Kıbrısık olarak biz yeterince faydalanamamaktayız.” (Katılımcı 13, belediye)

Yerel halkın turizm faaliyetlerinde karşılaştığı zorluklar, idari ve bürokratik engellerle de ilişkili olabilmektedir. Belediyelerin yetki alanlarının sınırlı olması ve bu nedenle etkin planlama yapamaması, halkın turizm projelerinden yararlanma kapasitesini sınırlandırmaktadır.

“Kıbrısık ilçesinde bu konudaki en büyük sorun göllerin belediyemiz sorumluluğunda olmamasıdır.” (Katılımcı 13, belediye)

Turizmin sürdürülebilirliği ve halkın bu süreçlerde aktif rol alabilmesi için bilinçlendirme faaliyetleri kritik bir öneme sahiptir. Doğal ögelerin korunması ve sürdürülebilir şekilde kullanılması için yerel halkın eğitilmesi gerekmektedir. Ancak mevcut durumda bilinçlendirme eksikliği, turizmin sürdürülebilir kullanımını tehdit eden bir unsur olarak öne çıkmaktadır.

“Göllerin korunması ve sürdürülebilirliğinin sağlanması için doğal hayatın korunması ve bilinçlendirme faaliyetleri yapılabilir.” (Katılımcı 14, kamu)

“Halkın vizyonuna bağlı olarak doğal ögelerin sürdürülebilir kullanımı sağlanabilir.” (Katılımcı 18, kamu)

Yerel halkın turizm süreçlerinde yaşadığı sorunların giderilmesi, ekonomik kalkınma hedeflerinin gerçekleştirilebilmesi için elzemdir. Yerel yönetimlerin ve

merkezi idarenin birlikte hareket ederek halkın turizmden daha fazla fayda sağlamasını hedefleyen politikalar üretmesi gerekmektedir. Bu bağlamda, bilinçlendirme çalışmaları, idari düzenlemeler ve ekonomik destek mekanizmalarının bir arada değerlendirilmesi gerekmektedir.

5.6 Sürdürülebilirlik ve Yönetim Stratejileri

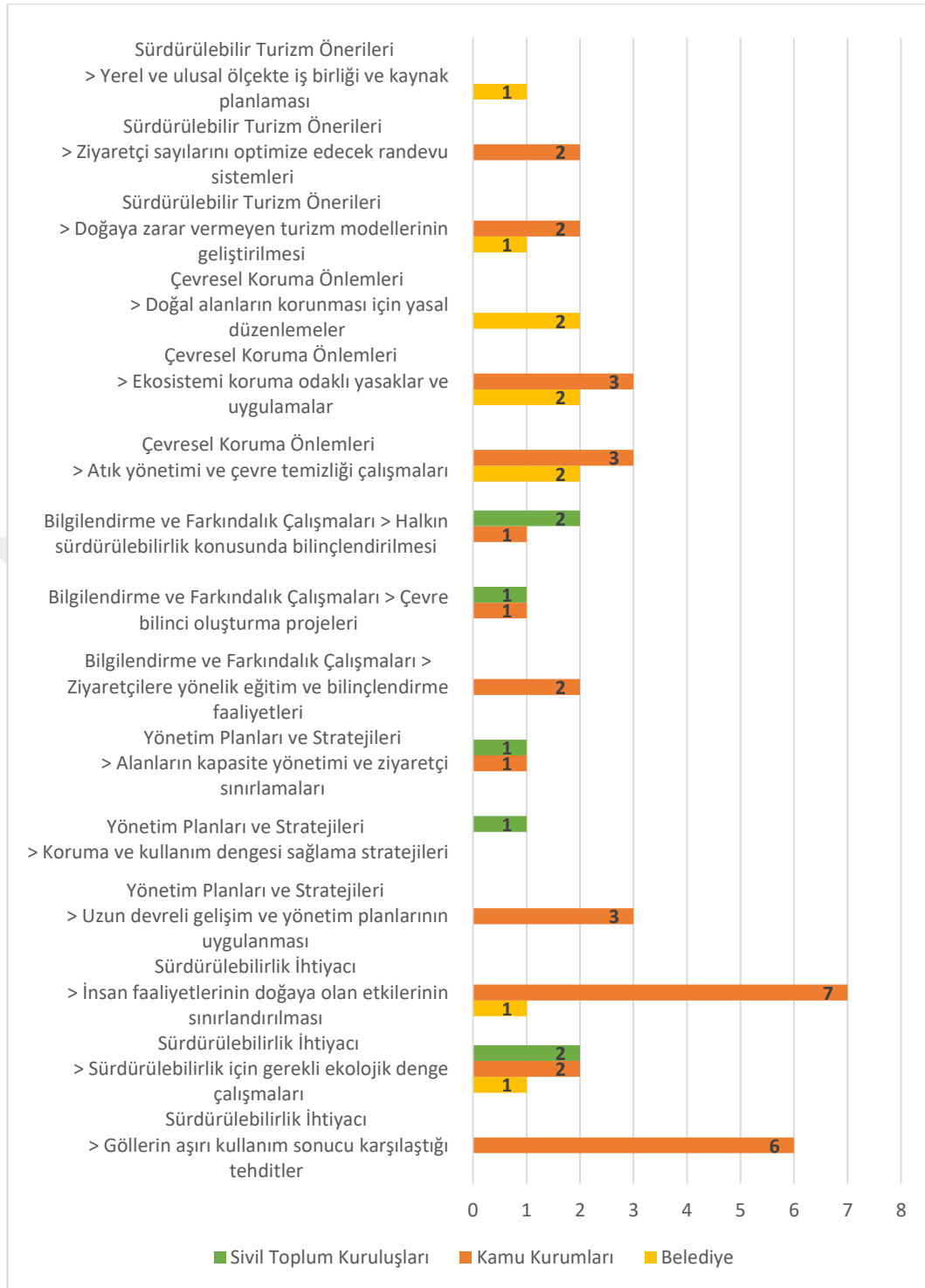
Araştırmanın *sürdürülebilirlik ve yönetim stratejileri* teması, göllerin doğal yapısının korunması ve ekolojik dengenin sürdürülebilir bir şekilde yönetilmesi üzerinde yoğunlaşmaktadır. Tema, Tablo 5.6’da görüldüğü üzere beş kategoriye ayrılmıştır. Matriste, “*sürdürülebilirlik ihtiyacı*” kategorisinin kamu kurumları, STK’lar ve belediye çalışanları tarafından eşit derecede ele alındığı; “*yönetim planları ve stratejileri*” ile “*bilgilendirme ve farkındalık çalışmaları*” kategorilerinde STK çalışanlarının ağırlıkta olduğu; “*çevresel koruma önlemleri*” ve “*sürdürülebilir turizm önerileri*” kategorilerinde ise belediye çalışanlarının daha fazla görüş bildirdiği dikkat çekmektedir. Bu dağılım, sürdürülebilirlik konusunun çeşitli yönlerini farklı perspektiflerle ele alan bir iş birliğini yansıtmaktadır (Tablo 5.6).

Tablo 5.6. Araştırmanın “sürdürülebilirlik ve yönetim stratejileri” temasının kod matrisi

Kod Sistemi	Belediye	Kamu Kurumları	Sivil Toplum Kuruluşları
▼ Sürdürülebilirlik ve Yönetim Stratejileri			
▼ Sürdürülebilirlik İhtiyacı			
Göllerin aşırı kullanım sonucu karşılaştığı tehditler		■	
Sürdürülebilirlik için gerekli ekolojik denge çalışmaları	■	■	■
İnsan faaliyetlerinin doğaya olan etkilerinin sınırlandırılması	■	■	
▼ Yönetim Planları ve Stratejileri			
Uzun devreli gelişim ve yönetim planlarının uygulanması		■	
Koruma ve kullanım dengesi sağlama stratejileri			■
Alanların kapasite yönetimi ve ziyaretçi sınırlamaları		■	■
▼ Bilgilendirme ve Farkındalık Çalışmaları			
Ziyaretçilere yönelik eğitim ve bilinçlendirme faaliyetleri		■	
Çevre bilinci oluşturma projeleri		■	■
Halkın sürdürülebilirlik konusunda bilinçlendirilmesi		■	■
▼ Çevresel Koruma Önlemleri			
Atık yönetimi ve çevre temizliği çalışmaları	■	■	
Ekosistemi koruma odaklı yasaklar ve uygulamalar	■	■	
Doğal alanların korunması için yasal düzenlemeler	■		
▼ Sürdürülebilir Turizm Önerileri			
Doğaya zarar vermeyen turizm modellerinin geliştirilmesi	■	■	
Ziyaretçi sayılarını optimize edecek randevu sistemleri		■	
Yerel ve ulusal ölçekte iş birliği ve kaynak planlaması	■		

Sürdürülebilirlik gerekliliği, göllerin doğal yapısının korunması için ekolojik denge çalışmalarının önemine vurgu yapmaktadır. Aşırı ziyaretçi yoğunluğu ve altyapı eksiklikleri gibi sorunların göllerin ekosistemine zarar verdiği belirtilmiş, bu durumun insan etkilerinin sınırlandırılmasıyla kontrol altına alınabileceği ifade edilmiştir. Bu bağlamda, kamu kurumları ve STK'lar, doğa dostu yaklaşımların benimsenmesi gerektiğini vurgulamış; korunan alanların artırılması ve çevre kirliliğinin önlenmesine yönelik düzenlemelerin önemine dikkat çekmiştir. Göller üzerindeki farklı kurumların yetki karmaşası ise sürdürülebilirlik hedeflerinin önündeki bir diğer engel olarak değerlendirilmiştir.

Farkındalık çalışmaları ve çevresel koruma önlemleri, sürdürülebilir turizm anlayışının yerleşmesi için kritik bir role sahiptir. Bu çerçevede, ziyaretçi ve yerel halkın bilinçlendirilmesi adına çeşitli eğitim ve tanıtım projeleri önerilmiştir. Ayrıca, STK'ların bu alandaki katkılarının, özellikle bireysel farkındalık oluşturma noktasında daha etkili olduğu ifade edilmiştir. Bunun yanı sıra, belediyeler, doğaya zarar vermeyen turizm modelleri ve kapasite yönetimi gibi somut çözümler üzerinde durmuştur. Doğal kaynakların korunması için alınan çevresel tedbirlerin yasalarla desteklenmesi ve bu tedbirlerin uygulanmasında yerel yönetimlerin rolünün güçlendirilmesi gerektiği belirtilmiştir.

Şekil 5.4. Sürdürülebilirlik ve yönetim stratejileri temasının frekans dağılımı

Şekil 5.4'te sürdürülebilirlik ve yönetim stratejileri temasının frekans dağılımı gösterilmektedir. Kodların, sürdürülebilirlik stratejileriyle bağlantılı sorunlar ve çözüm önerilerini kapsamlı bir şekilde ortaya koyduğu görülmüştür. *Sürdürülebilirlik ihtiyacı* kategorisinde göllerin aşırı kullanım sonucu karşılaştığı tehditler başlığı altında kamu kurumları tarafından 6 kez vurgulama yapılmıştır.

Bu, göllerin taşıma kapasitesinin aşılması ve ekosistem üzerindeki baskının kamu kurumları açısından önemli bir endişe kaynağı olduğunu göstermektedir. Benzer şekilde, insan faaliyetlerinin doğaya etkilerinin sınırlandırılması konusunda hem kamu kurumları hem de sivil toplum kuruluşları görüş bildirmiş, kamu kurumlarının 7, sivil toplum kuruluşlarının ise 1 kez bu konuya dikkat çektiği görülmektedir.

Yönetim planları ve stratejileri kategorisinde, koruma ve kullanım dengesi sağlamaya yönelik stratejiler kamu kurumları tarafından 3, belediye çalışanları tarafından 2 kez dile getirilmiştir. Alanların kapasite yönetimi ve ziyaretçi sınırlamaları ile ilgili ise belediyelerin 6 kez vurguda bulunması, yerel yönetimlerin aşırı ziyaretçi yükünü dengeleme konusunda daha aktif bir rol üstlenmesi gerektiğine yönelik güçlü bir farkındalık taşıdığını göstermektedir.

Çevresel koruma önlemleri kategorisinde ekosistem odaklı yasaklar ve uygulamalar, kamu kurumları tarafından 3, belediyeler tarafından 2 kez dile getirilmiştir. Aynı zamanda atık yönetimi ve çevre temizliği çalışmaları kamu kurumları tarafından 3, belediyeler tarafından 2 kez vurgulanmıştır. Bu, sürdürülebilirlik konusunda yalnızca doğrudan koruma önlemleri değil, aynı zamanda altyapı ve atık yönetimi gibi operasyonel düzenlemelerin de önemli bir yer tuttuğunu göstermektedir.

Bilgilendirme çalışmaları içinde halkın sürdürülebilirlik konusunda bilinçlendirilmesi STK'lar tarafından 1, kamu kurumları tarafından 3 kez ele alınmış, ziyaretçilere yönelik eğitim ve bilinçlendirme faaliyetleri de kamu kurumları tarafından 2, belediyeler tarafından 3 kez vurgulanmıştır. Bu dağılım, özellikle yerel yönetimlerin ve kamu kurumlarının, doğa turizminin sürdürülebilir şekilde yönetilmesi için sadece koruma önlemlerine değil, halkın ve ziyaretçilerin bilinçlendirilmesine de önem verdiğini göstermektedir.

5.6.1 Sürdürülebilirlik İhtiyacı

Göllerin aşırı kullanımı, bölgenin doğal kaynaklarının sürdürülebilirliğini ciddi şekilde tehdit etmektedir. Özellikle taşıma kapasitesini aşan ziyaretçi yoğunluğu, göl çevresindeki doğal yaşam alanlarının bozulmasına ve ekosistemin zarar görmesine neden olmaktadır. Bu sorun, altyapı eksiklikleri ve iklim değişikliği gibi çevresel faktörlerle birleşerek göllerin ekolojik dengesi üzerinde baskı oluşturmaktadır.

“Bolu’da başlıca Abant Gölü, Gölcük ve Yedigöller turizm açısından önemli alanlar olup buralar ziyaretçi bakımından yoğun olmaktadır.” (Katılımcı 12, kamu)

“Mevcut potansiyelin üzerinde kullanılmaktadır.” (Katılımcı 22, kamu)

“Göl turizminin sürdürülebilirliğini olumsuz etkileyen altyapı eksiklikleri, çevre kirliliği ve aşırı ziyaretçi yoğunluğudur.” (Katılımcı 26, kamu)

Sürdürülebilirlik için ekolojik denge çalışmalarının yapılması, insan faaliyetlerinden kaynaklanan etkilerin sınırlandırılmasını gerekli kılmaktadır. Göllerin doğal yapısının korunması, ziyaretçilerin ihtiyaçlarını karşılayacak şekilde çevresel tedbirlerin alınmasıyla mümkün olmaktadır. İnsan etkisinin sınırlandırılması ve göllerin korunması, sürdürülebilir kullanım açısından önemli adımlardır.

“Bölgede göl turizmi açısından sürdürülebilirliği olumsuz etkileyen en büyük faktör insan faktörüdür.” (Katılımcı 3, belediye)

“Doğallıkları bozulmadan çevreyi koruyucu tedbirler alınarak ziyaretçilerin ihtiyaçlarını sağlayacak yer veya alanlar yapılabilir.” (Katılımcı 30, kamu)

“Faaliyet artırıcı eylemler olmamalı, göller doğal kalmalıdır.” (Katılımcı 6, kamu)

İnsan faaliyetlerinin doğaya etkilerinin sınırlandırılması, sürdürülebilirlik açısından önemli bir unsurdur. Korunan alanların sayısının artırılması, bilimsel araştırmalara dayalı uygulamaların yapılması ve yapılaşma baskısının azaltılması bu süreçte dikkate alınması gereken unsurlar arasında yer almaktadır. Bu kapsamda, doğa dostu yaklaşımların benimsenmesi önemlidir.

“Bolu’da bulunan göllerimizin tamamının koruma altına alınmaması, çevre kirliliği ve kaçak avlanma gibi sorunlar.” (Katılımcı 27, belediye)

“Korunan alan vasfındaki alanlarda bilimsel uygulamalar hariç farklı etkinliklere müsaade edilmemektedir.” (Katılımcı 19, kamu)

“Tesisleşme ve yatırımların doğal yapıya zarar vermeden uygulanması gerektiğini düşünüyorum.” (Katılımcı 24, kamu)

Farklı idari birimlerin göller üzerindeki sorumlulukları arasında koordinasyon eksikliği, sürdürülebilirlik çalışmalarını olumsuz etkilemektedir. Göllerin çeşitli kurumlara bağlı olması, etkin yönetim ve sürdürülebilirlik için bir

engel oluşturmaktadır. Bu nedenle, iş birliğinin artırılması ve bütüncül bir yaklaşım benimsenmesi gerekmektedir.

“Göllerin farklı birimlere bağlı olması sürdürülebilirliği olumsuz etkilemektedir. Örneğin Abant ve Yedigöller Milli Parklar’ın sorumluluğunda iken Gölcük belediyesinin, Seben Gölü de valiliğin sorumluluğundadır. Bu durum gelişim ve sürdürülebilirlik için olumsuz bir faktördür.” (Katılımcı 1, STK)

5.6.2 Yönetim Planları ve Stratejiler

Yönetim planlarının uygulanması, doğal alanların sürdürülebilirliği açısından kritik bir rol oynamaktadır. Bu amaçla, göllerin korunması ve geliştirilmesi için bütüncül bir yaklaşım sunan, kendine özgü ve özel amaçları olan “uzun devreli gelişme planı” uygulanması önemlidir. Yönetim ve gelişme planları sayesinde koruma ve kullanım dengesi sağlanmakta, bu alanlardan sürdürülebilir şekilde faydalanılması mümkün olmaktadır. Ancak, farklı yönetim birimleri arasında iş birliğinin sağlanması, bu sürecin etkinliğini artıracaktır.

“Korunan alan vasfındaki alanlarda bilimsel uygulamalar hariç farklı etkinliklere müsaade edilmemektedir.” (Katılımcı 19, kamu)

“Doğallıkları bozulmadan çevreyi koruyucu tedbirler alınarak ziyaretçilerin ihtiyaçlarını sağlayacak yer veya alanlar yapılabilir.” (Katılımcı 30, kamu)

Koruma ve kullanım dengesi sağlama stratejileri, doğal alanların gelecek nesillere aktarılabilmesi için gereklidir. Aşırı ziyaretçi yoğunluğu ve altyapı eksiklikleri, bu dengenin sağlanmasında önemli sorunlar oluşturmaktadır. Ziyaretçilerin ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla yapılan düzenlemelerin, doğal dokuyu bozmayacak şekilde planlanması gerekmektedir. Ekolojik dengeyi bozabilecek faaliyetlerin sınırlandırılması bu süreçte önem taşımaktadır.

“Faaliyet arttırıcı eylemler olmamalı, göller doğal kalmalıdır.” (Katılımcı 6, kamu)

“İnsan etkilerinin sınırlandırılması sürdürülebilirlik için yeterlidir.” (Katılımcı 18, kamu)

“Bölgedeki göllerin sürdürülebilirliği, insan kaynaklı faaliyetlerin çevre dostu bir şekilde düzenlenmesiyle sağlanabilir.” (Katılımcı 30, kamu)

Alanların kapasite yönetimi ve ziyaretçi sınırlamaları, doğal kaynakların korunması için kaçınılmazdır. Taşıma kapasitesinin aşılması, göllerin

ekosistemini bozmakta ve çevresel tahribata yol açmaktadır. Bu nedenle ziyaretçi sayısının kontrol altına alınması, göl çevresindeki altyapının geliştirilmesi ve uygun kullanım politikalarının uygulanması gerekmektedir. Bu süreçte, farklı kurumlar arasındaki iş birliği önem kazanmaktadır.

“Taşıma kapasitesi aşılmış alanların daha fazla tanıtılması daha fazla ziyaretçinin alana gelmesi demektir, bu durum da alanların sürdürülebilirliğini olumsuz etkilemektedir.” (Katılımcı 9, kamu)

“Mevcut potansiyelin üzerinde kullanılmaktadır.” (Katılımcı 22, kamu)

“Göl turizminin sürdürülebilirliğini olumsuz etkileyen altyapı eksiklikleri, çevre kirliliği ve aşırı ziyaretçi yoğunluğudur.” (Katılımcı 26, kamu)

Ziyaretçi sınırlamaları, ekosistemin korunmasında etkin bir strateji olarak öne çıkmaktadır. Bu tür sınırlamalar, doğaya zarar veren etkinliklerin kontrol altına alınmasını sağlamaktadır. Ayrıca, bilimsel araştırmalara dayalı uzun vadeli planların oluşturulması ve uygulanması, ekolojik sürdürülebilirlik açısından büyük önem taşımaktadır. Alan yönetiminde yerel halkın katılımı da bu süreçte desteklenmelidir.

“Koruma altına alınan alanlarda insan faaliyetleri sınırlandırılmalıdır.” (Katılımcı 27, belediye)

“Bölgedeki göllerin çevresinde yapılan bilimsel çalışmalar, sürdürülebilir yönetim politikalarının temelini oluşturmaktadır.” (Katılımcı 19, kamu)

“Tesisleşme ve yatırımların doğal yapıya zarar vermeden uygulanması gerektiğini düşünüyorum.” (Katılımcı 24, kamu)

Bu doğrultuda, göllerin korunması ve kullanımının dengeli bir şekilde yönetilmesi için bütüncül politikalar geliştirilmelidir. Uzun devreli yönetim planları, farklı idari birimler arasında eşgüdüm sağlayarak etkili bir yönetim süreci oluşturabilir.

5.6.3 Bilgilendirme ve Farkındalık Çalışmaları

Ziyaretçilere yönelik eğitim ve bilinçlendirme faaliyetleri, sürdürülebilir bir turizm anlayışı geliştirilmesi açısından kritik bir rol oynamaktadır. Gölleri ziyaret eden bireylerin çevreye duyarlı davranışlar sergilemesi, doğal alanların korunmasına doğrudan katkı sağlamaktadır. Bu kapsamda, ziyaretçilerin bilinçlendirilmesi için çeşitli planların hayata geçirilmesi gerekmektedir.

“Ziyaretçilerin bilinçlendirilmesi ve sürdürülebilirlik için planların yapılması gereklidir.” (Katılımcı 22, kamu)

“Daha fazla tanıtımın, daha fazla hedef kitleye ulaşmanın çok bir fayda sağlayacağını düşünmemekteyim. Ziyarete gelen portföyün bilinçlenmesine yönelik faaliyetlerin yapılması sürdürülebilirlik açısından önem arz etmektedir.” (Katılımcı 7, kamu)

Çevre bilinci oluşturma projeleri, doğal alanların korunması için gerekli olan en temel adımlardan birini oluşturmaktadır. Ziyaretçilerin ve yerel halkın çevreye duyarlı davranışlar geliştirmesi, uzun vadede doğal kaynakların korunmasını sağlamaktadır. Bu tür projelerin hayata geçirilmesi, kamu kurumları ve sivil toplum kuruluşlarının iş birliğiyle mümkün olmaktadır.

“Göllerin korunması ve sürdürülebilirliğinin sağlanması için doğal hayatın korunması ve bilinçlendirme faaliyetleri yapılabilir.” (Katılımcı 14, kamu)

“İnsanlar buralara gittiğinde nasıl davranacak, doğayı nasıl koruyacak, bunun bilincinin yerleştirilmesi gerekir.” (Katılımcı 11, STK)

Halkın sürdürülebilirlik konusunda bilinçlendirilmesi, çevresel sorunların önlenmesi ve doğal kaynakların verimli kullanımı açısından önemli bir yere sahiptir. Özellikle cezalandırıcı yöntemler yerine sevgi temelli bilinçlendirme çalışmalarının daha etkili olduğu görülmektedir. Bu çalışmaların erken yaşlarda başlaması, sürdürülebilirlik bilincinin toplumda kalıcı hale gelmesine katkı sağlamaktadır.

“Bölge halkının cezayla korkutulmadan sevgi temelinde bilinçlendirme eğitimleri yapılmaktadır.” (Katılımcı 8, STK)

“Bilinçlenmenin erken yaşlarda sağlanması temelinde, gençlere bu alanlarda sorumluluk ve yetki vererek bilinçlendirme çalışmaları yapmak.” (Katılımcı 8, STK)

Halkın çevre bilincini artırmaya yönelik projelerde STK’ların önemi büyüktür. Sivil toplum kuruluşları, doğrudan halkla iletişim kurarak daha etkili sonuçlar elde edebilmektedir. Bunun yanında kamu kurumlarının bu tür faaliyetlere destek sağlaması, çevresel sürdürülebilirliği güçlendiren bir sinerji yaratmaktadır. İnsan faktörünün çevre üzerindeki olumsuz etkilerinin önlenmesi için bilinçlendirme çalışmalarına sürekli olarak devam edilmelidir.

“Sürdürülebilirliği olumsuz etkileyen en temel faktör insanlar ve olumsuz davranışlarıdır.” (Katılımcı 11, STK)

“Ziyarete gelen portföyün bilinçlenmesine yönelik faaliyetlerin yapılması sürdürülebilirlik açısından önem arz etmektedir.” (Katılımcı 7, kamu)

Farkındalık ve bilgilendirme faaliyetleri, sadece ziyaretçileri değil, yerel halkı da kapsamalıdır. Yerel halkın sürdürülebilirlik bilincine sahip olması, doğal kaynakların korunması ve turizm gelirlerinin adil bir şekilde dağıtılmasını sağlayabilmektedir. Bu bağlamda, kamu ve STK’ların birlikte çalışarak etkin projeler geliştirmesi gerekmektedir.

5.6.4 Çevresel Koruma Önlemleri

Atık yönetimi ve çevre temizliği çalışmaları, doğal göllerin korunması ve sürdürülebilirliği için kritik bir unsurdur. Göl çevresinde bulunan işletmelerin arıtma sistemlerine dahil edilmesi, sıfır atık uygulamalarının benimsenmesi ve su kalitesinin düzenli takibi gibi çalışmalar, çevre kirliliğini önlemede önemli rol oynamaktadır. Bu çalışmaların etkinliği, yerel yönetimlerin iş birliği ve projelerin devamlılığına bağlıdır.

“Göllerin korunması ve sürdürülebilirliğinin sağlanması için göl çevrelerinde bulunan işletmelerin arıtma sistemine dahil edilmesi çalışmaları yapılmaktadır.” (Katılımcı 3, belediye)

“Sıfır atık uygulaması göl çevresindeki işletmelerde kesinlikle uygulanmalıdır.” (Katılımcı 32, belediye)

“Yeniçağa Gölü ile ilgili köylerden göle ulaşan kanalizasyon atıklarının bertarafı için kolektör hattı projesi yapılmış olup doğal arıtma yapılmıştır.” (Katılımcı 29, kamu)

Ekosistemi koruma odaklı yasaklar ve uygulamalar, doğal alanların sürdürülebilir kullanımı için gereklidir. Off-road gibi faaliyetlerin yasaklanması, doğal su kaynaklarının korunması ve ziyaretçilere yönelik çevre koruma tedbirlerinin alınması bu kapsamda öne çıkmaktadır. Yasakların etkili uygulanması, göl ekosisteminin korunmasını sağlayan önemli bir adımdır.

“Göl havzalarına Off-road yasaklanmalıdır.” (Katılımcı 29, kamu)

“Doğallıkları bozulmadan çevreyi koruyucu tedbirler alınarak ziyaretçilerin ihtiyaçlarını sağlayacak yer veya alanlar yapılabilir.” (Katılımcı 4, kamu)

Doğal alanların korunması için yasal düzenlemeler, çevre koruma politikalarının temel taşlarından biridir. Bu düzenlemeler, kaçak avlanma, çevre kirliliği ve plansız yapılaşma gibi tehditlerin önlenmesine olanak sağlamaktadır. Doğal alanların korunmasına yönelik mevzuatın etkin uygulanması, yerel yönetim ve kamu kurumlarının eş güdüm içerisinde çalışmasını gerektirmektedir.

“Sıfır atık uygulaması göl çevresindeki işletmelerde kesinlikle uygulanmalıdır. Çevreye kesinlikle kamera sistemi kurulmalı ve çöp atarlara cezai işlemler uygulanmalıdır.” (Katılımcı 32, belediye)

“Göllerimizin doğal su kaynaklarının korunması, hayvan ve bitki çeşitliliğinin kontrol altında tutulması ve doğal temizliği elzemdir.” (Katılımcı 28, belediye)

Çevre koruma önlemlerinin etkinliği, sadece yasaklarla sınırlı kalmamalıdır. Doğal alanların korunması için eğitici ve bilinçlendirici faaliyetler de büyük önem taşımaktadır. Bu kapsamda, halkın çevre bilincini artırıcı eğitim programlarının düzenlenmesi gereklidir. Bu tür çalışmalar, özellikle genç nesillere çevreyi koruma bilinci aşılamak için etkili bir yöntemdir.

“Doğallıkları bozulmadan çevreyi koruyucu tedbirler alınarak ziyaretçilerin ihtiyaçlarını sağlayacak yer veya alanlar yapılabilir.” (Katılımcı 30, kamu)

“Orman yalnızca ağaçlardan oluşmaz. Orman ağaçların yanında hava, su, toprak, bitki, mikroorganizma ve hayvanlarıyla kendine has bir ekosistemdir.” (Katılımcı 6, kamu)

Bu çerçevede, çevresel koruma önlemleri yerel yönetimlerin, kamu kurumlarının ve STK'ların ortak çabasıyla sürdürülebilir hale gelebilmektedir. Bu iş birliği, doğal kaynakların korunması, ekosistemin dengede tutulması ve uzun vadeli sürdürülebilirlik hedeflerine ulaşılması açısından hayati önem taşımaktadır.

5.6.5 Sürdürülebilir Turizm Önerileri

Doğaya zarar vermeyen turizm modellerinin geliştirilmesi, doğal alanların korunması ve turizm faaliyetlerinin uzun vadeli sürdürülebilirliği açısından kritik bir öneme sahiptir. Ekoturizm ve sürdürülebilir turizm projelerinin desteklenmesi, kamp alanları ve doğa dostu tesislerin oluşturulması gibi yaklaşımlar, turizm ile ekosistem dengesi arasındaki uyumu sağlamaktadır. Bu tür projelerin hayata

geçirilmesi, yerel yönetimlerin ve kamu kurumlarının ortak çabalarıyla mümkün olabilmektedir.

“Göllerin potansiyelini arttırmak için kamp, kuş gözlemciliği, foto safari gibi birçok faaliyet yapılabilir ancak bu faaliyetlerin doğanın dengesini bozmayacak şekilde planlanması gerekir.” (Katılımcı 31, belediye)

“Göllerimizde ekoturizm ve sürdürülebilir turizm projeleri desteklenmelidir.” (Katılımcı 26, kamu)

“Karavan parkların yapılarak göller arasında trekking güzergahları oluşturularak doğaya zarar vermeyen küçük iase amaçlı tesisler yapılabilir.” (Katılımcı 29, kamu)

Ziyaretçi sayılarını optimize edecek randevu sistemlerinin uygulanması, doğal alanların kapasitesinin aşılmasını önlemek için önemlidir. Özellikle korunan alanlarda ziyaretçilerin belirli bir kapasiteyle kabul edilmesi, doğaya verilen zararları en aza indirmektedir. Bu sistemler, aynı zamanda ziyaretçi deneyimini iyileştirmekte ve çevresel sürdürülebilirliği desteklemektedir.

“Her alanın kapasitesine göre ziyaretçi alması gerektiğini düşünüyorum.” (Katılımcı 19, kamu)

“Korunan alanlarda kapasite hesabı yapılarak ziyaretçilerin randevulu şekilde alınması gerekmektedir.” (Katılımcı 25, kamu)

Yerel ve ulusal ölçekte iş birliği ve kaynak planlaması, sürdürülebilir turizm projelerinin başarıyla uygulanması için gereklidir. Tesisleşme, altyapı yatırımları ve kaynakların doğru yönetimi, doğal alanların potansiyelini artırarak hem yerel halkın hem de ziyaretçilerin faydalanmasını sağlamaktadır. Bu süreç, belediye ve kamu kurumlarının koordineli çalışmasıyla daha etkin bir şekilde yürütülmektedir.

“Seben Gölü; aslında gölün müthiş potansiyeli var ancak etrafına tesislerin yapılması gerekmektedir.” (Katılımcı 32, belediye)

Tüm bunlara paralel olarak sürdürülebilir turizm önerileri, doğal kaynakların korunmasını ve turizm faaliyetlerinin dengeli bir şekilde planlanmasını sağlamaktadır. Doğaya zarar vermeyen yaklaşımlar, ziyaretçi yönetimi ve güçlü iş birliği mekanizmaları, bu sürecin en önemli yapı taşlarıdır. Yerel yönetimlerin, kamu kurumlarının ve STK'ların bu alandaki çabaları, doğal güzelliklerin korunarak gelecek nesillere aktarılmasını mümkün kılmaktadır.

5.7 Yasal ve Kurumsal Düzenlemeler

Bolu'daki göllerin korunması ve sürdürülebilirliğini sağlamak amacıyla hukuki ve kurumsal düzenlemelerin etkisi bu tema altında değerlendirilmiştir. Tablo 5.7'deki kod matrisi incelendiğinde, yasal düzenlemelerle ilgili sorunların STK çalışanları tarafından daha fazla vurgulandığı, kurumsal sorumluluklar konusunda ise belediye ve kamu çalışanlarının daha sık görüş bildirdiği anlaşılmaktadır.

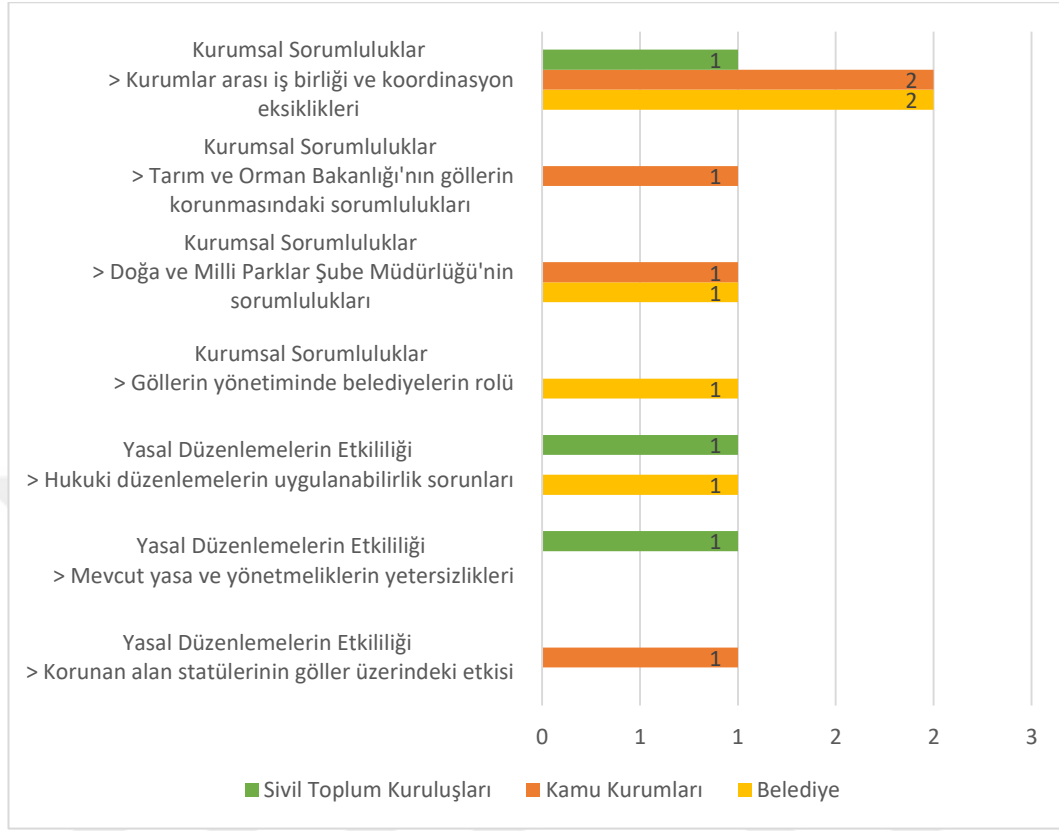
Tablo 5.7. Araştırmanın “yasal ve kurumsal düzenlemeler” temasının kod matrisi

Kod Sistemi	Belediye	Kamu Kurumları	Sivil Toplum Kuruluşları
▼ Yasal ve Kurumsal Düzenlemeler			
▼ Yasal Düzenlemelerin Etkililiği			
Korunan alan statülerinin göller üzerindeki etkisi		■	
Mevcut yasa ve yönetmeliklerin yetersizlikleri			■
Hukuki düzenlemelerin uygulanabilirlik sorunları	■		■
▼ Kurumsal Sorumluluklar			
Göllerin yönetiminde belediyelerin rolü	■		
Doğa ve Milli Parklar Şube Müdürlüğü'nin sorumlulukları	■	■	
Tarım ve Orman Bakanlığı'nın göllerin korunmasındaki sorumlulukları		■	
Kurumlar arası iş birliği ve koordinasyon eksiklikleri	■	■	■

Yasal düzenlemeler, doğal alanların korunmasında kritik bir çerçeve sunarken, mevcut yasaların uygulanabilirlik sorunları çeşitli zorluklara yol açmaktadır. STK çalışanları, göllerin farklı birimlere bağlı olmasının yönetimde karmaşa yarattığını ve bu durumun sürdürülebilirlik çalışmalarını olumsuz etkilediğini sıkça dile getirmiştir. Ayrıca, yasal süreçlerdeki karmaşıklığın koruma ve turizm projelerinde gecikmelere neden olduğu belirtilmiştir. Buna karşın, belediye ve kamu çalışanları yasal düzenlemelerin doğayı koruma çabalarını desteklediğini ifade etmiş, ancak bu yasaların yerel düzeydeki uygulamalarla desteklenmesi gerektiğini vurgulamıştır.

Kurumsal sorumlulukların ele alındığı diğer kategoride, göllerin yönetimindeki farklı aktörlerin rolleri ve iş birliği eksiklikleri tartışılmıştır. Belediyeler, kendi yetki alanlarında olmamasına rağmen göllerin turizme kazandırılması için projeler hazırladıklarını belirtmiştir. Bununla birlikte, Doğa ve Milli Parklar Şube Müdürlüğü'nün koruma statüsündeki alanlar üzerindeki

sorumluluğu vurgulanmış, ancak yerel yönetimlerle koordinasyon eksikliğinin kaynak kullanımını sınırladığı ifade edilmiştir.

Şekil 5.5. Yasal ve kurumsal düzenlemeler temasının frekans dağılımı

Şekil 5.5'te görüldüğü üzere, *yasal ve kurumsal düzenlemeler* teması altında en fazla vurgulanan konuların başında kurumlar arası iş birliği ve koordinasyon eksiklikleri gelmektedir. Bu konu belediyeler tarafından 2 kez, kamu kurumları tarafından 2 kez ve STK'lar tarafından 1 kez dile getirilerek, yönetim süreçlerinde koordinasyon eksikliğinin en temel sorunlardan biri olduğu ortaya konmuştur. Göllerin yönetiminde belediyelerin rolü ise kamu kurumları tarafından 1 kez, belediyeler tarafından 1 kez vurgulanarak, yerel yönetimlerin yetki sınırlarıyla ilgili kısıtlamaların göllerin korunmasına olan etkileri ele alınmıştır.

Yasal düzenlemelerin etkililiği kategorisinde, hukuki düzenlemelerin uygulanabilirlik sorunları ve mevcut yasa ve yönetmeliklerin yetersizlikleri STK'lar ve kamu kurumları tarafından 1'er kez dile getirilmiş olup, mevcut yasal çerçevenin göllerin korunmasını sağlama konusunda yetersiz kaldığına dikkat çekilmiştir. Özellikle korunan alan statülerinin göller üzerindeki etkisi, kamu

kurumları tarafından 1 kez vurgulanarak, yasal düzenlemelerin doğayı koruma noktasında yeterince güçlü uygulanamadığına işaret edilmiştir.

Kurumsal sorumluluklar konusunda ise, Doğa Koruma ve Milli Parklar Şube Müdürlüğü'nün sorumlulukları ve Tarım ve Orman Bakanlığı'nın göllerin korunmasındaki rolü kamu kurumları tarafından 1'er kez dile getirilmiştir. Bu bulgular, göllerin korunmasında merkezi yönetimin büyük bir sorumluluğa sahip olduğunu ancak uygulamada yerel yönetimlerle daha güçlü bir koordinasyonun gerekli olduğunu göstermektedir.

Özetle, bu tema çerçevesinde yasal düzenlemelerin uygulanabilirliğine yönelik sorunlar STK'lar tarafından ön plana çıkarılırken, kurumsal sorumluluklar ve yetki paylaşımıyla ilgili eksiklikler daha çok belediyeler ve kamu kurumları tarafından ele alınmıştır. Bu sonuçlar, göllerin korunması ve sürdürülebilir yönetimi için kurumlar arasında daha güçlü bir iş birliğine ve yasal mekanizmaların etkin uygulanmasına ihtiyaç duyulduğunu göstermektedir.

5.7.1 Yasal Düzenlemelerin Etkililiği

Korunan alan statüleri, doğal alanların korunması ve sürdürülebilir kullanımı için önemli bir rol oynamaktadır. Bolu gibi çok sayıda göle sahip bölgelerde, Milli Park ve Tabiat Parkı statülerinin gölleri koruma altına alması ekosistem dengesini desteklemektedir. Ancak bu statülerin uygulanması, koruma ve kullanım dengesi açısından çeşitli zorlukları da beraberinde getirmektedir.

“Bolu ilinde çok fazla sayıda göl bulunmakta olup bu alanlardan korunan alan kriterlerine uygun olanlara Milli Park ve Tabiat Parkı statüleri verilmiştir.” (Katılımcı 19, kamu)

Mevcut yasa ve yönetmelikler, göllerin korunması ve sürdürülebilirliği için yeterli düzeyde etkili olmamaktadır. Özellikle, göllerin farklı birimlere bağlı olması, yönetimde karmaşa yaratarak verimliliği düşürmektedir. Sürdürülebilirlik için her gölün sorumlu birimlerinin standartlaştırılması gerektiği belirtilmektedir.

“Göllerden sorumlu bir birim olmalıdır her gölün sorumlu birimi farklı olmamalıdır.” (Katılımcı 1, STK)

“Göllerin farklı birimlere bağlı olması sürdürülebilirliği olumsuz etkilemektedir. Örneğin Abant ve Yedigöller, Milli Parklar'ın sorumluluğunda iken Gölcük, belediyenin, Seben Gölü de valiliğin sorumluluğundadır. Bu durum gelişim ve sürdürülebilirlik için olumsuz bir faktördür.” (Katılımcı 1, STK)

Hukuki düzenlemelerin uygulanabilirlik sorunları, doğal alanların turizm ve koruma amaçlı kullanımını kısıtlayan önemli bir engel olarak görülmektedir. Yasal süreçlerin karmaşıklığı, birçok projede aksamalara neden olmaktadır. Öte yandan, mevcut yetkilendirme yapılarının doğayı koruma adına etkili olmasına rağmen bazı alanlarda bu yetkilerin yeniden düzenlenmesi gerektiği ifade edilmektedir.

“Göllerin çevresinde turizm amaçlı yapılabilecek birçok alan oluşturulabilir ancak bu konuda yasal zorluklar yaşandığını düşünüyorum.”
(Katılımcı 31, belediye)

“Milli Parkların doğayı koruma dışında, elindeki bütün yetkilerinin alınması gerektiğini düşünüyorum.” (Katılımcı 2, STK)

Yasal düzenlemeler, göllerin korunması ve sürdürülebilirliğini sağlama konusunda güçlü bir temel sunmasına rağmen, eksiklikler ve uygulama sorunları bölgedeki yönetim sistemini olumsuz etkilemektedir. Özellikle farklı birimlere bağlılık, yasal süreçlerdeki karmaşıklık ve yetkilendirme konuları, çözülmesi gereken temel alanlar olarak öne çıkmaktadır. Kamu kurumları, belediyeler ve STK’lar arasında daha güçlü iş birliği mekanizmalarının geliştirilmesi bu sorunların giderilmesi için önemli bir adım olacaktır.

5.7.2 Kurumsal Sorumluluklar

Göllerin yönetiminde belediyeler, genellikle alanların bakım, temizlik ve peyzaj düzenlemelerinden sorumlu olarak öne çıkmaktadır. Ancak belediyeler, göllerin idaresinde yetkilerinin sınırlı olduğunu ve daha geniş kapsamlı koruma projeleri geliştirebilmek için destek gerektiğini vurgulamaktadır.

“Göllerin turizme kazandırılması amacıyla kendi sorumluluğumuzda olmadığı halde peyzaj planları hazırladık.” (Katılımcı 13, belediye)

“Sınırlarımız içerisindeki göllerin turizme kazandırılması için kurumsal bazda koruma, temizlik ve güvenlik faaliyetlerinin yürütülmesi gereklidir.”
(Katılımcı 21, belediye)

Doğa ve Milli Parklar Şube Müdürlüğü, göllerin korunması ve sürdürülebilirliği konusunda önemli bir role sahiptir. Göllerin koruma statüsü altında bulunması ve çevre düzenlemelerinin yapılması, müdürlüğün sorumluluk alanları arasında yer almaktadır. Ancak bu çalışmalarda yerel yönetimlerle koordinasyonun eksikliği, kaynakların etkin kullanılmasını engelleyebilmektedir.

“Göllerin korunması ve sürdürülebilirliği ile ilgili çalışmaları Milli Parklar Müdürlüğü yapmaktadır.” (Katılımcı 31, belediye)

“Göller Tarım ve Orman Bakanlığının tasarruf ve koruması altında bulunmaktadır.” (Katılımcı 15, kamu)

Tarım ve Orman Bakanlığı'nın göllerin korunması ve yönetimindeki sorumlulukları, ekosistemi koruma politikalarının belirlenmesi açısından kritik öneme sahiptir. Ancak bu sorumlulukların yerel yönetimlerle iş birliği içinde yürütülmemesi, yönetimde bölünmelere neden olmaktadır. Daha etkili bir yönetim modeli, bakanlık ve diğer kurumlar arasındaki iş birliğini artırarak sağlanabilir.

Kurumlar arası iş birliği ve koordinasyon eksiklikleri, göllerin sürdürülebilirliğini sağlama çabalarını olumsuz etkilemektedir. Farklı kurumların sorumlulukları arasında uyumsuzlukların olması, kaynakların etkin kullanılmasını engelleyerek turizm ve koruma çalışmalarını zorlaştırmaktadır. Kurumlar arasında daha açık iletişim ve sorumluluk paylaşımı, göllerin korunması için kritik bir ihtiyaçtır.

“Sınırlarımız içerisinde bulunan gollerin mücavir alan sınırları içerisine dahil edilerek gerek koruma, gerek temizlik, gerek güvenlik faaliyetlerinin kurumsal bazda yürütmek ve göllerimizi turizme kazandırmak.” (Katılımcı 21, belediye)

“Göllerin korunması ve kullandırılması yetkisi kurumumuzda olmadığı için biz bir çalışma yapamıyoruz.” (Katılımcı 16, kamu)

“İlgili kurumların göllerin sürdürülebilirliğini önemsememeleri.” (Katılımcı 25, kamu)

Göllerin sürdürülebilir şekilde korunması için valilik, belediyeler, Milli Parklar Müdürlüğü, Tarım ve Orman Bakanlığı ve STK'ların ortak hareket etmesi gerekmektedir. Yönetim süreçlerindeki eksikliklerin giderilmesi, göllerin turizme katkısını artırırken doğal dengelerin korunmasını da sağlayacaktır.

5.8 Katılımcıların Cevapları Arasındaki Farklara İlişkin Bulgular

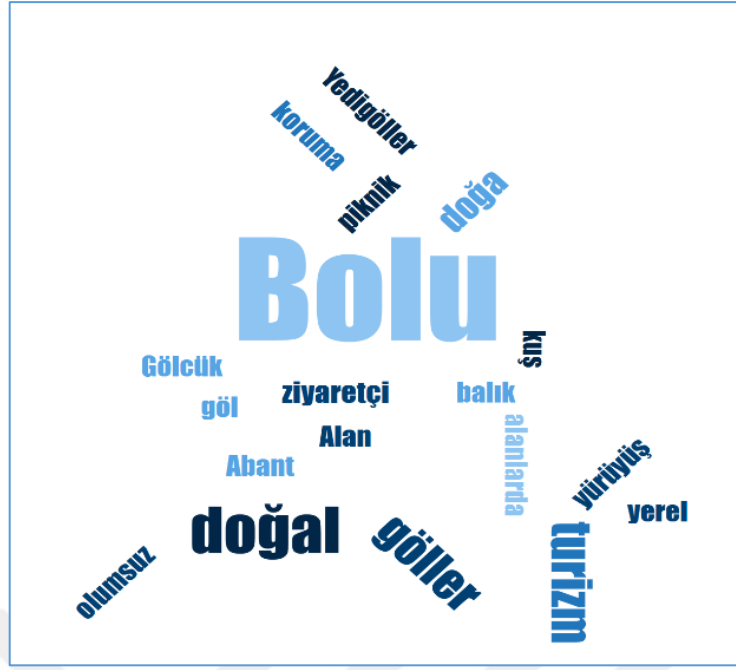
Katılımcılar, kamu kurumları, belediye ve sivil toplum kuruluşlarında çalışanlar şeklinde gruplandırılmıştır. Katılımcılar arasındaki farklara ilişkin kelime bulutları oluşturulmuş ve Şekil 5.6, Şekil 5.7 ve Şekil 5.8'de sunulmuştur. Bu görseller, her bir grubun göllerin kullanımı ve korunması konusundaki önceliklerini ve yaklaşımlarını yansıtmaktadır. Kelime bulutlarında öne çıkan

ifadeler, gruplar arasında belirgin farklılıklar olduğu gibi bazı ortak noktaların da bulunduğunu göstermektedir. Bu bağlamda, belediye çalışanlarının ekonomik kalkınma odaklı bir yaklaşımı benimsediği, kamu çalışanlarının düzenleme ve koruma öncelikli bir bakış açısı sergilediği, STK çalışanlarının ise sürdürülebilirlik ve bilinçlendirme çalışmalarını vurguladığı görülmektedir.

Şekil 5.6. Belediye çalışanlarının kelime bulutu

Şekil 5.6’da yer alan belediye çalışanlarının kelime bulutunda, “turizm” ve “doğal” kelimeleri en büyük yazı tipinde yer alarak göllerin turistik potansiyelinin değerlendirilmesine olan güçlü vurgu dikkat çekmektedir. Bunun yanı sıra, “amaçlı” “piknik” ve “kamp” gibi ifadeler, belediyelerin doğal alanların ekonomik getirisi üzerinden turizm odaklı projelere yoğunlaştığını göstermektedir. Ayrıca, “Abant” ve “Yedigöller” gibi Bolu’daki popüler göllerin öne çıkması, bu bölgelerin turizm projelerinde öncelikli yer tuttuğunu ifade etmektedir. Belediyelerin kalkınma odaklı bu yaklaşımı, bölgesel ekonomik gelişmeyi teşvik etme çabalarını yansıtırken, doğal alanların turizme açılmasına yönelik eleştirileri beraberinde getirebilir.

Şekil 5.7. Kamu çalışanlarının kelime bulutu

Bu ekonomik odaklı yaklaşım, Şekil 5.7’deki kamu çalışanlarının kelime bulutuyla karşılaştırıldığında daha pragmatik bir çizgiye işaret etmektedir. Kamu çalışanlarının kelime bulutunda “Bolu” ve “doğal” ifadelerinin yanında “koruma” ve “ziyaretçi” kelimelerinin öne çıkması, kamu çalışanlarının göllerin korunmasına ve ziyaretçilerin davranışlarının düzenlenmesine ilişkin daha düzenleyici bir rol üstlendiklerini göstermektedir. Doğal alanların ekosistem üzerindeki önemine yapılan bu vurgu, kamu çalışanlarının çevre koruma ve sürdürülebilirlik hedefleri doğrultusunda hareket ettiğini ortaya koymaktadır. Ayrıca bu grupta “alan” “Gölcük” ve “Abant” gibi ifadelerin yer alması, koruma önceliğinin belirli alanlarda yoğunlaştığını işaret etmektedir. Bu durum, belediye çalışanlarının ekonomik önceliklerine kıyasla kamu çalışanlarının daha çok çevresel düzenlemelerle ilgilendiğini göstermektedir.

Şekil 5.8. STK çalışanlarının kelime bulutu

Şekil 5.8’de yer alan STK çalışanlarının kelime bulutu ise daha dengeli bir yaklaşımı yansıtmaktadır. “turizm” ve “Abant” gibi ifadelerin öne çıkması, STK çalışanlarının da turizm faaliyetlerini önemli bulduğunu ancak bu faaliyetlerin sürdürülebilirlik çerçevesinde gerçekleştirilmesi gerektiğine inandıklarını göstermektedir. Ayrıca “koruma”, “tanıtım” ve “sorumlu” gibi ifadeler, STK’ların doğayı koruma ve toplumun bilinçlendirilmesi konularındaki hassasiyetini ortaya koymaktadır. Diğer yandan, “olumsuz” kelimesinin yer alması, bu grubun mevcut uygulamalara yönelik eleştirel bir tutum sergilediğini ifade etmektedir. Bu yaklaşım, hem ekonomik kalkınmayı hem de çevre korumayı eşit derecede önceliklendiren bir denge arayışını temsil etmektedir.

Bu üç grup arasındaki temel farklar, göllerin değerlendirilmesine dair önceliklerin farklılaşmasından kaynaklanmaktadır. Belediye çalışanlarının odak noktası, turizm faaliyetlerini artırarak ekonomik kalkınmayı teşvik etmek olurken, kamu çalışanları daha çok doğal kaynakların korunması ve ziyaretçi yönetimine yönelik düzenlemelere ağırlık vermektedir. Buna karşın, STK çalışanlarının yaklaşımı, koruma ve turizmi bir arada ele alan daha bütüncül bir perspektifi yansıtmaktadır. Bu farklılıklar, her grubun kendi sorumluluk alanları ve öncelikleri doğrultusunda hareket ettiğini ortaya koymaktadır.

Ancak, bu farklı yaklaşımlar bazı ortak noktalar da barındırmaktadır. Üç grupta da “doğal” ve “turizm” kelimelerinin öne çıkması, göllerin hem ekosistem

hem de ekonomik kalkınma açısından büyük bir öneme sahip olduğuna işaret etmektedir. Aynı zamanda, “Abant”, “Yedigöller” ve “Gölcük” gibi belirli alanların her üç grup tarafından da sıklıkla anılması, bu bölgelerin doğal ve turistik değerlerinin tüm paydaşlar için ortak bir öncelik olduğunu göstermektedir. Bu bağlamda, paydaşlar arasındaki iletişim ve iş birliğinin artırılması, bu alanların korunması ve verimli bir şekilde kullanılması için kritik öneme sahiptir.

Doğal kaynakların korunması ve değerlendirilmesi süreçlerinde bu grupların yaklaşımlarını birleştiren bir yönetim modeli geliştirilmesi gereklidir. Belediye çalışanlarının ekonomik kalkınma odaklı projeleri, kamu çalışanlarının düzenleyici rolü ve STK’ların sürdürülebilirlik perspektifi bir araya getirildiğinde, göllerin hem korunması hem de turizm açısından değerlendirilmesi daha etkili bir şekilde sağlanabilir. Bu tür bir entegrasyon, yalnızca ekonomik kazanç sağlamakla kalmayacak, aynı zamanda doğal kaynakların uzun vadeli sürdürülebilirliğini de güvence altına alacaktır. Tüm bunlara paralel olarak Şekil 5.6, 5.7 ve 5.8’deki kelime bulutları, belediye, kamu ve STK çalışanlarının göllere yönelik yaklaşımlarındaki farklılıkları ve ortaklıkları net bir şekilde ortaya koymaktadır. Bu yaklaşımlar, her grubun kendi önceliklerini ve rollerini yansıtırken, aynı zamanda doğal kaynakların sürdürülebilir şekilde korunması ve değerlendirilmesi için iş birliğinin gerekliliğini de gözler önüne sermektedir. Bu tür bir iş birliği, Bolu’nun doğal zenginliklerini hem ekolojik hem de ekonomik açıdan daha etkin bir şekilde yönetmek için önemli bir fırsat sunmaktadır.

6. BEŞİNCİ BÖLÜM

6.1 Tartışma

Doğa temelli turizm hem ekonomik kalkınmayı destekleyen hem de doğal ve kültürel mirası korumayı hedefleyen bir turizm yaklaşımı olarak öne çıkmaktadır. Ancak, bu turizm türünün sürdürülebilir bir şekilde yürütülebilmesi, ekosistem dengelerinin korunması, yerel halkın sürece aktif katılımı ve etkili bir yönetim anlayışının benimsenmesi ile mümkündür. Bu çalışmanın bulguları, Bolu'daki göller çevresinde gerçekleştirilen turizm faaliyetlerinin hem fırsatlar hem de çeşitli zorluklar barındırdığını ortaya koymuştur. Göllerin sunduğu doğal çekicilik, bölgeye önemli bir turistik değer katarken, plansız turizm akışı, yetersiz altyapı ve paydaşlar arası koordinasyon eksikliği gibi unsurlar, bu değerlerin uzun vadede korunmasını zorlaştırmaktadır. Literatürdeki ilgili çalışmalarla karşılaştırıldığında, Bolu'daki göllerin sürdürülebilir turizminin sağlanabilmesi için ekolojik, ekonomik ve yönetsel boyutlarda bütüncül bir yaklaşıma ihtiyaç duyulduğu anlaşılmaktadır. Aşağıdaki bölümlerde, bulgular bu çerçevede ele alınarak tartışılmıştır.

6.2 Doğa ve Ekosistem Değerlerinin Sürdürülebilirliği

6.2.1 Ekosistemin Korunmasındaki Zorluklar ve İnsan Etkisi

Ekosistemlerin korunması, doğa temelli turizmin sürdürülebilirliği açısından kritik bir öneme sahiptir. Bolu'daki göllerin biyolojik çeşitlilik açısından zengin olması, bu alanların turistik çekiciliğini artırırken aynı zamanda koruma gerekliliğini de beraberinde getirmektedir. Katılımcılar, insan müdahalelerinin ekosistemin dengesini bozduğunu ve bu durumun göllerin doğal yapısını tehdit ettiğini belirtmiştir. Bu bulgular, Hatipoğlu'nun (2021) Ordu iline yönelik yaptığı çalışmada da benzer şekilde ifade edilmiştir. Araştırmada, doğa temelli turizmin sürdürülebilirliğinin, doğal kaynakların korunmasına dayalı bir planlama ile mümkün olduğu vurgulanmıştır.

Ekoturizmin sürdürülebilirliği için ziyaretçi yoğunluğunun kontrol altına alınması, çevresel farkındalık çalışmalarının artırılması ve altyapının doğaya zarar vermeyecek şekilde düzenlenmesi gerektiği belirtilmektedir (Elmahdy, Haukeland ve Fredman, 2017). Nitekim, Bolu'daki göllerde artan turist sayısının taşıma kapasitesini aşması, doğal yaşam alanlarının bozulmasına yol açmaktadır.

Sandbrook (2010), benzer bir durumun Bwindi Geçilmez Ulusal Parkı'nda yaşandığını ve turist yoğunluğunun habitat kaybına sebep olduğunu ifade etmiştir.

Ayrıca, Karanth ve DeFries'in (2011) Hindistan'daki korunan alanlara yönelik yaptığı çalışmada, turistik faaliyetlerin plansız gelişmesinin çevresel tehditleri artırdığı ve bu durumun, park yönetimi açısından ciddi zorluklar yarattığı ortaya konmuştur. Bolu'daki göllerde de benzer şekilde, düzensiz turizm akışının ve yetersiz altyapının ekosistemi tehdit ettiği gözlemlenmiştir. Bu bulgu, Fredman ve Margaryan'ın (2021) doğa temelli turizmin sürdürülebilirliği için yerel yönetimlerin, çevresel koruma politikalarıyla turizm gelişimini dengelemesi gerektiğine dair vurgularıyla da örtüşmektedir.

Sonuç olarak, Bolu'daki göllerin biyolojik çeşitliliğini korumak ve ekosistem dengesini sürdürülebilir kılmak adına, ziyaretçi yönetimi stratejilerinin geliştirilmesi, çevre dostu altyapı yatırımlarının yapılması ve yerel halkın bu sürece entegre edilmesi gerekmektedir. Rinne ve Saastamoinen'in (2005) Finlandiya'nın Kuhmo bölgesinde yaptığı çalışmada da belirtildiği gibi, ekosistem koruma ve turizm yönetimi arasındaki dengenin sağlanması hem doğal alanların korunmasına hem de turizmin ekonomik faydalarının artırılmasına katkı sağlamaktadır.

6.2.2 Doğal Çekicilik ve Rekreatasyonel Değerler

Bolu'daki göllerin doğal çekiciliği ve rekreatasyonel değerleri, doğa temelli turizmi destekleyen başlıca unsurlar arasında yer almaktadır. Katılımcılar, bu alanların sunduğu doğal manzaralar, ormanlık alanlar ve doğa aktiviteleri için uygun koşulların ziyaretçileri cezbedtiğini belirtmiştir. Bu bulgular, doğa temelli turizmin rekreatasyonel değerlerle doğrudan ilişkili olduğunu gösteren literatürle de örtüşmektedir (Fossgard ve Fredman, 2019). Araştırmacılar, doğa temelli turizm deneyiminin, destinasyonun sunduğu doğal güzellikler, erişilebilirlik ve rekreatasyonel olanaklarla şekillendiğini ifade etmektedir.

Bolu'daki göllerin sunduğu bu çekicilik, turizm faaliyetlerini artırırken, aynı zamanda ekosistem üzerinde baskı yaratma potansiyeline de sahiptir. Elmahdy, Haukeland ve Fredman (2017), doğa temelli turizmin başarısının, bu tür doğal alanların korunmasına bağlı olduğunu vurgulamıştır. Bu durum, Bolu'daki göllerin turistik cazibesininin sürdürebilmesi için ekosistem dengesini koruyacak stratejilere ihtiyaç duyulduğunu göstermektedir.

Eagles ve McCool'un (2002) vurguladığı gibi, rekreasyonel kullanımla ekolojik koruma arasındaki dengenin sağlanamaması, doğal alanların sürdürülebilirliğini tehlikeye atabilir. Nitekim, Yıldırım, Ak ve Ölmez'in (2008) Çanakkale örneğinde yaptığı araştırmada da turizm faaliyetlerinin plansız gelişiminin, doğal çekiciliğin kaybına ve ekosistem bozulmasına yol açabileceği belirtilmiştir. Bu bağlamda, Bolu'daki göllerde ziyaretçi yoğunluğunun kontrol altına alınması ve rekreasyonel faaliyetlerin, ekosistem üzerindeki baskıyı artırmayacak şekilde düzenlenmesi gerekmektedir.

Rinne ve Saastamoinen'in (2005) Finlandiya'daki Kuhmo Belediyesi örneğinde belirttiği gibi, doğa temelli turizmin ekonomik faydalarının sürdürülebilir olması bu doğal çekiciliklerin korunmasına bağlıdır. Bolu'daki göller için de benzer bir yaklaşım benimsenmeli, rekreasyonel faaliyetler çevresel sürdürülebilirlik ilkeleri doğrultusunda planlanmalı ve ziyaretçilerin çevreye duyarlılığını artıracak bilgilendirme çalışmaları yapılmalıdır.

Sonuç olarak, Bolu'daki göllerin doğal çekiciliği ve rekreasyonel değerlerinin korunması, sürdürülebilir turizm yönetimi ile mümkündür. Bu süreçte, turistlerin çevreye zarar vermeden doğa ile etkileşim kurmalarını sağlayacak altyapı ve yönetim stratejilerinin geliştirilmesi önem arz etmektedir (Fredman ve Margaryan, 2021). Aksi takdirde, turizmin yarattığı baskılar, göllerin sunduğu bu değerleri tehdit edebilir ve turizm potansiyelini uzun vadede olumsuz etkileyebilir.

6.2.3 Çevresel Sorunlar ve Tehditler

Bulgular, Bolu'daki göllerde artan turist baskısı, atık problemleri ve yetersiz altyapının çevresel sorunlara yol açtığını ortaya koymuştur. Katılımcılar, özellikle yaz aylarında artan ziyaretçi yoğunluğunun, göl çevresinde çöp, atık su ve diğer kirleticilerin birikmesine neden olduğunu belirtmiştir. Bu durum, Butler'ın (1980) taşıma kapasitesi kavramı ile ilişkilendirilebilir. Taşıma kapasitesinin aşılması, doğal kaynakların tükenmesine ve ekosistem dengesinin bozulmasına yol açmaktadır.

Fredman ve Margaryan'ın (2021) doğa temelli turizme yönelik araştırmalarında da benzer bir bulguya rastlanmıştır. Araştırmada, turist yoğunluğunun yıl boyunca dengeli bir şekilde dağıtılmaması durumunda, çevresel baskının arttığı ve doğal alanların zarar gördüğü ifade edilmiştir. Bolu'daki göller

örneğinde olduğu gibi, ziyaretçilerin belirli dönemlerde yoğunlaşması, ekosistem üzerinde mevsimsel baskılar yaratmakta ve sürdürülebilirlik açısından tehdit oluşturmaktadır.

Batman ve Demirel'in (2015) Altındere Vadisi'nde gerçekleştirdiği çalışmada, doğa temelli turizm etkinliklerinin plansız gelişmesinin çevre üzerinde olumsuz etkiler yarattığı ve bu durumun, atık yönetimi ve altyapı eksiklikleri ile daha da kötüleştiği belirtilmiştir. Benzer şekilde, Bolu'daki göller çevresinde de ziyaretçilerin yoğun olduğu dönemlerde atık toplama sistemlerinin yetersiz kaldığı ve bu durumun hem su kalitesini hem de biyolojik çeşitliliği olumsuz etkilediği katılımcı görüşlerinde dile getirilmiştir.

Bu bağlamda, Sandbrook'un (2010) çalışmasında da vurgulandığı gibi, çevresel sorunların önlenmesi için taşıma kapasitesine dayalı bir ziyaretçi yönetim planının uygulanması gerekmektedir. Özellikle, atık yönetim sistemlerinin güçlendirilmesi, çevre dostu tuvalet ve kamp alanlarının oluşturulması ve ziyaretçilere yönelik çevre bilinci artırıcı programların düzenlenmesi, Bolu'daki göllerin ekosistem dengesini korumak için kritik adımlar olarak öne çıkmaktadır.

6.3 Turizm ve Yerel Ekonomi İlişkisi

6.3.1 Yerel Halkın Ekonomik Kazanımları

Bulgular, Bolu'daki göllerin turistik çekiciliğinin, yerel ekonomiye önemli katkılar sunduğunu ve özellikle göl çevresindeki işletmeler ile yöresel ürün satışlarının, yerel halk için değerli bir gelir kaynağı olduğunu göstermektedir. Katılımcılar, göller çevresinde açılan restoranlar, kafeler, pansiyonlar ve el işi ürün satışı gibi ticari faaliyetlerin, bölge halkının ekonomik kazançlarını artırdığını belirtmiştir. Bu bulgu, UNWTO'nun (2018) doğa temelli turizmin yerel ekonomiyi desteklemesi gerektiği yönündeki ilkeleriyle uyumludur.

Rinne ve Saastamoinen'in (2005) Finlandiya'nın Kuhmo bölgesinde gerçekleştirdiği çalışmada da benzer sonuçlara ulaşılmıştır. Araştırmaya göre, doğa temelli turizm faaliyetleri, yerel işletmelerin gelirini artırmış ve toplam istihdamda %1,6'lık bir artışa yol açmıştır. Benzer şekilde, Bolu'daki göller çevresinde turizm, yerel halkın ekonomik refahını artıran bir unsur olarak öne çıkmaktadır. Ancak, katılımcılar bu ekonomik kazancın her kesime eşit dağılmadığını vurgulamıştır. Özellikle Abant Gölü çevresindeki tesislerin daha çok üst gelir gruplarına hitap ettiği, alt gelir gruplarının ise bu turizm

faaliyetlerinden yeterince faydalanamadığı belirtilmiştir. Sandbrook'un (2010) çalışması da bu durumu desteklemektedir. Araştırmaya göre, lüks turizm faaliyetlerinin ekonomik faydası daha çok büyük yatırımcılara yönelirken, düşük maliyetli turizm faaliyetleri yerel işletmelere daha fazla ekonomik katkı sağlamaktadır.

Yıldız ve Topuz'un (2023) Kayseri Gesi Koruma Bölgesi üzerine yaptığı araştırmada da turizmin, yerel halk için ekonomik fırsatlar yaratırken bu fırsatların dağılımındaki dengesizliklerin, sosyal adaletsizliklere yol açabileceği belirtilmiştir. Aynı şekilde, Bolu'daki göller çevresinde ekonomik faydaların daha geniş kitlelere yayılabilmesi için, yerel halkın doğrudan katılımını teşvik edecek programların hayata geçirilmesi önem arz etmektedir.

Fredman ve Margaryan'ın (2021) çalışması da, doğa temelli turizmin sürdürülebilirliğinin, ekonomik kazançların adil dağılımına bağlı olduğunu belirtmiştir. Bolu'daki göller örneğinde, bu adaletin sağlanabilmesi için, yerel üreticilere yönelik satış alanlarının artırılması, küçük ölçekli turizm işletmelerine teşvik sağlanması ve düşük gelir gruplarına yönelik turizm faaliyetlerinin geliştirilmesi gerekmektedir.

Sonuç olarak, Bolu'daki göllerin turizm potansiyeli, yerel ekonomiyi güçlendirme açısından önemli fırsatlar sunarken, bu fırsatlardan doğacak faydaların daha adil bir şekilde dağıtılabilmesi için yerel halkın ekonomik süreçlere daha etkin katılımının sağlanması gerektiği açıktır. Huybers ve Bennett'in (2003) çevresel yönetim ve ekonomik sürdürülebilirlik üzerine yaptığı araştırmada da belirtildiği gibi, yerel ekonominin güçlenmesi, turizmin rekabetçiliğini artıran ve uzun vadeli kalkınmayı destekleyen bir unsurdur.

6.3.2 Halkın Turizme Katılımı ve Katılım Düzeyindeki Eksiklikler

Bulgular, Bolu'daki göller çevresinde yerel halkın turizm etkinliklerine tam anlamıyla entegre olamadığını ve bu durumun ekonomik fırsatların adil dağılımını engellediğini ortaya koymaktadır. Katılımcılar, özellikle Kıbrıscık ve Seben gibi ilçelerde yaşayan halkın, göl turizminin ekonomik faydalarından yeterince yararlanamadığını ifade etmiştir. Bu bulgu, Scheyvens'in (1999) Turizm Güçlendirme Modeli ile paralellik göstermektedir. Model, yerel halkın turizm süreçlerine aktif katılımının, ekonomik ve sosyal güçlenmeyi artıran bir faktör olduğunu öne sürmektedir.

Rinne ve Saastamoinen'in (2005) Finlandiya'nın Kuhmo bölgesine yönelik araştırmasında da benzer sonuçlara ulaşılmıştır. Araştırma, doğa temelli turizm faaliyetlerinin, yerel halkın sürece dahil edilmediği durumlarda ekonomik faydanın sadece belirli gruplarla sınırlı kaldığını ortaya koymuştur. Bolu örneğinde de benzer şekilde, göl çevresindeki büyük işletmeler ve turistik tesisler ekonomik kazanç sağlarken, kırsal kesimdeki halkın bu süreçten yeterince faydalanamadığı görülmektedir.

Fredman ve Margaryan'ın (2021) çalışması, doğa temelli turizmin yerel kalkınmaya etkisinin, halkın karar alma ve işletme süreçlerine katılımıyla doğru orantılı olduğunu vurgulamaktadır. Bolu'daki göller çevresinde, turizm faaliyetlerinin merkezde yoğunlaşması, kırsal bölgelerde yaşayan halkın ekonomik fırsatlara erişimini sınırlamaktadır. Bu durum, Yıldız ve Topuz'un (2023) Kayseri Gesi Koruma Bölgesi'nde yaptığı araştırmada da gözlemlenmiş ve yerel halkın turizmden yeterli faydayı sağlayabilmesi için turizm altyapısının daha dengeli dağıtılması gerektiği belirtilmiştir.

Ayrıca, Sandbrook'un (2010) doğa temelli turizmin yerel ekonomik etkilerine dair yaptığı çalışmada, turizmden elde edilen faydanın artması için yerel halkın turizm işletmelerinde istihdam edilmesi, yerel ürünlerin pazarlanmasına olanak tanınması ve turizmle ilgili karar alma süreçlerine dahil edilmesi gerektiği ifade edilmiştir. Bolu'daki göller çevresinde de bu tür uygulamaların hayata geçirilmesi, halkın turizm süreçlerine katılım düzeyini artırabilir ve ekonomik faydanın daha adil bir şekilde dağılmasını sağlayabilir.

Sonuç olarak, Bolu'daki göller çevresinde yerel halkın turizm etkinliklerine katılım düzeyindeki eksiklikler, ekonomik fırsatların adil dağılımını engelleyen önemli bir unsur olarak öne çıkmaktadır. Doğa temelli turizmin sürdürülebilirliği, yalnızca çevresel koruma ile değil, aynı zamanda yerel halkın ekonomik ve sosyal güçlenmesiyle mümkün olabilir. Bu doğrultuda, yerel işletmelere yönelik teşvik programlarının artırılması, turizmle ilgili eğitim ve bilgilendirme faaliyetlerinin düzenlenmesi ve yerel halkın turizmle ilgili karar alma mekanizmalarına dahil edilmesi, turizmin daha kapsayıcı ve sürdürülebilir hale gelmesine katkı sağlayacaktır (Huybers ve Bennett, 2003; Scheyvens, 1999).

6.3.3 Kültürel Değerlerin Korunması ve Turizmin Etkisi

Turizmin kültürel mirasa etkisi iki yönlüdür. Katılımcılar, Bolu'daki göllerin, yerel kültürel etkinlikler ve festivaller için bir platform sunduğunu belirtmiştir. Özellikle g l çevresinde düzenlenen etkinlikler, yerel halkın sosyal etkileşimini artırmakta ve geleneksel el sanatları, mutfak kültürü ve halk oyunları gibi kültürel unsurların tanıtımına katkı sağlamaktadır. Bu bulgu, Yıldırım, Ak ve  lmez'in (2008) Çanakkale'deki doğa temelli turizm üzerine yaptığı araştırmada da benzer şekilde ifade edilmiştir. Araştırmada, doğal alanların, kültürel mirasın tanıtımı ve yaşatılmasında önemli bir rol oynadığı belirtilmiştir.

Ancak, bazı katılımcılar turizmin, yerel kültürel değerler üzerinde olumsuz etkiler yaratabileceğini dile getirmiştir. Özellikle ticari turizm faaliyetlerinin artmasıyla birlikte, geleneksel yaşam biçimlerinin modern turistik talepler doğrultusunda dönüşüme uğradığı ve bu durumun, kültürel kimlik üzerinde aşındırıcı etkiler yarattığı ifade edilmiştir. Bu bulgu, Richards ve Hall'un (2000) "kültürel kimlik aşınması" kavramı ile örtüşmektedir. Araştırmalarına göre, turizmin plansız gelişimi, yerel halkın kültürel değerlerinden uzaklaşmasına ve geleneksel pratiklerin ticari bir meta haline gelmesine yol açabilmektedir.

Fredman ve Margaryan'ın (2021) doğa temelli turizmin kültürel sürdürülebilirliğine dair yaptığı çalışmada da benzer sonuçlara ulaşılmıştır. Araştırmaya göre, turizm, yerel kültürü tanıtma ve ekonomik fayda sağlama potansiyeline sahip olsa da, bu süreç, yerel halkın kültürel mirasını koruyacak şekilde yönetilmediğinde, geleneksel değerlerde kayıplara yol açabilmektedir. Bolu'daki göller çevresinde de bu durum gözlemlenmiştir; turistik tesislerin ve etkinliklerin, yerel kültürel dokuyu göz ardı ederek sadece ekonomik kazanç odaklı düzenlenmesi, kültürel kimlik aşınmasını hızlandıran bir unsur olarak öne çıkmaktadır.

Sandbrook'un (2010) yerel ekonomik etkiler üzerine yaptığı çalışmada da belirtildiği gibi, kültürel sürdürülebilirliğin sağlanabilmesi için, turizm faaliyetlerinin yerel halkın kültürel değerlerini destekleyecek şekilde tasarlanması gerekmektedir. Bolu'daki göller örneğinde, yerel festivallerin, el sanatları pazarlarının ve geleneksel mutfak sunumlarının turistik etkinliklerle entegre edilmesi, hem kültürel mirasın korunmasına hem de ekonomik faydanın artırılmasına katkı sağlayabilir.

Sonuç olarak, Bolu'daki göllerin turistik çekiciliği, yerel kültürel değerlerle bütünleştğinde hem ekonomik hem de sosyal fayda sağlayabilir. Ancak bu sürecin sürdürülebilir olabilmesi için, turizm faaliyetlerinin yerel halkın katılımıyla planlanması ve kültürel mirasın korunmasını önceleyen politikaların geliştirilmesi gerekmektedir. Karanth ve DeFries'in (2011) Hindistan'daki korunan alanlar üzerine yaptığı çalışmada da vurgulandığı gibi, doğa temelli turizmin başarıya ulaşabilmesi, sadece çevresel korumaya değil, aynı zamanda yerel kültürel kimliğin korunmasına yönelik stratejilerin benimsenmesine bağlıdır.

6.4 Yönetim ve Sürdürülebilirlik Stratejileri

6.4.1 Yönetim ve Paydaşlar Arasındaki Koordinasyon Sorunları

Bulgular, Bolu'daki göllerin yönetiminin, farklı kamu kurumları ve yerel yönetimler arasında paylaşıldığını ve bu durumun sürdürülebilir turizm uygulamalarının etkinliğini olumsuz etkilediğini ortaya koymaktadır. Katılımcılar, Abant ve Yedigöller'in Milli Parklar Genel Müdürlüğü'ne, Gölcük'ün Bolu Belediyesi'ne ve Seben Gölü'nün ise valiliğe bağlı olmasının, koordinasyon eksikliğine yol açtığını belirtmiştir. Bu durum, paydaşlar arasında iş birliği sağlanamamasına ve sürdürülebilir turizm stratejilerinin bütüncül bir şekilde uygulanamamasına neden olmaktadır.

Bu bulgu, Bramwell ve Lane'in (2011) çok paydaşlı yönetim modellerinin sürdürülebilir turizmde kritik rol oynadığına dair vurgularıyla uyumludur. Araştırmacılar, sürdürülebilir turizm yönetiminin, merkezi ve yerel yönetimler, STK'lar, turizm işletmeleri ve yerel halk arasında etkili bir koordinasyonu gerektirdiğini belirtmiştir. Bolu'daki göllerin farklı kurumlar arasında paylaştırılması, bu koordinasyonun sağlanamamasına ve turizm yönetiminin parçalı bir şekilde yürütülmesine neden olmaktadır.

Fredman ve Margaryan'ın (2021) doğa temelli turizm üzerine yaptığı çalışmada da benzer bir durum gözlemlenmiştir. Araştırmaya göre, korunan alanlarda başarılı bir turizm yönetimi, paydaşlar arası güçlü bir iş birliğine ve ortak bir yönetim planına dayanmalıdır. Bolu'daki göllerin farklı yöneticiler altında bulunması, bu bütüncül yönetim yaklaşımının uygulanmasını zorlaştırmakta ve sürdürülebilir turizm hedeflerine ulaşılmasını engellemektedir.

Ayrıca, Hatipoğlu'nun (2021) Ordu iline yönelik yaptığı çalışmada, korunan alanların yönetiminde çok paydaşlı iş birliğinin eksikliğinin, turizm

faaliyetlerinin doğa ve yerel topluluklar üzerindeki olumsuz etkilerini artırdığı belirtilmiştir. Bu durum, Bolu'daki göllerin korunmasında da benzer bir zorluk olarak karşımıza çıkmaktadır. Özellikle altyapı eksiklikleri, çevresel bozulma ve ziyaretçi yoğunluğunun kontrol edilememesi, koordinasyon eksikliğinin doğrudan sonuçları olarak değerlendirilebilir.

Rinne ve Saastamoinen'in (2005) Finlandiya'nın Kuhmo bölgesindeki doğa temelli turizm yönetimine dair yaptığı araştırmada da, yerel ve ulusal paydaşların uyum içinde çalışmasının, turizm faaliyetlerinin hem ekonomik fayda hem de çevresel sürdürülebilirlik açısından olumlu sonuçlar doğurduğu belirtilmiştir. Bolu'daki göller için de benzer bir yaklaşımın benimsenmesi, yönetim etkinliğini artırabilir ve sürdürülebilir turizm uygulamalarını güçlendirebilir.

Sonuç olarak, Bolu'daki göllerin sürdürülebilir turizm açısından etkin bir şekilde yönetilebilmesi için, paydaşlar arasında güçlü bir koordinasyon sağlanması gerekmektedir. Bu doğrultuda, çok paydaşlı bir yönetim kurulu oluşturularak, turizm planlamasının bütüncül bir şekilde yürütülmesi ve koruma-kullanım dengesinin gözetilmesi, bölgenin ekolojik ve ekonomik sürdürülebilirliğini artırabilir. Elmahdy, Haukeland ve Fredman'ın (2017) belirttiği gibi, doğa temelli turizmin başarısı, yalnızca çevresel koruma ile değil, aynı zamanda etkili bir yönetim ve iş birliği yapısıyla mümkündür.

6.4.2 Altyapı Yetersizliği ve Ziyaretçi Yönetimi

Bulgular, Bolu'daki göl çevresinde tuvaletler, yürüyüş yolları, kamp alanları ve atık yönetim sistemleri gibi temel altyapı eksikliklerinin, hem ziyaretçi memnuniyetini olumsuz etkilediğini hem de çevresel baskıyı artırdığını göstermektedir. Katılımcılar, özellikle turizm yoğunluğunun arttığı dönemlerde, yetersiz altyapının çevre kirliliğine yol açtığını ve doğal alanların zarar görmesine sebep olduğunu belirtmiştir. Bu bulgu, Eagles, McCool ve Haynes'in (2002) sürdürülebilir turizm yönetimi ilkeleriyle örtüşmektedir. Yazarlar, taşıma kapasitesine uygun altyapının geliştirilmesinin hem ziyaretçi memnuniyetini hem de ekolojik sürdürülebilirliği artıracağını vurgulamıştır.

Karant ve DeFries'in (2011) Hindistan'daki korunan alanlara yönelik yaptığı çalışmada da benzer bulgulara rastlanmıştır. Araştırma, altyapı eksikliklerinin, turizm faaliyetlerinin plansız bir şekilde artmasına neden

olduğunu ve bu durumun çevresel baskıyı artırarak biyolojik çeşitliliği tehdit ettiğini ortaya koymuştur. Bolu'daki göller çevresinde de yetersiz altyapı, aşırı ziyaretçi yoğunluğu ve çevre kirliliği ile doğrudan ilişkilidir. Bu durum, özellikle Abant ve Yedigöller gibi popüler destinasyonlarda, çevre üzerindeki baskının artmasına yol açmaktadır.

Fredman ve Margaryan'ın (2021) doğa temelli turizm üzerine yaptığı çalışmada da, altyapının yetersiz olduğu bölgelerde turizmin çevresel etkilerinin daha belirgin hale geldiği ve bu durumun hem ziyaretçi memnuniyetini azalttığı hem de ekosistem dengesi üzerinde olumsuz etkiler yarattığı ifade edilmiştir. Bu bağlamda, Bolu'daki göllerin çevresinde, ziyaretçi akışını düzenlemek ve çevresel baskıyı azaltmak amacıyla, çevre dostu altyapı yatırımlarının yapılması gereklidir.

Sandbrook'un (2010) çalışması da turistik destinasyonlarda altyapının geliştirilmesinin, ziyaretçilerin çevreye olan olumsuz etkilerini azaltmada önemli bir rol oynadığını ortaya koymuştur. Özellikle yürüyüş yollarının belirli rotalar üzerinden planlanması, kamp alanlarının belirli bölgelerle sınırlandırılması ve tuvalet gibi temel olanakların sağlanması, ziyaretçilerin doğaya zarar vermeden turizm faaliyetlerini gerçekleştirmelerine olanak tanımaktadır. Bu tür uygulamalar, Bolu'daki göllerin çevresel sürdürülebilirliğini sağlamak adına kritik öneme sahiptir.

Yıldırım ve Topuz'un (2023) Kayseri Gesi Koruma Bölgesi üzerine yaptığı araştırma da altyapı yetersizliğinin hem ziyaretçi memnuniyetini azalttığını hem de doğal kaynakların tahribatına yol açtığını göstermektedir. Araştırmaya göre, korunan alanlarda altyapının geliştirilmesi, ziyaretçilerin turizm faaliyetlerini çevreye zarar vermeden gerçekleştirmesine olanak tanımaktadır. Bu doğrultuda, Bolu'daki göller çevresinde yürüyüş yollarının düzenlenmesi, çevre dostu tuvaletlerin inşa edilmesi, atık yönetim sistemlerinin güçlendirilmesi ve kamp alanlarının belirli bölgelerle sınırlandırılması, çevresel baskının azaltılmasına ve turizm faaliyetlerinin sürdürülebilirliğine katkı sağlayacaktır.

Sonuç olarak, Bolu'daki göllerde sürdürülebilir turizmin sağlanabilmesi için, altyapının taşıma kapasitesine uygun şekilde geliştirilmesi büyük önem taşımaktadır. Bu bağlamda, yerel yönetimlerin, kamu kurumlarının ve turizm paydaşlarının iş birliği ile çevre dostu altyapı yatırımlarının hayata geçirilmesi, hem ziyaretçi memnuniyetini artıracak hem de doğal alanların korunmasına katkıda bulunacaktır. Huybers ve Bennett'in (2003) belirttiği gibi, çevresel

yönetim uygulamaları, turistik destinasyonların rekabetçiliğini artırırken aynı zamanda ekosistem dengesinin korunmasına da yardımcı olmaktadır.

6.4.3 Eğitim ve Farkındalık Çalışmalarının Yetersizliği

Bulgular, Bolu'daki gölleri ziyaret eden turistlerin çevreye duyarlı davranışlar sergilemesi için farkındalık çalışmalarının artırılmasının önemini ortaya koymaktadır. Katılımcılar, turistlerin çevreye zarar vermeden doğa ile uyumlu bir şekilde vakit geçirmesi için bilinçlendirme programlarının yetersiz olduğunu vurgulamıştır. Özellikle yoğun turizm dönemlerinde, ziyaretçilerin çevreye karşı sorumluluklarının farkında olmaması, göllerin ekosistemine zarar verebilmektedir.

Bu bulgu, Ham ve Weiler'in (2002) çevresel eğitim programlarının, turistlerin çevre dostu davranışlarını artırabileceğine dair bulgularıyla paralellik göstermektedir. Araştırmalarına göre, çevre bilinci kazanan ziyaretçiler, atık yönetimi, flora ve fauna üzerindeki etkiler ve koruma önlemleri konusunda daha hassas davranmaktadır. Bolu'daki göllerde de benzer şekilde, ziyaretçilere yönelik bilinçlendirme çalışmalarının artırılması, ekosistem üzerindeki baskıyı azaltmada etkili olacaktır.

Fredman ve Margaryan'ın (2021) doğa temelli turizme dair çalışmaları da çevresel farkındalığın, turizmin sürdürülebilirliği açısından kritik bir unsur olduğunu göstermektedir. Araştırmalarına göre, çevre eğitimi alan ziyaretçiler, sürdürülebilir turizm uygulamalarına daha fazla uyum göstermekte ve destinasyonun korunmasına katkıda bulunmaktadır. Bolu örneğinde, göl çevresinde bilgilendirici tabelaların yetersizliği ve çevre dostu uygulamalara dair bilincin eksikliği, ekosistem üzerindeki olumsuz etkileri artıran unsurlar arasında yer almaktadır.

Ayrıca, Elmahdy, Haukeland ve Fredman'ın (2017) doğa temelli turizmin sürdürülebilirliğine dair çalışmalarında da ziyaretçilerin çevresel farkındalığının artırılmasının, turistik destinasyonların uzun vadeli korunmasında önemli rol oynadığı belirtilmiştir. Çevre dostu turizm uygulamalarının tanıtılması ve ziyaretçilerin bu uygulamalara uyumunun sağlanması, hem çevresel sürdürülebilirliği artıracak hem de turist memnuniyetini yükseltecektir.

Bu doğrultuda, Bolu'daki göller çevresinde çevresel farkındalık çalışmalarının artırılması, sürdürülebilir turizm yönetimi açısından önemli bir

adım olacaktır. Yıldırım ve Topuz'un (2023) Kayseri Gesi Koruma Bölgesi üzerine yaptığı araştırmada da belirtildiği gibi, ziyaretçilere yönelik bilgilendirici rehberlik hizmetleri, eğitim programları ve bilinçlendirme kampanyaları, turizm faaliyetlerinin çevre ile uyumlu bir şekilde sürdürülmesine katkıda bulunmaktadır.

Sonuç olarak, Bolu'daki göller çevresinde, ziyaretçilerin çevreye duyarlılığını artıracak eğitim ve farkındalık programlarının uygulanması, ekosistem korunmasını güçlendirecek ve turizmin sürdürülebilirliğini destekleyecektir. Eğitim programlarının, yerel yönetimler, STK'lar ve turizm işletmelerinin iş birliği ile yürütülmesi, bu sürecin daha etkili olmasını sağlayabilir (Ham ve Weiler, 2002; Fredman ve Margaryan, 2021).

7. SONUÇ ve ÖNERİLER

Araştırmanın sonucunda Bolu'daki göllerin bölge turizmi için önemli bir değer olduğunu belirlenmiştir. Ancak bazı belediyelerin göllerin mülkiyet ve kullanım hakkına sahip olmamalarından dolayı göllerden yerelde ekonomik anlamda yeterince faydalanamadıkları saptanmıştır. Göllerin turizm açısından taşıdığı değer yanı sıra biyolojik çeşitliliği artırıcı ve doğal yapıyı destekleyici bir rol üstlendiği belirlenmiştir. Ancak Bolu'da yapılan çok sayıda HİS göleti ve Seben Gölü'nün iklim üzerinde olumsuz etkisinin olduğu saptanmıştır. Bu durum, özellikle sonradan oluşturulan yapay göllerin iklim üzerinde olumsuz etkisinin olup olmadığının araştırılması gerektiğini ortaya koymaktadır. Kamu kurumları göllerin ekolojik değerini vurgularken, belediyeler göllerin ekolojik rolünün yanı sıra ekonomik ve kültürel bir kaynak olarak da kullanılması gerektiğini ifade etmişlerdir. Buna karşın, kamu kurumları ve STK'lar tarafından göllerin doğal yapısını bozmadan bu ekonomik potansiyelin sürdürülebilir şekilde kullanılması gerektiği ortaya konulmuştur.

Bolu'daki göllerin çoğunlukla yerel halk tarafından piknik, amatör balıkçılık ve günübirlik gezi gibi etkinlikler için tercih edildiği görülmüştür. İl dışından gelen ziyaretçiler ise daha çok doğayla iç içe olmak, dinlenmek, rahatlamak, stres atmak, gezmek ve bu doğal güzellikleri yerinde görüp fotoğraflamak amacıyla gölleri ziyaret etmektedir. Bunların yanı sıra bazı göllerin kuş gözlemi, kampçılık, trekking, profesyonel fotoğrafçılık ve kongre turizmi gibi daha özel amaçlarla da ziyaret edildiği tespit edilmiştir. Bolu'da en çok ziyaret edilen göllerin başında Abant, Gölcük ve Yedigöller gelmektedir. Bu durumun temelinde söz konusu göllerin tanınırlığı ve sunduğu rekreatif olanakların fazlalığı yatmaktadır. Ancak Bolu'daki belli başlı göllere olan talebin her geçen yıl artması, bu göller üzerindeki ziyaretçi baskısını artırarak taşıma kapasitelerini aşmakta ve göllerin ekolojik dengesini olumsuz etkilemektedir. Ayrıca Bolu'daki belli başlı göllerin ön plana çıkması, bu alanların sürdürülebilirliğini olumsuz etkilemekte ve diğer gölleri arka planda bırakarak bu bölgelerin potansiyelinin ortaya çıkmasını engellemektedir.

Bolu'daki belli başlı göller dışında turizm kapsamında göllerden yeteri düzeyde faydalanılamadığı tespit edilmiştir. Bölgedeki popüler göllerin dışındaki diğer göllerin tanıtım ve pazarlama eksikliklerinin göllerin sahip olduğu turizm

değerlerinin görünürlüğünü kısıtladığı belirlenmiştir. Göllerin turistik potansiyelinin tam olarak değerlendirilememesinin temel nedenleri arasında altyapı eksiklikleri, ulaşım sorunları ve yüksek fiyatlandırma stratejileri de öne çıkmaktadır. Zayıf altyapı, ziyaretçilerin temel gereksinimlerini karşılamasında aksaklıklara neden olurken, dar ve kıvrımlı yollar gibi ulaşım güçlükleri de bu bölgelere erişimi kısıtlamaktadır. Bu sorunların üstesinden gelmek amacıyla kamu kuruluşları, belediyeler ve STK'lar tarafından çeşitli çözüm önerileri getirilmiştir.

Göllerin turizm amaçlı potansiyelinin artırılmasına yönelik, kamp, kuş gözlemciliği, fotosafari, glamping ve gölde su sporları gibi faaliyetler ön plana çıkmıştır. Özellikle belediyeler tarafından göllerin potansiyelini artırmak için ildeki tüm göllerin turizme açılması ve rekreatif amaçlı faaliyetlerin yapılması gerektiği belirtilmiştir. Ancak Bolu'daki korunan alanlar kapsamında bulunan göllerin yönetiminden sorumlu Doğa Koruma ve Milli Parklar ile Orman Bölge Müdürlüğü yöneticileri tarafından daha fazla faaliyet artırıcı eylem olmaması ve göllerin doğal haliyle kalması gerektiği vurgulanmıştır. Göller üzerinde yapılacak her türlü faaliyetin bu alanların sürdürülebilirliği açısından risk oluşturabileceği belirtilmiştir. Bu iki kurum tarafından göl ve çevresinde tahribata yol açabilecek etkinlikler yerine planlı özel etkinliklerin (resim yapma etkinliği, engelsiz günü, uçurtma şenliği, oryantiring, düğüm teknikleri ve doğada hayatta kalma yöntemleri, doğada iz okuma, doğayı dinleme, kuş sesleri ve türlerini tanıma etkinliği vb.) yapılması gerektiği belirtilmiştir. Ayrıca DKMP Müdürlüğü tarafından göl ve çevresinde çeşitli sebeplerle, özellikle insan kaynaklı bozulmalar yaşandığı ve bundan ötürü uzun devreli geliştirme planları doğrultusunda göllerdeki faaliyetleri en aza indirme politikası izlendiği belirtilmiştir.

Göllerin korunması ve sürdürülebilirliğine ilişkin DKMP ile Orman Bölge Müdürlüğü yetkilileri tarafından sorumlulukları kapsamındaki her korunan alan için birbirinden farklı uzun devreli geliştirme ve yönetim planları uygulandığı belirtilmiştir. Korunan alan statüsündeki göllerin korunması amacıyla göl üzerinde her türlü faaliyet yasaklanmakta, göle kanalizasyon suyu ulaşmaması için önlemler alınmakta ve bu göllerin su kalitesi her yıl yapılan ölçümlerle takip edilmektedir. Ayrıca korunan alanlar dışında kalan göllerin korunması ve sürdürülebilirliği için küçük ölçekli yerel girişimler dışında ortak bir çalışma yapılmadığı belirlenmiştir.

Belediyelerin yetki alanı içerisinde olmasa da göllerde ileriye dönük sürdürülebilirliğin sağlanmasına ilişkin peyzaj planları hazırladığı, ilçe sınırları içerisindeki gölleri mücavir alan sınırlarına dahil ederek faaliyetleri kurumsal düzeyde yürütüp gölleri turizme kazandırmayı planladıkları belirlenmiştir. DKMP Müdürlüğü'nün bu konuda bir yol haritası ve 20 yıllık uygulama planı olduğu saptanmıştır. Zaman içinde ziyaretçi sayısının artmasıyla birlikte taşıma kapasitesinin aşılmaması için hem gölleri hem de göl çevresindeki ormanlık alanları ve doğal peyzajı koruyabilecek ek tedbirler alındığı ortaya konulmuştur. Örneğin, Yedigöller Milli Parkı'na yoğun ziyaretçi akını olduğu dönemde alana araç girişini kapatma projesi planlanmıştır. Buna göre ring sistemi ile ziyaretçileri göllerin olduğu bölgeye taşıyarak buradaki trafik yoğunluğunu azaltıp doğaya etkisini en aza indirmek planlanmıştır. Yine gölleri korumak için alandaki etkinlikler azaltılmaya çalışılmıştır. Daha önceden Yedigöller'de 500 tane çadır kurulabilirken, artık iki noktada toplamda 112 çadıra izin verildiği belirtilmiştir. Bazı göllerde ateşli piknik yapmak yasaklanmış, bazı göl ve çevresinde hiçbir şekilde piknik yapmaya izin verilmemiştir. Ayrıca korunan alanlarda randevulu sistem ile ziyaretçi kabulü ve toplumu bu farkındalığa hazırlamak için birtakım çalışmalar planlanmaktadır.

Çalışmada kaymakamlıkların, STK'ların ve birçok belediyenin göllerde sürdürülebilirliği sağlamak amacıyla herhangi bir bütçelerinin olmadığı tespit edilmiştir. Bazı belediyelerin ise bütçesi olmasına rağmen, bu bütçenin daha çok tanıtım faaliyetlerine ayrıldığı belirlenmiştir. Ayrıca, İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü'nün de bu amaç kapsamında yetki ve bütçesinin bulunmadığı belirlenmiştir. Bu amaç kapsamında belirli bir bütçeye sahip DKMP Müdürlüğü'nün bu bütçeyi, alanların korunması, geliştirilmesi ile altyapı, üst yapı giderleri ve tesislerin bakım onarımının karşılanması amacıyla gelişim ve yönetim planları çerçevesinde kullandığı ortaya konmuştur.

Bolu'da doğa temelli turizm alanında herhangi bir uluslararası akreditasyon veya tescil çalışması yapılmadığı ve bu konya ilişkin farkındalığın yetersiz olduğu tespit edilmiştir. Sadece DKMP Müdürlüğü tarafından tescil çalışmalarına kaynak olabileceği düşünülmüş ve yurt dışına bir proje başvurusu yapılmıştır. “Karadeniz Havzasında Sınır Ötesi İşbirliği” adlı bu proje ile Yedigöller'in akreditasyon çalışması kapsamında değerlendirilmesi için bir başlık açılmış olup, projenin

kabul görmesi halinde akreditasyon işlemleri için çalışmaların yapılması öngörülmektedir.

Bolu'daki doğa temelli göllerin tanınırlığının artırılması ve daha geniş hedef kitlelerin bölgeye çekilmesi konusunda kurumlar arasında fikir uyuşmazlıkları olduğu saptanmıştır. Buna göre, göllerin çevrelerindeki farklı alternatif turizm alanlarıyla birleştirilerek yeni turizm rotalarının oluşturulması, çok sayıda ziyaretçi yerine nitelikli ve bilinçli doğa turistlerinin bölgeye çekilmesi, göllerin çevrelerine turizm yatırımları yaparak ulaşım ve konaklama seçeneklerinin artırılması ile tanınırlığın ve geniş kitlelere ulaşmanın mümkün olabileceği saptanmıştır. Bununla birlikte bazı kurumlar tarafından yatırım ve tanıtımdan ziyade göllerin tamamen korunmasına ilişkin çalışmalar yapılması ve tedbirler alınması gerektiği savunulmuştur. Bu konudaki genel görüş ise yoğun ziyaretçi alan yerlerde göllerin öncelikle potansiyelinin ve taşıyabileceği insan kapasitesinin belirlenmesi, buna göre geniş hedef kitle yerine ziyaretçilerin kontrollü şekilde alanlara alınarak koruma-kullanma dengesinin sağlanması yönündedir. Yaygın görüşe göre Abant, Gölcük ve Yedigöller gibi bilinen alanların tanınırlığı yeterince artmış ve taşıma kapasitelerine ulaşılmıştır. Bu alanları tanıtmak yerine, Seben, Göynük, Yeniçağa, Mudurnu, Kırısıcık, Mengen gibi ilçelerdeki diğer alanlara yoğunlaşarak bu bölgelerin tanıtımları yapılmalı ve ziyaretçiler bu alanlara çekilerek bu bölgelerin ekonomik kalkınmalarına katkı sağlanmalıdır. Böylece taşıma kapasitesi dolmuş alanlardaki yoğunluk da farklı bölgelere yönlendirilebilecektir.

Çalışmada bölgedeki göl turizmi açısından sürdürülebilirliği olumsuz etkileyen faktörlerin başında insanların bilinçsiz davranışları dikkat çekmektedir. Bu davranışların başında insanların kullandıkları alanları kirletmeleri, çöplerini doğaya bırakmaları, kaçak balık avlamaları, doğayı hoyratça kullanmaları ve her şeyi bilinçsizce tüketme anlayışı gelmektedir. Bununla birlikte iklim değişikliği nedeniyle yağışların azalması ve kuraklık sonucunda göllerin kurumaya başlaması, denetimlerin yetersizliği ile göllerde ve doğal alanlarda tam koruma sağlanamaması gibi unsurlarında da sürdürülebilirliği olumsuz etkilediği saptanmıştır.

Çalışmada Bolu'daki göllerin hem doğal ekosistem hem de turizm potansiyeli açısından önemli alanlar olduğu ancak insan etkisi, altyapı yetersizlikleri ve paydaşlar arası koordinasyon eksikliği nedeniyle bu potansiyelin sürdürülebilir şekilde yönetilemediği belirlenmiştir. Göller, bölgedeki biyolojik çeşitliliğin korunması ve doğa temelli turizmin geliştirilmesi açısından kritik öneme sahip olsa da artan ziyaretçi baskısı, düzensiz turizm faaliyetleri ve yetersiz altyapı, bu ekosistemlerin hassas dengesini tehdit etmektedir. Bölgede göl turizmi faaliyetlerinin yerel ekonomi üzerinde olumlu etkileri olduğu ancak bu etkinin daha çok göl çevresindeki ticari işletmelerde yoğunlaştığı saptanmıştır.

Çalışmanın bulguları sürdürülebilirliğin sağlanabilmesi için paydaşlar arasında daha güçlü bir iş birliği ve koordinasyon mekanizmasına ihtiyaç olduğunu da göstermektedir. Farklı kurumlar arasında yetki ve sorumluluk paylaşımının net olmaması, göllerin yönetimini zorlaştırmakta ve koruma çalışmalarını aksatmaktadır. Aynı zamanda, çevresel farkındalığın düşük olması, ziyaretçilerin ekosistem üzerinde olumsuz etkiler bırakmasına yol açmaktadır.

7.1 Göllerde Sürdürülebilir Turizmin Sağlanması İçin Yapılacak Proje ve Uygulamalara Yönelik Öneriler

Bolu'daki göllerin doğa temelli turizm açısından sürdürülebilir bir şekilde yönetilmesinin, çevresel koruma, ekonomik fırsatların adil dağılımı, paydaşlar arası koordinasyon ve çevre bilinci artırıcı faaliyetlerin bütüncül bir şekilde ele alınması ile mümkün olacağı düşünülmektedir. Bu doğrultuda hem ekosistemin korunmasına hem de yerel kalkınmanın desteklenmesine yönelik somut adımlar içeren öneriler “*çevresel yönetim*”, “*ekonomik sürdürülebilirlik*”, “*yönetim ve iş birliği*” ve “*eğitim ve farkındalık*” olmak üzere aşağıda 4 başlıkta toplanarak açıklanmıştır.

Çevresel Yönetim

- *Taşıma Kapasitesine Dayalı Ziyaretçi Yönetimi*: Her göl için belirli bir taşıma kapasitesi belirlenmeli ve ziyaretçi sayısı bu kapasiteye göre düzenlenmelidir. Özellikle yoğun sezonlarda giriş kontrolleri sağlanarak ekosistem üzerindeki baskı azaltılmalıdır.

- *Atık Yönetiminin Güçlendirilmesi*: Göl çevresinde modern atık toplama ve geri dönüşüm sistemleri kurulmalı, ziyaretçilere yönelik atık ayrıştırma noktaları artırılmalıdır.

• *Ekoturizm Yollarının Oluşturulması:* Göller arasında bisiklet ve yürüyüş yolları gibi çevre dostu ulaşım hatları geliştirilmeli ve bu güzergâhlar boyunca bilgilendirici tabelalar yerleştirilmelidir.

• *Doğal Alanların Rehabilitasyonu:* Yoğun insan faaliyetlerinden zarar gören alanlarda habitat restorasyonu çalışmaları başlatılmalı ve bu süreçte yerel halkın katılımı teşvik edilmelidir.

Ekonomik Sürdürülebilirlik

• *Yerel Kooperatiflerin Kurulması:* Yerel halkın, turizmden daha fazla ekonomik fayda sağlayabilmesi için kadın ve genç girişimcilerin katılımıyla kooperatifler kurulmalı ve bu kooperatifler aracılığıyla el sanatları, organik ürünler ve yerel gıdalar turistlere sunulmalıdır.

• *Yerel Ürün Pazarlarının Oluşturulması:* Göl çevresinde, bölgeye özgü ürünlerin satıldığı pazar alanları kurulmalı ve bu alanlar turistlerin kolay erişebileceği noktalarda konumlandırılmalıdır.

• *Turizm Girişimlerinin Desteklenmesi:* Yerel halkın turizm girişimlerinde bulunabilmesi için hibe ve düşük faizli kredi programları devreye sokulmalı, özellikle ekoturizm odaklı konaklama ve yeme-içme tesislerine yönelik teşvikler artırılmalıdır.

• *Kadın ve Genç Girişimciliğinin Teşviki:* Turizm sektöründe kadınların ve gençlerin daha aktif rol alabilmesi için mesleki eğitim programları düzenlenmeli ve bu kesimlerin işletme kurmalarına yönelik finansal destek mekanizmaları oluşturulmalıdır.

Yönetim ve İş Birliği

• *Koordinasyon Mekanizması Oluşturulması:* Göllerin yönetiminden sorumlu kamu kurumları, belediyeler, STK'lar ve yerel toplulukların temsilcilerinden oluşan bir Sürdürülebilir Turizm Koordinasyon Kurulu kurulmalıdır. Bu kurul, turizm planlamalarını koordine ederek çatışmaları önleyebilir ve yönetim süreçlerini daha verimli hale getirebilir.

• *Ortak Yönetim Planı:* Göllerin korunması ve turizmin sürdürülebilir şekilde planlanması için, tüm paydaşların katılımıyla bir Göl Yönetim Planı hazırlanmalı ve bu planın uygulanmasına yönelik düzenli izleme ve raporlama süreçleri oluşturulmalıdır.

• *STK'lar ile İş Birliği*: Sivil toplum kuruluşları, sürdürülebilir turizme yönelik projelerde aktif rol almalı ve çevre koruma, yerel kalkınma ve eğitim programlarında paydaş olarak sürece dâhil edilmelidir.

Eğitim ve Farkındalık

• *Ziyaretçilere Yönelik Çevre Bilinci Kampanyaları*: Göl çevresinde çevresel bilinci artırmak amacıyla bilgilendirici tabelalar yerleştirilmeli, doğa yürüyüşü rotaları boyunca çevre dostu uygulamalar hakkında farkındalık artırıcı mesajlar paylaşılmalıdır.

• *Eğitim Programlarının Geliştirilmesi*: Yerel halk, işletmeciler ve turistler için sürdürülebilir turizm, atık yönetimi ve doğal yaşamın korunması konularında eğitim programları düzenlenmelidir.

• *Dijital Farkındalık Çalışmaları*: Sosyal medya ve internet platformları üzerinden, Bolu'daki göllerin doğal ve kültürel değerlerini tanıtan, çevre dostu turizm davranışlarını teşvik eden kampanyalar yürütülmelidir.

• *Ödül ve Teşvik Sistemleri*: Çevreye duyarlı işletmeler ve ziyaretçiler için Yeşil Sertifika gibi ödüllendirme sistemleri oluşturularak sürdürülebilir turizm uygulamaları teşvik edilmelidir.

7.2 Gelecekte Yapılacak Akademik Çalışmalara Yönelik Öneriler

Bolu'daki göller ve çevresinde doğa temelli turizmin sürdürülebilirliğini artırmak amacıyla, gelecekteki araştırmaların hem ekosistem hem de sosyo-ekonomik etkileri kapsayacak şekilde tasarlanması önemlidir. Bu doğrultuda, gelecekte yapılacak akademik çalışmalara yönelik öneriler “*ekosistem üzerindeki etkilerin izlenmesi*”, “*ekonomik etkiler ve yerel kalkınma*”, “*sosyal ve kültürel etkilerin incelenmesi*”, “*yönetim ve paydaş iş birliği modelleri*” ve “*dijitalleşme ve akıllı turizm uygulamaları*” olmak üzere aşağıdaki 5 başlıkta toplanarak açıklanmıştır. Bu önerilerin araştırma ve uygulama alanındaki boşluğun doldurulmasına ve sürdürülebilir turizm politikalarının daha etkin bir şekilde geliştirilmesine katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Ekosistem Üzerindeki Etkilerin İzlenmesi

• *Uzun Vadeli Çevresel İzleme*: Göl ekosistemlerinin turizm faaliyetlerinden nasıl etkilendiğini anlamak için, su kalitesi, flora ve fauna çeşitliliği gibi biyofiziksel göstergeleri içeren uzun vadeli izleme çalışmaları

yapılmalıdır. Özellikle artan ziyaretçi yoğunluğunun, endemik türler ve habitatlar üzerindeki etkileri detaylı olarak incelenmelidir.

- *Taşıma Kapasitesi Çalışmaları:* Her göl için, mevsimsel ve yıllık bazda taşıma kapasitesini belirlemek üzere bilimsel araştırmalar yapılmalı ve bu veriler, ziyaretçi yönetim planlarına entegre edilmelidir. Böylelikle, aşırı turizm baskısı nedeniyle ekosistemlerin zarar görmesi önlenebilir.

- *İklim Değişikliği Etkileri:* Küresel iklim değişikliğinin, göl seviyeleri, su kalitesi ve biyolojik çeşitlilik üzerindeki etkilerini değerlendirmek amacıyla, iklim modellemelerine dayalı çalışmalar yürütülmelidir.

Ekonomik Etkiler ve Yerel Kalkınma

- *Turizmin Ekonomik Katkısının Analizi:* Göl çevresindeki turizm faaliyetlerinin yerel ekonomiye olan katkısını ölçen ayrıntılı bir ekonomik etki analizi yapılmalıdır. Bu analiz, turizm gelirlerinin nasıl dağıldığını ve hangi kesimlerin ekonomik fırsatlardan daha fazla yararlandığını ortaya koyabilir.

- *Kadın ve Genç Girişimciliği Üzerine Çalışmalar:* Turizm sektöründe kadınların ve gençlerin rolünü inceleyen araştırmalar yapılmalı ve bu grupların ekonomik faydaya erişimini artırmak için hangi destek mekanizmalarının etkili olabileceği araştırılmalıdır.

- *Turizm Kooperatiflerinin Etkililiği:* Yerel halkın turizm gelirlerinden daha fazla fayda sağlaması amacıyla kurulan kooperatiflerin ekonomik ve sosyal etkileri değerlendirilmelidir.

Sosyal ve Kültürel Etkilerin İncelenmesi

- *Yerel Halkın Tutum ve Algıları:* Turizm faaliyetlerinin yerel halk üzerindeki sosyal ve kültürel etkilerini değerlendiren araştırmalar yapılmalıdır. Özellikle turizmin yaşam kalitesi, kültürel kimlik ve gelenekler üzerindeki etkileri incelenmelidir.

- *Ziyaretçi Memnuniyeti ve Davranış Analizi:* Ziyaretçilerin göl deneyimleri, çevre bilinci ve sürdürülebilirlik uygulamalarına yönelik tutumlarını inceleyen araştırmalar, gelecekteki turizm politikalarına yön verebilir.

- *Turizmle İlişkili Sosyal Adalet Çalışmaları:* Turizm gelirlerinin dağılımındaki adaletsizlikleri ve bu durumun yerel topluluklar üzerindeki etkilerini analiz eden çalışmalar, daha kapsayıcı turizm politikalarının geliştirilmesine katkı sağlayabilir.

Yönetim ve Paydaş İş Birliği Modelleri

- *Katılımcı Yönetim Modelleri:* Kamu kurumları, yerel yönetimler, STK'lar ve yerel halkın birlikte çalıştığı, paydaş katılımını esas alan yönetim modelleri incelenmeli ve bu modellerin etkinliği değerlendirilmelidir.

- *İyi Uygulama Örnekleri:* Türkiye ve dünyadaki benzer doğal alanlarda uygulanan başarılı sürdürülebilir turizm stratejileri analiz edilerek, Bolu'daki göller için uyarlanabilir modeller önerilmelidir.

- *Kurumsal Koordinasyon Araştırmaları:* Farklı kamu kurumları, belediyeler ve STK'lar arasındaki iş birliği mekanizmalarının nasıl geliştirilebileceğine yönelik araştırmalar yapılmalı ve bu mekanizmaların etkinliğini artıracak stratejiler belirlenmelidir.

Dijitalleşme ve Akıllı Turizm Uygulamaları

- *Akıllı Turizm Çözümleri:* Ziyaretçi akışını izlemek, çevresel etkiyi minimize etmek ve sürdürülebilir turizm uygulamalarını teşvik etmek amacıyla dijital teknolojilerin nasıl kullanılabileceğini inceleyen çalışmalar yapılmalıdır.

- *Sanal Rehberlik ve Bilgilendirme:* Ziyaretçilerin çevre bilincini artırmak amacıyla, dijital platformlar üzerinden sanal rehberlik uygulamaları ve bilgilendirici içerikler sunulabilir.

KAYNAKLAR

- Acuner, E., ve Tayfun, A. (2016). Doğa temelli erişilebilir turizm: Rize örneği. *Journal of Tourism and Gastronomy Studies*, 4(2), 63-93. <https://doi.org/10.21325/jotags.2016.14>
- Akıncı, Z. ve Kasalak, M. A. (2016). Sürdürülebilir turizm yönetimi açısından özel ilgi turizminin yeri ve önemi. *Çatalhöyük Uluslararası Turizm ve Sosyal Araştırmalar Dergisi*, (1), 161-182.
- Aksoy, N., Özkan, N. G., Koçer, N., Müderrisoğlu, H., ve Eroğlu, E. (2023). Bolu Gölçük'teki doğal ve egzotik sucul bitki türleri için risk yönetimi planı. *Anadolu Orman Araştırmaları Dergisi*, 9(1), 171-182. <https://doi.org/10.53516/ajfr.1266251>
- Alaeddinoglu, F., ve Can, A. S. (2011). Identification and classification of nature-based tourism resources: Western Lake Van basin, Turkey. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, 19, 198-207. <https://doi.org/10.1016/j.sbspro.2011.05.124>
- Anadolu Ajansı. (2024a). <https://www.aa.com.tr/tr/yasam/bolunun-dogal-guzelliklerini-gecen-yil-1-milyon-267-bin-kisi-ziyaret-etti/3104121#:~:text=Bolu%20Do%C4%9Fa%20Koruma%20ve%20Milli,bin%20610%20ki%C5%9Fi%20ziyaret%20etti> adresinden 18.02.2024 tarihinde alınmıştır.
- Anadolu Ajansı. (2024b). <https://www.aa.com.tr/tr/turkiye/bati-karadenizin-en-buyuk-yapay-goleti-sulama-projesi-icin-bosaltiliyor/1921979> adresinden 17.03.2024 tarihinde alınmıştır.
- Arı, Y. (2006). Ramsar Sözleşmesi'nin doğa koruma yaklaşımına eleştirel bir bakış. *Doğu Coğrafya Dergisi*, 11(15), 275-302.
- Arslan, E. S. (2019). Burdur'da doğa turizmi ile ilişkili alternatif rotaların belirlenmesi. *International Journal of Geography and Geography Education*, (40), 332-346. <https://doi.org/10.32003/iggei.570310>
- Arslangündoğdu, Z. (2011). Bolu-Aladağ Göleti ve çevresinin avifaunası. *Düzce Üniversitesi Orman Fakültesi Ormancılık Dergisi*, 7(2), 105-115.
- Atalay, R. ve Ünüvar, Ş. (2019). Yerli ziyaretçilerin ve halkın alternatif turizmin bölgesel kalkınmaya etkisine yönelik algısı: Beyşehir örneği. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Meslek Yüksekokulu Dergisi*, 22 (2), 469-480. <https://doi.org/10.29249/selcuksbmyd.546808>
- Bâc, D. P. (2014). The emergence of sustainable tourism-A literature review. *Quaestus Multidisciplinary Research Journal*, 4, 131-140.
- Bahar, O. (2007). Bölgesel kalkınmada turizm sektörünün ekonomik açıdan yeri ve önemi. *Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 2007(19).
- Balmford, A., Beresford, J., Green, J., Naidoo, R., Walpole, M., ve Manica, A. (2009). A global perspective on trends in nature-based tourism. *PLoS biology*, 7(6), e1000144. <https://doi.org/10.1371/journal.pbio.1000144>
- Balmford, A., Green, J. M., Anderson, M., Beresford, J., Huang, C., Naidoo, R., ... ve Manica, A. (2015). Walk on the wild side: Estimating the global magnitude of visits to protected areas. *PLoS Biology*, 13(2), e1002074. <https://doi.org/10.1371/journal.pbio.1002074>
- Baltacı, A. (2019). Nitel araştırma süreci: Nitel bir araştırma nasıl yapılır?. *Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 5(2), 368-388. <https://doi.org/10.31592/aeusbed.598299>
- Başkale, H. (2016). Nitel araştırmalarda geçerlik, güvenilirlik ve örneklem büyüklüğünün belirlenmesi. *Dokuz Eylül Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi Elektronik Dergisi*, 9(1), 23-28.

Batman, Z. P., ve Demirel, Ö. (2015). Altındere Vadisi Meryemana Deresi güzergâhında doğa temelli turizm etkinliği: Yamaç paraşütü. *İnönü Üniversitesi Sanat ve Tasarım Dergisi*, 5(11), 13-26. Doi: 10.16950/std. 12739.

Bayındır, N. (2013). *Aquatic plant diversity of Gölköy and Yumrukaya (Bolu, Turkey)* [Yüksek Lisans Tezi, Abant İzzet Baysal Üniversitesi]. YÖK Ulusal Tez Merkezi.

Baykul, A., ve Maden, S. I. (2017). Bölgesel kalkınma ve turizm ilişkisi: TR61 bölgesi üzerine bir değerlendirme. *Uluslararası Global Turizm Araştırmaları Dergisi*, 1(2), 65-73.

Bayramoğlu Karşı, M. B. (2017). *Rekreasyonel aktivitelerin Gölçük tabiat parkına etkilerinin araştırılması* [Doktora Tezi, Abant İzzet Baysal Üniversitesi]. YÖK Ulusal Tez Merkezi.

Berik, M. (2018). *Bolu ilinin ekoturizm potansiyelinin belirlenmesi: Dörtdivan, Kıbrısık ve Seben ilçeleri üzerine bir araştırma* [Yüksek Lisans Tezi, Atılım Üniversitesi]. YÖK Ulusal Tez Merkezi.

Bertaux, D. (1981). From the life-history approach to the transformation of sociological practice. *Biography and society: The life history approach in the social sciences*, 29-45.

Beşkardeş, V. (2009). *Bolu-Yedigöller yaban hayatı koruma ve geliştirme sahasında yaban hayatı yönetimi* [Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi]. YÖK Ulusal Tez Merkezi.

Blumstein, D.T., Geffroy, B., Samia, D.S.M., ve Bessa, E. (2017). Introduction: Ecotourism's promise and peril. Blumstein, D., Geffroy, B., Samia, D., Bessa, E. (Ed.), *Ecotourism's promise and peril* içinde (ss. 1-7). Springer Int. Publ. <https://doi.org/10.1007/978-3-319-58331-0>

Bolu Havadis. (2022). <https://www.boluhavadis.net/golkoy-projesinin-akibeti-ne-olacak> adresinden 18.03.2024 tarihinde alınmıştır.

Bolu Havadis. (2022). <https://www.boluhavadis.net/seben-gol-evine-kavusuyor> adresinden 17.03.2024 tarihinde alınmıştır.

Bolu İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü. (2024a). <https://bolu.ktb.gov.tr/TR-354568/abant-golu-milli-parki.html> adresinden 25.01.2024 tarihinde alınmıştır.

Bolu İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü. (2024b). <https://bolu.ktb.gov.tr/TR-354569/yedigoller-milli-parki.html> adresinden 17.02.2024 tarihinde alınmıştır.

Bolu İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü. (2024c). <https://bolu.ktb.gov.tr/TR-366005/golcuk-tabiat-parki---merkez.html> adresinden 24.02.2024 tarihinde alınmıştır.

Bolu İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü. (2024d). <https://bolu.ktb.gov.tr/TR-366014/suluklugol-tabiat-parki---mudurnu.html> adresinden 08.03.2024 tarihinde alınmıştır.

Bolu İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü. (2024e). <https://bolu.ktb.gov.tr/TR-366012/goksu-tabiat-parki---merkez.html> adresinden 08.03.2024 tarihinde alınmıştır.

Bolu İl Tarım ve Orman Müdürlüğü. (2018). <https://bolu.tarimorman.gov.tr/Haber/736/Bolu-Gol-Ve-Goletlerine-124-000-Adet-Yavru-Sazan-Takviyesi-Yapildi#:~:text=%C4%B0limizde%20200'e%20ula%C5%9Fan%20g%C3%B6l,i%C3%A7in%20%C3%B6nemli%20bir%20potansiyel%20olu%C5%9Fturmakta%C4%B1r> adresinden 13.05.2024 tarihinde alınmıştır.

Bolu İl Tarım ve Orman Müdürlüğü. (2024). <https://bolu.tarimorman.gov.tr/Sayfalar/AlbumDetay.aspx?OgeId=7709> adresinden 18.03.2024 tarihinde alınmıştır.

Bolu Valiliği. (2024a). <http://www.bolu.gov.tr/abant-tabiat-parki> adresinden 03.02.2024 tarihinde alınmıştır.

Bolu Valiliği. (2024b). <http://www.bolu.gov.tr/yedigoller-milli-parki> adresinden 18.02.2024 tarihinde alınmıştır.

Bolu Valiliği. (2024c). <http://www.bolu.gov.tr/golcuk-ormanici-dinlenme-yeri> adresinden 24.02.2024 tarihinde alınmıştır.

Bolu Valiliği. (2024d). <http://www.bolu.gov.tr/sunnet-golu> adresinden 05.03.2024 tarihinde alınmıştır.

Bolu Valiliği. (2024e). <http://www.bolu.gov.tr/bolu-valisi-erkan-kilic-seben-ve-goynuk-ilcelerinde-incelemelerde-bulundu> adresinden 17.03.2024 tarihinde alınmıştır.

Bolu Valiliği. (2024f). <http://www.bolu.gov.tr/golkoy-baraj-golu> adresinden 18.03.2024 tarihinde alınmıştır.

Bolu Valiliği. (2024g). <http://bolu.gov.tr/golkoy-barajinin-cehresi-degisiyor#> adresinden 18.03.2024 tarihinde alınmıştır.

Bolu Valiliği. (2024h). <http://www.bolu.gov.tr/karamurat-golu> adresinden 22.03.2024 tarihinde alınmıştır.

Bolu Valiliği. (2024j). <http://bolu.gov.tr/av-turizmi> adresinden 22.03.2024 tarihinde alınmıştır.

Bolu.goturkiye.com. (2024). <https://cdn.goturkiye.com/bolu/goynuk-sunnet-golu.jpg> adresinden 05.03.2024 tarihinde alınmıştır.

Bramwell, B., Henry, I., Jackson, G., Prat, A.G., Richards, G. and van der Straaten, J. (1996). *Sustainable tourism management: Principles and practice*. Tilburg University Press,

Bramwell, B., ve Lane, B. (2011). Critical research on the governance of tourism and sustainability. *Journal of Sustainable Tourism*, 19(4-5), 411-421. <https://doi.org/10.1080/09669582.2011.580586>

Bratman, G. N., Hamilton, J. P., ve Daily, G. C. (2012). The impacts of nature experience on human cognitive function and mental health. *Annals of the New York Academy of Sciences*, 1249(1), 118-136. <https://doi.org/10.1111/j.1749-6632.2011.06400.x>

Buckley, R. (2003). Ecological indicators of tourist impacts in parks. *Journal of Ecotourism*, 2(1), 54-66. <https://doi.org/10.1080/14724040308668133>

Buckley, R., Pickering, C., ve Weaver, D. B. (Ed.). (2003). *Nature-based tourism, environment and land management*. Cabi Publishing.

Butler, R. W. (1980). The concept of a tourist area cycle of evolution: Implications for management of resources. *Canadian Geographer*, 24(1), 5-12. <https://doi.org/10.1111/j.1541-0064.1980.tb00970.x>

Butler, R. W. (1999). Sustainable tourism: A state-of-the-art review. *Tourism Geographies*, 1(1), 7-25. <https://doi.org/10.1080/14616689908721291>

Butler, R.W. (1993). Tourism: An Evolutionary Perspective. J. G. Nelson, R. Butler, ve G. Wall. (Ed.), *Tourism and sustainable development: monitoring, planning, and managing* içinde (ss. 27-43). Department of Geography Publication 37.

Ceren, İ. Ş. Ç. İ. (2021). Doğa temelli turizme katılım motivasyonu ve deneyim doyumu ilişkisi. *Yaşar Üniversitesi E-Dergisi*, 16(64), 1763-1786. <https://doi.org/10.19168/jyasar.891419>

Ceylan, S., ve Bulut, İ. (2019). Salda Gölü özel çevre koruma bölgesinde turizm baskısı, koruma ve sürdürülebilirlik. *Türk Coğrafya Dergisi*, (73), 79-89. <https://doi.org/10.17211/tcd.637091>

Ceylan, T. (2001). Turizm ve sürdürülebilir gelisme. *Anatolia: Turizm Araştırmaları Dergisi*, 12(2), 169-177.

Charmaz, K. (2006). *Constructing grounded theory: A practical guide through qualitative analysis*. Sage Publications.

Chung, M. G., Dietz, T., ve Liu, J. (2018). Global relationships between biodiversity and nature-based tourism in protected areas. *Ecosystem Services*, 34, 11-23. <https://doi.org/10.1016/j.ecoser.2018.09.004>

Cokokuyancokgezen.com. (2024). <https://cokokuyancokgezen.com/yedigoller-milli-parki/> adresinden 07.02.2024 tarihinde alınmıştır.

Creaco, S., ve Querini, G. (2003, Ağustos 27-30). *The role of tourism in sustainable economic development*. [Sözlü sunum]. 43. Congress of The European Regional Science Association, Finland. <https://hdl.handle.net/10419/115956>

Çavuşoğlu, F., ve Kolbakır, E. S. (2023). Doğa temelli turizme katılan turistlerin seyahat motivasyonlarını ve yaşam doyumlarını belirlemeye yönelik bir araştırma. *Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 25(1), 358-377. <https://doi.org/10.16953/deusosbil.1202312>

Çelekli, A., Albay, M., ve Dügel, M. (2007). Phytoplankton (except bacillariophyceae) flora of lake Gököy (Bolu). *Turkish Journal of Botany*, 31(1), 49-65.

Çevre Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı. (2024). <https://bolu.csb.gov.tr/mudurnu-ilcesi-karamurat-goludogal-sit-alaninin-tescili-duyuru-419795> adresinden 22.03.2024 tarihinde alınmıştır.

Çiçek, D., ve Korkmaz, E. (2021). Doğa temelli turizme katılan bireylerin çevre yaklaşımlarının incelenmesi. *Türk Turizm Araştırmaları Dergisi*, 5(4), 2666-2682. <https://doi.org/10.26677/TR1010.2021.892>

Çobanoğlu, G. (1999). *Bolu-Abant Tabiat Parkı ve çevresi likenleri üzerinde taksonomik incelemeler* [Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi]. YÖK Ulusal Tez Merkezi.

Çolak, O. (2023). *Sapanca destinasyonunda sürdürülebilir turizm gelişimi* [Doktora Tezi, Sakarya Uygulamalı Bilimler Üniversitesi]. YÖK Ulusal Tez Merkezi.

Doğan, S., ve Yıldız, Z. (2008). Bölgesel kalkınma, turizmin ilişkisi ve göller bölgesi kalkınmasında alternatif turizm potansiyelinin kullanılabilirliğine yönelik bir araştırma. *Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (6), 147-182.

Doğanay, H., ve Zaman, S. (2009). *Türkiye turizm coğrafyası* (6. Baskı). Pegem Akademi Yayıncılık.

Doğaner, S. (2001). *Türkiye turizm coğrafyası*. Çantay Kitabevi.

Dömbekci, H. A., ve Erişen, M. A. (2022). Nitel araştırmalarda görüşme tekniği. *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 22(Özel Sayı 2), 141-160. <https://doi.org/10.18037/ausbd.1227330>

Eagles, P. F. J., McCool, S. F., ve Haynes, C. D. (2002). *Sustainable tourism in protected areas: Guidelines for planning and management*. IUCN.

Ekinci, M., ve Yıldız Hoşgören, D. (2004). Heyelan seti göllerine tipik bir örnek: Sünnet Gölü. *Coğrafya Dergisi*, (12), 1-11.

Ekotaban, Doğa Turizmi Web Uygulaması. (2024a). <https://ekotaban.tarimorman.gov.tr/alan/366> adresinden 25.01.2024 tarihinde alınmıştır.

Ekotaban, Doğa Turizmi Web Uygulaması. (2024b). <https://ekotaban.tarimorman.gov.tr/alan/40> adresinden 17.02.2024 tarihinde alınmıştır.

Ekotaban, Doğa Turizmi Web Uygulaması. (2024c).
<https://ekotaban.tarimorman.gov.tr/alan/374> adresinden 24.02.2024 tarihinde alınmıştır.

Ekotaban, Doğa Turizmi Web Uygulaması. (2024d).
<https://ekotaban.tarimorman.gov.tr/alan/372> adresinden 24.02.2024 tarihinde alınmıştır.

Ekotaban, Doğa Turizmi Web Uygulaması. (2024e).
<https://ekotaban.tarimorman.gov.tr/alan/367> adresinden 06.03.2024 tarihinde alınmıştır.

Ekotaban, Doğa Turizmi Web Uygulaması. (2024f).
<https://ekotaban.tarimorman.gov.tr/alan/371> adresinden 08.03.2024 tarihinde alınmıştır.

Ekotaban, Doğa Turizmi Web Uygulaması. (2024g).
<https://ekotaban.tarimorman.gov.tr/alan/5500> adresinden 08.03.2024 tarihinde alınmıştır.

Ekotaban, Doğa Turizmi Web Uygulaması. (2024h).
<https://ekotaban.tarimorman.gov.tr/alan/369> adresinden 08.03.2024 tarihinde alınmıştır.

Ekotaban, Doğa Turizmi Web Uygulaması. (2024i).
<https://ekotaban.tarimorman.gov.tr/alan/5485> adresinden 11.03.2024 tarihinde alınmıştır.

Ekotaban, Doğa Turizmi Web Uygulaması. (2024j).
<https://ekotaban.tarimorman.gov.tr/alan/597> adresinden 12.03.2024 tarihinde alınmıştır.

Elmahdy, Y. M., Haukeland, J. V., ve Fredman, P. (2017). Tourism megatrends: A literature review focused on nature-based tourism. *MINA Fagrapport*, 42, 1-74.

Erdoğan, N. (2010, Mayıs 20-22). *Ekoturizm ve doğa temelli turizmin geldikleri noktadaki kavramsal çerçeve* [Çalıştay sunumu]. Orman Ekosistemlerinde Ekoturizm Çalıştayı ve 10. Yılında Todeg, Ankara.

Fossgard, K., ve Fredman, P. (2019). Dimensions in the nature-based tourism experiencescape: An explorative analysis. *Journal of Outdoor Recreation and Tourism*, 28, 100219. <https://doi.org/10.1016/j.jort.2019.04.001>

Fotopanorama360.com. (2024). <https://fotopanorama360.com/yenicaga-golu-kus-cenneti-360-sanal-tur-bolu/> adresinden 12.03.2024 tarihinde alınmıştır.

Fredman, P., ve Margaryan, L. (2021). 20 years of Nordic nature-based tourism research: A review and future research agenda. *Scandinavian Journal of Hospitality and Tourism*, 21(1), 14-25. <https://doi.org/10.1080/15022250.2020.1823247>

Frost, W., Laing, J., ve Beeton, S. (2014). The future of nature-based tourism in the Asia-Pacific region. *Journal of Travel Research*, 53(6), 721-732. <https://doi.org/10.1177/0047287513517421>

Frumkin, H., Bratman, G. N., Breslow, S. J., Cochran, B., Kahn Jr, P. H., Lawler, J. J., ... ve Wood, S. A. (2017). Nature contact and human health: A research agenda. *Environmental Health Perspectives*, 125(7), 075001. <https://doi.org/10.1289/EHP1663>

Garda, B., ve Temizel, M. (2016). Sürdürülebilir turizm çeşitleri. *Selçuk Üniversitesi Sosyal ve Teknik Araştırmalar Dergisi*, (12), 83-103.

Garda, B., ve Temizel, M. (2016). Sürdürülebilir turizm çeşitleri. *Selçuk Üniversitesi Sosyal ve Teknik Araştırmalar Dergisi*, (12), 83-103.

Genç, Ö. G. K., Şengel, A. G. Ü., ve Işkın, M. (2017, Eylül 28-Ekim 1). *Abant Tıbbi Parkı'nın eko turizm potansiyelinin değerlendirilmesi* [Kongre sunumu]. International West Asia Congress of Tourism Resarch (Iwact'17), Van, Türkiye.

Gezikent.com. (2024). <https://gezikent.com/bolu-golleri/> adresinden 20.03.2024 tarihinde alınmıştır.

Goller.gen.tr. (2024a). <https://www.goller.gen.tr/cubuk-golu.html> adresinden 15.03.2024 tarihinde alınmıştır.

Goller.gen.tr. (2024b). <https://www.goller.gen.tr/seben-golu.html> adresinden 17.03.2024 tarihinde alınmıştır.

Göynük Belediyesi. (2024). [https://www.goynuk.bel.tr/cubuk-golu/#prettyphoto\[group\]/7/](https://www.goynuk.bel.tr/cubuk-golu/#prettyphoto[group]/7/) adresinden 15.03.2024 tarihinde alınmıştır.

Green, J., ve Thorogood, N. (2018). *Qualitative methods for health research*. Sage Publications.

Güneş, E., Alagöz, G., ve Uslu, A. (2020). Yerel halkın sürdürülebilir turizme yönelik tutumu: Fethiye örneği. *Uluslararası Türk Dünyası Turizm Araştırmaları Dergisi*, 5(2), 201-215.

Güneş, M. K. G., ve Güneş, G. (2013). Sivil toplum kuruluşları ve çevresel sürdürülebilirlik. *Sosyal ve Beşeri Bilimler Dergisi*, 5(2), 298-311.

Güzel, M. O. (2022). *Sürdürülebilir turizm açısından Uzungöl'de turizmin gelişimi ve etkileri* [Doktora Tezi, Anadolu Üniversitesi]. YÖK Ulusal Tez Merkezi.

Ham, S. H., ve Weiler, B. (2002). Interpretation as the centerpiece of sustainable wildlife tourism. *Sustainable Tourism*, 35, 35-44. <https://doi.org/10.1016/B978-0-7506-8946-5.50007-1>

Hatırnaz, B. (2016). *Ayder'in sürdürülebilir turizm kalkınması sürecinin turizm paydaşları tarafından değerlendirilmesi* [Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi]. YÖK Ulusal Tez Merkezi.

Hatipoğlu, Ş. C. (2021). Ordu ilinin doğaya dayalı turizm olanaklarının “doğa temelli turizm için doğal kaynakların ölçümü modeli” ile değerlendirilmesi. *Mavi Atlas*, 9(2), 92-107. <https://doi.org/10.18795/gumusmaviatlas.986737>

Hiltunen, M. J. (2007). Environmental impacts of rural second home tourism—case Lake District in Finland. *Scandinavian Journal of Hospitality and Tourism*, 7(3), 243-265. <https://doi.org/10.1080/15022250701312335>

Huybers, T., ve Bennett, J. (2003). Environmental management and the competitiveness of nature-based tourism destinations. *Environmental and Resource Economics*, 24, 213-233. <https://doi.org/10.1023/A:1022942001100>

İkinci, N. (2011). Gamma-diversity of vascular plant taxa of the surrounding of Lake Suennet(Bolu, NW Turkey) compared with other regions in Bolu. *Biological Diversity and Conservation*, 4(1), 107-121.

İkinci, N., ve Güner, A. (2007). Flora of the Gölcük Area (Bolu, Turkey). *Turkish Journal of Botany*, 31(2), 87-107.

Jones, N., McGinlay, J., ve Dimitrakopoulos, P. G. (2017). Improving social impact assessment of protected areas: A review of the literature and directions for future research. *Environmental Impact Assessment Review*, 64, 1-7. <https://doi.org/10.1016/j.eiar.2016.12.007>

Kammp. (2024). <https://kampp.in/kamp-alani/sirinyazi-goleti> adresinden 20.03.2024 tarihinde alınmıştır.

Kanoğlu, S. S. (2011). *Sülüklügöl (Bolu-Mudurnu, Göynük/Adapazarı-Akyazı) çevresinin florası* [Yüksek Lisans Tezi, Düzce Üniversitesi]. YÖK Ulusal Tez Merkezi.

Kanoğlu, S. S., Aksoy, N., ve Kaya, A. (2016). Sülüklü Göl Bolu-Adapazarı/Türkiye çevresinin florası. *Bağbahçe Bilim Dergisi*, 3(2), 20-42.

Kara, A. Kurt, B. Özler, F. Eroğlu, O. Şaşmaz, Ö. (2020). *Sürdürülebilir turizm 9 ders kitabı*. Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları. http://kitap.eba.gov.tr/panel/dosyalar/upload/1626/0/U_0_25_06_2021_17_07_34_382.pdf.

Karadağ, A. A., ve Sayın, Ş. (2016, Kasım 4-6). *Demografik farklılıkların rekreasyonel beklentilere etkisinin değerlendirilmesi: Abant Tabiat Parkı (Bolu, Türkiye)* [Sempozyum sunumu]. 3rd International Symposium on Environment and Morality, Alanya, Türkiye.

Karaman, A. (1996). *Sürdürülebilir turizm planlaması için ekolojik bir çerçeve, sürdürülebilir turizm; turizm planlamasına ekolojik yaklaşım* [Sözlü sunum]. 19. Dünya Şehircilik Günü Kolokiyumu, Mimar Sinan Üniversitesi, İstanbul.

Karaman, A., ve Çiçekdağı, M. (2023). Göl turizmi ve potansiyeli. A. Karamann, S. Şalvarı, Y. Burak (Ed.), *Türkiye'de göl turizmi potansiyeli-gezi rehberi-1* içinde (1. baskı, ss.5-20). Eğitim Yayınevi.

Karanth, K. K., ve DeFries, R. (2011). Nature-based tourism in Indian protected areas: New challenges for park management. *Conservation Letters*, 4(2), 137-149. <https://doi.org/10.1111/j.1755-263X.2010.00154.x>

Karavaş, B. (2018, Ekim 18-20). *Artvin kentindeki doğa-temelli turizm olanaklarının irdelenmesi* [Sempozyum sunumu]. Uluslararası Artvin Sempozyumu, Artvin.

Karavaş, B. (2022). Yeni bir doğa-temelli turizm: orman banyosu (shinrin-yoku) ve bir rota önerisi. *Turkish Journal of Forest Science*, 6(2), 553-565. <https://doi.org/10.32328/turkjforsci.1170096>

Kaya, S., Yılmaz, F. Ç., Taş, Ö., ve Müderrisoğlu, H. (2017). Korunan alanlarda rekreasyonel kısıtlayıcılar ile genel memnuniyet arasındaki ilişkinin belirlenmesi: Yedigöller Milli Parkı örneği. *Journal of Forestry*, 13(2), 20-31.

Kıbrısık Kaymakamlığı. (2024). <http://www.kibriscik.gov.tr/gol-ve-goletler> adresinden 09.03.2024 tarihinde alınmıştır.

Kılıç, M. (2020). *Uzungöl bölgesinde sürdürülebilir turizm gelişimi: Sürdürülebilir turizm göstergeleri bağlamında nitel bir araştırma* [Yüksek Lisans Tezi, Gümüşhane Üniversitesi]. YÖK Ulusal Tez Merkezi.

Kılıç, S. (2003). Yeniçağa Gölü'ndeki sazan (Cyprinus Carpio L., 1758) populasyonu ve avcılığı [Yüksek Lisans Tezi, Karadeniz Teknik Üniversitesi]. YÖK Ulusal Tez Merkezi.

Kır, O. (2010). *Çubuk Gölü'nde (Göynük, Kuzeybatı Anadolu) paleoklimatolojik çalışmalar* [Yüksek Lisans Tezi, Eskişehir Osmangazi Üniversitesi]. YÖK Ulusal Tez Merkezi.

Kiper, T. ve Arslan, M. (2007). Anadolu'da doğa turizmi kapsamında doğa yürüyüşü güzergâhlarının belirlenmesinde örnek bir çalışma. *Tekirdağ Ziraat Fakültesi Dergisi*, 4 (2):165-174.

Koçer, N., Aksoy, N., Güneş Özkan, N., Müderrisoğlu, H., ve Eroğlu, E., (2023). Yedigöller Milli Parkı, Kargalı Gölçük ve Göksu Tabiat Parklarındaki doğal sucul bitki türlerine yönelik tehditlerin belirlenmesi. *Anadolu Orman Araştırmaları Dergisi*, 9(2), 41-55. <https://doi.org/10.53516/ajfr.1301793>

Konakoğlu Kurt, S. S. ve Kurdoğlu, B. Ç. (2020). Doğa temelli turizm koridorlarının oluşturulmasına yönelik bir öneri: Amasya kent örneği. *Turizm Akademik Dergisi*, 7(1), 83-95.

Korkmaz, H., ve Gürbüz, M. (2008). Amik Gölü'nün kültürel ekolojisi. *Marmara Coğrafya Dergisi*, (17), 1-26.

Koroğlu gazetesi.com. (2024). <https://www.koroglugazetesi.com/boluda-2023-yilinda-3-tabiat-parki-tescillendi> adresinden 10.03.2024. tarihinde alınmıştır.

Kozak, M. (2014). *Bilimsel araştırma: Tasarım, yazım ve yayım teknikleri* (5. Baskı). Detay Yayıncılık.

Kök, A. ve Akyurt Kurnaz, H. (2020). Doğa rehberliğine bir nefes: Bolu'nun yürüyüş yolları. *Turist Rehberliği Nitel Araştırmalar Dergisi*, 1(1): 66-78

Kuenzi, C., ve McNeely, J. (2008). Nature-based tourism. *Global risk governance: Concept and practice using the IRGC* (ss. 155-178) içinde. Dordrecht: Springer Netherlands.

Kurdoğlu, B. Ç., ve Parlak, P. Ö. (2022). Nature based alternative tourism in protected areas. *Journal of Protected Areas Research*, 1(1), 34-47. <https://doi.org/10.5281/zenodo.6052852>

Küsmüş, E. S. (2023). *Bolu Mengen yöresi halk kültüründe geleneksel bilginin derlenmesi ve incelenmesi* [Yüksek Lisans Tezi, Bartın Üniversitesi]. YÖK Ulusal Tez Merkezi.

Lewis T.O. Cheung and Fok, L. (2014) The motivations and environmental attitudes of naturebased visitors to protected areas in Hong Kong. *International Journal of Sustainable Development and World Ecology*, 21(1), 28-38. <https://doi.org/10.1080/13504509.2013.832711>

Liberato, P., Coelho, J., ve Liberato, D. (2020). Price versus service assessment in glamping. In *cultural and tourism innovation in the digital era: Sixth international iacudit conference, Athens 2019* içinde (ss. 629-638). Springer International Publishing. https://doi.org/10.1007/978-3-030-36342-0_48

Lund, K. A. (2013). Experiencing nature in nature-based tourism. *Tourist Studies*, 13(2), 156-171. <https://doi.org/10.1177/1468797613490373>

Lundmark, L., ve Müller, D. K. (2010). The supply of nature-based tourism activities in Sweden. *Tourism: An International Interdisciplinary Journal*, 58(4), 379-393.

Luzar, E. J., Diagne, A., Gan, C., ve Henning, B. R. (1995). Evaluating nature-based tourism using the new environmental paradigm. *Journal of Agricultural and Applied Economics*, 27(2), 544-555. <https://doi.org/10.1017/S1074070800028571>

Mangan, T., ve Lohano, H. D. (2015). Impact of nature-based tourism on local livelihoods: Evidence from Keenjhar Lake in Pakistan. 1-15. <https://api.semanticscholar.org/CorpusID:149452246>

Mason, M. (2010). Sample size and saturation in PhD studies using qualitative interviews. *Forum: Qualitative Social Research*, 11(3), 1-19.

McManus, P., Sweeney, A. E., ve Geen, A. G. (1995). Country village weekend breaks: Experience in Wales. *Tourism Management*, 16(2), 139-142. [https://doi.org/10.1016/0261-5177\(94\)00024-5](https://doi.org/10.1016/0261-5177(94)00024-5)

Mengen Kaymakamlığı. (2024). <http://www.mengen.gov.tr/sirinyazi-goleti> adresinden 20.03.2024 tarihinde alınmıştır.

Meriç, S., Subaşı, A., ve Şahin, S. (2021). Van Gölü havzasının glamping turizmi potansiyeli. *Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (53), 401-418. <https://doi.org/10.53568/yyusbed.1003697>

Mis, D. Ö., Aygen, C., Ustaoglu, M. R., Balık, S., ve Sarı, H. M. (2017). Batı Karadeniz Bölgesi'ndeki bazı göllerin zooplankton kompozisyonu üzerine bir ön araştırma. *Ege Journal of Fisheries and Aquatic Sciences*, 34(3), 311-320. <https://doi.org/10.12714/egejfas.2017.34.3.10>

Mitsch, W. J., ve Gosselink, J. G. (2000). The value of wetlands: Importance of scale and landscape setting. *Ecological Economics*, 35(1), 25-33. [https://doi.org/10.1016/S0921-8009\(00\)00165-8](https://doi.org/10.1016/S0921-8009(00)00165-8)

Niedziółka, I. (2014). Sustainable tourism development. *Regional Formation And Development Studies*, 8(3), 157-166. <https://doi.org/10.15181/rfds.v7i2.2371>

Nigiz, C., (2017). *Bolu-Gölcük tabiat parkının aktinobakteri biyoçeşitliliğinin belirlenmesi* [Yüksek Lisans Tezi, On Dokuz Mayıs Üniversitesi]. YÖK Ulusal Tez Merkezi.

Nomatto.com. (2024). <https://nomatto.com/cubuk-golu> adresinden 15.03.2024 tarihinde alınmıştır.

- Oktay, K., İşlek, E., ve Yaşar, U. (2016). Kastamonu’da doğa turizmi potansiyelinin değerlendirilmesi. *Türk Bilimsel Derlemeler Dergisi*, (2), 47-54.
- Orams, M. B. (1996). Using interpretation to manage nature-based tourism. *Journal of Sustainable Tourism*, 4(2), 81-94. <https://doi.org/10.1080/09669589608667260>
- Osmancık Haber. (2023). <https://www.osmancikhaber.com.tr/boluda-3-seben-bulusmasi-etkinligi-duzenlendi> adresinden 17.03.2024 tarihinde alınmıştır.
- Özbek, M. (2008). Batı Karadeniz bölgesindeki bazı göllerin malacostraca (crustacea) faunası. *Ege Journal of Fisheries and Aquatic Sciences*, 25(4), 311-314.
- Özdemir, M. (2010). Nitel veri analizi: Sosyal bilimlerde yöntem bilim sorunsalı üzerine bir çalışma. *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 11(1), 323-343.
- Öztürk, A., ve Öztürk, Y. (2018, Nisan 26-28). *Sakin şehir hareketi ve sakin şehirlerin rekreasyon alanlarının incelenmesi* [Kongre sunumu]. Uluslararası Beden Eğitimi, Spor, Rekreasyon ve Dans Kongresi, İstanbul.
- Perez, V., Guerrero, F., González, M., Perez, F., ve Caballero, R. (2013). Composite indicator for the assessment of sustainability: The case of Cuban nature-based tourism destinations. *Ecological Indicators*, 29, 316-324. <https://doi.org/10.1016/j.ecolind.2012.12.027>
- Postma, A., Cavagnaro, E., ve Spruyt, E. (2017). Sustainable tourism 2040. *Journal of Tourism Futures*, 3(1), 13-22. <https://doi.org/10.1108/JTF-10-2015-0046>
- Priskin, J. (2001). Assessment of natural resources for nature-based tourism: The case of the Central Coast Region of Western Australia. *Tourism Management*, 22(6), 637-648. [https://doi.org/10.1016/S0261-5177\(01\)00039-5](https://doi.org/10.1016/S0261-5177(01)00039-5)
- Rinne, P., ve Saastamoinen, O. (2005). Local economic role of nature-based tourism in Kuhmo municipality, Eastern Finland. *Scandinavian Journal of Hospitality and Tourism*, 5(2), 89-101. <https://doi.org/10.1080/15022250510014363>
- Sakarya İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü. (2017). <https://sakarya.ktb.gov.tr/TR-188214/kampli-davlumbaz-yaylasi-cubuk-golu-ve-goynuk-turumuz-2-.html> adresinden 15.03.2024 tarihinde alınmıştır.
- Saldamlı, A. ve Can, İ. I. (2016). *Bilimsel araştırma ve sunum teknikleri* (3. Baskı). Detay Yayıncılık.
- Sandbrook, C. G. (2010). Local economic impact of different forms of nature-based tourism. *Conservation Letters*, 3(1), 21-28. <https://doi.org/10.1111/j.1755-263X.2009.00085.x>
- Sandwith, T. (1999, Kasım 11-12). Nature-based tourism: A key strategy for sustaining biodiversity in KwaZulu-Natal, South Africa. L. Gundling, H. Korn, R. Specht (Ed.), *International workshop: Case studies on sustainable tourism and biological diversity* içinde (16. Baskı, ss. 23-43). Bundesamt für Naturschutz (BfN) German Federal Agency for Nature Conservation.
- Sarı, N. (2013). *Determination of effects of climatic and hydrological changes of lake Çubuk (Bolu, Turkey) on Ostracoda (Crustacea) species and limnoecological structure* [Doktora Tezi, Abant İzzet Baysal Üniversitesi]. YÖK Ulusal Tez Merkezi.
- Savage, M. (1993). Ecological disturbance and nature tourism. *Geographical Review*, 83, 290–298. <https://doi.org/10.2307/215731>
- Saygı, Y., ve Yiğit, S. A. (2011). Heavy metals in Yeniçağa Lake and its potential sources: Soil, water, sediment, and plankton. *Environ Monit Assess*, 184(3), 1379-1389. <https://doi.org/10.1007/s10661-011-2048-0>
- Sayın, Ş., ve Karadağ, A. A. (2016). Abant Tabiat Parkı rekreasyonel beklentilerinin değerlendirilmesi. *Düzce Üniversitesi Orman Fakültesi Ormancılık Dergisi*, 12(2), 80-93.

Scheyvens, R. (1999). Ecotourism and the empowerment of local communities. *Tourism Management*, 20(2), 245-249. [https://doi.org/10.1016/S0261-5177\(98\)00069-7](https://doi.org/10.1016/S0261-5177(98)00069-7)

Seben Belediyesi. (2024a). <https://seben.bel.tr/turizm/seben-golu/> adresinden 17.03.2024 tarihinde alınmıştır.

Seben Belediyesi. (2024b). <https://seben.bel.tr/turizm/seben-yuruyus-yollari/> adresinden 17.03.2024 tarihinde alınmıştır.

Soga, M., ve Gaston, K. J. (2016). Extinction of experience: the loss of human–nature interactions. *Frontiers in Ecology and the Environment*, 14(2), 94-101. <https://doi.org/10.1002/fee.1225>

Soykan, F. (2000). Kırsal turizm ve Avrupa’da kazanılan deneyim. *Anatolia: Turizm Araştırmaları Dergisi*, 11(1), 21-33.

Spenceley, A. (2003). *Managing sustainable nature-based tourism in Southern Africa: A practical assessment tool* [Yayımlanmamış Doktora Tezi]. University of Greenwich.

Spenceley, A. (2005). Nature-based tourism and environmental sustainability in South Africa. *Journal of Sustainable Tourism*, 13(2), 136-170. <https://doi.org/10.1080/09669580508668483>

Superhaber.com. (2024). <https://www.superhaber.com/golcuk-tabiati-parki-kurtuldu-haber-203094> adresinden 02.03.2024 tarihinde alınmıştır.

Sümer, N. (2002). *Flora of Lake Yeniçağa* [Yüksek Lisans Tezi, Abant İzzet Baysal Üniversitesi]. YÖK Ulusal Tez Merkezi.

Swarbrooke, J. (1999). *Sustainable tourism management*. Cabi Publishing. <https://www.cabidigitallibrary.org/doi/pdf/10.5555/19991805618>

Şahin, H. (2022). *Kastamonu doğal mirasının turizm potansiyeli ve sürdürülebilir doğa turizmi için bir yol haritası* [Yüksek Lisans Tezi, Kastamonu Üniversitesi]. YÖK Ulusal Tez Merkezi.

Şen, B. (2020). *Tabiat parklarının açık hava sportif rekreasyon aktiviteleri açısından potansiyellerinin belirlenmesi (Sülüklüöl Tabiat Parkı örneği)* [Yüksek Lisans Tezi, Sakarya Uygulamalı Bilimler Üniversitesi]. YÖK Ulusal Tez Merkezi.

Şeremet, M., ve Cihangir, E. (2022). Doğa-temelli turizm (dt) destinasyonları ve sürdürülebilir turizm: Tunceli/Ovacık örneği. A. Ünal (Ed.), *Turizm ve Destinasyon Araştırmaları-II* içinde (1.Baskı, ss. 535-562). Paradigma Akademi.

Tahtasakal, M. (2019). *Sürdürülebilir turizm uygulamalarının bölgesel kalkınma açısından değerlendirilmesi: TRB1 bölgesine yönelik bir çalışma* [Yüksek Lisans Tezi, Necmettin Erbakan Üniversitesi]. YÖK Ulusal Tez Merkezi.

Tanyeri, M. (2016). *Ecology and seasonal distribution of ostracoda (crustacea) in Seben Taşlıyayla Lakelet (Bolu, Turkey)* [Yüksek Lisans Tezi, Abant İzzet Baysal Üniversitesi]. YÖK Ulusal Tez Merkezi.

Tarım ve Orman Bakanlığı, 9. Bölge Müdürlüğü. (2024a). <https://bolge9.tarimorman.gov.tr/Menu/53/Bolu-Abant-Golu-Milli-Parki> adresinden 30.01.2024 tarihinde alınmıştır.

Tarım ve Orman Bakanlığı, 9. Bölge Müdürlüğü. (2024b). <https://bolge9.tarimorman.gov.tr/Menu/54/Bolu-Yedigoller-Milli-Parki> adresinden 17.02.2024 tarihinde alınmıştır.

Tarım ve Orman Bakanlığı, 9. Bölge Müdürlüğü. (2024c). <https://bolge9.tarimorman.gov.tr/Menu/55/Bolu-Golcuk-Tabiat-Parki> adresinden 24.02.2024 tarihinde alınmıştır.

Tarım ve Orman Bakanlığı, 9. Bölge Müdürlüğü. (2024d). <https://bolge9.tarimorman.gov.tr/Menu/56/Bolu-Sunnet-Golu-Tabiat-Parki> adresinden 04.03.2024 tarihinde alınmıştır.

Tarım ve Orman Bakanlığı, 9. Bölge Müdürlüğü. (2024e). <https://bolge9.tarimorman.gov.tr/Menu/57/Bolu-Suluklugol-Tabiat-Parki> adresinden 06.03.2024 tarihinde alınmıştır.

Tarım ve Orman Bakanlığı, 9. Bölge Müdürlüğü. (2024f). <https://bolge9.tarimorman.gov.tr/Menu/194/Bolu-Aladag-Goleti-Mahalli-Oneme-Haiz-Sulak-Alani> adresinden 08.03.2024 tarihinde alınmıştır.

Tarım ve Orman Bakanlığı, 9. Bölge Müdürlüğü. (2024g). <https://bolge9.tarimorman.gov.tr/Menu/59/Bolu-Goksu-Tabiat-Parki> adresinden 08.03.2024 tarihinde alınmıştır.

Tarım ve Orman Bakanlığı, 9. Bölge Müdürlüğü. (2024h). <https://bolge9.tarimorman.gov.tr/Menu/60/Bolu-Karagol-Tabiat-Parki> adresinden 09.03.2024 tarihinde alınmıştır.

Tarım ve Orman Bakanlığı, 9. Bölge Müdürlüğü. (2024i). <https://bolge9.tarimorman.gov.tr/Menu/195/Bolu-Karaca-Tabiat-Parki> adresinden 10.03.2024 tarihinde alınmıştır.

Tarım ve Orman Bakanlığı, 9. Bölge Müdürlüğü. (2024j). <https://bolge9.tarimorman.gov.tr/Menu/196/Bolu-Deregol-Tabiat-Parki> adresinden 11.03.2024 tarihinde alınmıştır.

Tarım ve Orman Bakanlığı, 9. Bölge Müdürlüğü. (2024k). <https://bolge9.tarimorman.gov.tr/Menu/86/Bolu-Yenicaga-Golu-Ulusal-Oneme-Haiz-Sulak-Alan> adresinden 12.03.2024 tarihinde alınmıştır.

Tarım ve Orman Bakanlığı, Doğa Koruma ve Milli Parklar Genel Müdürlüğü (2022). <https://www.tarimorman.gov.tr/DKMPPGM/Haber/241/48-Milli-Parkimiz-Abant-Golu-Milli-Parki-Oldu> adresinden 25.01.2024 tarihinde alınmıştır.

Tarım ve Orman Bakanlığı, Doğa Koruma ve Milli Parklar Genel Müdürlüğü. (2024a). <https://www.tarimorman.gov.tr/DKMPPGM/Belgeler/Korunan%20Alanlar%20Listesi/Milli%20Park%20Listesi.pdf> adresinden 14.02.2024 tarihinde alınmıştır.

Tarım ve Orman Bakanlığı, Doğa Koruma ve Milli Parklar Genel Müdürlüğü. (2024b). <https://www.tarimorman.gov.tr/DKMPPGM/Belgeler/Korunan%20Alanlar%20Listesi/Tabiat%20Park%20Listesi.pdf> adresinden 14.02.2024 tarihinde alınmıştır.

Tarım ve Orman Bakanlığı, Doğa Koruma ve Milli Parklar Genel Müdürlüğü. (2024c). <https://www.tarimorman.gov.tr/DKMPPGM/Belgeler/Korunan%20Alanlar%20Listesi/Sulak%20Alanlar%20Listesi.pdf> adresinden 14.02.2024 tarihinde alınmıştır.

Torrent, R. R. (2008). Sustainable development in tourism municipalities: The role of public goods. *Tourism Management*, 29(5), 883-897.

Tosun, C. (2001). Challenges of sustainable tourism development in the developing world: The case of Turkey. *Tourism Management*, (22), 289-303. [https://doi.org/10.1016/S0261-5177\(00\)00060-1](https://doi.org/10.1016/S0261-5177(00)00060-1)

Trthaber.com. (2024). <https://www.trthaber.com/foto-galeri/bolu-karagol-tabiat-parki-doga-tutkunlarini-agirliyor/58162/sayfa-1.html> adresinden 09.03.2024 tarihinde alınmıştır.

Tunca, E., Atasagun, S., ve Saygi, Y. (2012). Yeniçağa Gölü'nde (Bolu-Türkiye) su, sediment ve kerevitteki (*Astacus leptodactylus*) bazı ağır metallerin birikimi üzerine bir ön çalışma. *Ekoloji*, 21(83), 68-76. <https://doi.org/10.5053/ekoloji.2012.838>

Tunçkol, B. (2012). *Taşlıyayla ve Kızık (Bolu-Seben) çevresinin florası* [Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi]. YÖK Ulusal Tez Merkezi.

Tunoğlu, C., Ocakoğlu, F., Açıklan, S., Yılmaz, İ. Ö., Dönmez, E. O., Akbulut, A., Erayık, C., Kır, O., ve Tuncer, A. (2012, Nisan 2-6)). *Erken-orta holosen Sünnet Gölü (Göynük/Bolu) taraçalarında ostrakod fauna dağılımı: Paleoklimatolojik ve paleoortamsal değerlendirmeler* [Sözlü sunum]. 65. Türkiye Jeoloji Kurultayı.

Türker, N. (2013). Batı Karadeniz Bölümü ekoturizm kaynaklarının değerlendirilmesi ve bir ekoturizm rotası önerisi. *The Journal of Academic Social Science Studies*, 6(4). <https://doi.org/10.9761/JASSS886>

Türkiye Kültür Portalı. (2024a). <https://www.kulturportali.gov.tr/turkiye/bolu/gezilecek/yer/abant-golu> adresinden 25.01.2024 tarihinde alınmıştır.

Türkiye Kültür Portalı. (2024b). <https://www.kulturportali.gov.tr/turkiye/bolu/gezilecek/yer/yedigoller-milli-parki> adresinden 17.02.2024 tarihinde alınmıştır.

Türkiye Kültür Portalı. (2024c). <https://www.kulturportali.gov.tr/turkiye/bolu/gezilecek/yer/golcuk-tabiat-parki> adresinden 24.02.2024 tarihinde alınmıştır.

Türkiye Kültür Portalı. (2024d). <https://www.kulturportali.gov.tr/turkiye/bolu/gezilecek/yer/goynuk-sunnet-golu> adresinden 03.03.2024 tarihinde alınmıştır.

Türkiye Kültür Portalı. (2024e). <https://www.kulturportali.gov.tr/turkiye/bolu/TurizmAktiviteleri/aladag-golet---goksu> adresinden 08.03.2024 tarihinde alınmıştır.

Türkiye Kültür Portalı. (2024f). <https://www.kulturportali.gov.tr/turkiye/bolu/gezilecek/yer/kibriscik-karagol> adresinden 09.03.2024 tarihinde alınmıştır.

Türkiye Kültür Portalı. (2024f). <https://www.kulturportali.gov.tr/turkiye/bolu/gezilecek/yer/goynuk-cubuk-golu> adresinden 15.03.2024 tarihinde alınmıştır.

Türkiye Kültür Portalı. (2024g). <https://www.kulturportali.gov.tr/turkiye/bolu/turizmaktiviteleri/yencaga-golu> adresinden 12.03.2024 tarihinde alınmıştır.

Türkiye Kültür Portalı. (2024g). <https://www.kulturportali.gov.tr/turkiye/bolu/gezilecek/yer/mudurnu-karamurat-golu> adresinden 22.03.2024 tarihinde alınmıştır.

Türkiye Turizm Ansiklopedisi. (2024a). <https://turkiyeturizmansiklopedisi.com/abant-golu-milli-parki> adresinden 03.02.2024 tarihinde alınmıştır.

Türkiye Turizm Ansiklopedisi. (2024b). <https://turkiyeturizmansiklopedisi.com/bolu-golcuk-tabiat-parki> adresinden 02.03.2024 tarihinde alınmıştır.

TV Bolu. (2021). <https://tvbolu.com.tr/haber/seben-golu-bolunun-parlayan-turizm-yildizi-olacak> adresinden 17.03.2024 tarihinde alınmıştır.

Tyrväinen, L., Uusitalo, M., Silvennoinen, H., ve Hasu, E. (2014). Towards sustainable growth in nature-based tourism destinations: Clients' views of land use options in Finnish Lapland. *Landscape and Urban Planning*, 122, 1-15. <https://doi.org/10.1016/j.landurbplan.2013.10.003>

Uçar, A. (1996). *Abant florası* [Yüksek Lisans Tezi, Abant İzzet Baysal Üniversitesi]. YÖK Ulusal Tez Merkezi.

Uğurlar, A. (2017). Turizmde sürdürülebilirlik: Bir ölçülebilirlik aracı olarak göstergelerin önemi. *İdealkent*, 8(21), 118-140.

Uyar Oğuz. H. (2021). Bartın ili doğa temelli turizm faaliyetlerinde bilgi ve iletişim teknolojilerinin kullanımı. *Turizm ve Gastronomi Çalışmaları Dergisi*, 9 (4), 2758-2775. <https://doi.org/10.21325/jotags.2021.918>

Uzun, S., Eroglu, E., Sarginci, M., Dönmez, A. H., Cetin, G., ve Müderrisoğlu, H. (2021). Research on possible damage caused by recreational activities in Yedigöller National Park. *International Journal of Environmental Science and Technology*, 1-12. <https://doi.org/10.1007/s13762-021-03501-0>

Uzun, S., ve Müderrisoğlu, H. (2010). Kırsal rekreasyon alanlarında kullanıcı memnuniyeti: Bolu Gölcük Ormanı Dinlenme Yeri örneği. *Turkish Journal of Forestry*, 1, 67-82.

Valentine, P. (1992). *Nature-based tourism*. Belhaven Press.

Winter, P. L., Selin, S., Cervený, L., ve Bricker, K. (2019). Outdoor recreation, nature-based tourism, and sustainability. *Sustainability*, 12(1), 81. <https://doi.org/10.3390/su12010081>

Wolf, I. D., Croft, D. B., ve Green, R. J. (2019). Nature conservation and nature-based tourism: A paradox?. *Environments*, 6(9), 104. <https://doi.org/10.3390/environments6090104>

Wolsko, C., Lindberg, K., ve Reese, R. (2019). Nature-based physical recreation leads to psychological well-being: Evidence from five studies. *Ecopsychology*, 11(4), 222-235. <https://doi.org/10.1089/eco.2018.0076>

Wunder, S. (2000). Ecotourism and economic incentives: An empirical approach. *Ecological Economics*, 32(3), 465–479. [https://doi.org/10.1016/S0921-8009\(99\)00119-6](https://doi.org/10.1016/S0921-8009(99)00119-6)

Yağar, F. (2023). Nitel araştırmalarda örneklem büyüklüğünün belirlenmesi: Veri doygunluğu. *Aksaray Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 7(2), 138-152. <https://doi.org/10.38122/ased.1030365>

Yandex Maps. (2024a). https://yandex.com.tr/harita/116043/mudurnu/geo/abant_golu/2525112114/?l=sat%2Cskl&ll=31.275356%2C40.606768&z=15 adresinden 30.01.2024 tarihinde alınmıştır.

Yandex Maps. (2024b). https://yandex.com.tr/harita/org/yedigoller_milli_parki/1125134526/?l=sat%2Cskl&ll=31.754169%2C40.948568&z=15 adresinden 17.02.2024 tarihinde alınmıştır.

Yandex Maps. (2024c). https://yandex.com.tr/harita/17070/bolu/geo/bolu_golcuk_tabiat_parki/3712873764/?l=sat%2Cskl&ll=31.626671%2C40.654729&z=17 adresinden 04.03.2024 tarihinde alınmıştır.

Yandex Maps. (2024d). <https://yandex.com.tr/harita/108058/goynuk/search/s%C3%BCnnet%20g%C3%B6l%C3%BC/?l=sat%2Cskl&ll=30.955201%2C40.420732&sctx=ZAAAAAgAEAAaKAoSCQRauoJtoD9AERRf7SjOU0RAEhIJnigJibSNjz8R%2BP2bFye%2Bej8iBgABAgMEBSgKOABAhqoGSAFqAnRynQH NzEw9oAEAqAEAvQFheLQXwgEDAAAaggIOc8O8bm5ldCBnw7Zsw7yKAgCSAgCaAgxkZ XNrdG9wLW1hcHM%3D&sll=30.951532%2C40.425488&sspn=0.030813%2C0.013102&z=16> adresinden 06.03.2024 tarihinde alınmıştır.

Yandex Maps. (2024e). https://yandex.com.tr/harita/116043/mudurnu/geo/suluklu_gol/2525111738/?l=sat%2Cskl&ll=30.872350%2C40.519980&z=16 adresinden 06.03.2024 tarihinde alınmıştır.

Yandex Maps. (2024f).
https://yandex.com.tr/harita/17070/bolu/geo/aladag_goleti/2525108884/?l=sat%2Cskl&ll=31.683009%2C40.611565&z=15 adresinden 08.03.2024 tarihinde alınmıştır.

Yandex Maps. (2024g).
https://yandex.com.tr/harita/116041/kibriscik/geo/bolu_karagol_tabiat_parki/4008369120/?l=sat%2Cskl&ll=31.927535%2C40.356895&z=16 adresinden 09.03.2024 tarihinde alınmıştır.

Yandex Maps. (2024h).
https://yandex.com.tr/harita/17070/bolu/geo/hidirseyhler_goleti/2525108876/?l=sat%2Cskl&ll=31.617406%2C40.672152&z=15 adresinden 10.03.2024 tarihinde alınmıştır.

Yandex Maps. (2024i).
https://yandex.com.tr/harita/116045/yenicaga/geo/kaldirik_goleti/4502722920/?l=sat%2Cskl&ll=31.937595%2C40.818075&mode=search&sctx=ZAAAAAgAEAAaKAoSCac1EUKK0BAEV%2B0xwvp0ERAehIJZVJDG4CN%2Fz8RINPaNLZX6j8iBgABAgMEBSgKOABAgaoGSAFqAnRynQHNzEw9oAEAqAEAvQEPZft2wgEBAIICEmthbGTEsXLEsWsgZ8O2bGV0aYoCAJICAJoCDGRlc2t0b3AtbWFwcw%3D%3D&sll=31.937229%2C40.817998&sspn=0.003852%2C0.001628&text=kald%C4%B1r%C4%B1k%20g%C3%B6leti&z=18 adresinden 11.03.2024 tarihinde alınmıştır.

Yandex Maps. (2024j).
https://yandex.com.tr/harita/116045/yenicaga/geo/yenicaga_golu/2525111854/?l=sat%2Cskl&ll=32.023786%2C40.780745&mode=search&sctx=ZAAAAAgAEAAaKAoSCac1EUKK0BAEV%2B0xwvp0ERAehIJZVJDG4CN%2Fz8RINPaNLZX6j8iBgABAgMEBSgKOABAgaoGSAFqAnRynQHNzEw9oAEAqAEAvQEPZft2wgEBAIICEmthbGTEsXLEsWsgZ8O2bGV0aYoCAJICAJoCDGRlc2t0b3AtbWFwcw%3D%3D&sll=31.937229%2C40.817998&sspn=0.003852%2C0.001628&text=kald%C4%B1r%C4%B1k%20g%C3%B6leti&z=15 adresinden 12.03.2024 tarihinde alınmıştır.

Yandex Maps. (2024k).
https://yandex.com.tr/harita/108058/goynuk/geo/cubuk_golu/2525111928/?l=sat%2Cskl&ll=30.835387%2C40.482631&mode=search&sctx=ZAAAAAgAEAAaKAoSCac1EUKK0BAEV%2B0xwvp0ERAehIJZVJDG4CN%2Fz8RINPaNLZX6j8iBgABAgMEBSgKOABAgaoGSAFqAnRynQHNzEw9oAEAqAEAvQEPZft2wgEBAIICEmthbGTEsXLEsWsgZ8O2bGV0aYoCAJICAJoCDGRlc2t0b3AtbWFwcw%3D%3D&sll=31.937229%2C40.817998&sspn=0.003852%2C0.001628&text=kald%C4%B1r%C4%B1k%20g%C3%B6leti&z=17 adresinden 15.03.2024 tarihinde alınmıştır.

Yandex Maps. (2024l).
https://yandex.com.tr/harita/116044/seben/geo/seben_golu/3173805807/?l=sat%2Cskl&ll=31.649430%2C40.529733&z=14 adresinden 17.03.2024 tarihinde alınmıştır.

Yandex Maps. (2024m).
https://yandex.com.tr/harita/org/golkoy_baraj_golu_golkoy_girisi/102761071082/?l=sat%2Cskl&ll=31.515051%2C40.699784&mode=search&sctx=ZAAAAAgBEAAaKAoSCZEKYwtBpj9AEVVOe0rOQ0RAEhIJfEYiNlKNvz8R%2FkRlw5rKqj8iBgABAgMEBSgKOABAhqoGSAFqAnRynQHNzEw9oAEAqAEAvQEFi1DqwgEG6oOm6P4CggIVZ8O2bGvDtnkgYmFyYWogZ8O2bMO8igIAkgIGMTA4MDk2mgIMZGVza3RvcC1tYXBz&sll=31.515051%2C40.699784&sspn=0.061626%2C0.026097&text=g%C3%B6lk%C3%B6y%20baraj%20g%C3%B6l%C3%BC&z=15 adresinden 18.03.2024 tarihinde alınmıştır.

Yandex Maps. (2024n).
https://yandex.com.tr/harita/116043/mudurnu/geo/karamurat_golu/2525108890/?l=sat%2Cskl&ll=30.956829%2C40.564336&z=17 adresinden 22.03.2024 tarihinde alınmıştır.

Yandex Maps. (2024o).
https://yandex.com.tr/harita/116042/mengen/geo/sirinyazi_goleti/4313158938/?l=sat%2Cskl&ll=32.217665%2C40.977949&mode=search&sctx=ZAAAAAgAEAAaKAoSCUjdZr7y9D5AEUz6eyk8SERAehIJnigJibSNjz8RTmTmApfHej8iBgABAgMEBSgKOABAhqoGSAFqAnRynQHNzEw9oAEAqAEAvQFYlvo0wgEBAIICE8WfaXJpbnlhesSxIGfDtmxldGmKAgCSAgCaAgxkZXNrdG

[9wLW1hcHM%3D&sl=32.217665%2C40.977949&sspn=0.007703%2C0.003248&text=%C5%9Firinyaz%C4%B1%20g%C3%B6leti&z=18](https://www.yaz-tatili.com/mudurnu-karamurat-golu-bolu/). adresinden 20.03.2024 tarihinde alınmıştır.

Yaz-Tatili.com. (2024). <https://www.yaz-tatili.com/mudurnu-karamurat-golu-bolu/> adresinden 22.03.2024 tarihinde alınmıştır.

Yeni Şafak. (2021). <https://www.yenisafak.com/gundem/seben-golundeki-cami-kultur-varligi-kabul-edildi-3651192> adresinden 17.03.2024 tarihinde alınmıştır.

Yıldırım, B. (2023). *Katılımcı yaklaşım ile korunan alanlarda ekoturizm faaliyetlerinin değerlendirilmesi: Yedigöller Milli Parkı örneği* [Yüksek Lisans Tezi, Düzce Üniversitesi]. YÖK Ulusal Tez Merkezi.

Yıldırım, T. B., Ak, T., ve Ölmez, Z. (2008). Assessment of the natural-cultural resources in Çanakkale for nature-based tourism. *Environment, Development and Sustainability*, 10(6), 871-881. <https://doi.org/10.1007/s10668-007-9089-0>

Yıldız, S. G. M., ve Topuz, M. (2023). Kayseri Gesi Koruma Bölgesi'nin turizm potansiyelinin sürdürülebilirlik ilkeleri doğrultusunda irdelenmesi. *ASSAM Uluslararası Hakemli Dergi*, 10(22), 65-86. <https://doi.org/10.58724/assam.1262951>

Yılmaz, Z., ve Okan, T. (2021). Abant Gölü tabiat parkında ziyaretçi harcamalarının sosyoekonomik analizi. *Eurasian Journal of Forest Science*, 9(3), 196-219.

Zengin, B., Koç, D. E., ve Ulama, Ş. (2019). Kastamonu ilinin doğa turizmi potansiyelinin alternatif turizm kapsamında değerlendirilmesi. *Safran Kültür ve Turizm Araştırmaları Dergisi*, 2(2), 251-274.

Zengin, M., İlhan, S., Küçükara, R., Güler, M., ve Oktay, Ç. (2021). Yeniçağa Gölü (Bolu, Türkiye) balıkçılık yönetimi üzerine bir değerlendirme. *Acta Aquatica Turcica*, 17(4), 489-504. <https://doi.org/10.22392/actaquatr.867466>

EKLER

EK 1 Görüşme Formu

Sayın Katılımcı,

Bu çalışma, Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Turizm İşletmeciliği Anabilim Dalı'nda yürütülmekte olan **“Bolu'daki Doğa Temelli Göllerin Sürdürülebilir Turizm Kapsamında Değerlendirilmesi”** başlıklı yüksek lisans tezi kapsamında veri toplamak amacıyla yapılmaktadır. Araştırmada elde edilecek veriler bilimsel amaçlar dışında kesinlikle kullanılmayacaktır. Çalışma kapsamında cevaplanacak görüşme soruları ‘Demografik Sorular’ ve ‘Alan İle İlgili Sorular’ olmak üzere iki bölümden oluşmaktadır. Görüşme kapsamında Bolu ilindeki doğa temelli göllerin doğal, kültürel ve sosyo-ekonomik değerlerinin belirlenmesi, göllerin korunması ve sürdürülebilir turizm kapsamında değerlendirilmesi için yapılan çalışmalara ilişkin görüş ve düşüncelerinizi ortaya koymak amaçlanmaktadır. Sorulara vereceğiniz objektif cevaplar araştırmamız için önem arz etmektedir.

Katılımınız, sabrınız ve samimi yanıtlarınız için teşekkür ederiz.

Hakan UZUNÇAKMAK

Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi
Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Turizm İşletmeciliği

Aliye ÇİLAN AKIN

Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi
Turizm Fakültesi, Turizm İşletmeciliği Bölümü

Bolu'daki Doğa Temelli Göllerin Sürdürülebilir Turizm Kapsamında Değerlendirilmesi Yüksek Lisans Tezi Görüşme Soruları

Demografik Sorular

1. Yaş :
2. Cinsiyet :
3. Eğitim Durumu :
4. Çalıştığı Kurum :
5. Görevi :
6. Görevdeki Hizmet Süresi :

Alan İle İlgili Sorular

1. Bolu'daki göllerin turizm için bir değer olduğunu düşünüyor musunuz?
2. Bolu'daki göllerin doğal, kültürel ve sosyo-ekonomik etkileri hakkında neler düşünüyorsunuz?
3. Bolu'daki göller en çok hangi amaçla ziyaret edilmektedir?
4. Bolu'daki göllerden turizm kapsamında nasıl ve ne düzeyde faydalanılmaktadır?

5. Göllerin potansiyelinin arttırılması için çevresel faktörlerde göz önünde bulundurularak hangi tür rekreatif faaliyetler yapılabilir (kamp, kuş gözlemciliği, foto safari, kano vb.)?
6. Göllerin korunması ve sürdürülebilirliğinin sağlanması amacıyla neler yapılmaktadır?
7. İleriye dönük sürdürülebilirliğin sağlanması amacıyla kurum olarak hedefleriniz ve planlarınız nelerdir?
8. Kurum olarak bu amaç kapsamında ayrılan bir bütçe bulunuyor mu?
9. Doğa temelli turizm için akreditasyon ya da tescil çalışmaları yapılıyor mu? Türkiye Turizm Stratejisi 2023 hedeflerinden biri olan; (Ulusal Turizm Belgeleme (Akreditasyon) Birimi: Bu birim, uluslararası ve ulusal standartların geliştirilmesinin sağlanması ile uzmanlaşmanın gerçekleştirilmesine katkıda bulunacaktır.)
10. Bolu'daki doğa temelli göllerin tanınırlığının arttırılması ve daha geniş hedef kitlelerin bölgeye çekilmesi için neler yapılmalıdır?
11. Bölgede göl turizmi açısından sürdürülebilirliği olumsuz etkileyen faktörler sizce nelerdir?

EK 2 Etik Kurul Onayı

Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi
Sosyal Bilimlerde İnsan Araştırmaları Etik Kurulu

Hakan UZUNÇAKMAK
Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi
Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Turizm İşletmeciliği

Aliye ÇİLAN AKIN
Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi
Turizm Fakültesi, Turizm İşletmeciliği Bölümü

Sayın Hakan UZUN ÇAKMAK, Aliye ÇİLAN AKIN,

“Bolu’daki Doğa Temelli Göllerin Sürdürülebilir Turizm Kapsamında Değerlendirilmesi”
adlı İnsan Araştırmaları Etik Kuruluna yapmış olduğunuz başvurunuz (Protokol NO. 2024/149)
kurulumuzun 02.05.2024 tarihli ve 2024/04 toplantısında değerlendirilerek etik olarak **uygun**
bulunmuştur. Bilgilerinize sunarız.

Prof. Dr. Hamit COŞKUN (Başkan)